

Bálint Vera

Írkafirka
Írkafirka
Írkafirka

Cikk (cakk)gyűjtemény

Bálint Vera

Írkafirka

Cikk(cakk)gyűjtemény

TARTALOMJEGYZÉK

secsebecserserselherse

VADNŐ STRUCCTOLLAL.....	8
EGY DRÁMAÍRÓ SZERELMEI	10
HOGYAN SZERETETT A „HANGOK KIRÁLYNŐJE”?	14
JOSETTE CLOTIS, A SZERETŐ.....	17
ZSÁK A FOLTJÁT	20
PÁRHUZAMOK ÉS ELLENTÉTEK	23

diktumfaktumdiktumfaktum

HÉTKÖZNAPI ERŐSZAK	27
<i>Szerelem</i>	27
<i>Manócska a falon</i>	28
<i>Tetőtér 6</i>	29
<i>Örökség</i>	30
A LELKI TERRORRÓL OBJEKTÍVEN	31
<i>Statisztika</i>	31
<i>Történelem</i>	31
<i>Erőszak</i>	32
<i>A lelki erőszakról</i>	33
AZ ÖNGYILKOSSÁGRÓL	35
TÖBB, MINT EGY FALAT KENYÉR.....	38

etyepetyetyepetye

NŐKRŐL AZ IRODALOMBAN	41
<i>A tíz leggyakrabban elhangzó női mondat</i>	41
<i>Milyenek a nők?</i>	41
<i>Ami a nőben tipikusan rossz</i>	42
<i>Mi kell a nőknek?</i>	42
<i>Amit csak egy nő kérdezhet</i>	42
<i>Női abszurdítások</i>	43
<i>Ahogy csak egy nő búcsúzhat</i>	43
RÉGIEK A NŐKRŐL	44
NÉPEK ÉS SZERELMEK	45
BOLDOGSÁGKUKÁZÓK	48
<i>Aki pénzt kukázott</i>	49
<i>Akinek a tevékenység kellett</i>	50
<i>Aki szerelmekért kotorászott</i>	50
ISTENEK BOLDOGSÁGA.....	51
<i>Univerzális tánc</i>	52

<i>Kémiai labor</i>	52
<i>Képességek birtokában</i>	53
AMIKOR LETÉRDEL A FEHÉR ELEFÁNT	54
<i>Azok a bizonyos pillanatok</i>	54
<i>A párválasztás válaszütaján</i>	54
<i>Gyula és Györgyi döntései</i>	55
HÁZASSÁGI KURIÓZUMOK	56
MEGTÖRT HÁZASSÁGOK.....	58
<i>Miért lép félre a nő?</i>	59
<i>Szerető-feleség: 1-null</i>	59
<i>Új fogalmakat tanulunk</i>	61
<i>Vannak itt meglepő adatok</i>	62
HÜTLENSÉG, ASSZONY A NEVED	63
VÁLTOZATOK FÉLTÉKENYSÉGRE	65
<i>Macska a lábnál</i>	66
<i>Köröm a lakkba</i>	67
<i>Család a francba</i>	67
RANGJA: FÉRFIFALÓ.....	68
SZENVEDÉLY AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGIG	72
<i>John Gray szexológusról</i>	72
<i>A lélekhez két út vezet</i>	73
<i>A szexuális érettség időpontjai</i>	73

fűvel-fával-fűvel-fával

MITŐL ÉRDEKES A TANTRA?	75
SZERELEMÉRŐL - TUDOMÁNYOS ALAPON.....	78
AMIT A FÉRFIAKRÓL MÉG NEM TUDUNK.....	80
KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI I.	83
<i>Legyen házasság vagy ne legyen házasság?</i>	83
KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI II.....	86
<i>A feleség tipikus sirámai</i>	86
<i>Amik miatt a férj sírhatja</i>	86
<i>Tolsztojkék hírhedten rossz házassága</i>	86
KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI III.	89
<i>Házasság szex nélkül</i>	89
KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI IV.	91
<i>Ahol a szex dominál</i>	91
KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI V.	94
<i>A depressziós feleség és az áldozatkész</i>	94
KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI VI.	96
<i>Egy harcos nő és annak aszexuális férje</i>	96

kencefice*цѣцѣ

A NŐ SZÉP, A FÉRFI OKOS (?).....	99
SZÉP NŐK, IGYEKVŐ FÉRFIAK.....	101
A SZÉPSÉG SZENTEGYHÁZA S ANNAK HAZUGSÁGAI.....	104
<i>A nők rituáléi.....</i>	<i>104</i>
<i>A szépségkultusz.....</i>	<i>105</i>
<i>A szépség anyaszentegyháza.....</i>	<i>105</i>
<i>Hazugságok közhasználatra.....</i>	<i>106</i>
<i>Horrorisztikus kencefice.....</i>	<i>107</i>
DE JÓ LENNE ÖRÖKKÉ FIATALNAK LENNI!	108
<i>Hosszú élet - rövid fiatalság.....</i>	<i>108</i>
<i>Csodák pedig vannak?.....</i>	<i>109</i>
<i>Nem boszorkányság (bár annak tűnik).....</i>	<i>110</i>
<i>Remény azért mindig van.....</i>	<i>111</i>

mendemondanemdemondta

TEGEZEM ÖNT VAGY MAGÁZLAK TÉGED?.....	113
<i>Amikor még minden egyszerű.....</i>	<i>113</i>
<i>Hát ennek már sohasem lesz vége?</i>	<i>114</i>
<i>A folyó sohasem ugyanaz.....</i>	<i>115</i>
<i>Tudni illik, mit illik.....</i>	<i>116</i>
EZT A VÉLETLENT!.....	117
SZINKRONBAN A VILÁGGAL	123
<i>A tudomány szinkronicitása.....</i>	<i>123</i>
<i>A hétköznapi szinkronicitása</i>	<i>124</i>
<i>Mire jó a szinkronicitás?</i>	<i>125</i>
SZÍNES ÉRZELMEK	126
AZ EMBERI TEST CSODÁI.....	129
<i>Amikor a fájdalom jól jön.....</i>	<i>129</i>
HALÁL	131
<i>Különös halálok.....</i>	<i>132</i>
<i>Engedjük magunkhoz a halált még életünkben.....</i>	<i>132</i>

országvilágországvilág

SZÁMADÁS.....	137
TRISZMEGISTOSZ A POLITIKÁBAN.....	140
HASEK ÉS A VÁLASZTÁSI ÍGÉRETEK.....	142
ÉRTÉKEK EXPORTJA.....	145
KICSINY MAGYAR VALÓSÁG: GYEREK VAGY PAPÍR?.....	146

színevisszajátszása

BUKSZÁS BERCİ ÉS A KÖZMONDÁSOK	149
A GILISZTAEVŐ ÉS A GOURMAND	154
IGENIS SZERETNEK	158
APRÓ-CSEPRŐ	161
<i>Tolmács az agyban</i>	<i>161</i>
<i>Azok a régi szép napok</i>	<i>161</i>
<i>Osztálytalálkozó</i>	<i>162</i>
KÖRFORGÁS	163
A MÁGUS	165
A MŰVELT	167
MEGVILÁGOSODOTTAK TÁRSASÁGA	169

szóbeszédszóbeszéd

LÁNC, LÁNC, SZÓLÁNC	173
SZÓHORROR	178
MIT MONDHATTAM AKKOR?	180

tarkabarkatarkabarka

ESEM MESE	186
<i>Mikro-makro</i>	<i>186</i>
<i>Lenni-nem lenni</i>	<i>187</i>
<i>Régen-most</i>	<i>189</i>
<i>Fent-lent</i>	<i>191</i>
<i>Kapcsolatok-szakítások</i>	<i>193</i>
<i>Élet-halál</i>	<i>194</i>
ICA ÉS AZ Ő HALÁLA	198
<i>Ica története</i>	<i>198</i>
<i>Az orvos válaszol</i>	<i>200</i>
<i>Ami oltalmat adott</i>	<i>202</i>
<i>Az élet értelme a szeretetben van</i>	<i>204</i>
<i>De mit éltek át?</i>	<i>205</i>
<i>A klinikai halál ellenzői</i>	<i>206</i>
<i>Képződés lett volna?</i>	<i>207</i>
MEGHALTAM EGYSZER	208
VALLOMÁS, AMIT TALÁN NEM KÉNE MEGVALLANI	212
<i>Érzékszervek tobzódásában</i>	<i>212</i>
<i>Elmondjam, hogy miket éreztem?</i>	<i>213</i>
<i>Kérdések a bűntudat katlanjából</i>	<i>216</i>
A VÁDLOTTAK PADJÁN A TÜDŐRÁK	218
<i>Amit a rák vall</i>	<i>218</i>

<i>Ahogy az orvos látja.....</i>	220
<i>Amit a beteg mond.....</i>	222
<i>Vádirat helyett.....</i>	224
IAJ AZ ÖTVENESEKNEK!	224
<i>Minden attól függ... ..</i>	225
<i>Most akkor túl öreg... ..</i>	226
<i>Ha az ötvenes psziché mesélni tudna.....</i>	227
<i>Ami nem jó, az az, hogy.....</i>	229
<i>Ami jó, az az, hogy.....</i>	231
MESE EGY AUTOGRAMGYŰJTŐRŐL.....	232
<i>Mese egy kisfiúról.....</i>	232
<i>Mesélnek a számok.....</i>	233
<i>Mesék asszonyokról.....</i>	235
<i>Mese akadályokról és szerencséről.....</i>	236
»tereferetereferere«	
A SZERENCSE FIA	240
INTERJÚ SZENTE VAJKKAL, 2006-BAN	249
SZTÁR SZÜLETETT	258
TEDD ELMÉD KELLEMES HELLYÉ!	
<i>Beszélgetés Zoltai Mikóssal, jógaterapeutával</i>	262

csécsebecserserserserse

VADNŐ STRUCCTOLLAL

Volt egy orvos, aki annyira vágyott felesége után, hogy átúsztatta érte a fagyos Drinát. Amputálni kellett jéggá dermedt lábát. Kertész Tivadarnak hívták.

Volt egy költő, aki a Nyugatban üzengetett egy vele kacéran ki-kezdő nő után. A félbeszakadt flörtölgetéseket óhajtotta volna bevégezni vele. Arany-verseket költött hozzá. Ő Ady Endre volt.

Volt egy író, aki barátja feleségével folytatott szenvedélyes szerelmi viszonyt. Novellájában közkinccsé tette szilaj lepedőjeleneit. Déry Tibor volt a neve.

Aztán volt még Zukmann Béla hegedűművész, Tihanyi Lajos festőművész, Grätzner József rejtvénykirály, és miként a nagyjátékfilmek stáblistáján olvasható: sokan mások.

És volt egy nő, aki a felsorolt személyeket egy csokorba fűzte. A díszes társaság egyetlen közös vonása, hogy mindahányan megperzselődtek a magát femme fatale-ként szívesen találó asszony-ságtól. Karinthy Frigyes második, hírhedt feleségéről van szó. Egy nőről, aki meghódított és megalázott mindenkit, aki csak engedte magát. Hangos volt, trágár és kihívó. Éjfekete haját hanyagul hátravetve, perzselően kacagott a másik fél szeme közé. Imádta a nyilvánosságot, a feltűnést. Gúnyt űzött az embertársai-ból, pellengére állított bárkit, ha úgy tartotta kedve.

Böhm Aranka egy ródli baleset következtében szobafogságra ítéltetett. Az ezzel járó eseménynélküliséget és egyhangúságot kevesen viselik el, nemhogy ő, akinek a történet, a pezsgés, az események hajszolása lételeme. Kitalál hát barátnőivel egy vidító tréfát.

- Hívjunk fel valakit!

- De kit?

- Mindegy, csak híres és gazdag legyen!

Jó lesz Tersánszky. De nincs az Otthon-körben. Akkor Kosztolányi. Őt sem találják.

Ki van hát? Hogy Karinthy szerkesztő úr? Hát legyen!

Karinthy azonnal bekapta a horgot, nem volt menekvés. De talán nem is akart menekülni.

„... (Aranka) a mindig győzni akaró, a leigázottat mindig újra és újra a tökéletes behódolásig megalázó, stindberginek is nevezett nő tipikus példánya volt... Úgy gondolta, ő egy olyan nő, akit a férfiakkal kutya kötelessége kiszolgálni és eltartani. Neki ezért semmit sem kell tennie, csak léteznie, mint egy szép, ám haszontalan illatozó orchideának...”

Karinthy Gábor, Karinthy első házasságából született fiú szerint egész lényében volt valami földöntúlian extrém, valami ördögi. Devecseri Gábor *dögkoponyának* hívta, Devecseriné a „*legnagyobb magyar visszaélő*”-ként emlegette. Harmos Ilona, Kosztolányi felesége is ízekre szedi visszaemlékezéseiben hajdan volt barátnőjét. *Nemi bohóc* - mondja róla. „*Még a tudományt és az irodalmat is úgy használja, mint vadnők a strucctollat.*”

Nem túl hízelgőek e címkék tehát. De ne higgyük, hogy teljesen híján lett volna jó tulajdonságoknak. Hisz az éles nyelvéhez éles ész is társult. Jó megfigyelő volt, metsző kritikájú. Minden fonák-ságra azonnal lecsapó és frappánsan kifigurázó. Szellemes és szó-
rakoztató.

Egyszer egy kritikus megkérdezte Karinthyt, mi köti Arankához. - „A kíváncsiság. Az, hogy kiszámíthatatlan és sohasem unalmas. Hogy nem tudható, mi lesz a következő lépése. Mint amikor egy vadász párducra vadászik, és ráfogja fegyverét, de az csütörtököt mond. És a vadász utána ugrik egy késsel a kezében. Ott harcolnak életre-halálra, menekülés nincs. Az egyiknek bele kell döglenie, különben nem érdekes a játék.”

Azt nehéz lenne eldönteni, hogy ki győzött ebben a „struggle for life”-ban. Inkább csak két vesztesről lehet beszámolni. Karinthy elvitte egy agyvérzés 1938-ban, nem sokkal a műtete után.

Aranka sem élt már sokáig. Az ő sorsába szintén beleszólt a véletlen. Ha nem lett volna az a sok ha, lekörözött volna mindenkit azon a bizonyos játékpályán, amit életnek hívunk. Átélt, túlélte ő számtalan olyan balesetet, amibe „mindenki más belepusztult volna. Neki minden csontja csaknem sértetlenül beforrt, akár az ebnek vagy az afrikai feketének.” Megúszott másfél emeletnyi zuhanást, egy combtörést, egy féltékenységi jelenet őt megcélzó hamutálgját - egyet nem tudott megúszni. A gázkamrát.

EGY DRÁMAÍRÓ SZERELMEI

„(álomban) Téged látlok, mindenféle nőekkel, és ez annyira felzaklat, hogy folyton felébredek, néha ordítva. Mindig ugyanaz az ócska színjáték. Mivel azonban a jó Morgenstern azt mondja, hogy a dolgok elmúlnak, ha beszélünk róluk, remélem, ez is elmúlik azzal, hogy most leírom Neked.”

Nem múlt el, mert életben volt tartva rendesen. Mármost a folyamatos új kalandok és szerelmek a férfi részéről, valamint a fájdalmak és megbocsátások a nő részéről.

Ezt a férfit nemcsak a nagybetűs személyes névmások emelik Férfivá. Sokat mondanak el róla az olyan kívánságok is, mint amiről felesége végrendelkezett: „*temessenek a lábához (!).*” Vagy az a tény, hogy egyikük „*főnök*”-nek szólította szerelmét, másikjuk meg így aposztrofálja saját magát: „*az Ön chiefgirlje*”.

Ez a férfi, foglalkozására nézve drámaíró, falta a nőket. Na, jó, a művészek, ugyebár! - legyint sokatmondóan és engedékenyen erre a közvélemény. Mit várna el az ember egy színház környékén lófráló, eleinte ismeretlen, de később már keresett és híres írótól? Hát persze, hogy a színésznőcskék fürtökben lógnak rajta!

De ebben az esetben nemcsak erről volt szó. A szóban forgó férfi úgy alakította párkapcsolatait, hogy mindig felhasználta (kihasználta?) a mellé sodródó nőket. Nemcsak szexuálisan, hanem szellemileg is. Nála az „ágy és ebédlő asztal” tradicionálisan elválaszthatatlan klasszikusa az „ágy és íróasztal” újszerű formulájává módosult.

A körülötte feltűnő asszonyok nem holmi egyszerű, kalandvágó nőcskék voltak, hanem okos, tanult, több nyelven beszélő nők, akik nemcsak az író otthonában voltak otthon, hanem az irodalomban is. Így kiváló munkatársnak, titkárnak, fordítóknak, menedzsernek, ötletadónak bizonyultak azon az írói pályán, amin ily módon többeknek kell megosztóznuk.

Az író huszonnyolc évesen (!) így mentegetőzik jó előre: „*Mindent elfelejtetek... a fiatalkori szerelmeim is, akik tőlem annyi közömböséget elviselt, olyannak tűnnek, mintha csak egy könyvben olvastam volna róluk.*” Aztán később ezzel a kijelentéssel híresült el:

„Egy komoly gondolat miatt minden nőt feláldoznék, vagy majdnem mindet. Sokkal kevesebb gondolat van, mint nő.”

Igen, ő az. Ez a kényeztetőnek egyáltalán nem minősülő cinikus mondat Bertold Brecht szájából fakadt.

Egyik életrajzírója szerint Brecht szerelmi élete olyan, mintha quadrille-t táncolna, ahol egyik nőtől a másikhoz keringőzik könnyedén. De akárhogy számolom, a francia négyes sehogy sem jön ki. Azt persze nem tudom, hogy van-e olyan tánc, amiben hét nő között kell lavírozni. És ezek csak a hivatalosan számon tartott „táncpartnerek.” Ott vannak még ebben a szédítő élettáncban a többi jelentéktelen „csukák”, néhány megszületett gyermek, és jó pár elabortált.

„Természetesen nem vigyáztam - vallotta ezzel kapcsolatban. Nem vagyok tarot játékos. Nem tudom visszatartani az adumat.” Amikor pedig egyik szerelme az ő tudta nélkül ment el abortuszra, akkor azt ekképpen kommentálta: *„Hát így könnyített magán a terhes ribanc. És ezt a törött edényt, amibe minden férfi beleereszti a nedvét, ezt akartam én a szobámba állítani!”*

Az ember, a Nő, mohón olvas a sorokban és a sorok között is akár, hátha megtalálja a Nagy Kérdésre a választ: miért ragaszkodnak a nők egy olyan férfihoz, aki külsejében jelentéktelen, sőt ápolatlan, mosakodni nem szerető bördzsekis alak, és aki folyamatosan megcsalja őket, hazudik nekik, kihasználja őket?

Az érthetetlenséget fokozza, hogy mindezek ellenére a hála olyan hangjai törnek fel az érintett nőkből, ami a helyzet frivolságát tekintve enyhén szólva is érdekesek. *„Szükségem lenne Rád mindenhol, mindenhez, mindig.”* Az utolsó szerelem *„A Te teremtményed”*-ként írja alá a leveleit. Egy színésznő így kér bocsánatot: *„Ne haragudj, hogy tönkrementem!”*

Pedig Brecht jó előre megmondta a nőknek: „*A tiétek vagytok, de bennem bíznotok nem szabad.*” Házasságszédelgő volt, aki több nőnek ígért sírig tartó kapcsolatot. Hajcsár, aki minden barátnőből kiszedte a munkájához felhasználható erőket. Despota, aki házában megkövetelte, hogy megcsalt régi szerelmek éljenek együtt az újakkal. Zsarnok, aki nem bírta elviselni az új hím feltűnését a porondon. (Akkor sem, ha már semmi köze nem volt az illető hölgyhöz.) Hazudozó, aki szemrebbenés nélkül küldte minden asszonynak a „tudod, hogy semmilyen körülmények között sem tervezek nélküled”-féle üzeneteket.

De ne legyünk ilyen szigorúak vele! Dobjuk lazán a hátunk mögé a felháborodás vad feminista megnyilvánulásait és öltük fel a megértő pszichoanalitikusét! Hátha közelebb jutunk a Nagy Titokhoz.

A pszichoanalitikusok az anyához (ki máshoz?) vezetik vissza a nőkhöz való sajátos viszonyának minden eredőjét. Az anya, aki kezdetben példás melegséggel csüggött a fián, egyszer csak, váratlanul, a pubertás beköszöntével és a környezet elvárásainak megfelelően elkezdett rideggé válni. Brecht ezt a törést nem tudta kiheverni sohasem. Nem mert kötődni, nem akart szenvedni, rettegett attól, hogy bárki is fájdalmat okozzon neki. Ő így előzte meg a bajt: csalt, hogy ne csalódjon.

Meg aztán el kell ismerni, hogy valamit mégiscsak tudott ez a kordnadrágos, kelletlen férfi, ami ennyire vonzotta a nőket. Valószínűleg hatalmas szenvedéllyel és költői elragadtatással tudott szerelmet vallani. Szórakoztatóan zsonglörködött a szavakkal. Jól ismerte és szerette a női testet. Volt egyfajta erotikus túlfűtöttsége. (Egyikük azt vallotta, hogy már akkor izgalomba jött, ha meghallotta a háta mögött Brecht halk köszönését.) Tehetséges volt.

Bár ez is kérdéses. Felreppentek az irodalomtörténetben olyan hírek, hogy Brecht műveit talán nem is Brecht írta. Különösen John Fuegi életrajza után, akinek Brecht körüli teljesítménye számokban mérhetően is tekintélyes: közel 25 éves munkásságát rögzítette csaknem 700 oldalon. Kifejtette, hogy Brecht állítólagos műveinek 80 százalékát a hozzá közel álló nők alkották.

Lehet, hogy felesleges szószaporítás az egész magyarázkodás, ok-kutatás. Női túlbonyolítás. El lehet intézni ezt az ügyet úgy is, ahogy Robert Gernhardt tette gúnyversében: *„Amúgy igencsak / fantáziátlan / Hím volt / kakas / búbolt / És kész /Mindig hármat egyszerre. Míg / felcsinálta / a harmadikat, gépelte / A második / A napi kéziratot.....*

HOGYAN SZERETETT A „HANGOK KIRÁLYNŐJE”?

1977-ben rejtélyes körülmények között halt meg a világhírű díva, Maria Callas. Azóta sem derült ki, hogy szívelégtelenség vitte-e el, vagy öngyilkos lett. Az biztos, hogy szép temetést választott. Hamvait az Égei-tengerbe szórták. Oda, ahol feltételezhetően gyakran hajókáztak nagy szerelmével, a világ egyik leggazdagabb emberével.

Ha Maria Callas képekre akadunk, akkor többnyire egy roppant impozáns, csinos, érzéki nő néz vissza ránk. Igazán nem az a kövérség marad meg emlékezetünkben róla, amit egyébként olyan gyakran említenek az életrajzírók.

Érdekes, hogy tulajdonképpen sok mindent köszönhetett az anyjának, mégis egész kapcsolatukat árnyékos epizódok borítják. Hiszen az anya ambicionálta két lányát, ő taníttatta őket, ő ültette el bennük egy sikeres élet reményét. Maria-t énekesnőnek szánta,

a nővérét meg zongoristának. Többek között e cél érdekében látta el lányait minden földi jóval, mert úgy tartotta, hogy jó teljesítmények csak jó „fűtőanyagokkal” születhetnek. A minőségi táplálék, amit lányaiba tömött, így szolgálta alapvetően nemes anyai céljait.

Maria azonban másképp látta. Haragudott anyjára, amiért felhizlalta. Pedig sohasem tudta ugyanazokat a hangokat produkálni, mint kilencven kilós korában. A legendás fogyás persze sokkal később, 1954-ben következett be. Az akkor harmincegy éves énekesnő teljesen új formában lépett hívei elé. Két év alatt harminc kilótól szabadult meg, haját átfestette, új ruhatárat alakított ki.

Akkoriban már szép sikereket könyvelhetett el magának. 1942-es indulása után pályája folyamatosan ívelt felfelé. Amerika és Görögország között úgy ingázott, mint más a helyi vicinálison. Minden helyen fellépett, ami csak számított. Művész volt ízig-vérig. Igazi díva, aki kiváló hír-csemegének számított az akkor szárnyait bontó bulvársajtónak. A Time Magazin megjegyezte, hogy talán nem a világ legjobb hangú énekesnője, de hogy a legizgalmasabb, az biztos.

Hihetetlen becsvágy hajtotta. Emiatt és sikerei miatt rövid idő alatt kellő számú ellenséget gyűjtött össze. Kollégáival rendre összeveszett. A vita tárgyát legtöbbször az képezte, hogy ki hajoljon meg a közönség előtt, és ki tartsa ki hangját hosszabb ideig. Aki Callas primátusát semmibe vette, annak vége volt. Módszeréről Mario Del Monaco, a híres tenorista beszámolója sokat árul el: *„Éppen ki akartam lépni a színpadról, amikor hatalmas rúgás érte a lábikrámat. Egy pillanatra meglepődtem, aztán erősen döröglni kezdtem a lábamat. Mire megint járni tudtam, Maria már bezsebelte a tapsokat.”*

Az ember hajlamos egyoldalúan megközelíteni a sztárok életét. A külső és felületes szemlélő tényleg úgy láthatja, hogy Maria Callas élete merő pompa és csillogás volt. Hisz ezt tölték az olvasók orra elé elsősorban.

De számtalan problémával küzdött ő is. A kövérség-soványtság dilemmája egész életén végigvonult. Rövidlátó volt, szemüveg nélkül csak botorkált. Folyamatosan vérnyomás és arcüreg problémák gyötörték, sokat szédült, szóval ő sem volt éppen az egészség mintaszobra.

De lelki gondok is kínozták. Állandó harcban állt anyjával. (Már megint az anya, akárcsak Brechtnél! Lehet, hogy minden út az anyához vezet?) Talán azt nem tudta megbocsátani neki, hogy amikor megszületett, anyja néhány napig felé sem nézett. Fiút vártak mindannyian, a kis Maria születése csalódással és haraggal töltötte el a szülőket. Ezért-e vagy másért, de tény, hogy Maria nem volt egy minta gyerek, de minta testvér sem. Elnézte, hogy anyja pénzügyi gondokkal küzdjön, akkor, amikor neki már a bőre alatt is pénz volt. A nővérét pedig egyáltalán nem segítette a művészi pályáján, egy fűszálat sem tett érte keresztbe.

Tetejébe ott volt szerencsétlen szerelmi élete. Férje, Meneghini egy sikeres építési vállalkozó volt, aki közös életük tizenkét éve alatt Maria Callas impresszáriójának lépett elő. Ő bonyolította felesége fellépéseit, és ő tornázta fel egyre magasabbra a fellépések gázsiját. Olyannyira, hogy 1957-ben, amikor 9000 dollárt kért két előadásért, még a görög parlamentben is kitört a vita. Felelőségre vonták a kormányt, hogy egy ilyen szegény ország milyen jogon dob ki annyi pénzt az „ország hűtlen lányá”-nak.

Az ő kapcsolatuk tehát erősen üzleti alapú volt. Igaz, a másik kapcsolat, a nagy szerelem sem nélkülözte ezt a jelleget. Onasszisz ugyanis Callas bevételeit jól jövedelmező üzletekbe fektette. Ki

ne ismerné ezt a férfiút? Ha más nem, csodás gazdagságának híre még azokhoz is eljuthatott, akik csak tévedésből szembesültek bulvár hírekkel. Hát igen, fellobbant köztük a szerelem lángja, de úgy látszik, annyira mégsem, hogy házasságban egyesüljön. Noha mindketten Párizsban éltek, csak egymás békés szomszédságában, tisztas távolságra a másiktól.

Pedig Callas a hírek szerint a bolondulásig rajongott a nála alacsonyabb, vastag szemüveges férfiért. Úgy hírlik, gyermekük is született, aki azonban rögtön a szülés után meghalt. Nagy, életük végéig tartó vonzalom húzta őket egymáshoz. Állítólag még akkor is találkoztak, amikor Onasszisz „dobta” egy másik világhíres ladyért, Kennedy özvegyéért. Már a hajómágnás felesége volt Jackie Kennedy, amikor még mindig összejöttek egy-két órára a világ valamelyik pontján. Onasszisz halálát követően még két évig élt a „hangok királynője”.

Utolsó éveit teljes magányban töltötte, csak két alkalmazott segített neki párizsi bér lakásában. Az élettel való igazi kapcsolata is emlék volt már. Többször látták hűtlen szerelme, Onasszisz sírjánál megfordulni az akkor már erősen gyengélkedő énekesnőt.

JOSETTE CLOTIS, A SZERETŐ

Vannak emberek, akik épp annyi boldogtalanságot kapnak kedvesüktől, mint amennyi boldogságot várnak el tőlük. Olyan asszonyok, akik élete egy másik nő holdudvarában játszódik le. Nem feleségek ők, hanem szeretők, nem „törvényben élők”, hanem „bűnben lángolók”.

Nyúlánk, karcsú termet, szőke hajzuhatag, ábrándos zöldeskék szemek. Ő Josette Clotis. Grafomániás izgalommal nyúl minden üres papírlap után, a „szavak, a képek megrészegítették.” Úgy hajszolta őket, mint gyerekek a színes lepkéket. Ennek köszönhető,

hogy húsz évesen kiadják egy regényét, ami egy tanítónő különös, megható, olykor kegyetlen történetét mondja el. De nem is a könyv tartalma a fontos, sokkal inkább a lehetőség, amit kínált ifjú alkotójának: Párizst adta neki, új ismerősöket, és egy állást a Marianne című irodalmi lapnál. S a híres író, akit legelső találkozásukkor megjegyyez magának. Hessegeti azonban gondolataiból - hisz nő.

A párkák azonban mit sem törődnek ezzel az aprósággal. Számít is nekik, hogy kinek van törvényes hitvese és kinek nem! Ez a két ember egymásnak rendeltetett az égben, és ez ellen már nem lehet semmi apelláta itt a földön. Napjában háromszor hozza össze őket a munkájuk a szerkesztőségben, aztán hetente egyszer közös ínyencségük az ebédlőasztalnál. A két asztal után egy ugrás a másik berendezési tárgy, az ágy.

Josette hamisítatlan NŐ. Ahol megjelenik, oda elkísérik parfümjei, szépítőszerai, illatozó virágjai. Lázba hozza egy szép ruha, örömet leli a lakás csinosítgatásában. Síkos kék selyemdarabot morzsolgat az ujjai között, amíg beszélget valakivel. Körüllengi a vágy és az ígéret. S amikor eljön az ideje, nem is kicsinyeskedik aranytartalékaival... „Átadja magát az áradatnak, mintha folyó, folyam volna, és a világ legtávolabbi tájait kellene elérnie. Az élete egyetlen »szerelméhez intézett monológ«.”

Josette virágot soha nem kap, még a jegyűrűt is maga veszi meg magának. Maradnak viszont a lopott órák és ölelések. Intenzív, de kurta találkozásiak. A vágy, hogy végre és véglegesen egymáséi legyenek, és a makacs tények: egy feleség, aki nem hajlandó válni, aki viseli és örökíti a szeretett ember nevét, akit ismer és elismer a külvilág. És marad a várakozás, a magány gyilkos percei, az elhagyottság mardosó kínja. A lét, amikor együtt vannak, amikor megmártóznak és feloldódnak egymásban. És a nem-lét, amikor csak a várakozás szegődik társul, a hangok vadászata, a neszek elemezgetése.

Aztán egyszer csak megtörténik a csoda. Úgy hozza az élet, hogy együtt élhetnek. Na, nem, mint férj és feleség, ez nem adatik meg Josette-nek. Azt mondja, majd lesz helyette másik, aki mindent megkap kedvesétől, mindent, ami neki járt volna. Azért megszülette szerelmének a két fiút. Hadd teljesedjen be kapcsolatuk! Pedig mennyire féltette szépségét, alakját. De ezt is beledobta szerelmi oltáruk perzselő tüzebe.

Ám valahogy minden elkésett. Nem olyan az együttlét, mint amilyennek lenni kéne. Túl sok a súrlódás, a másikkal szembeni elégedetlenség. Mégis: talán helyre lehetne hozni mindent. Újjávarázsolni.

Ám erre nem kapnak lehetőséget. Egy vonat átmegy Josette két lábán. Kettészeli testét, életét, reményeit és minden vágyát. Azért élt, hogy egy férfi hű és kitartó szerelmese legyen, ennek áldozott fel mindent, ez adott értelmet mindennapjainak. Az volt a feladata, hogy befényezze, bearanyozza annak a férfinak az életét, aki nem sokkal halála után újraházasodott.

A férfi André Malraux volt, századunk egyik legérdekesebb és legnagyobb hatású francia regényírója. Feleségét Clara Malraux-nak hívták, aki hatkötetes emlékiratban dolgozta fel az együtt töltött húsz évet. Josette Clotisnak, a szeretőnek szintén voltak irodalmi próbálkozásai, de nem váltak ismertté írásai, ő sem vált híressé. Malraux legnagyobb és legodaadóbb szerelmeként tartják számon. A névtelen szerelmesek panteonjában nyugodhatna, ha lenne ilyen.

ZSÁK A FOLTJÁT

Ha érdekel egy nimfomániás és egy impotens ember extrém kapcsolata, akkor ne lapozz tovább. Történetünk hősei híres emberek voltak. Életük pedig nyitott könyv. A hálósobájuk ajtajára sem tettek lakatot.

Ha azt mondom, Dali, mindenkinek beugrik egy fura figura, akinek kihívó, excentrikus viselkedései még műveinél is maradandóbbat alkottak. Roppant módon szeretett feltűnősködni, minden alkalmat megragadott arra, hogy meghökkentse a környezetét. Földig érő fekete köpenyben, arany sétapálcával sétálgatott. Növesztett egy senkihez és semmihez sem hasonlatos bajuszkölteményt. Röpiratot adatott ki, aminek „*A képzelet függetlensége és az ember saját örülségéhez való joga*” cirkalmas címet adta. Szívesen hökkentett meg nyilatkozataival.

Ami Dali szexuális fejlődését illeti, az szintén megér egy misét. Határozott komplexusai voltak a nőkkel szemben. Misztikus lényekként tekintett rájuk, és félt közeledni hozzájuk. Viszolygott a nagy női keblektől. Nem tett jót ismerkedéseinek az a tény sem, hogy irtózott az érintéstől, és nagyon kicsinek tartotta a nemi szervét. Szívesen nézte viszont mások szerelmi játékait. Ezeket az információkat azonban nem kellett a bulvárnak fondorlatos módon kiszimatolni, ő maga tárta ország-világ elé, leplezetlen, és lehetőleg megbotránkoztató őszinteséggel. Magát a „*Nagy Maszturbáló*”-ként aposztrofálta, (könyvet is írt *A nagy maszturbáció* címmel) utalva arra, hogy ha csak alkalom nyílik rá, szívesen adóz ennek a tevékenységnek. Impotensnek hirdette magát.

Azonban ebben az információban lehet némi csúsztatás, mint mindegyik csattanójában, hisz aki mellett egy köztudottan szexcentrikus nő évtizedeken keresztül megmarad, annak azért van mire büszkélkednie.

Mert élete nője, Elena Dimitrovna Diakonova (művésznévén Gala), nimfomániás volt. A „szex-vulkán” (ahogy a korabeli sajtó nevezte) Oroszországban látta meg a napvilágot, éppen tíz évvel a „botránylovag” előtt. Állítólag súlyos tüdőbaja vitte el Svájcba. De hogy annyira súlyos mégsem volt, azt bizonyítja a tény, hogy 87 éves koráig élt. Galáról az a hír járta, hogy egy Kárpátok alatti kis faluban született, ahol az őslakók joghurtot fogyasztottak és többségükben megélték a századik életévét. Azonban több mint valószínű, hogy Galát nem a gyerekkorában megevett joghurtok konzerválták, hanem azok a fiatal fiúk, akiket még hetven-nyolcvan évesen is nagy étvággyal kóstolgatott. Kizárólag szép arcú és kifogástalan testű ifjakkal szeretkezett. A fáma szerint hetven évesen is féktelen szex-orgiák buzgó résztvevője volt.

Szerelmi története egy svájci szanatóriumba nyúlik vissza, itt ismerkedett meg a híres költővel: Paul Éluarddal. Még egy lánya is született tőle, az anya-szerepre egyébként teljesen alkalmatlan nőnek.

Dalival 1929-ben, egy spanyolországi üdülőhelyen találkozott, a sors itt keverte össze a két extrém személyiség kártyáit. Ettől fogva halálukig együtt maradtak. Összefonódásukra jellemző, hogy Dali egy időben Gala-Daliként szignálta műveit.

Míg Gala szeretők tucatjait tudhatta akkoriban maga mögött, addig Dalinak csak egy tisztázatlan futó kapcsolata volt García Lorcával, a spanyol költővel.

A két pozór nem hazudtolta meg a hírnevét. Egy kis halászfaluban, a katalán tengerparton fekete fejkendős nénik megbotránkoztatására szövetkeztek: Gala falatnyi fekete szoknyában, topless flangált, Dali meg zöld üvegszilánkokból készült láncsal a nyakában páváskodott. Közben pedig vadul ölelkeztek és nyalakodtak lehetőleg ott, ahol legjobban szem előtt voltak.

Megalomániában szenvedtek mindketten. Egy alkalommal, amikor nem vitték el Dali valamelyik festményét egy New York-i kiállításra, a kritikusokat szidalmazó röpiratok tízezreit szóratta szét a város utcáin. Előszeretettel adott hangzatos és barokkos hosszúságú címeket a festményeinek. (Íme, egy példa: *„Atmoszférikus csontváz egy hangversenyzongorával fajtalanodik”* vagy *„A meztelen Dali öt, molekulákká alakuló szabályos testet szemlél, amint hirtelen megjelenik bennük Leonardo Lédája, amelyet Gala arca kromoszomált.”*) Előadásain kijelentette, hogy ő sem érti, mit ábrázolnak a képei. Nemes egyszerűséggel hangoztatta: *„...a két legnagyobb szerencse, ami egy modern festőt érhet: ha spanyolnak születik, és ha Dalinak hívják”*. Dali News néven saját magát népszerűsítő folyóiratot adott ki, ő írta, önmagáról. Dali maga sohasem vezetett, de bővérű társát megajándékozta egy hatalmas Cadillac-kel. Ablakait a festő művei díszítették, kilincsei pedig középkori bútorok fogantyúi voltak. Mindketten abszurd történeteket találtak ki magukról, mindenféle jól pukkanó hazugsággal fűszerezve.

Dali igazán derekasan bírta a szex-csatákat, de egy idő után ő is megcsömörlött. Így tulajdonképpen fellélegzett, amikor Gala egy kastélyt rendeztetett be magának Púbolban, ahol fiatal lovagjait látta vendégül - asztalnál és ágyban egyaránt. Legutolsó kiszemeltje a Jézus Krisztus szupersztár főszereplője, Jeff Fenholt volt. Hogy a zenei stúdió és egy long islandi házán kívül milyen örömben részesítette az ötvenhét évvel fiatalabb színészt a nyolcvankét éves matróna, az kérdéses. Viszont reményt ad a szerelmi életük felett halotti tort tartó hatvanasoknak, hogy mindig, a halálig akadhat még azon az asztalon némi csipegetnivaló.

Arra sem derül fény minden kétséget kizáróan, hogy mi tartotta a lepedővirtuóz asszonyt az állítólag szerény teljesítményű Dali mellett annyi hosszú éven keresztül. Talán a férfi extrémítá-

sa? Netán az anyagiak? Vagy ami legkézenfekvőbb lehetne: pusztán a szeretet?

Tény, hogy nem kellett nélkülöznie nagyvonalú férje mellett. Kedvére utazhatott, fiúzhathott, és szépítkézhetett. Dali a végsőkéig pénzelt minden mániáját. Odavolt az asszonyért, nem tudta nélküle elképzelni az életét. A nő halála után Dali még hét évet élt, de már csak vegetálva, alig alkotott.

Az alkotás termékeny éveit magával vitte a szexualitásban termékeny múzsa.

PÁRHUZAMOK ÉS ELLENTÉTEK

Alig van olyan pár a világon, akiről többet cikkeznének, mint éppen róluk. Minden okuk megvan arra, hogy ilyen kapások legyenek. Egy csomó mindenben ők a legek.

Nem elég, hogy beletartoznak a világ legjobban kereső színészei közé. A nagyközönség női és férfiideáljai is egyben. Sokan a legszebb nőnek tartják Jolie-t. Eredeti nevéből csak a középsőt tartotta meg (Angelina), ami gyönyörűt jelent. Nála ez tényleg összejött. Állítólag az ő arcát kérik legtöbbször a plasztikai sebészek frankenstein-szabászatában. Mellesleg az ő testén van (volt) talán a legtöbb tetoválás. A bal karjára például egyenesen egy Tennessee Williams idézetet pingáltatott.

Az életutak mindig csodálatos módon kereszteződnek.

Adott egy lány, akinek sorsa már akkor megpecsételődött, amikor két színész csemetéjeként világra jött. A kislány csakis ezen a pályán tudta elképzelni jövőjét. Ezért a korán kitűzött célért, jó

amerikai szokás szerint meg is tett mindent. Tudatosan készült a pályájára, hét évesen már szerepelt apjával egy filmben, tizenegy évesen színészmesterséget tanult, közben pedig kitartóan modellkedett.

Huszonegy évesen ment először férjhez. Mindig vonzódott az extrémításokhoz. Fekete, vérrel dekorált ruhát vett fel a nagy eseményre. De nagyobbban mutatkozott a felhajtás, mint a tartalom. Csak három évig tartott a románc. Nem az a nő, aki sokáig bírná egyedül. 2000-ben belevágott egy újabb házasságba.

Brad Pitt szülei átlagos amerikai polgárok voltak, szigorú baptista szellemben nevelték a gyermekeiket. Művészi elhajlások vagy allűrök szóba sem jöhettek. Így különösebben nem is készült erre az életre Pitt. Egy útkereső fiú volt a sok közül. Csak találomra, szerencsét próbálni érkezett Hollywoodba.

Ő is megfutotta a maga köreit, mielőtt szárnyára vette volna az álomváros. Leggroteszkebb ebből a csirkeruhás volt: egy éttermet reklámozott, baromfinak öltözve, az utcán grasszálva. Legalább lesz mit mesélni az unokáknak!

Amikor Jolie 1996-ban férjhez ment, Pitt éppen akkor jegyezte el magát Gwyneth Paltrow-val. Ebből azonban nem lett semmi. Helyette a Jó barátokból ismert Jennifer Anistont vette feleségül 2000-ben. Éppen akkor, amikor Jolie a második férjét fogasztotta.

Nem sokáig. 2005-ben, a Mr. és Mrs. Smith forgatásán Pittre vetette ki a hálóját. Persze lehet, hogy nem is nagyon kellett kivetni azt a hálót, tekintve, hogy Pitt már az előtt bekapta a horgot. Ki tudna elmenni egy kisebb megrázkódtatás nélkül Angelina Jolie mellett?

Azt szokták mondani, hogy az ember önkéntelenül és nagyjából azonos típusokat választ ki magának. Ehhez képest Gwyneth és Jennifer unalmas szőkeségének nem sok köze volt Angelina izgalmas feketeségéhez. Karakterük sem volt éppen hasonlatos egymáshoz. Az említett hölgyek esetében nehéz elképzelni azt a vakmerőséget és vagányságot, ami Jolie-t jellemezte.

Mostanában sokat cikkeznek az újságok a sztárpár szétmenéséről. Jolie húga szerint, aki mégiscsak elég közelről ismerheti a párost, ebből egy szó sem igaz. Őket egymásnak teremtette az ég, és ezen nem fog változtatni egyetlen bulvárlap vagy szenzációhajhász cikk sem.

Nemcsak a tomboló érzelmek tartják őket össze, hanem a hat gyerek is. Angelina ugyebár eleve vitt a házasságba két adoptált kicsit. Aztán született egy közös gyermekük, pont egy évre a megismerkedésük után. De úgy látszik, nagyon belejött Angelina az anyaságba, mert meg sem állt a következő szülésig. 2008-ban ikreknek adott életet. Aki azt hiszi, ennyi gyerek bőven elég, az nagyon téved. Egyrészt a két szülés közti időt arra használták, hogy örökbe fogadjanak egy vietnámi kisfiút. Most pedig Angelina megint terhes. Igaz, a rossz nyelvek szerint nem Pitt-től. A potenciális apáról azonban még nem csiripelnek a verebek, így a sajtó sem.

Sokan azt gondolják magukban, hogy jó-jó, érdekes ez a pár, jól is néznek ki, de mi közöm nekem hozzájuk, aki a világ másik végén, szinte egy másik bolygón élek. Nagyon téved az, aki így gondolkodik. Igenis, bárkinek megvan az esélye arra, hogy az álompárral összefusson.

Franciaország partjainál építkeznek, de Olaszországban is megfordulnak alkalmakként. Úgyhogy bármelyik szerencsés turista beléjük botolhat egy olasz vagy francia utcasarok valamelyikén.

A magyarországi találkozást már lekéste mindenki. 1989-ben kellett volna résen lenni, amikor a szívtipró először fordult meg Magyarországon. Azonban annak a szívét nem tudta eltiporni, aki miatt ide utazott. A lány ugyanis, egy kis amerikai színésznőcske, balga és érthetetlen módon kikosarazta a nők bálványát. A történet pikantériájához hozzátartozik még egy adat. Brad Pitt azt az eltékozolt éjszakát állítólag a Keleti pályaudvar egyik padján töltötte. Ó, a boldog tudatlanok, akik akkor elsétálhattak mellette!

De jött ő még a mi utcánkba, már ismertebben és érettebben. 2000-ben, amikor a Kémjátzsma című filmet forgatták Budapesten, a másik nagyágyúval, Robert Redforddal látogattak el hozzánk. Micsoda alkalmak! Azonban sajnos, én sem jártam ott akkoriban. Ha ott jártam volna, az én mesém is tovább tartott volna.

diktumfaktumdiktumfaktum

HÉTKÖZNAPI ERŐSZAK

Szerelem

Józsi ugyan megtiltotta, de azért én hébe-hóba mégiscsak találkozom Marcsival. Olyan jó neki kiönteni a szívem, állítom, jobb, mint egy menő pszichiáter. Érzem, ahogy figyel rám, őszintén, komolyan, látom a szemében az együttérzés és a szánalom furcsán megnyugtató elegyét. Ő az egyetlen, akinek el tudom, el merem mondani Józsi viselt dolgait. Igaz, néha különös, szorongató érzésem támad. Ma is, ahogy belesüppedtem foteljába és meséltem a tegnapi veszekedésünkről, idézgettem Józsi szavait, egyszer csak körülindázott egy idegen, hús fuvallat, egy árnyféle suhanás, mint egy intő jel: „elég lesz, hagyd már abba, mit panaszkodsz itt folyton, nem szégyelled magad?” És tényleg szégyellni kezdtem magam. Talán mégsem olyan rossz, mint ahogy én látom, talán eltúlzom a problémám, talán mégis neki van igaza, amikor azt mondja, hogy rohadjon le a kezem, amikor újból felemelem a telefont, még ha kicsit csúnyán is fejezi ki magát. Mert hát mindig azt mondja, hogy szeretlek, baszd meg, fogd már föl azzal a buta agyaddal, vigyázok rád, azért nem akarom, hogy hülye emberekkel találkozz. A múltkor is azért kiabált velem, mert szerinte én nem figyelek rá, de őt nem tudom átverni, mert tudja ő, hogy én mire gondolok, és majd tesz ő érte, hogy ne így legyen. Az az igazság, hogy valójában mindig rá gondolok. Ő van a fejemben éjjel-nappal, de ezt úgysem hinné el nekem, úgyhogy nem is mondom neki. Azt már magam sem tudom, hogy azért van-e örökké bennem, mert szeretem, vagy másért. Most is, pedig a TV előtt ülök, de csak bambulok, tudom, nemsokára hazajön, és

már megint csak ő jár a fejemben. Na, már hallom is a kulcsot. Igen, ő az. Elhessegetek minden gondolatot. Nehogy megint belém lásson, mint a tegnapi estén. Nem gondolok semmire... nem... semmire... nem... még gondolni sem...

Manócska a falon

Kati állami gondozott volt. Nem valami jó kezdet. De a folytatás sem az. Először egy öreg néni mellett háziasszonykodott. Pénzt nem kapott érte, de volt mit ennie, és esténként biztonságban hajthatta le a fejét. Amikor a néni meghalt, mennie kellett.

Egy ócska, külvárosi albérletet tudott csak megfizetni. A semminél ez is jobb. A tulajdonos fia folyton zrikálta. Ebből született Manócska. Az alkalmi hálótárs messze volt már akkor. Viszont az üzletben, ahol eladó volt, megismerkedett egy kedves fiatalemberrel, aki sokat játszott Manócskával. Hároméves koráig. Akkor meghalt, szívelégtelenségben.

A férfi előállt: hetenként egyszer-kétszer szüksége lenne neki takarítónőre. A kettőből hét lett, a takarítónőből mindenek. Nem volt idilli, de azért voltak jó napok.

Amikor az első pofont kapta, megrendült a hite a férfi kedvességében. A csuklótörés volt az pont, amikor megutálta. És amikor a kenyérvágó késsel hajkurászta a lakásban, félt is tőle. De ott hagyni csak akkor kerekedett bátorsága, amikor a férfi letépte ágya fölül Manócska képét. Nem volt hova mennie. Sem rokon, sem barát. Sem pénz, sem könyörület. A férfi rátalált, hazavitte. Mert még nem végzett. Csak a rá következő nap, amikor rátérdelt Kati nyakára, és addig hintázott rajta, amíg az utolsó szusz is el nem hagyta ajkát.

Tetőtér 6

Amikor a tetőtér hatból hangos szóváltás robajai szűrődtek ki, senki sem kapta fel a fejét. Sőt, periodikussága folytán szinte várták már az ismerős zajokat. Nem azért, mert annyira élvezték, hanem inkább a szokás hatalma miatt. A földszintiek csak a legdurvább zajokról értesültek, egy-egy sikoltás vagy ajtórugdosás szűrődött csupán be hozzájuk. Időnként, ha mégis kíváncsiak lettek a történetekre, ki-kiálltak az erkélyre, onnan közelebbi részleteket tudhattak meg. Az alsó lakásba a csövön keresztül nyomult be a hang. A tulajdonos őrjöngött, nem igaz, hogy már megint nem tudja végignézni normálisan a krimet. Hogy ezeknek mindig a legjobb részeknél kell balhézniuk!

Kovácsné, a szemben szomszéd a falra tapasztotta a fülét. A lába miatt alig mozdult ki otthonról, a fiai nem látogatták, hisz külföldön éltek, így hát magányosan éldegélt. Unalmas napjainak egyetlen adrenalin-fokozói voltak ezek a családi perpatvarok.

A tetőtér hatosban állt a bál. Az apuka megint felöntött a garatra. Ilyenkor semmi sem volt jó, ordítozott és csapkodott, mint egy csapdába került állat. Ő azonban Herkulesnek képzelte magát, aki láthatólag a legerősebb a környéken. Jó lesz alattvalói eszébe vésni, hogy ki az úr a háznál. Legalább itt, ha már a munkahelyen nem lehet.

Az asszony hallgat, és tesz-vesz. Ahogy egy alattvalóhoz illik. Igaz, a felsőbbtség iránti hódolata már régen a múlté, elpárolgott az első évek „felsőbbsegleckéi” során. Az érzések garmadájaából talán az undor a legerősebb, ami ilyenkor elhatalmasodik benne.

A két lurkó bezárkózik a gyerekszoba oltalmába. Meg egymás oltalmába. Soha nincsenek egymáshoz olyan közel, mint a kitörések idején. Ezekben a helyzetekben szeretik a legjobban egymást. A szüleikkel szemben most nem érznek semmi hasonlót. Inkább haragot. Meg tehetetlenséget. Segítségül Istent hívják. Hetente egyszer felszáll kis birodalmukból a fohász.

Örökség

Amikor Feri kétéves volt, anyja odébb állt egy férfival. Ezért semmilyen emléket sem őrzött róla, annál többet mostohaanyjáról. Az asszony négy-öt éves kora táján szegődött apja mellé. Soha nem hagyta békén, állandóan gáncsokodott, valószínűleg féltékeny volt Ferire az apja miatt. Sikeresen megutálták egymást, egy életre. Talán a bénító élmények miatt, talán csak peches volt, de nem nagyon adódott kapcsolata.

Kamaszkoráig egyetlen élménye volt a másik nemmel az, hogy hébe-hóba hazakísért egy-egy lányt. Megcsókolni már egyiket sem merte, megrögzötten félt, hogy egy hatalmas pofont kap cserébe. Na, meg a megaláztatástól is tartott. Úgyhogy inkább álmaiban élte ki magát, az sokkal veszélytelenebb és édesebb volt.

Aztán egy szép napon megtörtént a csoda. Egy hosszú, barna hajú lány személyében ráköszöntött a szerencse. Vagy a szerelem? Ezt nem nagyon tudta eldönteni. De nem is nagyon filozofált ezen, annyira meg volt elégedve az eseményekkel. Ment minden, mint a karikacsapás. Randi, csók, esküvő. Aztán a két gyerek. A valóság tovább röpítette, mint amiről legvadabb ábrándjaiban képzelődött.

De amilyen sebesen ívelt felfelé boldogsága, olyan meredeken csúszott a pusztulás felé. Eleinte csak apró zördülések voltak közöttük. Ugyan, ki tulajdonítana ennek jelentőséget? De aztán úgy érezte, hogy fokozatosan, napról napra jobban utálja feleségét. Nem volt rá magyarázat. Az esze berzenkedett, a szíve gyűlölt.

És eljött az a nap is. Csak a szokásos veszekedésnek indult. De egyszer csak eltorzult az asszony arca. Pont olyan volt, mint a mostohaanyjáé, mikor perlekedett vele. Aztán a hangja is teljesen megváltozott. És amikor új arcával és hangjával rákiáltott: takarodj innen!, nem tudta türtőztetni magát. Agyát elborította a vér, és már csak egyetlen érzés lüktetett benne. A bosszúállás tüzelte. Megfizetsz mindenért, nyavalyás! A kés a csontig hatolt. Az asszony agyonhorpasztott, meggyötört csontjáig.

A LELKI TERRORRÓL OBJEKTÍVEN

Statisztika

Egy héten három halott, aki valamelyik hozzátartozója miatt vesztí el életét.

Egy héten egy gyermek, aki erőszak áldozatává válik.

Egy héten egy halott, akit élettársa öl meg.

Egy év alatt 15 gyilkos lesz öngyilkos.

Egy év alatt 20 nő válik gyilkossá.

Egy év alatt 41 női áldozat.

Mint a géppuskaropogás.

Záporoznak a golyók.

Célba találhatnak?

Történelem

A ma erőszak alatt sínylődő nőnek csak sovány vigasz lehet, hogy ókori társának még rosszabb volt a sorsa. Élvezeti forrássá vagy hasznavehető háztartási eszközzé silányult teremtmény volt csupán, magatehetetlenül, önállótlanul, emberi méltóság nélkül. S noha Jézus tanításai sokat javítottak állapotán, a „sötét középkor” nevéhez méltóan alázta meg őket újra. A középkor hasonlatos az arab világhoz: a nők sajátos helyzetéről mindenki hallott már rémtörténeteket. De talán kevésbé ismert az az ambivalencia, ami szintén jellemzője ennek a különös, kifordított világnak: a nők lefátyolozottan suhannak az utcán, miközben a kirakatok tömegével kínálják az erotikus fehérneműeket. Nos, a középkor ehhez fogható kétszínű világában talán nem is olyan meglepő, hogy a feleségek testi fenyítése nemhogy megengedett volt, de a pontosság kedvéért azt is megszabták, hány ütés jár ezért vagy azért a mulasztásért. Ez a kis házi „rendcsinálás” jól illeszkedett a kor egyéb mulatságai, így például a közkedvelt nyilvános kivégzések közé. A francia forradalom is maximum csak politikailag győze-

delmeskedett, az asszonyoknak továbbra is „hallgass” volt a neve, hisz „az egyenlőségért folyó harcban csak aláássák az apa hatalmát”, veszélyeztetve ezzel a családi tűzhely nyugalalmát.

Szóval jöttek-mentek a századok, de túl nagy előretörés nem történt a nőhelyzet frontján. Mígnem az Újvilág megszült egy figyelemreméltó törvényt. 1890-ben határozat tiltja meg a feleség elleni erőszakot. Ez már haladás! Igaz, csak a házastársi viszonyban élők hivatkozhattak erre a szabályra, de még ezzel az apró hiányossággal együtt is hétmérföldes lépés ez az emancipáció rögos útján. Lassan kezdett kitágulni a nők világa, megnyíltak előttük új lehetőségek, addig csak férfiaknak fenntartott területekre is eljuthattak. Ez eddig rendben is volna. De mi van az erőszakkal?

Erőszak

Igazából csak az utóbbi években került újból napirendre a kérdés, a világ hívta életre. Ez a bizonyos világ, amit mi jól ismerünk. Amittől annyian irtózunk. Amit olyan sokan szapulunk. A véres híradókkal, az erőszakos játékokkal, a durva mesékkel. Milyen lenne hát mikro életünk, ha a makro ilyen? Az analógiák törvényszerűsége itt is hat. Tudjuk: *„Ami lent van, az megfelel annak, ami fent van, és ami fent van, az megfelel annak, ami lent van.”* Kérdés most már csak az, hogy a szűkebb közegből haladjunk a szélesebb felé, vagy fordítva: javítsunk a világ sorsán, hogy javulhasson a sajátunk? Esetleg lehetne párhuzamosan is felépíteni valami hatásos stratégiát? Ebből a szempontból kétségtelenül igaza van Bárándy Péter volt igazságügy-miniszter vitatott mondatának: *„A családon belüli erőszak sem más, mint a családon kívüli.”*

Delgado óta tudjuk, hogy az agresszív viselkedésért az agynak olyan területei felelősek, amikről - legalábbis nevük után - semmiképp sem tételeznénk fel ilyesmit. A kifejezetten játékos gyrus cinguli és a nem kevésbé dallamos amygdala hangzásuk után inkább lehetnének zenei szakszavak, mint az erőszakhoz fűzhető

fogalmak. Akárhogy is van, testünknek ezen a részein állnak csatasorba nap mint nap a vádaskodások, sértések, kitörések és az ehhez hasonlók elszánt katonái. Innen indulnak bevetésre, hogy eleget tegyenek a bennük kódolt dicstelen küldetésnek.

Az emberek társadalmát szokás az állatok világával párhuzamba vonni. Nem tagadható, hogy náluk is létezik erőszak, néha egészen meglepő és döbbenetes formában. De ahogy Konrad Lorenz megjegyezte: *„...a ragadozók zsákmányszerzése nem agresszió. Az oroszlán agresszióját éppúgy provokálja egy bivaly, mint az enyémet egy étvágygerjesztő csirkecomb... Az állatok igen ritkán ölik meg fajtatársaikat a megadást jelző pózok miatt.”*

Azt nem kell külön ecsetelni, hogy az emberek nem annyira kényesek ebből a szempontból. Az öldöklés mindennapos tetteinkké vált, a hétköznapiak monoton ketyegése csupán. Már csak akkor kapnánk fel a fejünket, ha egy napon nem tudósítanak róla. Az sem igazán biztató, amit Bandura kísérletei igazolnak: a tanult minta cselekvést motiváló modell lesz a fejlődő személyiség számára, és az eredmény szempontjából teljesen mellékes, hogy élő (szülők, környezet) vagy holt anyag (film, mese) szolgál alapul.

A lelki erőszakról

Erre a kifejezésre sokan csak legyintenek. Ugyan, melyik családban ne lenne egy kis kanálcsörgés, melyikben ne ütné fel a fejét néhanapján az indulat? Akik nem veszik komolyan a lelki terror tényét, azok vagy nem ismerik, nincsenek tisztában fogalmával, vagy érdektelenek a témában. Mielőtt bárki is bagatellizálná a problémát, nem árt emlékeztetni: a pszichológia ismeri, használja, és kutatása tárgyává teszi a verbális agresszió fogalmát. Életünknek egy olyan vidéke ez, aminél ingoványosabb nem túl sok létezik, s amely feltárására még számos expedíciót kell indítani. Nagyön széles skálán mozog, elmosódottak határai és a hatósugarai,

számtalan kritérium tartozik hozzá, rengeteg megnyilvánulása van, olyan szerteágazó, mint a tenyérben futkosó bőrredők.

A viszonylagos megközelítés érdekében azért álljon itt egy definíció, a NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület megfogalmazásában: „...*alapvető érzelmi igények és szükségletek megtagadása, barátoktól, munkától, családtól, kedvenc foglalatosságoktól való elszigetelés vagy eltiltás, féltékenység, a nő önbizalmának módszeres lerombolása, elzárkózás a problémák közös megbeszélésétől, a nő állandó hibáztatása, értéktárgyainak összetörése, tárgyak dobálása, csapkodása, fegyverrel való fenyegetőzés, félelmet keltő viselkedés, támadó faggatózás, életveszélyes, ijesztő autóvezetés, telefon és egyéb kommunikációs csatornák lezárása, telefonon való állandó ellenőrzés, a nő zsebeinek átkutatása.*”

Ez a lista a teljesség igénye nélkül készült, de mindenképpen alkalmas arra, hogy nagyjából körvonalazódjon a lelki terror szemantikai köre. Változatos formákban nyilvánul meg, de akad egy közös jellemzője valamennyinek: a másik tárgyként való kezelése. Egy tárgyba bele lehet rúgni, át lehet rajta nézni, zsebre lehet dugni, vagy kilógatni az ablakon, kényünk-kedvünk szerint. De akik a lelki terror eszközeivel élnek, elfelejtik, vagy meg sem tanulták, hogy partnerük egy ember, érzésekkel és tudattal, akivel szemben a tulajdonosi szemléletet szegre kéne akasztani, mert máskülönben a kapcsolat kerül akasztófára. Az már el sem várható ezektől az emberektől, hogy ismerjék Shirley Strum roppant tanulságos kísérleteit: kutatásai alapján egyértelműen beigazolódott, hogy „*minél magasabb rangú és agresszívabb egy hím olíva pávián, annál kevésbé párosodnak vele a nőstények*”.

Azért ne legyünk egyoldalúak. Nem minden férfi goromba és nem mindig a nő az áldozat. Ilyet állítani a dolgok sematizálása, vagy csúnyábban: hazugság lenne. Tamási Erzsébet megfigyelései szerint a középosztálybeli értelmiségi férfiak között van a legtöbb fizikailag bántalmazott férfi. De az is biztos, hogy ez az a bizonyos kivétel, ami erősíti a szabályt. Noha számbeli adatok nem állnak rendelkezésemre, annyi talán mindenki számára elhihető: a nők vannak többen. Mármint bántalmazott félként.

AZ ÖNGYILKOSSÁGRÓL

Azok az emberek, akik egész életükben öngyilkossággal fenyegetik családtagjaikat, azt hiszem, nincsenek tisztában ennek sem a pszichés, sem a spirituális hátterével.

Senki sem szeret olyan ember közelében lenni, aki folyamatosan kilátásba helyezi önnön meggyilkolását, hisz sem hallani róla, sem elképzelni azt, nem valami felemelő érzés. Az emberek többsége irtózik az erőszak bármely formájától. Felettébb hibás az a feltételezés az öngyilkosjelöltek részéről, hogy ezzel bárkit is magukhoz láncolnak. Nem a láncokat erősítik meg ugyanis, ha folytonosan fenyegetőznek a halállal, hanem azokat az erőket, amik széjjeltépik a láncokat.

Ráadásul a statisztikák és a tapasztalatok azt mutatják, hogy „amelyik kutya ugat, az nem harap” mintájára elsősorban a csendes kisebbség veszi el saját magától az életet. Éppen azok, akik nem hangoztatják ezt úton-útfélen. Ebben a tekintetben (is) hasonlatosak vagyunk a delfinekhez. Cousteau kapitány megfigyelései szerint a delfinek akkor lesznek öngyilkosok, amikor senki sem látja őket.

Az öngyilkos ember önző abból a szempontból, hogy kizárólag csak a maga lelki szenvedését látja és érzékeli, meg sem fordul a fejében az, hogy a körülötte levő embereknek is van lelkiviláguk, és ők is szenvednek a másik szenvedése miatt. Ha megtörténik a baj, akkor a maradék lelkében egy életre szóló lelkiismeret furdálás marad, de az öngyilkosjelölt ezzel nem igazán törődik, hiszen tulajdonképpen és alapvetően ez a célja.

Örök etikai kérdés, hogy vajon gyáva-e vagy bátor-e, aki ezt megteszi. Azt hiszem, ezek a fogalmak érvényüket veszítik abban a

bizonyos megváltozott tudatállapotban. Nincs gyávaság, bátorság, vagy hősiesség a privát szférában (legfeljebb az öngyilkos merényletek esetében), csak egy roló van, ami lezuhan lelkük ablaka előtt, hermetikusan elzárva a fényt, a reményt és minden egyéb lehetőséget. Nem kell hozzá patikai mérleg, hogy megállapítsuk: elviselni egy nehéz élethelyzetet sokkal több muníciót, lelkierőt, akaratot, harcot, kitartást követel, mint elmenekülni a nehéz helyzettől.

S van itt egy másik aspektus is, a spirituális, amit nagyon sokan figyelmen kívül hagynak, vagy azért, mert nem ismerik vagy azért, mert baromságnak tartják. Pedig nem árt ismerni ezt a verziót sem, már csak azért sem, mert ez is egy lehetséges valóság.

Elmondom, amit olvastam róla. A garancialevél csak a pokolban vehető át.

Belső állapotunkat alapvetően meghatározza, hogy mit hiszünk. A szellem belső mintái már itt, a földi létben is megvalósulást nyernek a mindennapokban, a gyakorlatban, a tapasztalatok feldolgozásában, az életérzésekben és az életfelfogásokban - de a fizikai test elhagyásával ezek a minták felerősödnek. (A köztes létben minden érzés és érzékelés sokkal erőteljesebb.)

A halál utáni létben a szenvedőknek több csoportja található. Egyikük az öngyilkosok csoportja. Ők azonnal tudják, ha meghaltak (van, akiben ez nem tudatosul azonnal), viszont ezzel együtt jön egy másik biztos gondolat is: teljesen tisztán látják, hogy tettükkel semmit sem oldottak meg, hogy nem végezték be földi küldetésüket. Ott minden delikvens rájön, hogy az, ami ő, ami őbenne él, az nem szüntethető meg. Újra és újra átéli a halálukat, és azt az utat, ami a halálhoz vezetett, vagy pedig annak következményeit a hátramaradottak számára. Rettenetes belső kínokat, büntudatot, önvádaskodást, szenvedést élnek át, azzal a tudattal, hogy ezen már nem lehet változtatni. Ezt a megoldatlan prob-

léma-gócot viszik tovább magukkal a következő életbe, ahol az lenne az életfeladatuk, hogy felülemelkedjenek rajta. Kikerüljék ugyanazt a csapdát, amibe egyszer már beleestek.

Anne Besant, egy spirituális író ezt mondja ezzel kapcsolatban: *„Az öngyilkosságot az teszi olyan ostobává, hogy az ember abban a tévedésben leledzik, hogy elfuthat az élet elől, és aztán rájön, hogy mégiscsak él. Ezért olyan hiábavaló és okatlan dolog. Időnként fontos, hogy a mindennapi emberekhez beszélünk, hangsúlyozzuk a dolognak ezt az oldalát, és inkább az ostobaságát emeljük ki, mint helytelenségét. Alkalmassint hatásosabb is lesz, mert helytelensége néha aránylag kicsiny, de ostobasága mindig igen nagy. Az öngyilkosság elsősorban a tudatlanság szülötte; győzzük meg az embereket, hogy semmitől sem tudnak megmenekülni, hogy tettük következményei elkerülhetetlenek és ez aztán hatni fog elméjükre, amikor a menekülés vágya hirtelen öngyilkossági gondolatokat kelt bennük. Nem tudnak elmenekülni, és ha ehhez még hozzáteesszük, hogy ott még az itteninél is jobban fognak szenvedni, mert finomabb anyagban dolgoznak, amelyben az érzelmek erősebben hatnak a tudatra (mivel kevesebb pocsékolódik el belőlük az anyag megmozgatására, lévén az anyag megmozgatására, lévén az az anyag sokkal könnyebb); ezen a módon igen jelentékeny hatással lehetünk rájuk.”*

Természetesen, azt nem tudom, hogy a spirituális vonatkozásokban mennyi az igazság. De azt tudom, hogy a spiritualitásnak legalább annyi a valóságalapja, mint az általunk valóságnak nevezett megéleléseknek.

Most az figyeljen ide, aki tervezgeti az öngyilkosságot.

Minden új életet azért kapsz, hogy ettől a tehertől megszabadítsd magad. Ha egyszer sikerülne minden késztetésed ellenére nem öngyilkosnak lenni, az azt jelentené, hogy kiszállsz a megörögzött körforgásból, és egy új élet lehetőségével ajándékozod meg ma-

gad. Ha mindezek ellenére meg akarod mégis tenni, nincsenek eszközeim a megakadályozására. Nagyon sajnálnám, mert ez azt jelentené, hogy a rendelkezésre álló lehetőséggel nem tudtál jól sáfárkodni, beleestél újra ugyanabba a hibába, ami kijavítására esélyt kaptál ebben az életben. És nagyon sajnálnám a gyerekeket is, akik ezzel a tettel újabb sérüléseket kapnának egész életükre. Szabad akaratom van. A szabad akarat abban nyilvánul meg, hogy szabadon dönthetsz a lehetőségek halmazáról. Az életed a Te életed, a halálad is sajátod. Nem vagyok isten, hogy bármilyen formában is beleavatkozhasak.

Azt hiszem, nekem csak annyi a szerepem, hogy elmondjam, amit én tudok erről a témáról. Csak a remény marad, hogy a szavaim eltalálnak hozzád, gondolkodásra és átértékelésekre késztetnek, és segítenek abban, hogy ne hozz rossz, visszafordíthatatlan döntéseket.

Eric Pearl édesanyja meghalt fia születésekor. Amikor visszatért, különös dolgokat mesélt. Különféle szintekre emelkedett. A harmadik szinten nyomasztó érzés nehezedett rá. Ezek a lelkek a senki földjén bolyongtak. Céltalanok voltak, megnyugvás nélküliek. Elvágták a lehetőségüket fejlődésüknek, annak, hogy befejezhessék földi leckéjüket. *„Ha önkezeddel vetsz véget életednek, megzavarod Isten tervét.”*

TÖBB, MINT EGY FALAT KENYÉR

Az embereknek ebből van a legtöbb baja. Nem tudják, hogyan kell használni. Nem ismerik a határait és a korlátait. Fogalmuk sincs, mennyi az elég belőle, és mennyi a sok. Azt meg végképp nem tudják eldönteni, honnan szerezzék be, ha hiányuk támad. Mert az meg gyakran támad. Ilyen a természete. Úgy hívják: szeretet.

Freud szerint az elmebetegségek hátterében az ún. testi kielégítés hiánya áll. Ebbe persze sok minden beletartozik. A pelenka lecserélése éppúgy, mint a cirógatás.

Elrettentő pszichikai kísérletek tanúskodnak arról, hogy milyen károkkal jár a szeretet-nélküliség. Komoly beilleszkedési gondjai támadhatnak annak, aki nem kellő szeretetközegben töltötte a gyerekkorát. Sérült szociabilitással fizet a rosszul szeretett ember.

Ezeket tudni lehet a tudományos kutatásokból.

Az ember sokszor szenved a szeretettől. Óvodásként, amikor anyuci a kistesót öleli. Kamaszként, amikor a barátnőnk a másikkal pusmog. Fiatalként, amikor kedvesünk bejelenti a szakítást. Öregként, amikor gyerekeink felénk sem néznek. Halálunkkor, amikor Isten szeretetért fohászkodunk. Ezeket meg lehet tudni saját vagy felmenőink életéből (a kettő sokszor meglepően ugyanaz).

Nincs, aki kimaradna ebből az össznépi játékból. Mindenki érintett ilyen vagy olyan formában. Reménytelen szerelmes, lebaltázott beosztott, meg nem értett főnök, kisemmizett férj, eldobott feleség és ezernyi szerep még, amibe életünk folyamán csöppenünk. És amitől szenvedünk. Jönnek-mennek életünk folyamán ezek a szerepek, mint ahogy aktuális játékaink résztvevői is. Számtalan mellékszereplő, akiknek sokszor még a nevét sem tudjuk, csak egy darabkájukat őrizzük egy itt felejtett tekintetben, illatban, mondatban.

Láttam valamikor egy filmet. Nem volt a filmművészet csúcsa, mégis nagy hatással volt rám. Arról szólt, hogy valaki haldoklik. És akkor, a haláltusájában, nem az „élete filmkockái” peregnek le előtte, ahogy ez megszokott és elvárható, hanem olyan emberek

képei, akik éppen hogy csak felbukkantak életében, érintőleges találkozások formájában. És ott a halálos ágyán döbben rá az illető, hogy ezek mind elszalasztott lehetőségei voltak. Egy szerelem, egy barátság, egy emberi jó szó, egy potenciális vigasz futott el így mellőle.

Erről aztán eszembe jutott egy néni, aki évtizedes (!) élményéről mesélt. A villamoson utazott. Friss házас volt, fiatal, boldog. És akkor, ahogy elindult a szerelvény, megpillantott a peronon egy fiút, akivel találkozott tekintetük. Soha nem látta még. De akkor egy erős késztetést érzett, hogy ott hagyjon csapot-papot, leszálljon a villamosról és odamenjen ehhez az idegenhez. Nem tette meg. De azóta is él benne a kép, elevenen, mintha csak előző percben élte volna át. Pedig azóta elmúlt negyven év.

Érdekes - vetik fel az ezzel foglalkozó szakirodalmak - hogy a szeretetet nem tanítják sehol. Különféle tanfolyamokra iratkozhatunk be, ha valamilyen szerkezettel akarunk jól bánni, ha szeretnénk jól főzni vagy jól bánni magunkkal. A szeretetről azonban sehol sem lehet tanulni, mintha az csak lenne magától.

Hahó, kedves kofák, eladók, tanfolyamvezetők, workshoposok, marketingesek, piackutatók, reklámszakemberek, menedzserek, logisztikusok, véleményformálók, górék, guruk, van itt egy HIÁNY-CIKK! Tessenek ezt figyelembe venni és intézkedni! Lehet, hogy rossz helyen reklamálok? Lehet, hogy néhány emelettel feljebb kellene bekopognom?

Szabad, Uram?

etyepetyetyepetye

NŐKRŐL AZ IRODALOMBAN

Szív Ernő (alias, Darvasi László, József Attila díjas író) vagy nagyon jól ismeri a nőket, vagy nagyon jó kapcsolatban van az égiekkel, akik folyamatosan súgnak neki a szebbik nemről. Mindenesetre tény, hogy olyan mélyreható, zavarba ejtően igaz és ráadásul élvezhető irodalmi finomságok Darvasi nők-ből gyúrt bonbonjai, hogy érdemes csemegézni belőlük.

A tíz leggyakrabban elhangzó női mondat

1. Még!
2. És én?!
3. Mit vegyek fel?!
4. Ez nem igaz!
5. Miért nem magadtól?
6. Nekem pedig olyan kevés elég lenne!
7. Mondd még egyszer!
8. Hiszen megígérted!
9. Miért?
10. Nem!

Milyenek a nők?

Azok a férfiak, akik azt állítják, hogy értik a nők világát, hazudnak, mint a temetői orgonák. A női természet lényege ugyanis fel-foghatatlan. Csak bonyolítja a helyzetet az, hogy az esetek több-

ségében maga a nő sem érti magát... A nők mind be vannak csapva. Isten megfélelmezteti magát, és az egyik részt nagylelkűen odaadja nekik. A másikkal azonban csak hitegeti őket, hogy majd megkapják azt is, a hiányzó részt, egyszer, valamikor, ha jól viselkednek. Azonban ezzel az a fő probléma, hogy fél darab istennel egyszerűen nem lehet jól viselkedni... A nőket egyébként legjobban mindig csak a másik nő érdekli. Méghozzá az, aki ő is lehetne. Nem érdekli, hogy pasasa miféle nőcskével evett pudingot elhagyott határbódékban. Nem érdekli, hogy kit tanított meg dominálni vagy pisztrángot fogni, hogy volt-e görög vagy holland ágyasa. Nem érdekli, kinek az öléből falta a húsparazsat. Csak az a fontos, ki jön utána. Mert nem válthatja le akármire. Nem lehet trampli, vagy olyan, aki azonnal meg nem érzi, amint felszalad harisnyáján egy szem.

Ami a nőben típikusan rossz

Ruhavásárlásokra cipelik a férfit, fölösleges kényeztetéseket várnak el tőle, féltékenykednek és hisztériáznak, megsértődnek, ha odakozmált rakott krumplijukat kritika éri. Hisztériás sírásban törnek ki, ha fodrástól hazatérve nem ujjong a férfi az új fazonon. Sokat és fölöslegesen beszélnek, és előszeretettel kotorásznak a férfi különféle zsebeiben.

Mi kell a nőknek?

Tévednek azok, akik a nőknek csak mesélnek... Szerepeltetni kell őket. Nem csak mesélni kell nekik, főszereplővé tenni egy mesében. Legyen a szürke utca egy hatalmas, fényes bál, és legyen a szürke utcán ő a bálkirálynő.

Amit csak egy nő kérdezhet

Egy nő képes a férfi hátába harapni szeretkezés közben, még akkor is, ha az egész éjszaka tenyerében tartottad az arcát. És tud

egészen meglepőeket kérdezni, a legintimebb pillanatokban is... Melyik az a szó, ami sohasem hangzott el közöttünk? Ó, már a testemben van? Bocsánat, ne haragudjon, nem is vettem észre. Elgondolkodtam... Ha vennék neked egy gitárt, akkor se tudnál nekem gitározni?... Mit tettél ma az örökkévalóságért?

Női abszurdítások

Lehet, hogy csak az író fejében fogalmazódtak meg. De ha meg ott megfogalmazódtak, akkor valahol mégis csak lenniük kell. Vagyis könnyen elképzelhető, vannak ilyen nők, kétutcányira tőlünk vagy az óceánon túl.... Aki minden városból a levágott körmét küldte el kedvesének. Színes borítékba rakta levágott félholdacskáit, a világ különféle tájairól.

... Aki folyamatosan párja halálait képzelte el. Nem azért, mert akarta annak halálát, miért is akarta volna, hanem azért, mert egyszerűen belibegett a koponyacsontja mögé egy gondolat, egy kép, valami álmom, akár egy odesszai felhő, és akkor már nem volt mit tenni... Volt egy nő, aki kizárólag beteg férfiakkal kezdett ki. Mindegy, hogy testi vagy lelki eredetű volt-e a baj, az elesettség, a gyengeség. Mindegy, hogy mi, valami, ami ugyan nem gyógyítható, de nem is halálos... Egy másik lány sohasem beszélt, csak szeretkezés közben. Ilyenkor csicssergett, s úgy fűzte egymásba szeszélyesen kanyargó mondatait, mint aki szemináriumot hallgatott már római retorikából.

Ahogy csak egy nő búcsúzhat

Amikor vége lett mindennek, amikor már nem lehetett javítani, toldozni, foldozni, amikor annyira elromlott, kihűlt elmérgesedett, hogy egyetlen pillanatot sem lehetett tovább várni, és ezért a férfi elment, akkor a nő azt sikította, rikácsolta utána: „Vegye tudomásul, hogy maga még csak boldogtalanná sem tudott tenni engemet!”

RÉGIEK A NŐKRŐL

Azt nem lehet mondani, hogy a görög mitológia kesztyűs kézzel bánt volna a nőkkel. Nem volt éppen nőbálványozó. A nőket adták-vették, cserélték, folytonosan megcsalták vagy lóvá tették őket. De nem csak ők „jeleskedtek” a nőtiprásban.

A mitológia szemlélete szerint minden nő afféle Pandóra-jelenség. Pandóra szép volt, okos, bájos, megnyerő - mint minden nő. De borzasztóan kíváncsi is - mint minden nő. És ez okozta a vesztét - ahogy a többiekét is. Kapott egy szelencét az istenektől „Ezt őrizned kell, fel ne bontsd! Ez tilos!” utasítással. Hát kell ennél több inspiráció? Valami, ami titkos, amit nem szabad? Ezt nem lehet kihagyni. Hogy mit tett Pandóra? Azt, amit minden nő tenne. Belekukucskált a ládikóba. Kinyitotta azt. Így zúdította az összes bajt, betegséget, járványt, pusztítást az emberiségre.

A tisztánlátáshoz nem árt hangsúlyozni a tényt, hogy a mitológiát is férfiak írták. Szerintük minden baj okozója a nő.

Az sem túl hízalgő, amit egy római költő hirdetett a női nem eredetéről. Az ő véleménye szerint ugyanis állatokból alkották a nőket. Az pedig napnál is világosabb, hogy melyekből. Van bennük, ugyebár valami a kancából: ettől szépek és termékenyek. De ott van bennük a szuka is: ettől lettek harapósak. A bennük lakozó méh szorgalmat és tisztaságot kölcsönzött nekik. Hogy a negyedikként említett disznó mely tulajdonságokkal gazdagította a női nemet, azt csak találgatni lehet. És reménykedni, hogy semmi „disznósághoz” nincs köze.

Az egyik legnagyobb római költő így kiáltott a főisten felé: *„Miért teremtetted a nőt, az emberiségnek ezt a gyászos ostorát? Ha fenn akartad tartani az emberi nemet, nem lehetett volna ezt nők nélkül?”*

Valószínűleg hasonlóan gondolkodott az a Mathelous nevű francia költő, aki ötezer sort volt képes pazarolni a női nem pocskon-diázására. Szerinte sokféle tisztítótűz létezik a bűnösök megtisztulására. Ezek egyike a házasság. A lesújtó véleményhez képest meglepő adat, hogy az illető kétszer nősült. Jó nagy bűne lehetett, hogy kétszer is önkéntesen ment pokolra.

A Bibliából közismert az oldalborda-motívum. Hogy tudniillik ősanánkát Ádám oldalbordájából teremtette a jóisten. Ez aztán további magyarázatokat szült. Egyes vélemények szerint az oldalborda görbe. Ebből aztán logikusan következik, hogy az asszonyi jellem sem lehet egyenes. Mások szerint a különbségre kell odafigyelni, abban van elrejtve a lényeg: Ádám a puha, om-lós anyaföldből jött létre. Éva a csontból, ami zörög-csörög. Ennek köszönhető mihaszna fecsegő-képessége.

Milton, a nagy angol költő csak annyit fűzött a bibliai történet-hez: ha az oldalborda fölöslegesnek mutatkozott, mi a csudának kellett felhasználni? Jobb lett volna azon nyomban elhajítani.

Zárjuk be egy Dumas gondolattal a női szakaszt. Epésen jegyezte meg, hogy az asszonyt a teremtés legvégén alkotta meg isten. Majd rögvest hozzáfűzte: meg is látszik rajta a fáradtság!

NÉPEK ÉS SZERELMEK

A szerelmi szokások tekintetében (is) tele vagyunk sztereotípiákkal. Az angolokat például csak hűvös szeretőként tudjuk elképzelni, a keletieket meg profi szerelmeskedőkként. A sztereotípiák olyanok, mint a közhelyek: van bennük valami, de túlzott használatuk könnyen hibás következtetésekké vezet.

Ahhoz képest, hogy az angolokat hűvösöknek könyveljük el, meglepő információ, amit egy szexuális szokásokról szóló felmérés után tártak az érdeklődők elé. Ennek alapján ugyanis azok az angolok, akik szexuális teljesítményeiről csak fitymálva szólunk, az első helyet vívták ki a szerelmi előjátékok hosszúsága terén. Mindennek a tetejébe már 41 százalékuk kipróbálta a bondage-t (megkötözös szex), négyötödük pedig köztéren üzte szexuális játékait. Gondoltad volna?

Ugyancsak e tanulmány váratlan fordulata az adat, amely szerint az ázsiaiak szerelmeskednek a legkevesebbet. (A magyarok egyébként bronzérmesek a maguk 133 alkalom / év mutatójával. Végre egy dobogós helyezés, ami miatt nem kell pironkodnunk!)

A keleti világ egyébként is állandó bámulatunk tárgya. A tőle való földrajzi távolság már önmagában misztikussá teszi ezt a földrészt. Aztán ott van az a kettőség, amely rejtelseibe a kívülálló szemlélő csak belepillanthat, de aligha értheti meg.

Keleten magas kerítéssel veszik körbe a házaikat az emberek. A privát szférát őrzik ezzel s egyben jelzést adtak a nők helyzetéről is, akiknek neve „belső ember” vagy „otthoni ember”, a férfiak „kinti személy” elnevezésével szemben. Ez az elkülönülés azonban „csak” az életben dívik. A halálban egynek tekintendők, legalábbis egy indiai rituálé szerint: ha a férj meghal, a feleségnek is követni kell, együtt égetik el a párokat a temetési máglyán.

A keleti nők lefátyolozva járnak, nem mutathatják meg magukat, ugyanakkor a keleti utca teli van szexis fehérneműeket kínáló üzletek tucatjaival. A keleti nő szemérmes, bezárkózó, ugyanakkor a japán gésák a szerelem művészetének felszenteletlen papnői. A japánok nem szívesen beszélnek a szexről, ugyanakkor kultúrájuk dugig van erotikus alkotásokkal.

Az indiai asszonyok a férfiaktól távol, egy külön szobában alszanak, mintha semmi közük nem lenne a szerelmeskedéshez. Ehhez képest szent iratok írnak arról, hogy az indiai nők nyolcszor annyira élvezik a nemiséget, mint párjuk.

Mi, európaiak szánakozva gondolunk keleti sorstársnőinkre: milyen nyomorúságos a sorsuk, mennyire kiszolgáltatottak a patriarchális társadalom kényének-kedvének! Holott ez a jelenség sem annyira egyértelmű. Csak innen, az évszázadosan emancipált nyugati szemszögből olyan rettenet a keleti nő élete. Valójában ő egy tradicionális világ természetes tagja. Számára nyilvánvaló, hogy gyerekkorában kiszemelik jövődjüket, aki aztán feleségként a tenyerén hordozza, nőként kezeli, ajándékokkal halmozza el az ő „belső emberét”. Bizonyára láttál már jó néhány arab lányt kendőbe burkolva itthon is, pedig nálunk semmi sem kényszeríti őket, hogy ezt tegyék.

De pillantsunk be más tájakra! Egy új-guineai törzs lányainak igencsak leredukáltak az érintkezés formái. Ők az udvarlás időszakában csak a homlokukat illeszthetik össze párjukkal, minden egyéb testi érintés főben járó bűnnek számít.

Egy tanulmány megkülönböztetett figyelmet szentelt annak a törzsnek, amelynek a nőtagjai maguk választják meg párjukat. Ez olyan nagy kunszt? - húznák el a szájukat az európaiak. Hisz, ha belegondolunk, erre felé is a nő dönt, a férfi csak asszisztál. (Persze, akinek nem inge, ne vegye magára!)

Polinézia egyes részein lehetőség szerint olyan nőt választanak párnak, aki a legfehérebb és a legkövérebb. Ez egyfajta státuszszimbólum, olyan, mint nálunk az autó vagy az úszómedence. Szamoa szigetén pedig nem ismerik a féltékenységet, megdöbbennek, ha valakinél ilyesmit tapasztalnak. Néhány afrikai törzs-

nél is tapasztalhatunk hasonlót. Ott az asszony nem más, mint vagyontárgy, amit őrizni, vigyázni kell. Ezért aztán, ha egy férj elutazik, vagy egyéb elfoglaltsága akad, akkor a feleségét rábízza egy másik férfira, hogy az lássa el - minden téren. A bantuk is óvják lányaikat, úgy, hogy még a nászéjszakájukat is megszervezik. Hogy az első, sorsdöntő éjszaka ne legyen kellemetlen, a lány szüzességét mindig egy tapasztalt férfi veszi el - még az esküvő előtt.

Minden országban mások az udvarlási szokások. Ezek azonban csak jelentéktelen eltérések, a lényeg mindenütt ugyanaz. És van egy dolog, ami mindenütt közös: a szerelmesek napja. Állítólag csak egyetlen országban tiltják a megtartását. Szaúd-Arábiában még a vörös rózsák árusítását sem engedélyezik ezen a napon, és komoly pénzbüntetésre számíthat az ellenszegülő. Ezen kívül azonban mindenhol divat a Valentin nap ünneplése.

Nem árt résen lenni ezen a napon. Különösen, ha ismered azt a hagyományt, ami Amerikában indult útjára: ha tudniillik ezen a napon „kéred férjül” kedvesed, az nem mondhat ellent. Legyen az akár a misztikus Kína, a buja Afrika vagy a konszolidált Európa szülötte, kiválasztottad csakis a boldogító igent adhatja válaszul.

BOLDOGSÁGKUKÁZÓK

Ez az emberi élet legzűrösebb és legfelemelőbb területe, a kizárólagos motiváció, az egyetlen értelem. Minden ember a boldogságra hajt. Folyamatosan olyan elfoglaltságokat hajkurászunk, amiben megközelítjük azt. És folyamatosan olyan emberekre vadászunk, akikről elhisszük, hogy segítenek a megközelítésben.

Úgy vagyunk a boldogsággal, mint kukázó a zsákmányával. Jobb híján magához veszi azt, amit más már eldobott, kiselejtezett, és most ő igyekszik hasznossá tenni az illető dolgot a maga számára.

Ebben a kukában egy csomó olyan kacat van, amit már valaki kipróbált, és ami annak a valakinek nem vált be. Vagy sok mindenkinek nem vált be. De amit mi, a kukázók töretlen optimizmussal, vagy önbecsapással, vagy illúziókergetéssel mégis magunkhoz veszünk. Bízunk abban, hogy nekünk sikerülni fog, azt hazudjuk önmagunknak, hogy jó lesz nekünk.

Szükségünk van a saját kárunkon tanulni. Nem hisszük el senkinek, hogy tűz van, csak ha már pörzsölt bőrünk szagát érezzük.

Aki pénzt kukázott

Kati nem élt túl nagy lábon kiskorában. Így már kora kamaszkorában megfogalmazódott benne a cél: minél több pénzt keresni. Ehhez a tervéhez kiváló táptalajt nyújtott kora. Mondhatni, ő volt eme kornak a prototípusa. Az agilis, mozgékony, torpedóként előretörő üzletasszony, akinek „vágyai vannak” és aki „megvalósítja vágyait”. A tökéletes típus, akit motivál a pénz, sikereket hajszol és zsebel be rövid időn belül. Nagy hévben teltek az évek, ment előre, mint egy jégtörő hajó, nem ismert sem fáradtságot, sem kétséget, sem megtorpanást. Mondhatni, hogy „mindene megvolt”. Még családja is.

Aztán egy szép napon arra ébredt, hogy nincs kedve beülni a kocsiba, és hogy egyáltalán nem akar elmenni arra a tárgyalásra. Azt nem tudta megfogalmazni, hogy mi történt vele, csak azt tudta, hogy valami véget ért benne, elszakadt egy szál végérvényesen, ami eddig vezérfonala volt. Hogy hogyan lesz tovább, nem tudta, csak azt, hogy mást akar. Az biztos, hogy nem új ruhát, és nem is egy újabb utazást. Valami mást, aminek a nevét még nem

tudta, de ott volt a nyelve hegyén, idegesítőn és titokváron, bármelyik pillanatban megszülethetően.

Akinek a tevékenység kellett

Márti imádta a pezsgést. Tulajdonképpen úgy volt vele, mint láncdohányos a cigivel. Nem tudott meglenni nélküle. Folyamatosan ezer fokon kellett izzania, és folyamatosan akcióban lennie, mert ellenkező esetben úgy érezte, nem él. Ború és némi depresszió döngölte a földre, amikor nem pörgött. Úgy érezte, az a normális állapot, ha izzik. Ha magában, otthon ült, betegnek érezte magát.

Ebből kifolyólag nem volt egy szabad perce sem. Állandó bőszcátákat vívott a határidőkkel, rohant és hangoskodott, ez kellett az illúzióhoz. Intézkedett, szervezett, bulizott. Nem hagyott egyetlen szabad percet sem magának, mert attól félt, hogy ha megáll, akkor vége az életének is.

Egyszer aztán beintett neki a teste. Azt mondta, na, ennyi elég, most megpihenünk egy kicsit. Nem volt hajlandó mozdulni, leállt minden életfunkció. Amikor kétnapi kómából magához tért, nagyon elcsodálkozott. Nem értette, hogy mi történt vele, azt meg pláne nem tudta felfogni, hogy miért nem hiányzik a nyüzsgés. Hogy tudok ebben a nyugodt tétlenségben üldögeálni a kórház napsütötte teraszán? Mi a fene történt velem?

Aki szerelmekért kotorászott

Juli esete a leggyakoribb. Ezt a zsákmány senki sem hagyná ki. A világért sem. Hiszen így teremtett minket a jóisten, félelbernek, hogy életünk során megtaláljuk azt a másikat, aki úgy illik hozzánk, mint a szív két pitvara egymáshoz.

Juli is úgy volt vele, hogy társ az kell, az minden áron, a nélkül nem élet az élet. Ha nincs senkim, félelmeim vagyok, hiányos, defektes, selejt. Mi sem természetesebb hát, hogy életét e szent cél érdekében áldozta fel. Mindig és mindenhol Őt leste, a nagy szerelmet, az ő örök és hű lélekpárját. Kitartó kukázásának köszönhetően néha ráakadt egy-egy alig használt darabra, ami az első pillanatban mindig maga volt a tökély. A hosszabb használat során derült ki azonban ilyen vagy olyan hibája. Bánkódva, de mindig nagy önkritikával belátta, hogy a megszerzett darab korántsem tökéletes, és az egészen biztos, hogy nem az ő másik fele. Mégis makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy boldogságot csakis a párjában találhatja meg. Így aztán nem törődött semmi mással. Nem érdekelte a munka, a pénz, a szórakozás, a másik ember.

Csak amikor ötvenedik születésnapját ünnepelte, akkor fogalmazódott meg benne a kérdés. Felütötte fejét a gondolataiban, és bárhogy hessegette, nem tudta elűzni. Ott zöngicsélt egész nap és egész héten az agyában, mint egy utálatos piaci légy: biztos, hogy egy párkapcsolatban kell megelégedni a boldogság aranyát?

ISTENEK BOLDOGSÁGA

Emily Dickinson azt mondta róla: „A Te birodalma.” Dante meg ezt: „... nálam erősebb isten, aki azért jön, hogy uralkodjék rajtam.” Az ókori görögök „istenek boldogságának”, az ősi indiaiak az „univerzum örök táncának” nevezik. Ha valaki még nem jött volna rá, miről van szó, itt van segítségül egy fogalom, amit a pszichológusok találtak ki: „rózsaszín szemüveg effektus”. Ez már elég egyértelmű ahhoz, hogy rájöjünk, mi a téma. Hát persze, hogy a szerelem.

Univerzális tánc

Nincs olyan kultúra, ahol ne találkoznánk vele. Nincs olyan ember, akit ne érintene valamilyen formában. Nincs olyan téma sem a szerelem területén, amiről már ne szólt volna valaki, valahol. „Az *abnormális figyelem állapota egy normális ember életében*”, mondja egy spanyol filozófus. S milyen igaz, megbonthat minden egyébként átlagosan és hagyományosan működő elmét, fenekes-től felforgathatja saját nyugodt, vagy tespedt világunkat.

Igaz, nem hosszú időre. A tudomány jelenlegi állása szerint 12-18 hónapra.

Állítólag nem véletlenül rendezte így a természet. Mert azt a fajta tüzet, vakságot és eufóriát, ami ebben az időszakban fátyolként ránk borul, nem tudnánk elviselni hosszabb távon. Rámenne az egészségünk, az életünk.

Kémiai labor

A szerelmes agyról készített felvételek lenyűgözőek. Sárga és narancssárga színben ragyognak azok az agyterületek, amelyet a szerelmi érzések aktiválnak. Különösen feltűnő egy C-alakú rész (nucleus caudatus) az agyközpont mellett. Minél szenvedélyesebb az alany, annál nagyobb aktivitást mutat ez a terület. Az „éghetetlen anyag”, a dopamin gyűlik itt fel. Az az anyag, ami felszabadul bennünk, ha szeretünk, ha édességet majszolunk vagy bármilyen önfeledt cselekedet végzünk.

Az oxitocinnak nevezett kémiai elem a szülés folyamán keletkezik a nőkben. Erről már hallottunk egy s mást. Arról azonban már kevésbé, hogy a férfiakban is megtalálható ennek férfi párja, az ún. vazopresszin. Nevénél érdekesebb a hatása: a kötődést erősíti a férfiakban, előhívja bennük az apai ösztönt. Az orgazmus során úgy szabadul fel a férfiakban, mint az oxitocin a nőkben.

Érdekes megfigyelés: a kötődés kémiája visszafojthatja a nemi vágyat. Ez a gyakorlatban annyit tesz, hogy az összeszokott, stabil alapokon nyugvó kapcsolatokban, ahol a két fél mélységes szimbiózisban él, kevesebb időt töltenek szeretkezéssel.

Képességek birtokában

Bródy Sándor arról filozofálgat egy írásában, hogy a nemi vágy roppant szélsőséges formákban nyilvánulhat meg. Lehet vad és telhetetlen, ami az erőből duzzadó férfiak sajátja főleg. És lehet pislákoló, mint a rossz olajmécsekes vizes, elhamvadt „szövetnéke”. Kizárásos alapon ki lehet találni, hogy melyik nemet értette alatta. Majd sóhajtva hozzátette: nem is gondolnánk, mennyi a frigid nő.

A tapasztalat, amit tudományos kutatások támogatnak meg, ellent mond ennek. Vagyis: nincs frigid nő. Bármilyen fájó, be kell látni, hogy csak ügyetlen férfiak vannak. Aki művészi fokon zenél, az melódiákat varázsol ki hangszeréből, mély beleéléssel és nagy szaktudással játszik rajta. Aki botcsinálta muzsikusz, az csak nyekergeti hangszerét, és bosszúsan vágja sarokba, ha nem sikerül szép hangokat kicsiholni belőle.

Mindenkiben ott vannak a nemi képességek. Szunnyadnak, mint a muladharában a kundalini, arra várva, hogy valaki, egyszer legalább felélessze azt. A kutatások azt is megállapították, minden kétséget kizáróan, hogy a kor nem szab határt a szerelemnek. Ez jó hír azoknak, akik úgy érzik, hogy lemaradtak erről a vonatról. Nincs soha későn, bármikor, bárkit elkaphat a hév. Ugyanis nemtől, kortól, fajtól, fajtától független csoda. Egy német filozófusz azt mondta erre: „...végső soron a hidrogén is szeret, sőt viszonya van egy atommal, ha ez megőrül vagy megőrzítettik.”

AMIKOR LETÉRDEL A FEHÉR ELEFÁNT

„Van az úgy, amikor letérdel az ember előtt a fehér elefánt, azaz eljön egy olyan pillanat, aminek az elvetése vagy elfogadása évtizedekre, esetleg örökre megszab az életünkben valamit. Ritkán térdel le a fehér elefánt, de akkor helyesen kell dönteni, különben az ég tudja, meddig kell várni, amíg arra jár, ahol mi vagyunk.”

Azok a bizonyos pillanatok

Amit Szabó Magda érzékletesen megfogalmazott, azt a hétköznapi konyhanyelv csak „jól elsúrtam” vagy „melléfogtam” néven emleget. A drámaiabb megközelítés „egy életre elintéztem magam”-at kiáltja a felismerés lesújtó percében.

Kétségtelen, hogy az ember életében vannak sorsdöntő pillanatok. Közös érdekességük, hogy olyanok, mint a boldogság: gyakran csak utólag, esetleg sok éves visszatekintő leltár után derül ki róluk, hogy súlyosak, életbevágóak voltak. Hogy az a bizonyos elefántos volt. Az „ott dőlt el minden” keserve vagy elégtétele csak bizonyos távlatból tud körvonalazódni.

A párválasztás válasútján

Ha valaki venné a fáradságot és osztályozná az elrontott döntéseket, bizonyára ez vinné el a pálmát. Rosszul elsült párválasztás annyi lehet, mint égen a csillag. A „Hufnágel Pisti-effektus” nők ezreit nyomorítja. Ők álmatlan éjszakáikon arról merengenek, hogy milyen más lenne az életük, ha nem az a férfi lenne oldalukon, aki éppen van. Ha annak idején mégis megszöknek a nagy Ő-vel. Ha nem eszük, hanem szívük hangjaira hallgattak volna. Fantáziálgatásuk szárnyakat kap, és olyan magasságokba repíti őket, ahol minden lehetséges, amit mostani, sivár életükben még elgondolni is merészség.

Az elhibázott döntéseknek sok oka lehet. Van, aki biztos benne, hogy a legjobbat választotta az összes létező közül. Aztán évek után döbben rá, hogy mekkorát tévedett. Van, aki már akkor kételkedik, amikor belevágja a fejszéjét az adott kapcsolatba. A készítő erők lajstroma azonban nagyon változatos: érdekek, anyagi előnyök, sürgető biológiai óra, az összes barátnő robbanásszerű elkelése, kapubezárási pánik stb. Végül van olyan is, aki már a legelején pontosan tisztában van, hogy finoman szólva nem az ő másik fele a kiválasztottja, hanem valaki egészen másé. Mégis belemegy a kapcsolatba, valamilyen kényszer folytán. Jön a gyerek, megy az előző férj, ólálkodik a félelem, vagy menekülni kell valaki vagy valami elől. stb. Ők persze nem csodálkoznak, ha párkapcsolatuk rövidebb vagy hosszabb idő múlva zátonyra fut. Maximum rezignáltan konstatálják, hogy „na, ugye, előre megmondtam”.

Gyula és Györgyi döntései

Az ő történetük, ha nem is tipikus, de mindenképpen pikáns. Előfordult már a világtörténetben. Kell hozzá egy gimnazista lány, aki csinos, okos, érzéki. S kell hozzá egy tanár-növendék, aki pár éve még maga is az iskolapadot koptatta. Ilyen esetekben gyakran fellángolhatnak az érzelmek. Hevüket növeli, hogy nem engedélyezettek. A tanár-diák kapcsolat deklaráltan tilos, viszont ettől izgató.

Ők történetesen fegyelmezett emberek voltak. Érezték mind a ketten, hogy egymás iránti érdeklődésük túl nőtt az iskolában megengedetteken, de tiszteletben tartották a tabukat. Felnőtt módjára meghozták első döntésüket: nem adtak teret érzelmeiknek.

Vagyis a világon semmi sem történt. Mindkettő járta a maga útját. Aztán megint döntöttek. Gyula megnősült, lett három fia.

Györgyi férjhez ment. Házassága azonban nem sikerült. Már jó ideje élt egyedül, amikor egyszer csak, egy váratlan pillanatban összefutottak egymással: a hajdani tanár, a hajdani növendékével. Györgyi időközben szintén tanár lett. Magyar tanított, mint bálványozott középiskolai tanárja annak idején.

A két találkozás között eltelt húsz év. Emberi mértékkel sem kevés, de úgy látszik, az érzelmeknek meg se kottyán. Azonnal felángolt köztük a régi érzés. Egy illúzió hajtotta őket egymás karjába: a hajdan volt diákszerelem a maga be nem teljesült reményeivel. Annyi elmulasztott vágy, ígéret, lehetőség van benne. Hátha most sikerül. Hátha ebben a kapcsolatban megkapják egymástól azt, amit az összes korábbiiban nem.

Megint döntöttek. Györgyinek nem volt vesztenivalója. Magányos volt, egy félresikerült házassággal a háta mögött. Se kutyája, se macskája. Gyulának több áldozatot kellett hozni. Fájdalmat okozni húsz év óta mellette levő társának, megbántani a gyerekeket, kivívni a rokonok rosszallását.

Most együtt vannak. Édes közös estéiken arról ábrándoznak: mi lett volna, ha annak idején engednek a csábításnak? Akkor is ilyen jól meglennének? Akkor döntöttek jól, vagy most? Lesz erre egyáltalán valaha is válasz?

HÁZASSÁGI KURIÓZUMOK

Manapság, a szingli-világban, nincs abban semmi különös, hogy valaki egyedül él. Csak egy állapot ez, semmi más. Nem kíséri sem rosszindulat, sem előítélet.

Nem volt ez mindig így. Csak pár évtizeddel ezelőtt is cikis volt vénlánynak vagy agglegénynek lenni. Könnyen válhattak durva vagy otromba tréfálkozások célpontjaivá, a társadalmi megítélésük sem volt kedvező, ferde szemmel néztek rájuk.

Nem beszélve régebbi korokról. Spártában ugyancsak „spártaian” bántak az agglegényekkel. Nem elég, hogy a szokásos tiszteletadás sem illette meg őket, még az atlétikai játékokról is ki voltak zárva. Augusztus császár meg egyenesen megtiltotta a nőtlen életet 20 és 60 év között. Aki megözvegyült, annak három évet hagytak arra, hogy új asszonyt hozzon a házhoz.

A magyar néphit sem bánt kesztyűs kézzel a hoppon maradt legényekkel. Azt tartották, hogy még haláluk után is vezekelniük kell. Olyan feladatok várnak rájuk, amik nem a leghálásabbak: felhőket kell majd tologatniuk, be kell sózniuk a kősziklát, karikagyűrűt áthúzni a hangyák orrán.

Brrr! Hát ettől még a megnősülés is jobb. Igen ám, de mit tegyenek azokon a tájakon, ahol a lányok - csak hogy finoman fogalmazzak - mereven elzárkóznak?

A milétoszi lányok ligát alapítottak: *„inkább a halál, mint a férjhez menés”* - hangzott a jelszavuk. Tömegesen lettek öngyilkosok, csak hogy elkerüljék a házasságot.

Csehországban egy Vlaszta nevű hölgy törte meg a férfiuralmat. Seregébe csak úgy tódultak az elszánt lányok és asszonyok. Akkoriban, ha bárkinek nézeteltérése támadt hitese urával, éjszaka fejszével agyonverte és másnap csatlakozott Vlaszta táborához. A dolog ezzel el volt intézve. Sajátos törvényeket gyártott ez a diktátúra. A férfinak úgy kellett lovagolni, ahogy a nőnek, oldalvást. Ha nem így tette, meghalt. A férjeket a nők választották ki maguknak. Ha az illető ellenállt, szintén halállal lakolt.

Férjek és tetvek. Ez a nem túl hízelgő párosítás annak a könyvnek a címe, amit egy olasz történész írt a VIII. századi szicíliai férjgyilkos asszonyokról. Olyan szereket adagoltak megunt hitvesüknek, ami egyébként tetvek kiirtására volt kitalálva. Akkoriban divattá vált a férjeltevés ilyen nem épp gyengéd módja.

Mielőtt elszörnyülködnénk az itáliai példán, töredelmesen be kell vallani, hogy nálunk is történtek hasonló dolgok. Olyannyira hasonlóak voltak, hogy a bűnügyi irodalom egyenesen „*szicíliai Tiszazug*”-ként emlegette a helyszínt. Az ott élő asszonyok tették el ugyanis tömegesen láb alól azokat a férjeiket, akiknek zsarnokságát megelégtették. A légyfogó papírból kivont arzént használták fel erre a célra. Ez már némi előrelépés a tetvekhez képest.

Na és Capillária? Ez ugyan a képzelet országa, Karinthy agyából. De mégis. Ez is a létezés egyik formája. Capillária lakói nőnemű egyedek voltak, akik az érzékiséget a végletekig kifejelesztették magukban, de a férfiakból nem kértek. A bullokoknak hívott hímneműeket lenézett korcsként túrték meg őket maguk körül, s elsősorban fejedelmi étkezéseikhez hizlalták fel a jobbik példányokat.

De ez a sok szörnyűség mind a múlté. A mai lányoknak eszükbe sem jut ártani választottjuknak. Legfeljebb csak kivételes esetekben. Akkor is csak gondolatban.

MEGTÖRT HÁZASSÁGOK

Ha monogámiát akarsz, akkor menj férjhez egy hattyúhoz - javasolja egy filmben megcsalt lányának egy apa. Ez a férfi világlátás. De persze, nemcsak a férfié. Hisz azok a gaz hűtlen ösztönlények nem egyedül bújnak ágyba. A másik nem is asziszisztál az esemény során. Egy nő, egy férfi. Két lego.

Miért lép félre a nő?

Freud, a nagy lélekébúvár 1910 körül írta: „... sok nő csak tiltott kapcsolatokban tud szeretni, amelyeket titokban kell tartani, és amelyekben azt érzi, hogy bizonyos dolgokat egyedül az ő akarata hoz mozgásba.”

Az általános elképzelés szerint egy nő csak akkor csalja meg a férjét, ha boldogtalan a házasságban, mintha semmi köze nem is lenne dolognak a szexuális igényekhez.

Más vélemények szerint pedig „a nők szexuális aktivitása soha sem önmagáért való, hanem a gyermekek, a család és a szerelem javáért. A testet nem tekintik az örömszerzés eszközének.”

Bármily meglepő, a szóban forgó szociológusok (Gagnon, Simon) nem a kőkorszakból mumifikálódtak.

A nők megpróbálnak életet lehelni az ÁLMOK HERCEGE modellbe, amikor a házasságból kilépnek, és új társat keresnek.

Szerető-feleség: 1-null

A legtöbb nő a szeretői státuszban erősnek és egyenlőnek érzi magát és megszabadul attól a kényszertől, hogy mindig mások kedvére tegyen. Kevésbé tart attól, hogy megbüntetik. Sokkal nyitottabb, testi és lelki téren egyaránt. Kevésbé érzi magát elfojtottnak, elutasítónak vagy követelőzőnek. Nem érzi, hogy a felek manipulálnák egymást. Rátalálnak elveszítettnek hitt önmagukra. Személyiségüknek merőben új, esetleg extravagáns tartományait fedezik fel az új kapcsolatban. Sokszor úgy tudják szeretni önmagukat, ahogy addig sosem. Ezek az érzések szabadítják fel akaratukat és szexualitásukat.

A házasság hosszú éveiben öregnek érzik magukat, de nem felnőttek. A szeretői kapcsolatban viszont felnőttek, anélkül, hogy öregnek éreznék magukat.

Robert E. Bell teóriája szerint a nőt az öregedés réme kergeti más férfiak karjaiba. Ahogy ez lenni szokott a „kapuzárasi pánikként” elhíresült esetekben, a magát érintve érzett fél vad keresgélésbe kezd, csak azért, hogy önmaga vizsgálóbizottsága előtt felmutathassa a „van nekem szexuális vonzerőm” elnevezésű bizonyítványt. Kétségtelen tény, hogy a statisztika ezt támasztja alá. Vagyis a nőiességük varázsába vetett hit megingásának egyenes következménye a rossz utakra tévedés.

Mit kap a szeretőtől, amit férjtől nem?

„Engem kívánt meg, azt, aki vagyok.” „A létemért szeret, nem a használati értékemért.” „Fontosnak és szépnek érzem magam mellette.” „Sokat bolondozik, jó humora van, nem unalmas vele lenni.” „Azt hiszi, hogy gyönyörű vagyok.” „A szemembe néz, amikor beszélgetünk és hagyja, hogy befejezzem a mondatot.” „Visszakaptam az agyamat.” „Nem vagyok többé robotpilóta.” „Szerettem magam ebben a viszonyban, úgy éreztem, szórakoztató vagyok.” „Kihozta belőlem a NŐT.” „Nőiesnek érzem magam.”

Apropó: nőiesség. El sem gondolnánk, milyen faramuci megfogalmazások léteznek ezzel kapcsolatban. Itt van mindjárt egy díszpéldány: *„a nőiesség a kényszerű korlátozottság nosztalgikus tradíciója”*. Az egészben a szerző neve a legkönnyebben felfogható (Susan Brownmiller), de hogy mit értett a cikornyás szavak alatt, ahhoz azért szükségeltetik némi nyelvi fantázia. Nem kevés gondolkodás után át lehet konyhanyelvre fordítani a fenti szóvirágot, igaz, hogy nem lesz olyan magasröptű, de lényeg megmarad: a nő akkor lép félre, ha már nagyon hervatagnak találja bájait, és teszi ezt azért, mert más hervadó bájú sorstársa is ezt teszi, hosszú évszázadokra visszamenően.

Új fogalmakat tanulunk

Susan Frayser antropológus különféle korok és népek szexuális szokásait és normáit tanulmányozta. Megállapította, hogy a ***kettős morál*** egyetlen országban sem sújtja a férfiakat. Vagyis egyetlen egy kultúrát sem talált, ami megengedte volna a nőknek a házasságtörést, miközben a férfiaknak tiltotta. A vizsgált társadalmak 26 százalékában törvény engedélyezte a férfiak házasságon kívüli kapcsolatait, miközben a nőknek ugyanazt megtiltotta.

A törvényszegőkre a legváltozatosabb „program” várt. Régi korokban, szurokkal és tollal kenték be a testüket, végighurcolták őket meztelenül a falun, élve eltemették vagy csak szimplán megölték őket. Egyes területeken manapság sem bánnak kesztyűs kézzel a férjüket megcsaló nőkkel. Szaúd-Arábiában még mindig megkövezhetik őket. Mexikó bizonyos részein pedig levághatják orrukat vagy fülüket. A házasságszegő nőkre ma is komolyabb felelősségre vonás vár, mint ugyanezt tevő férfi társaikra.

De lehet, hogy nem lesz ez mindig így. Hiszen mai civilizált körünkben már szurokba sem hempergetik a bűnösöket. Meg aztán reménykedésre adhat okot más is. Ha belegondolunk, valamikor a házasság előtti szex is teljes tilalom alá tartozott, ma meg szinte receptre írják fel használatát. A női jogi szervezetek, nő lapok, és bárki, aki erről beszél, nem a nő „szabad kihágás-gyakorlását” akarja törvényesíteni, vagy piedesztálra emelni, csak azt szeretné elérni, hogy azonos elbírálás alá essék mindkét fél ugyanazon tette.

Mindenesetre az biztos, hogy a ***sikeres házasságtörés*** olyan ritka, mint a fehér holló. A jelzős szerkezet látszólag egymásnak ellentmondó tagjai arra a kivételes (vagy lehetetlen) helyzetre utalnak, amikor mindkét fél (a megcsaló és a megcsalott) profitál a dologból, építi a személyiségét belőle.

A *szexuális jóság* is egy merőben új fogalom. Azt jelenti, hogy játékos nagytakarítást végzünk ez ügyben, és nagyvonalúan elfelejtjük „bűnös múltunkat”. A múlt szexuális szennyeitől megtisztítva válhatunk a szexuális jóság alanyaivá.

Bernard Farbernek, az arizonai egyetem szociológusának fogalma sem közkeletű. Először is kijelenti, hogy a monogámia halott. Szinte alig van kapcsolat, ahol a kezdeti hűségfogadalmakat ne szegné meg valamelyik fél. Megalkotta a „*permanens hozzáférhetőség*” fogalmát. Ez azt jelenti, hogy egyre több az olyan férj és feleség, aki már a házassága alatt tekintget kifelé, hogy potenciális „következője” pillantását el ne szalassza. Így egész életében elérhető partner lesz.

Vannak itt meglepő adatok

A Cosmopolitan több évtizeddel előtti vizsgálatában (1980-as) a megkérdezett nők 41 százaléka vallotta be, hogy folytat házasságon kívüli viszonyt. A Playboy ugyanazon időben rögzített statisztikája is hasonló számot hozott ki (38 százalék). Vagyis a nők majdnem fele lépett tiltott ösvényekre. Szociológiai vizsgálatok azt is kiderítették, hogy a 35 év alatti nők 26 százalékának van viszonya, szemben a 40 felettiekkel, akiknél ez az arány majdnem megduplázódott. Megállapították, hogy azok a nők, akik a házasság előtt is éltek nemi életet (márpedig a zöm igen), nagyobb valószínűséggel követnek el házasságtörést, mint a szűzies életformát választók.

Deborah Tannen, amerikai kutató is érdekes megfigyeléseket tett közzé „Te ezt nem érted” című könyvében: szerinte az emberek többségében élénken él az az elképzelés, hogy a nőknek látszania kell és nem hallatszani. A nők a férfiak társaságában kirakatban érzik magukat, és ennek megfelelően viselkednek is. Ebben a helyzetben hajlandóak takarékra tenni nyelvüket, öncenzúrázni

viselkedésüket, társalgásuk stílusát hozzáigazítania a társaságukban levő férfiak stílusához.

Egy közvélemény kutatás szerint az egyedülálló nők 60 százaléka vallotta boldogabbnak magát férjezett barátnőjénél.

Abban a rangsorban, amelyikben a házasság tönkremenetelét firtatják, a házasságtörés csak a 9 (!) helyen szerepel. A kommunikáció (vagy annak hiánya) és a hatalmi harcok a megkérdezettek szerint sokkal többet ront a házasságon, mint a félrekacsingatás.

HÜTLENSÉG, ASSZONY A NEVED

Először kikértem magamnak, a nemem nevében. Még hogy a nő ingatag? Még hogy mi lépünk félre gyakrabban? Ez aljas rágalom, rosszindulatú feltételezés. Aztán utánanéztem.

Kezdjük az ókorral. Nem kisebb történetíró, mint maga Hérodotosz mesél egy egyiptomi fáraóról, aki összekülönbözött az istennel. Tudhatta volna, hogy ő húzza a rövidebbet. Az igazságosztó istenek azonnal a tettek mezejére léptek: elvették a fáraó szeme világát. Hagytak azonban eltévelyedett bárányuknak egy kiskaput: visszakaphatja szeme világát, ha talál olyan asszonyt, aki sohasem szegte meg a hitvesi hűséget. A női nemre nézve lesújtó eredmény született: az istenverte fáraó élete végéig vak maradt.

Aztán jött Shakespeare, akiről közismert, hogy mindent tudott az életről, amit tudni érdemes, és aki nyelvileg is tökéletes remekekbe szerkesztette a világ nagy igazságait. Amit ő mondott, azt el kellett hinni. Az maga volt a szentírás. Talán ez az oka, hogy a „gyarlóság, asszony a neved” hamleti kinyilatkoztatása úgy beépült az emberi tudatba, hogy évszázadok sem voltak képesek kitörölni onnan.

Az újkor hajnalán terjedt el a metresz-rendszer. Vagyis a kitartott nők világa. A hivatalos szerető intézménye hol is születhetett meg, mint a francia udvarban. Hivatásos szeretők nélkül ezután nem lehetett meg egy valamire való főúri, vagy királyi rezidencia. Olyan volt ez, mint manapság a gyorsajtás: a törvényt szemben áll ugyan, de mindenki csinálja, aki élvezeteket hajszol.

Így aztán nem is lehet csodálkozni azon, hogy amikor a XX. század Hernádija közhely szótárát szerkesztette, olyan mondatokat gyűjtött egy csokorba, mint „Az *asszony ingatag. Gyarlóság, asszony a neved. Minden bajnak nő az oka.*” És hasonlók.

De én még ezek után is szkeptikus voltam. Ha ugyanis egy gyors magánstatisztikát végeztem a házastársi félrelépések témakörében, akkor elsöprő fölényrel nyertek a férfiak. Tíz esetből kilenc alkalommal férfi volt a kalandor. Igaz, az embert elgondolkoztatja az a matematikai törvényszerűség, hogy ez az édes vétek páros kihágás. A konklúzió nyomán a nők is gyanúba keverednek. Vagyis ahány férfi félrelép, legalább annyi nőnek is meg kell tennie ezt, ha helyes a logikánk.

Egy napjainkban végzett német felmérés szerint a nők 55 százaléka sérti meg a házastársi hűséget. Ezzel szemben a férfiaknak csak 49 százaléka vallotta be töredelmesen bűnét. A számok kemény dolgok. Megsemmisítik a magántapasztalatot. Vagyis a hölgyeknek számszerűen is igazolható formában szükségük van a kikancsításokra.

Hajdanán létezett egy szimpatikus intézmény, aminek *cicisbeátus* volt a neve. Már a név is csábos asszociációkra indít, de ennél izgalmasabb a tartalma. Olaszországból indult, gazdag kereskedők háza tájáról. Akkoriban ugyanis nem volt illő asszonynak egyedül utcára menni. Mit is tehetett hát az asszonyára figyelő

nemes férfi? Felbérelt egy gazdag, jó megjelenésű gavallért, aki kísérette hitvesét, bizalmasan fülébe suttogott, részt vett a reggeli piperénél, s ki tudja milyen más intim helyzetben. A hivatalos házibarát irigylésre méltó jogokkal büszkélkedhetett. A társadalom ugyanis annyira elismerte ezt a sajátos háromszöget, hogy sértésszámba ment, ha a házibarátot nem vitte magával a házaspár bizonyos rendezvényeikre.

Ez a távoli korok szórakoztató zenéje. Nem valószínű, hogy ebben a formában valaha is viszonhalljuk. A mai kor emberének igazodnia kell a mai korok lehetőségeihez. Hivatalos házibarátot nem tarthat egy magát elunó háziasszony. De felmehet az Internetre, ahol különféle minősítésben szereplő urakat talál, különféle célokra igénybe vehetően.

Az internetes társskereső oldalakat állítólag százezren keresik fel. A szakember szerint tíz emberből négy nő, és nem csak egyedülálló. A férjezett asszonyok is szívesen keresgélnek ezeken az oldalakon. S tudjuk, aki keres, talál. De nem kell csupa rosszra gondolni. Ezek a félrelépések ugyanis gyakran valóságos terápiákkal szolgálnak. A házasság monotoniját megtörő rapid-flörtök sok esetben nemhogy a házasság megromlásához, hanem éppen ellenkezőleg, annak felfrissüléséhez vezetnek.

VÁLTOZATOK FÉLTÉKENYSÉGRE

Karinthy a hozzá méltó nyelvi bravúrral mindent elmondott a szerelemről, amikor „*tigrismesterségnek*” nevezte azt. Persze, tudunk hasonlókat mondani mi is: „*héja-nász*”, meg „*sötét verem*”, meg „*csillagviszály*”.

S hogy milyen harcok jellemzik? Az anyóssal szembeni párviadal, a szabadság fokainak kiharcolása, az egyenlő terhek - egyenlő esélyek gerillaharca... és ezek csak ízelítők a repertoárból. Mindenki hozzá tudná tenni ehhez a nagy kozmikus leveshez a maga fűszerét. De a legkarakteresebb harcokat talán a féltékenység mezején vívják az emberek.

Macska a lábnál

Noémi imádta a macskáit. Rendesen el is kényeztette őket. Volt ott minden, ami szem-száj, na meg egy macska ingere. Minden reggel végigfésülte selymes szőrzetüket az erre rendszeresített ezüstnyelű kefével, és kiöntötte nekik almaecetes Cat Water-üket. Az almot kitakarította, úgy hagyta ott kedvenceit fájó szívvel magukra. Dajkálta őket, mint más a kisbabáját, jobb karjára vette a fekete cirmost, balra meg a tarkát, úgy dúdolgatott nekik esténként. A párválasztásnál ugyanúgy szempont volt az állatszeretet, mint kisgyerekes anyukáknál az, hogy a férfi szeresse a gyerekeket. Így aztán Lacika könnyedén átesett a rostán, a maga nagy állatimádatával. Milyen megelégedett mosollyal nyugtázta Noémi az első együtt töltött estét: lám, hogy megértik egymást a cicák és Lacika! Milyen édesek együtt! A mosoly két hónap múlva egyenesedett ki bosszúsággá, fél év után meg már forrongó dühvé. Noémi megőrült a képtől, ami otthon várta. Amikor munka után belépett kis garzonja ajtaján, nem jött elé egyik macsek sem. Imádattal kucorogtak új gazdijuk oltalmazó ölében, bajszuk egyetlen szálát sem mozdítva a régire. A féltékenységgel vad haragja kerítette hatalmába Noémit. Mindig talált ürügyet, hogy kikeljen Lacika ellen. Mit csinált, mit nem csinált, mit mondott, hogyan mondta, és hasonlók. Elege lett a hűtlen macskákból, és a gaz csábító Lacikából. Találkozásuk első évfordulóján kipenderítette Lacikát. Úgy dobta ki grabancánál fogva a férfit a folyosóra, mint gazdasszony a hóhányó macskáját a verandára.

Köröm a lakkba

Marika mindig nagyon büszke volt kedvese tudományára. A nőcis bulikon egyetlen egy alkalmat sem mulasztott el, hogy meg ne említse barátnőinek az ő Istvánkájának legújabb szerzeményeit. A szóban forgó úriember az órák felavatatlan papja volt. Megmentett minden útjába kerülő csoda-masinát az enyészettől. Kipofozta őket, fényesre suvickolta testüket, és megkereste a nekik legmélőbb helyet kissé zsúfolt előszobájának valamelyik falán. Az első felmenős randin ezt a pazar gyűjteményt mutatta be az órás-óriás csillogó szemmel az ő kiválasztottjának, Marikának. A nő szemében pedig tovább csillogott a férfi büszkesége: ez ám az ember a sok lomha, tévékapcsolós, mihaszna férfi után! Hogy ez milyen ügyes! Milyen törekvő! Micsoda boldogság, hogy értelmes hobbi- bikknak szenteli drága idejét! Marika nagyot sóhajtott, abbeli örömeiben, hogy végre talált egy épkezláb ezermestert magának. A dolgok lassan siklottak át az elégedetlenség sötét vermeibe. Marika először csak azt sokallta, hogy minden vasárnap rámegy a bütykölésre, később azt is, hogy minden félretett pénzük. De a legjobban azt, hogy Istvánka összes figyelme is elszállt róla, és Marika táncra éhes teste helyett inkább az apróbb fogaskerekeket perdítette meg. Marika azt vette észre magán, hogy gyűlölködő féltékenységgel figyelte a lakásban egyre csak szaporodó óraműveket. Erős késztetést érzett arra, hogy frissen manikűrözött körmét belevájja a frissen bemázolt kakukkosba, és alig tudta visszatartani magát, hogy le ne rángassa a katonás rendben sorjázó barométereiket. Amikor elváltak, csak azt hajtogatta rendületlenül: „legalább azt az utolsót, azt az ecseris ingaórát ne vetted volna meg!”

Család a francba

Minden a csodálattal kezdődik. Anna is úgy tudta csodálni azt a családi összetartozást, amit Ádáméknál tapasztalt. Úgy okoskodott buta kis női agyával, hogy aki ennyire tiszteletben tartja a

családot, az rossz ember nem lehet. Sőt, kiváló apa-férj alap. Ebben a hitében nem ingatta meg Annát elmúlt nemzedékek egyetlen hasonló alapú tévedése sem. Ádám tényleg nagyon szerette a családját. De Anna úgy érezte, a sajátjuk rovására. Azok a nagy családi ebédek, amik oly kedvesek voltak kezdetben Anna számára, lassan kezdtek az idegeire menni. És az a sok névnap! Az állandó ingázás! A mama folytonos kotnyeleskedése! Brrrr! Amikor Ádám úgy kezdte a mondatát, hogy „a mama is megmondta”, akkor Anna már a plafonon volt. Mintha ez a kis mondat lett volna a gyújtós ahhoz a máglyához, ami házasságuk kivégzésein lobbant fel. Sok kis forgács került ilyenkor azokra a bizonyos tüzekre: csalódások, megbántódások, féltékenységek kisebb-nagyobb szűrős forgácsai.

Hát, így van, ez. A féltékenység tárgya feneketlen kút. Pedig a fent említettek csak a féltékenység Nagy Klasszikusai. És akkor még hol vannak a tényleges esetek? Amikor egy nagyon is konkrét, házon kívüli hús-vér valóság a boldogág megrontója. Mit lehet erre mondani? Talán azt, amit Doris Lessing egyik könyvében: „*Cupidó nyíllal sebez, nem rózsákkal*”.

RANGJA: FÉRFIFALÓ

„Az igazi nő Portiának és Lady Macbethnek, a jóságnak, a gonoszságnak, az önzésnek és önzetlenségnek, a könnynek s a vérnek sajátos keveréke.” Hát igen. Valami és annak az ellenkezője. A mindenség vagy annak legalábbis ígérete. „*Csodás, elemezhetetlen, misztikus fogalom: az asszony*”.

Kétségtelen, vannak történelmünkben, irodalmunkban olyan női figurák, akik sajátos rangot vívtak ki maguknak.

A szóban forgó hölgyek ugyanis nem kevesebbel hívják fel magukra a figyelmet, mint hódításaik kiemelkedően magas arányával. Olyan asszonyokról van szó, akik rendelkeztek azzal a bizonyos sokat emlegetett szexuális kisugárzással, pontosan tudták zsigerből, vagy agyilag, hogyan főzhető meg, vagy épp forrázható le az erősebbik nem. A „habosan felvert szerelemágy” mindannyiuknál bevetett volt.

Gábor Zsazsa szépségkirálynőként indult. S igaz, hogy némi segédlettel, de sokadik X-én túl is igen jó formában aratta aktuális győzelmeit. Állítólag kilenc törvényes férjével bevonult a halhatatlanságba, de a Guinness Rekordok könyvébe biztosan. A riporter kérdésére, miszerint hány férjet fogyasztott el eddigi élete során, a maga megszokott stílusában így kérdezett vissza: *„Hogy hány férjet fogyasztottam? Csak a sajátjaimra gondol?”* Ő egyébként ütős, frappáns válaszaival aratott sikereket, messze túlszárnyalva a filmvásznon produkáltakat. Talán elegendő egy igazán szellemes aranyköpését idézni bizonyossággal: *„Jó vagyok a háztartásban. Ha elhagyok egy férfit.”*

De ne higgyük, hogy a szépség önmagában beugró a férfifalók irigyelt táborába. Edith Piaf egyáltalán nem volt szép nő. Negyven kilós, torz kis alakjával, szabálytalan fogsorával és arcával nem sok férfit jósolt volna neki jó sora. De hogy nagyon működött nála valami, ami a rendes földi halandóknál nem, az már biztos. Azt tartja a fáma, hogy minden pulóvere ujj nélkül maradt. Ehhez tudni érdemes róla, hogy imádott kötni, s minden új szerelmét meg akarta lepni egy új darabbal. A pulóverek sorsa megpecsételődött. Soha nem tudott befejezni egyet sem, mert mindig jött egy új szerelem. Élete már annyira közismert, hogy kár is több szót vesztegetni rá. Egyet azonban muszáj kiemelni. Utolsó házasságát a görög Thépohanis Lamboukas-sal. A „görög isten” ugyanis húsz évvel volt fiatalabb a „kis veréb”-nél (de negyvennek látszott a különbség.)

Az ún. férfifaló asszonyokban ez afféle közös vonás: az idősebb kort megédesítő fiatal szerelem. Így volt ezzel a már emlegetett Gábor Zsazsa is, aki nyolcadikként egy 27 évvel később születettet vett el férjül. Vagy Dénes Zsófia, Ady egykori szerelme, akibe hatvan éves korában szeretett bele egy majd unokakorú fiatalember. Szerelmük ezután a sors áldásának köszönhetően még harminc évig virulhatott. Vagy Erdős Renée, a század eleji írónő harmadik férje is egy tőle fiatalabb ember volt. Igaz, mindössze tíz évvel, ami már meg se kottyán a különbségekhez szokott XXI. századi agyunknak. De azért gondoljunk bele: a század elején vagyunk, amikor az erkölcsökre jobban vigyázott a közízlés. Ez a nő pedig fittyet hányva minden íratlan szabálynak, szenvedélyes kapcsolatot folytatott egy híres íróval, kevésbé felkavarót sok mással, és már férjnél is volt, két gyereket hozva a tönkrement házasságból. Így már azért nem semmi! Igaz?

S ha már kikötöttünk Erdős Renée-nél, érdemes pár szót szánni rá. Nem akármilyen asszonyi és írói sors ugyanis az övé. Igen, írói, noha manapság alig van fül, amelyiknek ismerősen csengene ez a név. Pedig ő volt az első nő, aki megélt abból, hogy ír! S az első, aki a női erotikus hangokat megszólaltatta műveiben. Állítólag az ő kötetei voltak azok, amelyeket az éj leple alatt rongyosra olvastak középosztálybeli lányok. A nő szexuális vágyairól szóltak első versei, leplezetlenül, kihívóan. Egészen fantasztikus repertoárt mondhat magáénak, már ami az életében (is) megfordult férfiakat illeti: jegyese volt egy színésznek, legyeskedett körülötte Jászi Oszkár, Molnár Ferenchez is „nagyon kedves és furcsa barátság” kötötte, férje volt Filep Lajos, a komoly filológus, és nem utolsósorban mindkettejüket felperzselő „héjanászos” szerelem Bródy Sándorral, a kor ünnepelet írójával. Hiába teremtette Isten jókedvében (ahogy Móricz mondta róla), ez nem volt elég ahhoz, hogy szerelmével is megküzdjön. Bródy öngyilkos lett. Erdős Renée pedig egy gyenge idegösszeomlással egészen Olaszországig menekült.

Mi az, ami ezekben az asszonyokban közös? Mindegyik hódítani akart, azonnal besöpörni az alattvalók hódolatát. Edith Piaf nagy, mély szemeivel varázsolt, ahogy Yves Montand, egyik „felfedezettje” emlékezett róla. Ugyanúgy, mint Bajor Gizi. A „szépség apostola” csodálatos, nagy szemeivel ejtette rabul kiszemelt vad-jait. S persze játékaival, ami mindig vele volt, mindenhova elkísérte. *„A színpad függőnye a halálával gördült le végleg.”* Mindegyik nő szeretett játszani. Játék volt számukra az élet. Mindegyik öntörvényű volt, lázadó, az unalmas konvencióknak független mutató. Ellentmondásosak voltak, vibráltak és szikráztak, meg rázták a hozzájuk érőket, mint a villamos vezeték az óvatlant.

Furcsa, hogy ezek a villózó, élettől burjánzó asszonyok milyen csúfos véget értek. Edith Piaf teste lassan elfogyott, ahogy mondták. A morfium és az alkohol csontig lecsupaszította testét. Az életigenlő Bajor Gizit eszelős férje fosztotta meg az élettől: megmérgezte őt s aztán magát. Kaffka Margitot (akit az irodalmi pletykák szintén gyakran hozták össze a kor férfiaival) a fiával egy napon vitte el a spanyolnátha.

De fordítsunk hátat a halálnak! Nem illik erről beszélni ilyen asszonyok körében. Hallgassuk meg inkább Lesznai Annát, a költő- és írónőt, aki három férjet és több udvarlót mondhatott magáénak. Harmadik férje húsz évvel volt fiatalabb nála. A női lélek egyik híres megéneklője volt. Tapasztalata volt. Írói vénája is. Ezért hihetünk neki: *„A szerelem, ez az örök egyetlen, amit meglátnunk adatott a százarcú életből. Ez az egy kapunk van: ezen járunk be az örökkévalóságba... minden más idegen sallang csak rajtunk.”*

SZENVEDÉLY AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGIG

John Gray szexológusról

A közkedvelt szerző szerint a szenvedélyt, a szexuális étvágyat a végsőkig fenn lehet tartani. De nem ez az egyetlen meglepő kijelentés az amerikai szexológustól.

John Gray azzal vívott ki magának hírnevet, hogy a legközkedveltebb témával kezdett el foglalkozni, ami embert csak érdekelhet. Miután első szexszel foglalkozó könyve bestseller lett, nem kellett mást tennie, mint az első hasonmásait legyártani és szétteríteni a világban. Az első szenzációtól fogva ugyanis már írhatott akármit, az emberek vették, mint a cukrot. Így lett a Mars és Vénusz-könyvek első számú, privilegizált szerzője.

Pedig a híres amerikai szexológus tulajdonképpen nem mond semmi olyat, amit ne hallottunk volna már a szexről. Néha úgy érezzük: ez annyira triviális. Néha viszont úgy: na, ez azért túlzás. John Gray úgy tett, mint Frank Júlia, a remek szakácskönyvek írója, aki minden ételt megfőzött legalább egyszer, mielőtt írt volna róluk. John is próbára bocsátotta minden egyes termékét, mielőtt piacra dobta volna őket. A kilenc évig szerzetesként élő szexológus az önmegtartóztatás keserveit csak hosszú és verejtékes munkával tudta kompenzálni. Éjjel és nappal szexelt tehát, hogy behozza lemaradását. Saját bevallása szerint volt olyan, hogy egy-egy fárasztó nap után lábra sem tudott állni. A nőknek azt mondta, hogy ő éppen tanulja a szexet, ami partnereit egy szemvillanás alatt lelkes és önfeláldozó tanítóvá varázsolta.

A hosszas és kitartó kutatómunka eredményeit a következőképpen összegezte.

A lélekhez két út vezet

Az egyik út a szex, a másik a romantika. Nem nehéz kitalálni, milyen nembeli megoszlással. Gray váltig állítja, hogy a férfiak is vágnak a közelségre, a lelki harmóniára, de pechjükre, (vagy a mi pechünkre?), ők más útvonalon közelítik ezt meg. Ők a lelki békét a szex után és útján találják meg. Amíg nincs szex, addig nincs szerelem.

A szex-tudós kijelenti: ha egy férfi nem kapja meg idejében a szexet (amit, csak a pontosítás és bevésés miatt ismételjünk: szigorúan lelki békéje miatt követel), akkor ne is csodálkozzunk, hogy szép lassan elhalnak benne az érzelmi ráhangolódás addig sem túl vaskos szálai. Sőt, történhet rosszabb is: ha a férfi nem kapja meg nőjétől a szexet, akkor a nő hibái automatikusan felnagyítódnak a férfi szemében. Mielőtt még valami csúnyát gondolnának a nők magukban, Gray mindent megmagyaráz: *„A férfi állandó szexuális vágya azt jelenti, hogy lelkileg a teljességre törekszik. Az élet külső sivársága egyesülni óhajt szívüknek érzélem gazdag és színes virágaival.”* Na, így már mindjárt más.

A nők, mint az köztudott, másképp vannak bekötve. Nekik fontos alap a lelkek rokonsága, a szerelem, az ideák világa, aztán ennek megkoronázásaként jöhet a szex, ami szerencsére, nekik sincs ellenükre. Lehet, hogy van ebben igazság. Egy barátom, aki finoman szólva nem vetette meg soha a gyengébb nemet, azt nyilatkozta, hogy bizony ő amellet a nő mellett maradt meg, akivel szexuálisan a legjobban értett szót. A szellemi, lelki közelség szép dolog, akár magasztos is, de úgy látszik, a hosszú, sokáig fenn tartható kapcsolathoz édeskevés.

A szexuális érettség időpontjai

Sajnos, megerősített hírek alapján leszögezhető, hogy a férfiak a húszas éveikben vannak testi kapacitásaik, illetve libidójuk csúcs-

pontján, a nők viszont két évtizeddel később. Ezeket a látszólagos antagonisztikus ellentmondásokat az élet valahogy mégis feloldja, különben az anyukák fiaik barátaival rendeződnének párba és nem korosodó férjükkel. S ha már az időpontoknál tartunk: jól tudjuk, hogy másképp jár a női és a férfi szexualitás képzeletbeli órája. Mire a férfié tíz perc leteltével lefújja a riadót, addig a nőé akkor még csak az út felénél cammog. Ahogy a szerző fogalmazza: *„A férfiaknak két-három percre van szükségük az orgazmus eléréséhez. A dolog nagyon egyszerű, alig tart tovább, mint egy pezsgőszüveg dugójának a kihúzása, és máris elpukkan!”* Na, püff neki!

De ha még eddig nem dobtuk sutba a szerelmi élet vekkerét, akkor lemérhetünk rajta még egy különbséget. Nevezetesen azt, ami a szeretkezés után jellemzi a párokat. Számoljuk meg azokat a percek, amik az együttlét boldog óráit (na, jó, ne essünk túlzásokba: inkább perceit) követik, egészen az elalvásig. Az egyik cirka két perc, a másik közel fél óra. Hogy kinek a javára, azt mindenki saját tapasztalatai alapján válaszolja meg.

A nő a Hold, a férfi a Nap. Mint tudjuk, a holdnak különféle fázisai vannak, hol ilyen, hol olyan, változtatja alakját, és hangulatait. A Nap viszont egész nap folyamán teljes mellszélességgel mosolyog a zeniten. A szimbólumokhoz nem szükségeltetik magyarázat.

fűvelfávalfűvelfával

MITŐL ÉRDEKES A TANTRA?

Két oka van. Egyrészt attól, amit tudunk róla, másrészt attól, amit nem tudunk.

Nagyfokú titokzatosság veszi körül, ami jót tesz image-nek. Talányossága a napjainkig sem szűnt meg. Még ma sem akárkik (csak a beavatottak) és nem akárhogyan (csak rituálékon keresztül) léphetnek be a Tantra misztikus szentélyébe. A róla szóló erősen allegorikus és homályos szimbolizmusba hajló nyelvezet tovább növeli a körülötte kialakuló ködöt. Egy tan, ami a XX. század meglehetősen nyílt és szabados szexuális kultusza mellett is zárt és homályokkal tarkított.

Megfigyelték, hogy a nyugati mágia és boszorkányság középkori szertartásait is a keleti tantrizmusból kölcsönözték, úgy, hogy nyugati köntöst adtak rá.

A tantra körül zavaros információk gomolyognak, mert sokan tantrának nevezik azt, ami nem az. Visszás szex-kultusszá bulvárosodott az, amit valójában a legtisztább spiritualitásnak szántak. A valódi tantra hagyományokat követő embereket meg mindenféle titoktartási fogadalmak kötelezik hallgatásra.

A fenti mozzanatok tehát azok, amiket nem tudunk róla.

Az, amit tudunk róla, nem kevésbé érdekes.

Az egyik oldalán van a test és annak gyönyörszerző funkciói, a másik oldalon pedig az istenek birodalma, a transzcendens világ. E két állomás, a kezdet és a vég áthidalásához a szex eszközeit állítják szolgálatba. Alighanem ez az a legkíváncsiabb és legélvezetesebb szolgálat, amit az ember felhasznál céljai elérésében. Ha már az istenhez vezető úton választani kell az ön-korbácsolás és a páros szeretkezés között, nem kérdés, hogy melyiket választaná többségünk.

A tantra két fő istene Siva és Shakti, a férfi és nő princípium, a passzív és az aktív erők, amik csak együtt, egymás ellentétére épült egységükben léteznek. A beteljesülést hosszú és fárasztó gyakorlatok előzik meg, szublimációs és transzmutációs technikák elsajátítása. A jógikhoz hasonlóan az a cél, hogy teljes kontrollt valósítsanak meg saját testük fölött. Ellenőrzésük alatt tudják tartania testhőmérsékletüket, a pulzust vagy az egyéb automatikus testfunkciókat.

Ahhoz, hogy a földi halandó eljusson a megvilágosodáshoz, hosszú utat kell bejárnia. Először a legalsó csakrájában szunnyadó kundalinit, éltető erőt kell felélesztenie, és csakráról csakrára feljebb vinni. Ha sikerül elérni a legfelső, hetedik csakrát, akkor Siva és Shakti szimbolikus egyesülése bekövetkezik, ami által a sikeres tanítvány ráhangolódik a világegyetemre. A jógaírások, és ősi bölcseseleti írások nem véletlen óvnak a kundalini szakavatatlan felébresztésétől. Az ellenőrizetlenül felkeltett kundalini örület okozhat, sőt, akár halálhoz is vezethet.

A szerelmi technikákat sem lehet nyakló nélkül végezni, mert ha nem megfelelő szellemben, nem a tantra törvényeinek megfelelően végzik, akkor az teljes szellemi és testi leépülést vonhat maga után. A tantra rituálékban más szokások uralkodnak, mint a mindennapjaink megszokott gyakorlatában. Itt a meztelenség, a csoportos szex, vagy a vérfertőzés sem ritka állapot, a partnerválasz-

tás pedig szabad, és merőben új: a kornak, a szépségnek vagy a kölcsönös vonzalomnak nincs túlzottan nagy szerepe ebben.

Stephen Jenkins, angol történelem tanár Mongóliában ismerkedett meg a Tantra szertartásaival. Tapasztalatait „A fel nem fedezett ország” című könyvében foglalta össze. Kifejti, hogy a partner éppúgy lehet ember, mint valamilyen „égen járó” istennő, akár maga Síva. A módszer legmagasabb szintjén ez az élmény létező valóság. Angliába Edward Sellon (1818-1866) közvetítésével jutott el a tantra. Sellon, aki egy személyben katona, vívómester és pornográfus volt, Indiában ismerkedett meg a Tantra szexuális szertartásaival.

Az USA „tantra-nagykövete” pedig egy Paschal Beverly Randolph (1825-1875) volt. Szexuális mágia című könyve nagy sikert ért el nyugaton. Az adatokból kiderült, hogy egyáltalán nem új keletű a tantrizmus. New Yorkban 1919-ben alakult egy klub Brae Burn Club néven. A Tantra Titkos Rendje néven működő belső szentély emberistenként tisztelték megalapítóját, Pierre Bernard-ot. Munkájában lelkes segítője volt De Vries kisasszony, Bernard revütáncos felesége. Programjukban olyan jól hangzó tervek szerepeltek, mint hogy a férfiak tanulják meg a szerelmet és a nők érezzék magukat istennőnek. Az ő iskolájukat számtalan más követte, ahol olyan meghökkentő programokkal, mint a „mágikus maszturbáció”, a homoszexualitás. Az ún. OTO-csoportoknak (Ordo Templi Orientis) már jóformán csak annyi a közük a tantrához, hogy mindegyikben központi szerepű a szex. De míg ezekben a csoportokban való tevékenység inkább a botránykeltezéssé silányult, addig a keleti eredeti tanokban a szellemiség, az istenivel való egyesülés a fő cél.

Mint a fentiekből látszik, a tantra természeténél fogva kiválóan alkalmas arra, hogy éljenek és visszaéljenek vele. Lehet használni, magyarázni, félremagyarázni, címkézni, lehet filozófiai ma-

gaslatokban elmélkedni róla, vagy földi vaskosságokban megnyilvánítani. Olyan, mint bármely istenség: alkalmas a felmagasztosulásra, de arra is, hogy zászlaja alatt mindenféle rémségekre vetemedjen az, aki erre vevő.

SZERELEMRŐL - TUDOMÁNYOS ALAPON

Valahol ezt olvastam: a „férfiak reprodukatív mechanizmusai biológiailag különböznek a nőétől”. Nahát, ilyen szépen még sohasem hallottam megfogalmazni azt a tényt, amit egyik frissen elvált ismerősöm így kommentált: „minden férfi félrekefél.”

Azt gondoltam, érdemes lenne tudományos alapokon megközelíteni a szerelmet. Mert konyhanyelven könnyű. Mindenkinnek lenne mit hozzátenni a témához. Személyes tapasztalata már egy óvodásnak is lehet. De tudós ismerete aligha.

Hogy is van ez a reprodukatív mechanizmusaival? Ha nem is a kályhához, de egészen Darwinig vissza kell battyognunk. Ő állította ugyanis, hogy a „túlélés a reprodukciós sikereken múlik”. Vagyis azon, hogy ki milyen mértékben képes továbbadni génjeit a következő nemzedéknek. Na, már most. Ha egy férfi félév alatt száz nővel közösül, akkor jó esetben akár száz életképes utódot is létrehozhat. Ha viszont egy hölgy létesít ugyanennyi szerelmi kapcsolatot ugyanennyi idő alatt, abból a legvisszafogottabb számítások szerint sem születne egynél több gyermek (az ikerszülés itt nem számít!).

A férfiak valószínűleg tisztában vannak eltérő szexuális beprogramozottságukkal. Ez a tény hajthatja őket egyik ágyból a másikba. Hiszen a „sok partner meghódítása nagyobb adaptációs értékkel bír, mint a nők számára.”

Úgyhogy kedves hölgyeim, ha valakit zavarnának párja „félrehajlásai”, gondoljon csak a tudományos tényre: férje, kedvese, szerelme pusztán genetikai kódoltságának engedelmeskedik. Így már mindjárt más! Sokkal könnyebb megküzdeni a megcsalás borzalmával, ha tudjuk, hogy mindössze evolúciós alapokon nyugvó reprodukciós folyamat történt.

Minden bizonnyal ezzel függ össze két vizsgálat eredménye is. Az egyik során megkérdeztek fiatalokat, hogy az elkövetkezendő két évben hány szexuális partnert szeretnének elkönyvelni maguknak. A férfiak nyolcas válasza mellett a nők szerényen csak kettőt jelöltek meg.

A másikban félreérthetetlen szexuális ajánlatokat kaptak egyetemista lányok és fiúk. A becserkészett hímnemű egyedek 75 százaléka mondott azonnal igent. A fennmaradó 25 százalék sem zárkózott el teljesen, csak biztosítékot kért a lehetőség későbbiekben való kiváltásához. Ezzel szemben a női részleg egyöntetűen elutasította a kendőzetlen felkérést. (Noha ez elég hihetetlen, már az is beszédes, ha csak a fele igaz.)

A szerelem azonban nem csak a vad testiségből áll. Tudósaink meghatározták a szerelem két alapfajtáját is. Szerintük létezik az ún. szenvedélyes és az ún. élettársi szerelem.

Az első a kapcsolatok első felére jellemző: szexuális túlfűtöttség, a másik iránti fokozott érdeklődés jellemzi. Mi úgy emlegetjük: „kapcsolatunk hajnalán...” vagy „amikor megismerkedtünk...” A második pedig a párkapcsolatok második része lehet: a biztonságon alapuló, lehiggadt, kiszámítható légkör tartozik hozzá. Mi azt mondjuk: „tíz év múlva...” vagy „amikor Pistike is megszületett...”

Ez utóbbi időszakban gyakoribbá válnak a nézeteltérések. A tudományos kutatások azonban ezen a téren is szolgálnak használható tanáccsal. Ahhoz, hogy harmonikus maradjon egy kapcsolat, s ahhoz, hogy minél kevesebb súrlódás keletkezzen benne, kommunikálni kell. Méghozzá a megfelelő módon. Ezt pedig úgy hívják: egyenes beszéd. Azt jelenti, hogy nem söprünk mindent a szőnyeg alá, hanem azonnal, ahogy problémánk támad, közöljük a párunkkal. Nem támadva, nem arrogánsan, inkább csak narratív. Elmondjuk, hogy mi a bajunk vele, mi nem tetszett viselkedésével kapcsolatban, mi okozott fájdalmat. Próbáljuk világosan és egyszerűen megfogalmazni gondolataikat.

Tulajdonképpen szimpatikus megoldás. És biztos hasznos is. Az esetek nagy többségében. Arra viszont nem tért ki a tanulmány, hogy mi van, ha az egyenes beszéd nem hatásos. Például akkor, ha éppen egy fél téglát hajít az élettársunk felénk.

De ne legyünk negatívak! Építsük be inkább a tudomány eredményeit és definícióit életünkbe, pláne akkor, ha elfogadhatóbb perspektívákat kínál, mint prózai életünk.

AMIT A FÉRFIAKRÓL MÉG NEM TUDUNK

Noha a férfiak élettanát tárgyaló könyvek sorában megjelentek már olyanok is, mint pl. a Férfiak és más férgek című alkotás, távol áll tőlem párhuzamot vonni közöttük. Csakis az érdekesség kedvéért említek meg néhány dolgot az állatok világából. Ausztráliában él a barna sivatagi bogár, aki nem hamarkodja el a házasetet, hetekig képes bíbelődni nőstény párjával. Ezzel szemben ott a másik véglet, a partifecske, aki bámulatosan rövid ideig, tizedmásodperc alatt végez a szexuális aktussal. A gorilláknak

egy percre van szüksége, az ember ennél igényesebb: a behatolástól kezdve átlagosan négy percet szán a dologra.

A férfiak egy része szívesen tenne úgy, mint a vízfelszíni poloskák, akik párjukra tapadva úsznak a patakokban. Jó lenne hinni, hogy tiszta szerelemből, de a tudósok kiderítették, hogy csakis riválisaik elhessegetése végett. A férfi nem tapadhat naphosszat kedvesére, így más eszközökhöz kell folyamodnia, ha párja hűségét teszteli.

Ha például egy amerikai férj kételkedik felesége hűségében, akkor elő kell kotornia 50 dollárt a zsebéből. Ezért a pénzért megvásárolhatja az ún. Check Mate-t. A tinta úgy viselkedik, mint valami varázsszer: ha lepedőre öntünk belőle, árulkodó vörössé válik. De csak akkor, ha sperma van jelen. Ha tiszta a lepedő, a tinta is fehér marad.

A sperma egyébként nagy változatosságot mutat az ember- és állatvilágban. Amikor Leeuwenhoek, a mikroszkóp holland felfedezője először pillantotta meg a kis sejteket, a szalagférgекhez hasonlított azokat. De néhány madár spermája spirál alakú, a rákoké pedig a csillag alakját veszik fel. Ugyanígy változó a mennyisége. A pulyka spermája olyan csöppnyi, hogy alig látható, a Grévy-zebra spermájának a mennyisége viszont meghaladja a két litert.

A sperma érzékeny jószág. Az évek haladtával koncentrációja ugyan nagyjából változatlan marad, de mennyisége csökken. Egyre több rendellenes sejtet tartalmaz, és a normális sejtek sebessége is lelassul. Néhány betegség (például a törpenövés leggyakoribb formája) kockázata húszszor nagyobb az idős, mint a fiatal apák esetében. Az Amerika Termékenységi Társaság csak ötven évesnél fiatalabb donoroktól fogad el spermát, az angolok ennél is óvatosabbak: harmincöt évnél húzták meg a határt. Egy

ötven éves férfi termékenysége a harminc évesének egy harmada. Igaz, feljegyeztek már 94 évesen nemzett eseteket is, de ez nem jellemző.

Mindenesetre van bejegyzett bajnoka a közösülésnek is. A Guinness Rekordok könyve megemlíti egy bizonyos Muláj Iszmáil nevű embert, aki Marokkó szultánja volt a XVII-XVIII. században. Állítólag 888 utódot nemzett több száz feleségének (a női bajnok ezzel szemben pitiáner eredményt mutathatott fel, a maga 69 utódával. (Noha izgalmas kérdés az is, hogy ki és hogyan jegyezte fel ezeket az irigylésre méltó adatokat, de sajnos, arról nem szól a fáma)

Közismert a mondás, hogy férfit a nemi szervén keresztül lehet megfogni. A pejoratív felhang ellenére nem szabad legyinteni a jelenségre. Képzeljük csak el: a fiú magzatok naponta egy órán keresztül már az anyaméhben erekciót élnek át. Galenus szerint a közösülés után minden élőlény szomorú, kivéve a lányt és a kakast. Az emberek 24 óra alatt hatszori ejakuláció után érik el a szomorú állapotot.

Egyébként a közösülés gyakoriságában is nagy a szórás. A főemlősök esetében a makákók napi negyvenig meg sem állnak, más fajok meg jó, ha egyszer párosodnak. Ahogy ez köztudomású, a legfőbb főemlősnél is eltérőek a statisztikák. Vérmérséklettől, életkortól, körülményektől függően változik a számarány, a napi többszöri és a havi egy-kettő alkalom között. Vannak olyan vallások, amelyek korlátozzák a szexuális együttléteket. A krisnások hitük szerint csakis nemzés céljából fekhethetnek össze, az ezen kívüli házaseletet nem nézi jó szemmel az istenük. A cölibátus intézménye meg gyökerestül tépte volna ki a szexuális késztetéseket, egy életre le kellett volna mondania az efféle örömről annak, aki Krisztusnak ajánlotta fel testét-lelkét.

Az erekció fogalma és annak a szerve határozottan közkedvelt téma. Aki veszi a fáradságot és ellátogat a British Múzeum 55. tárlójába, annak egyedülálló élményben lesz része. Itt találkozhat a világ összes említésre méltó falloszával. A köszönet George Witt-et illeti meg, aki fáradságos munkával és az ügy iránti nagy buzgalommal és alázattal gyűjtötte össze a kőből, viaszból, vagy elefántcsontból készült nemi ereklyéket, a világ minden tájától és korából. Némelyik darab eléri a 90 centimétert is, de ez nyilván csak a szárnyra kelt művészi fantázia túlméretezett terméke. (Az állatvilág persze produkál csodákat, ilyen például a kék bálna, a maga három méteres nemi szervével.) A sebészek az erekcióban a 7,5 centimétert tartják normálisnak. A japán bordélyházakban végzett felmérések 13,5 centiméterről számolnak be. Aki tehát e tartományokba esik, annak nincs szégyenkeznivalója e téren.

KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI I.

Az ember naponta hall érdekes történeteket, amiket ismerősei, rokonai, munkatársai osztanak meg magukról, házasságukról. Aztán az ember olvas is különféle könyveket, történeteket, amik hírességekkel esnek meg. Semmi csodálkozni való nincs azon, hogy ezek néha összeérnek. Az élet ismétli magát. Minden történet lejátszódott már egyszer. Csak a bennük részt vevő személyek cserélődnek (már ha egyáltalán különböznek egymástól), mint futószalagon az alkatrészek.

Legyen házasság vagy ne legyen házasság?

Ez itt a kérdés. Mindig is voltak pártolói, és mindig is voltak olyanok, akik fejvesztve menekültek még csak a sanda gyanúja elől is. A Julia Roberts-i házasság-fóbia (az Oltári nő című filmben) nem is annyira ritka dolog, belesik a betegségébe férfi és nő egyaránt.

A tanulmányok szerint főleg a fiatal férfiak azok, akik halogatják az elköteleződést, olyannyira, hogy a végén már fiatalnak is alig mondhatók. Már csak végső elkeseredésükben (vagy a családi, társadalmi, baráti ellenállhatatlan nyomás hatására) ugranak bele halált megvető bátorsággal a házasság mélységes-rémséges szakadékába.

Franz Kafka kétszer is belecsúszott a vőlegénység ingoványos mocsarába, de mind a kétszer sikerült kikászálódnia belőle. Aztán afféle önerősítésképpen egy összeírást végzett. Ebben pontról pontra kifejtette, hogy mi szól a házasság ellen. Elsősorban alkotói képességeit érezte fenyegetettnek. Ha megnősülne, egyrészt sokkal kevesebb ideje maradna a magányos alkotói elvonulásokra, másrészt annak a veszélye is fenn állna, hogy pont az alkotáshoz szükséges lelkiállapotok (aggodalom és gyötrődés) kapnának léket. A művész jellemzői, (érzékenység, magába fordulás, individualizmus, önkínzás) és a házasság egymást antagonisztikusan kizárók tényezők. Mindezek ismeretében született meg a tézis: *„A házasság ellensége a művészetnek, sőt, végzetes hatással van rá.”* *„A házasság zűrzavaros és kockázatos értelmetlenség.”*

Tolsztoj szerint a családi szerencsétlenségeknek az a legfőbb oka, hogy az embereket a közvélemény és az irodalom is becsapja, mert azt a képzetet kelti bennük, hogy a házasság egyenlő a boldogsággal.

Roppant elgondolkodtató és megszívlelendő az, amit Shaw tartott a házasságról. Ránk, nőkre nézve lesújtó tapasztalatait a Tizenhat önarcképvázlat című művében így fogalmazza meg: *„A házasság számomra azt jelenti, hogy megtagadom a hitemet, meggyalázom a lelkem szentségét, bemocskolom a férfiasságomat, eladom az örökségemet egy tál lencséért, szégyenletesen feladom a harcot, behódolok, igába hajtom a fejemet, belenyugszom a vereségbe. Rothadásnak indulok majd, mint olyasmi, ami már betöltötte a hivatását,*

és célja vesztetten a szemétdombra került. A férfiből, akinek jövője volt, átváltozom a férfivá, akinek csak múltja van. A többi házasságember kenetteljes pillantásából kiolvasom majd a kárörömet, hogy egy fogolytársuk érkezett, és osztozik majd velük a gyalázatban. A fiatal emberek megvetéssel néznek majd keresztül rajtam, mint csődbe ment emberen, aki becsukta a boltját; a nők szemében pedig nem leszek többé érdekes kérdőjel és számításba jövő lehetőség, hanem csak egy másik nő tulajdona - s még hozzá hibás áru: a legjobb esetben is másodkézből való, kissé használt férfi.”

Hát, kedves nőtársaim, most legalább megtudtuk, mire fel az a nagy menekülés a férfiak részéről. Ezek után érthetővé válik minden. Ennyi szörnyűséget ellenségeiknek sem kívánnánk, nem hogy szívünk csücskeinek, a férfiaknak!

Shaw egyébként máshol is kifejti a házassággal kapcsolatos téziseit, amelyek szerint a legkatasztrofálisabb házasságok a szerelem tovatűnő étvágyán alapszanak. Míg a legsikeresebb egybekelések azok, amelyekben nem a nemi vonзалom alapján kötődnek, hanem a „pénz, a rokon ízlés, a hasonló szokások, valamint a társadalmi osztályok összeillősége miatt”.

Nagyon érdekes az a vándormotívumként visszaköszönő mozzanat, ami oly sok házasságban előfordul, és amiről Shaw így ír: „Negyven évig éltem Charlotte-tal és most látom, mennyi minden van, amit nem tudtam róla.” Szó szerint ezt ismétli meg Szofja, Tolsztoj felesége: „Negyvennyolc évet éltem Levvel, de sohasem tudtam meg igazán, miféle ember volt.”

Vajon percenként hány ilyen vallomás indázik a menny felé?

KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI II.

A feleség tipikus sirámai

Csalódtam a házasságban és csalódtam a férjemben. Én nem ezt a lovat akartam. A férjem a munkájában egy szent idealista, itthon meg egy megátalkodott materialista. Gondolatban úr, gyakorlatban paraszt. Én mindent megteszek érte, de ő semmibe sem vesz engem, csak tenyészbikának tart otthon. Faragatlan, érzéketlen tuskó. Hiú, törtető, önző és képmutató. Folyamatosan megaláz.

Amik miatt a férj sírhatna

A feleségem tudatlan lélek. Túlzottan anyagias, minden garast a fogához ver, és nagy patáliát tud csapni, ha többet költök, mint ahogy ő azt elképzei. Mindenben kritizál engem, semmi sem jó, amit csinálok. Néha elviselhetetlenül sokat károg, feleslegesen sokat beszél. Állandóan nyafog, vagy hisztériás jeleneteket produkál. Mindenféle érzelmi zsarolással próbálja elérni a céljait, amelyek ráadásul nem egyeznek az enyémmel. Más az érdeklődési körünk és más a világlátásunk.

Ezeket a bántalmakat talán minden harmadik házasságban megfogalmazza a felek, nekem mégis Tolsztoj és felesége, Szofja kapcsolata jutott eszembe róluk.

Tolsztojkék hírhedten rossz házassága

Tolsztojban többféle ellentét is feszült. Ott volt idealizmusa és a nemi gerjedelem, amit nem tudott féken tartani. (Szofjával történt házasságuk huszonöt éve alatt tizenhárom (!) gyerekük született.) Ivott, kártyázott és örömlányokhoz járt, miközben rajongott a családi idill, a „tökéletes szellemi egyesülés”, a plátói kapcsolatok gondolatáért. Az élvhajhász és a szent háborúzott benne folyamatosan. Azt remélte, hogy a házasság feloldja majd ezeket a

konfliktusokat, mert majd a fojtogató szenvedélyeket felemelő szeretetté transzformálja.

De hogy a feleség, Szofja is idealistán, és ebből kifolyólag felkészületlenül lépett be a házasság titokzatos kapuján, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a nászéjszaka után könnyes szemmel feküdt ágyában. Az első éjszakát sirató könnyek a további években sem tudtak felszáradni. Szofja sokat sírt, tépelődött, hisztériázott az együtt töltött évek alatt.

Miért volt ez annyira hírhedten rossz házasság?

Pedig Szofja bizonyos tekintetben a lehető legodaadóbb feleségnek bizonyult. Mert ki tudná manapság megismételni (vagy csak hozzávetőlegesen megközelíteni) azt a teljesítményt, amit ő produkált. Nem kevesebb, mint hétszer (!) másolta le férje kedvenc művét, az Anna Kareninát.

Biztos voltak házasságukban hibás lépések. Ott volt mindjárt kezdetnek a napló bemutatás.

Tolsztoj valami indokolatlanul felhevült őszinteségi rohamában megmutatta jövődei feleségének egykori naplóját. S ez nem lányregény volt, hanem korábbi kicsapongó életének kendőzetlenül, naturalistán lajstromozott listája.

Biztos voltak össze nem férések. Szofja kétségbeesetten vágyódott a pénz és a biztonság után, Tolsztoj viszont gyökeresen szakított a múltjával. Egy hirtelen elhatározástól vezéreltetve kiebrudalt minden cselédet Tolsztoj a portájáról. Parasztgúnyába bújt, maga takarított, és puritán életet folytatott. Vegetáriánus lett, de az italról, és a dohányzásról is lemondott.

Tolsztoj szerint könnyű három pontban felvázolni az elhidegülés okait: egyrészt a maga sajátos életvitele, amiben Szofja nem vállalt közösséget. Másrészt nyomós válóokként említi meg felesége egyre házsártosabb természetét. Végül, a harmadik fő ok az a végzetes körülmény: *„az élet értelmének és céljának merőben eltérő megítélése.”*

Biztos voltak egymásra mutogatások. *„Nagyon nehéz az életem ebben a családban”* - panaszkodott Tolsztoj. Felesége a meglátása szerint tudatlan és anyagiasság teremtés. Szonja viszont úgy találta, hogy Tolsztoj puritán életmódja csak merő pozórság, a külvilágnak szól. Elítélte azokért a kicsapongásaiért, amiket nőtlenként hajtott végre.

Biztos voltak kölcsönös fenyegetőzések. Tolsztoj folyamatosan hangoztatta, hogy ő márpedig elköltözik a házból. A felesége meg folyamatosan replikált: ő pedig megöli magát. Közben pedig egyfajta mártír gőggel halálos betegségekről ábrándozott, amelyek majd csúf módon végeznek az amúgy is elfuserált életével.

Biztos voltak benne féltékenységek. Szofja például örülten féltékeny volt Csertovra, Tolsztoj kései barátjára. Homoszexualitással vádolta meg őket, *„érzem, hogy elveszi tőlem mindazt, amiért negyvennyolc évig éltem”* - írta naplójában.

Mindenestre Tolsztoj így adja egyik hőse szájába a házassággal kapcsolatos konklúzióit: *„Ne nősülj meg, csak ha már nem szeretted többé azt a nőt, akit választottál, csak ha már úgy ismered, mint a tenyeredet; máskülönben kegyetlenül és jóvátehetetlenül megjáród... öreg korodban nősülj meg, amikor már nem vagy jó semmire.”*

Íme, egy rossz házasság receptje. Ez is valami. Legalább mihez-tartás végett. Azt már tudjuk, mit nem szabad csinálni, ha nem akarjuk pokollá tenni a magunk és a másik életét.

KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI III.

Házasság szex nélkül

A nővérem azt mondta, ilyen nem létezik. Hiába erősködtem, hogy de igen, én olvastam ilyen házasságokról. Olyanokról, amelyekben egyáltalán nem játszik szerepet a szex. Vagy csak jelzésértékűen. S aztán találkoztam is vele. Legalábbis Margit így mesélte. Neki mindig komoly problémái voltak a testi érintkezéssel, talán azért, mert a bátyjával gyerekként megélt játszadozások elvették a további kedvet tőle. Emiatt viszont minden párkapcsolati próbálkozása dugába dőlt. Hiába volt ő a leghűségesebb és legmegbízhatóbb társ, a legkiválóbb szakács, vagy a legizgalmasabb társalkodónő, az ágyban nem tudott produkálni, amit viszont nem nagyon értettek és értékelték a férfiak. És akkor rátalált egy rokonlélekre, aki szintén kerülte a szexet. Talán mert impotens volt, talán mert abnormálisan szellemi lény. Mindegy, a kettejük esetében mégis ez volt a normalitás: egy békés, szenvtelen, testetlen éteri kapcsolat, ami maga transzcendens világával nekik a tökélynek bizonyult.

Ha tökély és transzcendencia kevésbé is jellemezte Shaw és Charlotte viszonyát, némi hasonlóságot mégis mutatnak Margittal.

Shaw és Charlotte kiegészítette egymást. A nő nagy vagyona játékonan ellensúlyozta a köztük kialakuló szexuális érzéketlenséget. Elnyomta a testi vágyat, hárította a szexet és az anyaságot. Shaw viszont poligám volt. Az, hogy felesége bezárja orra előtt a hálószoba ajtaját, nem hozta ki a sodrából. Egyrészt sem vonzó-

nak, sem izgalmasnak nem találta a feleségét (a vonzalom és az izgalom áttevődött azokra a bankjegyekre, amelyekkel Charlotte gazdagította a közös házi kasszát.) Másrészt Shaw önmagát is egy szenvedélymentes embernek aposztrofálta, aki szeretett érzelmentes légkört teremteni szeretkezéskor. Az érzelmek, a szerelem olyan macerával járó púp az ember hátán, amitől egy észére valamit is hallgató ember tartózkodik, amennyire és ameddig csak lehet. A szex számára inkább a hatalom eszköze volt, semmint az örömszerzése.

Charlotte kisajátította a maga számára Shaw-t, de a végsőkéig hű volt hozzá és imádattal tekintett férje lángelméjére. Ugyanúgy, mint Tolsztoj felesége, ő is részt vett a kéziratok gondozásában. Kizárólag azért tanult meg gépírni, hogy férjének hasznos segítő-társa lehessen az alkotás folyamatában.

Szex nem volt, de a manifesztálásra kényszerítő szexuális energia igen. Meg is jelent: Charlotte-nál hatalmas étvágy és megszállott utazási vágy formájában.

Shaw ezzel szemben vegetáriánus volt, megkövetelte a csendet és a magányt mérsékelt és tudatos étkezései közepette. Duzzogva sofőrködött felesége mellett, ő, aki saját vallomása szerint olyan volt, mint a fa, aminek minden vágya, hogy gyökeret eresszen valahol. Véget nem érő flörtöket fojtatott népes udvartartása gyönyörű hölgyeivel.

Minden a gyerekkorban dől el - hangoztatja a pszichológia egyre gyakrabban. A híres író úgy emlékezett vissza gyerekkorára, mint ahol ugyan bántani nem bántották, viszont különösebb szeretettel sem kényeztették. *„Az a tény, hogy senki sem szeretett különösképpen, iszonyúan magamnak valóvá formált, illetőleg erőt adott ahhoz, hogy ínségemben a képzeletemet lakassam jól; ez talán*

erősen gátolta fejlődésemet, s ezért vagyok tisztán érzelmi dolgokban mai napig is hűtlen kutya.”

Tessék, ilyen szépen is lehet hűtlen valaki!

Shaw párhuzamos kapcsolathálók sokaságába keveredett, de szervezési gondokon kívül nem okozott számára ez világrengető lelki terheket. A korabeli ismerősök szerint a hiúság és az erőszakosság alkották önző párkapcsolatainak alappilléreit.

KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI IV.

Ahol a szex dominál

Egyik ismerősöm olyan nő, akiről messziről süt a szexualitás. Azt is mondhatnám, hogy roppant mód nyitott volt a szvadisztana csakrája. Ebből minden jógás megérti, hogy ez a nő egy rezgő, két lábon járó vibrátor volt. Ha valaki a közelébe került, vagy ne adj isten, a szemébe nézett, pirulásra készítő érzeteket vagy gondolatokat talált magában. Az ilyen ember számára minden másik meghódítandó alany, és ebben a tekintetben tökéletesen mindegy, hogy férfi, vagy nő a másik, a lényeg, hogy hatással, méghozzá lebilincselő hatással legyen rá. A rendeltetésből adódóan többnyire hangos, harsány, lehengerlő emberek, akik mindenki szívéhez két perc alatt megtalálják a kulcsot.

Ez az ismerősöm is ilyen volt. Szívesen osztotta meg hálószoa titkait, mert ezeket diadalainak fényes bizonyítékaként hordozta magánál. Sok mindent mesélt, amitől egy átlagos potenciájú mezei egér elszégyelli magát, és méretének felére zsugorodik. A mesék tartalmát mindenkinek a saját (piszkos) fantáziájára bízom.

James Joyce és felesége egy életen keresztül kitartottak egymás mellett, pedig volt néhány buktatója kapcsolatuknak. Alkoholizmus, szegénység, betegség, létbizonytalanság tették próbára teherbíró képességüket. Sokáig semmire sem tartották Joyce regényírói kvalitásait, élete vége felé a vakság is fenyegette. Élete nagy tragédiája, lányának, Luciának a megőrülése volt. *„Ha a tehetség bármilyen szikrája is szorult belém, azt Lucia örökölte, és ez lángra gyúlt az agyában.”*

Nora nem olyan volt, mint Shaw felesége, Charlotte, aki nagyra tartotta és elismerte férje zsenialitását. Joyce felesége szókimondó asszonyság volt, a nők felsőbbrendűségében hitt, és ennek szellemében magas lóról tekintett le férje írói tevékenységére, sokszor közönyös, vagy épp goromba volt hozzá. Gyakran szólította *„együgyűnek”* vagy *„tökkeliütöttnek”* férjét.

Noha ez a fajta lekicsinylés nem eshetett jól Joyce-nak, valahol imponált is neki. Tetszett a Nora nyersessége, hangossága, olyanformán, ahogy Karinthy volt elragadtatva Böhm Aranka hangos vagy közönséges bájaitól. Heves, és sűrű szexuális életet éltek, amit nem letörtek, hanem éppen ellenkezőleg: felajzottak azok az olcsó kis históriák, ami a férj és utcalányok között estek meg, vagy azok az önkielégítések, amiket a feleség produkált férje szórakoztatására. Sőt, Nora egy angol festő barátjának azt vallotta, hogy Joyce egyenesen más férfiak karjaiba hajszolta őt, hogy *„legyen miről írnia”*. Nem ez volt az egyetlen szokatlan kívánsága: arra is buzdította feleségét, hogy bújjon egy sötét szekrénybe, és az ő leveleit használva maszturbáljon.

Gondolni való, hogy ezek a levelek nem rózsaszín szalaggal átkötött, illatos pásztorköltemények, hanem meglehetősen naturális, olykor éppen obszcén monológok voltak, amelyek kéjesen sóvárogtak *„Nora testének minden hüvelykje után, minden titka és szégyenteljes része után, mindenféle szaga és tette után.”* Olyan

fokú volt ez az állatias vonzalom, mint ami Puskin naplójából sejlik elő: trágár, vulgáris, hús-és váladékszagú, extrémén erotikus. *„Szeretnélek hátulról megbaszni, ahogy a sertés hágja meg a kocát, dicsőítve a bűzt és a verítéket, amely a seggedből jön....”* Egyik barátjának írt levélben arról a vágyálmáról beszél, amiben Nora nagy keblű és kövér combú, olyan, aki felkelti a férfiban lényé agresszív hajlamait. A két férfi naplórészletei olyan hasonlóságokat mutatnak, mintha csak egymás másolatai volnának. *„A kisebb dolgoktól is feláll a farkam - szád kurvás mozdulatától. A kis barna folttól fehér alsóneműd hátulján, a váratlan csúnya szótól, ami kibuggyan nedves ajkadon, a hátsó feledből jövő hirtelen, szemérmetlen hangtól, amely után rossz szag kúszik fel lassan hátad mögött. Ezekben a pillanatokban megőrülök azért, hogy valamilyen ocsmány módon csinálhassam, hogy forró, ledér ajkad leszopjon, hogy két, rózsás hegyű cicid között kúr hassak, majd forró arcodra és szemedre fröcsköljek, hogy beszúrjam a picsádba és seggbe basszalak.”*

„Szerelme úgyis trónt emel / A széklet-székhelyen” - jutnak eszünkbe erről Yeats sorai.

„A holtak” című írásában három szóban összegzi felesége testének lényegét, mindazt, amit Nora kiváltott belőle: *„Zengő, különös és illatos, amiktől végigremeg testemen a vágy.”*

Nora úgy szerette férjét, hogy sem nem félt tőle, sem nem csodálta. Mégis közel álltak egymáshoz. De legtöbbször inkább közel feküdtek.

Ki meri állítani ezek után, hogy a szex nem fontos egy kapcsolatban?

KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI V.

A depressziós feleség és az áldozatkész

Amikor Marit megismertem, azt mondtam magamban, hogy na, ez a nő sem fog egykönnyen párt találni magának. Nála kiszámíthatatlanabb, problémásabb nőt még nem láttam. Bármin ki tudott borulni, és a legváratlanabb pillanatokban is. Kellemetlen volt, idegesítő. Maga volt az istencsapása. Gondoltam én.

De minden másképp történt. Marihoz olyan férfit rendelt az élet, aki után tíz nő közül kilenc és fél megnyálná az ujját. Kedves volt, szelíd, de erős, férfias. Csodálatos elegye annak, amit férfi-ideál-fazékban kevergetünk naphosszat. Ez nem lehet igaz! Éppen ő? Miért neki? A kérdés lehet dühösen szemrehányó, zöldellve féltékenykedő, keserűen irigy, vagy pusztán csak melankolikus-alkattól függően. Mindenesetre minden nő szájából kifakadt, aki ismerte őket.

Az ember különféle sztorikat ismer olyan feleségekről, akik eltemették egy álmukat, feláldozták magukat, vagy magukból egy részt - a másik kedvéért. Kevésbé ismertek ezzel kapcsolatos történetek a fonákjáról.

Aki akár egyszer is hallott már Virginia Woolfról, az minden bizonnyal hallott már túlérzékenységgel kapcsolatban is valamit. Ez a nő szenzibilitásáról és a szenzibilitása szülte fura, érdekes gondolatairól lett híres. Sokat lehetett hallani öngyilkosságairól és arról a különös álomvilágról, amibe menekítette magát a valóság karcossága elől.

Egy ilyen nő mellett alapvetően nem lehet könnyű egy férj élete.

Nem elég, hogy Leonardnak egy változékony, hullámzó kedélyű, szuicid hajlamú nő minden túlhajtasát kellett elviselnie, de férfiúi előjogainak is (látszólag) könnyen búcsút intett. Lemondott a gyerekekről, abbahagyta a szexuális életet, tolerálta Virginia leszbikus megnyilvánulásait, korlátozta minden társadalmi, politikai, irodalmi jellegű tevékenységét - csak azért, hogy feleségének, Virginiának kedvezzen.

Virginia melankóliát és álmatlanságot örökölt zord, zsarnoki apjától. Hangokat hallott, rémálmokkal viaskodott. Azt hallotta, hogy a párkányán megülő madarak görögül énekelnek. Látta VII. Edwardot az azáleák között bujkálni, és illetlen szavakat skandálni. Úgy vélte, mindennek oka az a sok étel, amit magába enged. Na, ettől fogva nem engedte. Minden étkezés maga volt a tortúra. Órákig eltartott, úgy kellett etetni, mint egy beteg csecsemőt. Undorító dolognak tartotta az ételt, aminél csak a kiürítésének módja visszataszítóbb.

Orvosa határozottan ellenezte a gyermekvállalást. A frigid Virginiában ez is fokozta a lelkében amúgy is tomboló önvádaskodást és szomorúságot. Elutasította, riasztotta a férfiasság, talán ennek köszönhetőek női barátságainak leszbikus felhangjai.

Rohamai kezdetét, amit ő a „*betegség sötét szekrényborzalmának*” nevezett, fejfájások, koncentrálási nehézségek, gyors pulzus jellemezték. A mániás szakaszban megállás nélkül és összefüggéstelenül beszélt pár napig, érzéksalódásai voltak, hangokat hallott. Depresszió idején alig beszélt, egyáltalán nem evett, és váltig azt hangoztatta, hogy saját bűnei miatt került elviselhetetlen állapotba. Borússága mélységein gyógyszereket szedett be, folyókba ugrott.

Az utolsó kísérlete „sikerült” is, egy sussexi folyóba vetett magát. 1941-ben, miután négy idegösszeroppanáson ment keresztül, leült

íróasztalához, hogy megírja utolsó hálatelt levelét férjének. Az utolsó szerelmi vallomását. *„Ha bárki megmenthetett volna, te lettél volna az. Minden elpárologott belőlem, már csak a jóságodban vagyok biztos... Nem hiszem, hogy bárki boldogabb lehetett volna, mint mi ketten voltunk.”*

Leonard felesége halála után is hű társ maradt. Nem kevesebb, mint öt önéletrajzi kötetbe sűrítette a Virginiával együtt töltött évek emlékeit. A jelek szerint volt miről mesélnie!

KICSIK ÉS NAGYOK HÁLÓSZOBA TITKAI VI.

Egy harcos nő és annak aszexuális férje

Judit nem személyes ismerősöm volt. Egyik barátom mesélt róla. Hosszú ideig élt magányosan, amolyan vénlányosan, amikor megismerte Istvánt. Nagyon megtetszett neki a deresedő hajú, jómódú úri ember, de még jobban tetszett az, hogy nem számíthatott vele kapcsolatban konkurenciára. Már éppen elege volt a korábbi évek megalázó szerető-státuszaiból. Tudta, hogy István özvegyember, a legjobb állapot, ami neki akkor megfelelelhet.

De talán mégsem a legjobb. Judit elkövette azt a végzetes hibát, hogy hatalmas igyekezettel pótolni akarta az egykori feleség keltette hiányt, mégpedig úgy, hogy minden tekintetben megpróbált rá hasonlítani. Nézegette régi fényképeit, kérdezgetett felőle, és lassan próbált átvedleni azé a nővé, aki két évtizedig aranyozta be István életét. Hát persze, hogy nem ment. Erőlködés volt csak, megerőszakolása önmagának, hazugságok sorozata, ami Istvánban is visszatetszést keltett. Kár, hogy Judit nem mert önmaga lenni, a másik lény ruhája nagyon nem illett rá. István hamar szögre is akasztotta.

Története Katherine Mansfield, híres új-zélandi íróő történetére emlékeztet.

John Middleton Murry kétszer házasodott. Ő, akinek az élete három szentség körül forgott: Krisztus, a költő Keats, és Katherine, a felesége szent és háboríthatatlan hármásában.

Istenített felesége után egy évvel elvett egy nőt, aki megdöbbenően hasonlított első feleségére, Katherine-re. Olyan volt az öltözködése, a hajviselete, de még a modora is. Az egyik legmeghökkentőbb azonosság a két nő kézírása volt.

Murry szerelmes volt Katherine ideáljába, az új feleség meg csak megfelelni akart férjének, így minden klappolt. Az új feleség viselte a volt feleség jegygyűrűjét, közös új házukat a régi feleség honoráriumából építették fel, és közös gyermekük a régi feleség után kapta a Katherine nevet.

Amikor az új feleség megkapta a tüdőbajt, amiben Katherine annak idején meghalt, akkor így sóhajtott fel: *„Ó, annyira boldog vagyok! Azt akartam, hogy így történjen... Azt akartam, hogy annyira szeress, amennyire Katherine-t szeretted - és hogyan tudnál e nélkül jól szeretni.”*

A beteges hasonmás-versenynek itt még nincs vége. Az i-re a pontot Murry elhagyása tette. Amiként annak idején Katherine is elfordult az egyébként jóképű, de érzéketlen férjétől egy másik kedvéért, úgy Violet, az új feleség is továbbállt, méghozzá Murry legjobb barátjával. A szerelmek az égben köttenek - mondja erre a bölcsesség - a megcsalások meg a házi nyúl környékén - mondaná erre a tapasztalat.

Katherine egyébként a női emancipáció kihívója volt: cigarettázott, bubifrizurát hordott, nem csinált titkot abortuszából, és azt sem rejtette véka alá, hogy nőkkel randevúzik. Tökéletesen megfelelt számára lelki és testi társnak Murray, aki viszont feminin személyiség volt, érzelmi függőségben élt, és szexuálisan passzív volt. Tipikus esete a „zsák megtalálja a foltját” jelenségnek. Lehet, hogy a maguk nemében nem töltötték be a maguk nemének klasszikus elvárásait, viszont egymásnak teljes mértékben megfelelték. Ilyen gyönyörűen egyensúlyozzák ki magukat az ellentétek a párválasztás ingadózó kötélrancán.

Katherine Mansfield egyébként korának meghatározott prózaírója volt. Különleges abban a tekintetben, hogy talán senki sem ábrázolta a férfi kirekesztettségét azokból a titkos női dimenziókból, ahova csak a beavatottak léphetnek. De különleges abban is, hogy az alapvetően önéletrajzi ihletettségű novellák egyetlen utalást sem tartalmaznak betegségére, amivel pedig hosszú éveken át kínlódott, s amely aztán a halálát okozta olyan nagyon fiatalon. (34 éves korában halt meg)

kenceficecujacuar

A NŐ SZÉP, A FÉRFI OKOS (?)

A minap egyik ismerősöm mesélte utóbbi hónapjai horror-történetét. Nem részletezem, csak a lényegét: a négy (!) gyereket nevelő anyát férje meguntta és lapátra tette. De mielőtt még megsütötte volna hálátlansága kemencéjében, nyársra is húzta. A nyáron ilyen jelszavakkal: „Te nem csináltál semmit, egy nagy nulla vagy, nézz tükörbe...”

Azoknak, akik abban a téves hitben tengetik napjaikat, hogy az otthon maradónő egy hasztalan és a férje nyakán élősködő féreg, azoknak álljon itt egy óvatos kitekintés.

Az, hogy ki végzi a házimunkát, nem képezi vita tárgyát. Egy USA-beli felmérésben a feleségek 90 százaléka, a férfiek 85 százaléka vallotta, hogy a nő rendezi a háztartásban felmerülő tennivalókat. (A némi diszharmóniát okozó 5 százalékot most nagyvonalúan hagyjuk sorsára!) Ha a házimunkákat figyelembe vesszük, az egész világon átlagosan kétszer annyit dolgoznak a nők, mint a férfiak. Egy pakisztáni nő például heti hatvanhárom órát tölt el házimunkával. Ahhoz képest, hogy nyugaton gépek garmadája segíti az asszonyokat, a nyugati nők sem sokkal kevesebbet dolgoznak: átlagosan ötvenhét óra telik el házimunkával.

Erre a feltűnő aránytalanságra néhány matematikusi vénájú szociológus rákattant, és rögtön számosította a jelenséget. Megállapították, hogy ha a férjes nők otthon végzett munkáját is megfizet-

nék, akkor a család jövedelme nem kevesebb, mint 60 százalékkal nőne! Az Egyesült Államokban a nők „önkéntes munkája” évi 18 milliárd dollárra rúg.

Kedves hölgyek és urak! Mindazok a hölgyek, akik eddig szegyenkezve és szemlesütve megbújtak férjük havi apanázsa árnyékában. És mindazok az urak, akik minimum egyszer is a felségük szemére hányták, hogy dologtalan haszonleső. Most figyeljenek: „Az iparosodott országok gazdasága összeomlana, ha a nők nem csinálnák meg az ingyen végzett munkákat. A közgazdász Marilyn Waring szerint nyugaton mindenütt ez képezi a bruttó nemzeti össztermék 25-40 százalékát!”

Nem kérdésből, csak a tényyszerűség végett van még itt egy adat. Az a helyzet, hogy ez az arány akkor sem változik, ha a nő, aki eddig otthonában „hizlalta a fenekét”, állásba kerül. Mert akkor is gond nélkül és töretlenül végzi el „második műszakját” is. Manapság az alsó szintű vezetői állások 50 százalékát nők töltik be, de a felső vezetésben is kivívtak szerepeket, 25 százalékos részesedéssel. Ha tovább akarjuk borzolni az adatokkal már amúgy is megterhelt fejeket, akkor annyit még érdemes hozzátenni, hogy a dolgozó nők 45 százaléka egyedülálló, olyan nő, aki vagy válás, vagy halál miatt egyedül neveli gyermekét.

Nem titkolt dolog, hogy a nők mindig kevesebbet keresnek ugyanolyan korú és képzettségű férfitársaikhoz viszonyítva. Egy közgazdász szerint, „*ha nő vagy, hatvanszázaléknyi esélyed van arra, hogy szegény leszel öregkorodban.*” (Hm... ez nem túl jó perspektíva, igaz, kedves sorstársak!) A nyugat-európai nők átlagosan ötven százalékban kevesebb nyugdíjat kapnak férfi párjukhoz viszonyítva. Ugyanakkor magánnyugdíjjal is csak mintegy húsz százalékuk rendelkezik.

Élő és virágzó diszkrimináció a nemek ellenkező megítélése is. A negyventől hatvanig terjedő időszakban a közfelfogás szerint a férfiak csúcson vannak: „a legszebb férfikor”, hangoztatjuk gyakran. Míg a nők, csodák csodája, negyven és hatvan között hanyatlani kezdenek: „szegény, a banyakorba lépett”, sajnálkozunk felettük. Azonban érdekesen szegülnek ellen ennek a biológiai tények: a nők ezekben az években szexualitásuk csúcán vannak, míg a férfiaknál megszokszorozódnak a potenciabeli problémáik! Ugyanakkor a nők azok, akik ténylegesen többet dolgoznak, és ténylegesen jobb egészségi állapottal bírnak. Hát akkor hogy is van most ezzel a hanyatlással? A férfiak virágzását és a nők hanyatlását csak a közgondolkodás növelte terebélyes fává, a valóságban egy pici bokor, méghozzá az ég felé törekvő ágacskákkal. És ez akkor is így van, ha mi, okos és intelligens nők pontosan tudjuk, hogy igazságtalan megkülönböztetésünk okai nem az egészségbeli különbségekben, hanem a szépségmítosz mesterséges egyenlőtlenségén alapszanak.

Ha elég kitartóan és elég meggyőzően mondják egy nőnek, hogy csúnya, akkor létre is jön, sőt, meg is kérgesedik a csúnyság. A szépséghez (is) lehet kétféle módon viszonyulni. Mondhatjuk a ráncokról, hogy ocsmány és gusztustalan pókhálók az arcon, de azt is, amit Szepes Mária fogalmazott meg haikujában: *„gyönyörű tapasztalat-térkép.”* A hajban megjelenő ősz foltok lehetnek banyaticsek vagy a holdfény ezüstszállai. A szem alatti sötét karikák szégyenteljes duzzanatok vagy a megélt mélységek óceánjai. Lehet választani!

SZÉP NŐK, IGYEKVŐ FÉRFIAK

A nők nagyon sok mindent hajlandók megtenni azért, hogy úgy nézzenek ki, ahogy a szépségideálok megkövetelik tőlük.

Pedig a szépség nem ígér egyben boldogságot is. Azt senki sem állítja, hogy aki szép, az megtalálja az igazit, csodákat él át az ágyban, és kezében van a bölcsék köve. Hiába birtokolja a nő a szépséget, szerelem nem jár vele automatikusan. Sőt! Érdekes adat, hogy házastársnak a férfiak nagyobb előszeretettel választanak a gyengébbik nem csúnyábbjaiból. Azt most ne firtassuk, hogy az ösztön vagy a híresen okos férfi agy játszik szerepet ebben a döntésben. „*Csak a Jóisten, kedvesem, szerethet önmagadért téged, és nem szőke hajadért*” - nyilatkozza ki ezzel kapcsolatban Keats.

A szépség hullámok évszakokhoz kötöttek. Kimutathatóan nagyobb stresszben élnek a nők nyáron, amikor az időjárás miatt bájaikból többet mutatnak, mint amennyit ők szeretnének a nagyvilág elé tárni. Nem véletlenül lobban fel ilyenkor a szépségszalonok, tornaklubok látogatottsága.

Pedig ha ismernék a nők annak a tanulmánynak az eredményét, amit amerikai szociológusok készítettek! Ebben megkérdezték a férfiakat, hogy mit tekintenek a legzavaróbb tulajdonságnak a nőkben. A lista első két helyét a következők álltak: a megjelenésével való túlzott foglalkozás, valamint az arc és a haj fölötti folytonos aggodalom.

Na, tessék! A nők mindent megtesznek, hogy szépek legyenek, a férfiakat viszont halálra idegesíti ez az igyekezet. Ez aztán a huszonkettes csapdája!

Ám az igazsághoz hozzátartozik, hogy a férfiak igenis el tudnak lágyulni a szépségtől. Akármit is mondanak, vagy akármit is ikszelnek be holmi keresetlen kérdőíveken. Tudjuk, hogy érzéki izgalomba hozza őket egy új Mercedes-Benz bőrülésének illata. És nem azért, mert a bőrért vannak annyira oda, hanem a bőrben

hordozott értékért. Márpedig egy szép nőnek is nagyobb a piaci értéke, mint kevésbé mutatós párjának. Jobb megjelenni egy ilyenrel a társaságban, mint egy másikkal, aki nem annyira szemrevaló.

Az viszont hihető tendencia, hogy otthon, a négy fal között nem játszik szerepet a szépség. Legalábbis nem olyan nagy súllyal. Ott már fontosabb, hogy az oldalborda milyen odaadással viszi a reggeli kiflit és újságot az ágyba, vagy milyen étkeket tálal a vasárnap-i asztalra.

Lássuk be, nem könnyű a férfiak dolga sem. Ha párjuk szépségbeli aggodalmaira csak legyintenek: ugyan drágám, semmiség az egész, akkor azt mondja erre a megbántott nő, hogy ez a tuskó semmit sem ért, nem ismeri a lelkivilágom, nem tudja, mi bánt és mi okoz örömet nekem. Ha viszont a már egyszer pórul járt férfi hirtelen stratégiát vált, és mondjuk együtt érzően bólogat felesége szépséggel kapcsolatos sirámaira: igen, igen, igazad van, kedvesem, menj csak el plasztikára, akkor a felbőszült feleség egyenesen gyilkosnak tartja urát, érzelmei és önértékelése lelketlen gyilkosának.

A férfiak szebben öregszenek - jelenti ki egy kozmetikus. Pedig fizikai értelemben nem öregednek szebben. De! Egyrészt társadalmi rang szempontjából igen. Ez azt jelenti, hogy míg a nők öregségi jegyei szépséghibának tekintendők, addig a férfiaké jellemük kifejezésének. Másrészt valóban sok férfinak, aki esetlegesen fiatalkorában átlagos volt, vagy egyenesen ronda, kifejezetten hasznára válik az öregedés, mert sármosabbá teszi őket. Ha a férfiak szerepe az esztétikum lenne, akkor a férfi értéke fiatal korukban verné a plafont, és ebből kifolyólag egy disztingvált ötvenes leértékelt árunak számítana a nemek ócskapiacán.

Hát ennyit a sokat hangoztatott nemi diszkriminációról. A férfinak szabad egy fokkal szebbnek lennie az ördögnél, a nő megszoronghat, ha anygali hamvassága ideje korán halványodni látszik.

Nem vádként, csak érdekességként még egy adat. A skizofréniások női narratívájában a parancsolgató lélek, aki csúfolódik, ítélkezik, parancsol és ellenőriz, szinte mindig férfi.

A SZÉPSÉG SZENTEGYHÁZA S ANNAK HAZUGSÁGAI

A nők rituáléi

A nő áldozatokat hoz szépsége oltárán (feláldozza szabadidejét, dugipénzét, meggyőződését vagy ideáljait egy-egy kozmetikai beavatkozáskor vagy műtétkor). Bebalzsamozza és fénnnyel vonja be bőrét. (kétes hírű, szuper-ígéretű krémekkel vonja be bőrét). Imákat és mantrákat mormol magában (lefogyok, szép vagyok, ennyi kalória, és annyi kiló). Nagyböjtöket iktat be életébe. Tisztító fürdőket vesz. Istenként bálványozza a képzeletében kialakított eszményt, azt a képet, ahogy szerinte ki kellene nézni egy jó nőnek (vagy neki).

A nő belép egy szentélybe (vásárlóközpontba), ahol mosolygó angyalok és kerubok (hostessek) állnak sorfalt a tiszteletére. Majd diszkrét bájjal az oltárhoz vezetik (eladópult), ahol az eltévedt bárány kedvére áldozhat (pénzt) az ott levő szentségek (krémek, lakkok, festékek) elnyerésére. Amint magához veszi azokat, miként misén az ostyát, megüdvözülve, szívében áhítattal, szemében a hála könnyeivel távozik templomából.

A szépségkultusz

A szépségkultusz igazságaira úgy tekintenek, „mint valaha Istenre, mint ami egyfajta parancsolatláncolat tetején áll, és hatalmas sugárzik földi helytartóihoz”: a szépségverseny hivatalnokaihoz, a női magazinok szerkesztőihez, a kozmetikai cégek, plasztikai sebészetek alkalmazottaihoz, és az elsőszámú megcélzottakhoz: a nőkhöz.

Létezik a szépségnek nevezett dolog, ami szent és sérthetetlen, és amiért fáradozni ildomos. Ha betartod a katekizmust, mennybe jutsz (szép leszel, vékony, elfogadott, ideális), ha nem, pokolba (ronda, kirekesztett, magányos, önkínzó). A szépség-liturgia azzal kecsegtet, hogy a szépség égető kemencéjében megtisztítja a női testet szennyeződéseitől... A fájdalomról pedig azt ígéri, amit a kereszténység a halállal kapcsolatban: a hívő a túlparton (a kezelése után) fog feleszmélni, a bűntől (ráncoktól, kilóktól, felesleges szervektől) megtisztított fénytestében.

Mi ez, ha nem a középkor világnézetére visszavezethető tömeghipnózis? Mi ez, ha nem vallás? Hitrendszer ez a javából. A szépség felavatatlan szentegyháza és annak kultikus rítusai.

A szépség anyaszentegyháza

Papjai a kozmetikai cégek, plasztikai és szépség gyárak dolgozói. Evangéliuma a magazinok hirdette szépségmítoszok. Nyelvezete liturgikus (súlycsökkentő keresztes hadjáratok, az evés bűnbeesése, kárhozata, gyónása, a szépség szentsége).

A Lancôme egyik reklámjában, síri fényben egy látszatra halott nő fekszik a hátán, és egy titokzatos kéz ereszkedik le teste felé, hogy jézusi gesztussal megérintse arcát.

Hazugságok közhasználatra

A ragyogó bőrt ígérő arckrémek is szerves alkotóelemei a szépség-vallásnak. A fény a megtisztulás, újjászületés, megtérés szimbóluma, s mint ilyen csúcspontja a vallási imádatnak. A lélektan oldaláról megközelítve is nagy a fény nimbusza: tudjuk, tapasztaljuk, hogy ragyogunk örömünkben. Érezzük a fény erejét a sugárzó emberből. Az alkotás szintén fénnel vonja be az embereket: aki teremt, az fényt bocsát ki. A fénnel felhívjuk magunkra a figyelmet, ha másként nem megy, strasszal, fogékszerrel, csingilingekkel.

A fényhez szabályok is társulnak. Mindenki tudja például, ha egy kicsit is jártas a szépségápolásban, hogy idősödő nő nem használhat gyöngyházhatású krémeket. Ott a hatás ellenhatásba fordul.

Gerald McKnight, amerikai professzor szerint a kozmetikai krémek ipara „nem sokkal több egy súlyos átverésnél”. Az egyébként átlagosan 50 százalék haszonkulccsal dolgozó gyártók krém-placebókat adnak el borsos áron. Az összetevők körülbelül 10 százalékába kerülnek annak, amit a nők kifizetnek értük. Egy 7,50 dolláros termékben 0,75 dollár az összetevő. (Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a drágábbal sikeresebbek az önhipnózisok.)

A szemfényvesztéshez még egy adalék. Az Isten Gyermekei szekta egyik kivált tagja említette életrajzában: a bevásárló központokban kifejezetten és szándékosan az „elveszettnek és sérülékenynek” tartott emberekre hajtott. Ezzel kapcsolatos a kínai kulturális forradalom eszmerendszere, ami az „újranevelő” vezetőknél azt tanította, hogy agymosásra legalkalmasabb emberi egyedek azok, akikben leginkább fejlett a bűn és büntudat érzése.

A reklámok titokzatos szavakat duruzsolnak, olyan kitartással, mint ahogy a zsidó vallás használja a hébert, vagy a szabadkő-

művesek a titkos jelszavakat (mikroszóma, ph-érték, liposzóma). Olyan szavakkal varázsolják el a nőket, amikre azoknak nagy szüksége van: „kényeztetés”, „gondoskodás”, „védelem”, „megújulás”, „virág”, „méz”, „tej”, szóval Kánaán.

Azonban az „újrastrukturáló”, „sejtregeneráló”, „sejtmegújító”, „öregedés gátló” megnevezések csak üres lózungok. Még a szakma egyes szakemberi is elismerik a megtévesztést. Egy biokémikus szerint (Buddy Wedderburn) elenyésző hatása van annak, ha kollagént dörzsölünk a bőrünkbe. „Nem ismerek semmi olyat, ami be tudna jutni a bőrbe, legalábbis semmit, ami megállíthatná a ráncokat.” A Shiesido („fiatalító” krémjei nálunk is kaphatóak) igazgatójának pedig ez a véleménye: „ha el akarod kerülni az öregedést, költözz az úrbe! Nincs más mód a ráncok elkerülésére, ha egyszer kikerültél az anyaméhből.” Azt tartják: fizikai szinten lehetetlen, hogy olyan mélyen jussanak ezek a csodakrémek a bőrbe, ahol hatást tudnának kiváltani vagy meg tudnák állítani a sejt öregedését. A bőr táplálása azért nem megoldható, mert semmi sem hatolhat be a szarurétegbe.

Horrorisztikus kencefice

A svájci La Parrie fürdőben hetente frissen abortált birkaembriókat használnak fel, a friss és élő sejtek miatt. A méhlepény elterjedt összetevője az arckrémeknek, mint ahogy a disznók gyomorenzime is. Emlősök magzati sejtjeit dolgozzák a krémekbe, az Orchidea „emlőkivonatot” kínál. Gerald McKnight szerint Nagy-Britanniában, Franciaországban és Kanadában emberi magzati szövetek sejtjeit árulják az arckrém-gyártóknak. Állítólag szegény országokban beszéltek rá kései terheseket (6-7 hónaposokat), hogy jó pénzért vetessék el magzatukat, mert azt titkos, kozmetikai magzati szövetkereskedelemben értékesítették.

A rémtörténetnek van magyar előzménye is, a hírhedt Báthory Erzsébet, aki a legenda szerint szűz parasztlányok vérében fürdetette fiatalosra magát. Igaz, azóta már megcáfolták a gyilkos híresztelést, de mint tudjuk, nem zörög a haraszt.

S ha már halál: a férfiak egyszer halnak meg, a nők kétszer. Először szépségük fölött celebrálnak szent misét, és csak ezt követi az igazi, az utolsó.

DE JÓ LENNE ÖRÖKKÉ FIATALNAK LENNI!

Ez a sóhaj sok ember fejében megfogalmazódott már az idők folyamán. Annál nagyobb erővel nyomakodik elő, minél messzebb kerül az ember az ifjúság boldogító állapotától.

Hosszú élet - rövid fiatalság

Először is nem árt helyére tenni a fogalmakat. Mert két külön dologról van szó. Van egyrészt a tiszavirág életű fiatalság. A tudomány jelenlegi állása szerint ez a kellemes időszak életünknek csak sajnálatosan rövid szakaszára adatik meg. Miután ezzel a kegyetlen ténnyel szembesült az ember, akkor jött az alkudozás a sorssal. Na, jó, ha fiatalok nem is lehetünk sokáig, legalább csak legyünk. Jó sokáig.

Erre nézvést születtek már teóriák. A feljegyzések szerint egy Rovin Sándor nevezetű ember és annak felesége élt eddig a legtovább. Állítólag 147 évet töltöttek el egymás mellett. Hogy ez mennyire áldásos dolog, azt döntse el mindenki magában. Mindenesetre a hosszú életük okát két roppant egyszerű élelemre vezették vissza. Szerintük a naponta fogyasztott pohár tej és a hamu alatt sült törökbúzás pogácsa a titkok nyitja.

Lehet, hogy van benne valami. A mértékletes étkezés nemcsak a modern elméletek jelszava, már az ókorban is ezt hirdették: lelki derű, nyugalom és mértékletes étrend. Lám, nem ment előbbre a világ, legalábbis ami a hosszú élet receptjét illeti.

1556-ban szenderült örök álomba az a 104 éves férfi, aki egy hosszú könyvben hagyta az utókorra hosszú élete hiteles történetét. Ő is a kevés evésre esküdött. Éppen annyit fogyasztott, ami életben tartotta. Élete alkonyán mindössze két tojást. Lakomájához beosztóan viszonyult. Egyiket ebédre, másikat vacsorára találta fel magának.

Csodák pedig vannak?

Az irodalomban biztosan. Mint ahogy a mitológiai Hérának sem volt egyéb dolga, mint alkalom adtán megfürödni az élet vizében, úgy a többi fiatalodni vágyónak is ennyi csak a teendője. A lakóhelyéhez legközelebbi életforrást felkeresni és megmártózni benne. Működik is ez szépen - a mesék és a legendák birodalmában.

Élő emberrel azonban még senki sem találkozott, aki egy fürdést követően éledt volna újjá. S noha egyelőre az élet vizére keresztet lehet vetni, megfiatalodott emberek igenis léteznek. Most nem a házastársukat frissen eltemető víg özvegyekre gondolok. Mert hogy ez a pszichés indíttatású újjászületés is létezik, az biztos. Hanem azokra az emberekre, akikről szólnak a krónikák.

Neves volt ebben a témában a monviedrói apáca fejedelemnő. Tisztességben megélt századik életéve után történt a csoda: kinőtt valamennyi elveszettnek hitt foga, fekete hajak sarjadtak ősz tincsei helyén, szürkés arca rózsássá változott. Mielőtt valaki legyintene erre, és azt mondaná, ez csak a legendák mesés világa, gyorsan leszögezem: az orvostudomány is deklarált hasonló eseteket.

Az élet alkonyán kinőtt fogakról és hajakról értekezett már az orvosi világ is.

De hogy egészen friss példát hozzak, megemlítem Szepes Mária emlékét. Ő ír egy Angéla nevű nőről, aki születésétől fogva béna volt. Élete közepén történt vele a csoda. Elkezdett járni és túlélte férjét is. Neki Jézus segített.

Az állatvilág analógiái is érdekesek lehetnek. A szarvasok megfiatalodása köztudomású. De a sas életútja is kész csoda. Amikor kellően megöregszik, akkor az égető nappal leperzselteti megfáradt tollait, és vadonatújat növesztve továbbél, akár száz eszten-deig is.

Nem boszorkányság (bár annak tűnik)

Életelixír: Senki nem látta, csak hallott róla. Az alkimisták egyfolytában rebesgetnek a tudásáról. Különféle történetek keringenek emberekről, akik évszázadokon keresztül élnek közöttünk, egy folytonosságot, hidat képezve a korok között.

Ilyen volt a hírhedt Saint-Germain gróf. Legendája egészen Jézusig terjeszkedett. Állítólag személyesen ismerte a világmegváltót, de ez nem akadályozta meg abban, hogy néhány századdal később XV. Lajos bizalmasa legyen. Elég szép karrier ez egy embertől, akinek a mesék magyar szálakat is szőttek. Bizonyos források szerint ugyanis II. Rákóczi Ferenc törvénytelen fia volt. Ha hinni lehet a krónikának, a gróf birtokolta a sokak által áhított elixírt, ennek köszönhetette irigylésre méltóan hosszú életét. Az sem kizárt, hogy napjainkban is közöttünk bolyong.

Különösen nagy esély van erre akkor, ha ismerte egy Cagliostro nevű ember receptjét. Ő nem alkimista volt, de állítása szerint ismerte az alkimisták bűvös italát. Nem kevesebbet állított, mint

azt, hogy megfelelő technikákkal 5557 éves szellemiség érhető el. Harminckét napos böjtölés után egy materia prima szert ajánl, ami hatására megindul a megújulási folyamat.

Vérátömlesztés: Egy időben nagy reményeket fűztek a vérátömlesztéshez. Azt tartották, hogy a régi vér lecsapolása és frissel való feltöltése biztos utat jelent. A XVII. században élte virágkorát, amikor Robert Desgabetz előállt az ötlettel: hiszen itt van előttünk az ételelixír, minden fiatal ereiben ott csörgedez. Nincs is más hátra, mint megcsapolni a fiatalokat, és feltölteni a friss folyadékkal az arra rászorulókat. Az eredmény garantált. Akkor ingott meg ez a bizodalom, amikor a harmadik önként jelentkező páciens belehalt a kísérletezésbe.

Szunamitizmus: Hogy hoz-e mérhető eredményeket, azt nem tudni, viszont hogy még a gondolata is vérpezsdítő, az biztos. Ez a terápia fiatal lányokat használ „ágymelegítőnek”. A megfáradt és megvénhedt test újraéled, ha fiatal lányokkal hál együtt. (Idős hölgyek fiatal fiúkkal való kezeléséről nem szól a fáma, de az analógiák törvénye reményt ad nekik is.) Másik változata szerint elég csak a fiatal lányok lehetét bevetni a cél érdekében.

Akinek ez a fajta gyógymód nem adatik meg, annak be kell érnie tyúkokkal. Ha a betegeskedő tyúkokra fekszik, akkor jó esélye van arra, hogy az állatokban lakozó életszellem átszívódik leépülő testébe. Tagadhatatlanul kellemesebb megoldásnak tűnnek a lányok, mint a tyúkok, de kényszermegoldásnak ez is megteszi.

Remény azért mindig van

A böjtölés, a korlátozott étkezés kivétel nélküli kíváncsi minden eljárásnak. Ez talán rossz hír a hasukat imádóknak, de jó hír annak, akit érdekel az egészség. Sajnos, ez kikerülhetetlen: aki hosszú életet szán magának, annak keveset kell ennie. Így tesznek

a világ legendásan hosszú életű népei is. A Japánok algaevése, a kaukázusiak matzonija (kecske vagy birka tejből erjesztéssel készült ital) ugyanolyan hatásosnak bizonyulnak, mint mondjuk a hunzák életvitele. (Ott a férfiak még kilencven éves korukban nemzőképesek, a nők meg letagadhatnak tíz-húsz évet!) A nem evést preferálják a jógik és a csendes-óceániai „túlélők” is. Aki tehát hosszú életre apellál, első lépésként mondjon le a nagy zabálásokról. Ez elég kézenfekvő eszköznek tűnik. A csoda tehát, ahogy ez már megszokott tőle, a lábaink előtt hever, csak le kell nyúlni érte.

A nem evés mellett persze akad még néhány feltétel. Olyan klíma és olyan genetika sem árt, ami hozzásegít a vágyott célhoz. Ennek megtalálása egyéni megoldásokat, nagyfokú kreativitást, és még nagyobb szerencsét követel.

mendemondanemdemondda

TEGEZEM ÖNT VAGY MAGÁZLAK TÉGED?

Az ember kiskamaszként alig várja, hogy felnőjön, és vége legyen annak az örökös mizériának, ami a köszönéseit kíséri. Aztán rá kell jöjjön, hogy ennek sohasem lesz vége: a köszönés esetenként ugyanolyan kínos helyzeteket teremthet, akár tíz, akár hetven éves valaki.

Amikor még minden egyszerű

A legtisztább helyzet akkor áll fenn, amikor kicsik vagyunk. Főleg, ha egészen kicsik. Rájuk még semmilyen szabály nem vonatkozik, a társadalom nagyvonalúan eltekint az apróbb illem-vétségek fölött. Az ovis pertuban van az egész világgal, és nincs is ezzel semmi baj. A kisiskolásnak már komolyabb ebbéli feladata. De neki is csak két nagy táborra kell koncentrálnia. Ez a fajta osztályozás azonban meg se kottyán egy iskolásnak. Teljesen nyilvánvaló, hogy ha az ember olyannal találkozik, aki „nyugodtan kihajolhat az ablakon, ha tűzoltószirénát hall”, és aki „olyan halkán köszönhet, ahogy csak akar”, akire nem szól rá senki, és aki bármennyi csokoládét megehet, akkor az felnőtt, és annak „csókolom”-mal kell köszönni. Mindazok pedig, akik ezekkel ellentétben sorsüldözöttek, mert semmit sem tehetnek, amit az a másik réteg igen, nos, ezek a gyerekek. Nekik meg „szia” jár.

Hát ennek már sohasem lesz vége?

Aztán az egyedfejlődés során menthetetlenül belépünk a legrázóssabb szakaszba. Ez az ún. ifjúkor. Nem elég, hogy egy külön fajnak érezzük magunkat, aki nem tartozik sehova, nem felnőtt még és nem gyerek már, de ezt még ráadásul állandóan az orrunk alá is dörgölik. Na, ilyenkor a legnehezebb. Amikor Erzsike néni, aki nemrég még gügyögve érdeklődött a hogylétünk felől, egyik napról a másikra átcsap magázásba. Vagy amikor a másik szomszéd, egy jó harmincas egyszer csak előáll az ötlettel: „Te, tegezz csak nyugodtan”. Annyira kínos helyzetek. Minden porcikánk berzenkedik ellene, hogy magázzanak minket, nem vagyunk mi nyanyák, kikérjük magunknak, és különben is eszünk ágában sincs felnőni. De az sem tetszik, hogy az a harminc éves „néni” tegeztetni akarja magát. Nem megy ez nekünk.

Szóval van itt elég zűrös helyzet, és ilyenkor száll több ezer hasonló fohász az égiek felé: „jaj, csak felnőnék már, és véget érnek ezek a szörnyű köszönési cirkuszosok”.

De akkor még nem tudja a szenvedő fél, hogy erre jelenlegi földi létünkben semmi esély. Mindig lesznek nálunk öregebbek, akik hirtelen előállnak az ötlettel, hogy igyunk pertut, de valahogy nem áll rá a nyelvünk. S minél több év rakódik ránk, annál érzékenyebbek leszünk a köszönésekre. Eljön az a kor, amikor semmi sem jó. Utáljuk, ha fiatal nők „tetszik”-elnek, de attól is borsózik a hátunk, ha csitri eladók két rágógumizás között le „helló”-znak.

Talán azok a legszerencsésebbek, akik megérik a három számjegyű életkort. Ezek a matuzsálemi korú emberek nemcsak külsőségeikben térnek vissza a gyerekkorukhoz. Abban is egyeznek évtizedekkel fiatalabb társuktól, hogy gond nélkül tegezhetnek mindenkit, öreget, fiatalt, nőt vagy férfit egyaránt.

A folyó sohasem ugyanaz

Amit Hérakleitosz megfogalmazott, nevezetesen, hogy sohasem léphetünk ugyanabba a folyóba, azt mi folyamatosan megtapasztaljuk. Az élet minden területére igaz, hogy semmi sem olyan, mint volt száz éve, és ahogy lesz két évszázad múlva. Miért pont a tegeződés-magázódás lenne a kivétel?

A régi időkre visszatekintve azt tapasztaljuk, hogy mindenki tegezett mindenkit. Ha a mesék birodalmában kalandozunk, rögtön láthatjuk, hogy rangra és korra való tekintet nélkül tegeződött király és koldus, ifjonc és öreg egymással.

Magyarországon körülbelül kétszáz éve kezdődött a magázás. A reformkor nagyjai a német *sie* magyarítására vállalkoztak. Legnépszerűbb Széchenyi volt, a maga „Ön”-jével. Szemere tanácsolta a „kegyed” megszólítást, Táncsics meg a népiesebb ízű „kend”-et javasolta.

Nyilas Misi példáján jól követhető az a káosz, ami kialakult a magázás bevezetésével. A Légy jó mindhalálig-ban megfigyelhetők az egykor szokások. Misi csak azokat a társait tegezhetette, akik vele egykorúak és hasonlóan szegények voltak. Az idősebb, vagy gazdagabb fiúknak nagyobb megtiszteltetés járt. Pósalaky úr meg hol tegezte, hol magázta a fiút, attól függően, hogy mit tartott róla.

A tegeződés mindig együtt járt egy kis bizalmaskodással. Ezzel párhuzamosan pedig a magázásnak van egy távolságtartó szerepe. Ma már elképzelhetetlen lenne ez házastársak között, de nem volt mindig így. A leggyakrabban a férfi tegezte asszonyát, az viszont magázva adta meg a tiszteletet urának. A csendőrpertu ma már

csak a tanár-diák viszonyban dívik. Hogy teljes legyen a kaval-kád, ott sem kizárólagosan. A nagyon fiatal és a nagyon öreg tanárok felborítják a hagyományos rendet, és tegeződésre buzdítják arra érdemesült diákjaikat.

Érdekes adalék, hogy a „szervusz”, ami ma már egyértelműen a tegezés egyik legsűrűbben használatos formája, noha eredetileg magázódási forma volt, „legalázatosabb szolgálja” jelentéssel.

Tudni illik, mit illik

Szokták mondani, hogy könnyű az angoloknak, ők mindenkivel tegeződnek. Ez nagy tévedés. Van erre egy mondás is: „Az angol csak a jóistent tegezi.” Az európai nyelvek magázódnak.

Ez a tény egy sor illemszabályt hívott életre.

Köztudott, hogy tegezést nem kezdeményezhet akárki. Férfi-nő kapcsolatban a gyengébb nem tehet ajánlatot, fiatal-öreg viszonyban pedig az öregebb. A két alapszabály figyelembevételével aztán lehet sakkozni. Ha egy fiatal férfi és egy öreg nő a felállás, ott, ugyebár, tiszta a helyzet. Mi van akkor, ha egy öreg férfi és egy fiatal nő találkozik? Mint férfi, nem kezdeményezhet, de mint meglett korú, igen. Vagyis az életkor felülírja a nemhez kötődő szabályokat.

A pertut gyakran öntözgetik „szentelt vízzel”, valamilyen rövid italban megtestesülve. Sörrel például kifejezetten illetlenség koc-cintani, vízzel vagy üdítővel meg komolytalan. S ha már itt tartunk: a legnagyobb bárdolatlanságot követi el az, aki az asztalon keresztül akarja meginni a pertut. A szó szoros értelmében szem-től szembe tanácsos.

Kevesen tudják, de illemszabály az is, hogy nincs visszamagázódás. Vagyis ha egyszer már tegezésre váltottunk, nem illő semmilyen megfontolásból újból magázni. Így tehát haragunk vagy távolságtartásunk kifejezésére más eszközök után kell nézni.

EZT A VÉLETLENT!

Paulo Coelho napjaink egyik legnépszerűbb ezoterikus írója. Az ő egyik szereplője szerint a „szerencse” és a „véletlen” szóról nagy enciklopédiát lehetne írni. Szerinte ezek a szavak alkotják az Egyetemes Nyelvet.

Véletlen? Vagy tervezettség? Tudja valaki a választ?

Szakemberek tudnának regélni azokról a csodákról, amelyet a növények, állatok élete, kohéziója, szinapszisa mesél. De a laikus is sok mindent észlel. Látja a pillangók szárnyának ezredmilliméteres szimmetriáját, a pók hálójának mesteri szövését, a hangyák birodalmának szervezettségét. Egészen lenyűgöző, mitikus mélységeket döngető sorshelyzetek vagy sorstragédiák tárulhatnak fel az érdeklődők számára. Megismerheti például a csendes-óceáni laposférgek bámulatos násztáncát, akik egyedülállóan élik nemi életüket. Ők maguk sohasem találkoznak, csak az együttléthez szükséges ivarszerveiket küldik a vízfelszíni randevúra, hogy ott vörös lepleként terüljenek szét, páratlan szerelmük szimbólumaként. Az édesvízi angolnák, nevüknek megfelelően Nyugat-Európa holtágaiban vagy tavaiban tanyáznak hosszú éveken keresztül. S egyszer csak, életük alkonyán, sürgető kényszert éreznek változtatni addigi sorukon, és elindulnak a sós tenger felé, szülőföldjük irányába. Soha nem érnek révbe. Mindezek véletlen dolgok? Vagy egyfajta szervezettség következményei?

Na, és ott vannak a felfedezések. A kínaiaknak sok sóra volt szükségük, lehetőleg helyben, ezért fúrni kezdtek. Ennek mellékterméke volt a feltörő földgáz. Ha nem lett volna szükség sóra, a földgáz is rejtve maradt volna. Newton megpillant egy fáról lehulló almát. Ebből aztán megszületik a gravitáció törvénye. Bíró László nyugtalanul forgolódik, össze-vissza álmodik egy alkalommal. Ennek az álomterhelt éjszakának a szülötte a golyóstoll. (Ugyanígy járt többek között a benzolgyűrű, a varrógép feltalálója is.) Tesla és Neumann nemes egyszerűséggel „csak” láttak egy technikai problémát, és azt rögzítették írásban is. Elisha Gray különböző frekvenciájú rezgőkörökkel kísérletezgetett, amikor hirtelen szembesült egy jelenséggel. Ez lett a telefon alapelve. Véletlenül bukkantak a megoldásra? Vagy valami náluk hatalmasabb tudás nyújtotta számukra a felismeréseket?

S ha már az álmok szóba kerültek. Dickens egyszer azt álmodta, hogy bekopog hozzá egy hölgy, vörös sállal a nyakában, és bemutatkozik: Napier kisasszony vagyok. Néhány óra múlva szóról szóra lejátszódott ez a jelenet Dickens otthonában. Lincolnról feljegyezték, hogy többször bejöttek meglátásai, többek között halálát is lefestette, fültanúk előtt. Akárcsak Julius Caesar, akit március idusa előtt baljós álmok gyötörtek. Véletlenek? Vagy az álmok szeszélyei?

Bárki közülünk tudna szolgálni „szkarabeusz-féle históriák”-kal. Közismert, hogy Jungnál egy kliense mesélt álombeli galacsinhajtó bogaráról, és láss csodát, épp abban a pillanatban koppant a párkányon egy ilyen állatka. Egyébként Jung maga is beszámol hasonlóról. 1949. április 1-én hatszor találkozott a hal valamelyik formájával. Paul Kammerer „mazsolás kalács-korreláció”-ja már kevésbé elterjedt. A részletek taglalása helyett csak annyi: egy általa vizsgált személynél folyamatosan és tendenciózusosan felbukkant ez a sütemény, édes kísértetként követve élete sorát. Stohl András mondta egyszer, hogy az óvodában rámpás autó

volt a jele, és az első balesete is épp egy ilyen autóval történt. Thomas Wolfe, amerikai író számtalan művében felbukkan a K19. Temetéséről egy szemtanú számolt be. A vasúti kocsi száma, amelybe a Wolfe család beszállt, természetesen a K19-es volt. Véletlen? Vagy valami ördögi kiszámítottság? Esetleg prekogníció?

Egy William Cox nevezetű amerikai matematikus vasúti baleseteket vizsgált. Megállapította, hogy a sérült vagonokban sokkal kevesebb utas ült, mint egyébként szokásos volt. Mintha valami kollektív megérzés tántorította volna el a vonaton helyeket kereső embereket. Állítólag a biatorbágyi robbantásnál is éppen abban a kupében ültek a legtöbben, amely nem zuhant a mélybe. József Attila már jóval a halála előtt írta, hogy hallgatták, „amint elmegy egy vén tehervonat”. S van egy kevésbé ismert „Tehervonatok tolatnak” című verse is. Költői érzékenységről van szó? Ahogy Vészi Margit írja Adyról: „...*életről, halálról, babonáról, előérettről mennyi fontosat mondott. Az intuitív dolgokról. Ő tele volt ösztönös megérzésekkel, ami ugyanabból a talajból kelt ki, mint a költészete.*” John Nash, a zseniális matematikus vallotta életrajzában, hogy „*gondolataim a természetfeletti lényekről éppúgy ötlöttek fel bennem, mint matematikai gondolataim.*” Arra még ma sincs magyarázat, hogy Napóleon miért jegyezhetette iskolai füzetébe, hogy „*Szent Ilona, kis sziget.*” Ők is sejtettek valamit előre? Egy jól működő intuíció? Vagy véletlen csupán?

Popper Péter a „Tigris és a majmok”-ban emlékszik fiatalkorára. Édesanyjának volt egy plátói szerelme, egy Petényi nevezetű gyermekgyógyász. Amikor pszichiáterünk orvostanhallgatóként beült az első kari ülésre, meglepve hallotta: Tudod, kinek a helyén ülsz? A Petényién! Micsoda véletlen!

Wells vallotta önéletrajzában, hogy számára csak a sport létezett. Egy vesevérzés vetett véget a futball-karriernek. És ez indította el az íróét. Golda Meir meséli élete egyik viharos időszakára emlé-

kezve, hogy milyen égető szüksége volt akkoriban a pénzre. S akkor megharapta egy kutya. Emiatt került Tel-Avivba, ahol lehetősége nyílt pénzt szerezni. Ha nincs kutyaharapás, nincs pénz. Szerencsés véletlenek?

Az is jól megszellőztetett tény, hogy a Titanic katasztrófája előtt Morgan Robertson írt egy elbeszélést, ami kísértetiesen hasonlított a végzetes esetre. Sok részlet adatszerű pontossággal egyezik a későbbi katasztrófa részleteivel. Egyébként a fiktív luxushajó neve Titán volt. Élt egy angol bűnügyi író, mellesleg Nietzsche „übermensch elméletének” előfutára, aki 1886!-ban jelentetett meg egy elbeszélést. Fanatikus katonákról szólt, akik fekete ruhában masíroznak, a meggyilkoltak tetemét tűzre vetik, s amelynek címe: Az S.S. Karinty műtéte előtt két évvel írta meg az Utazás a koponyám körül című művét. Véletlen egybeesések? Vagy többek annál?

S a nagy, irodalmat teremtő szerelmek? Ha Vajda János nem sétál el akkoriban a borbélyüzlet előtt, ahol egy gyönyörűséges lányka üldögélt, talán sohasem születnek meg a Gina-versek. S talán az a fölény, durvaság is kellettek a szerelmes versekhez, amikkel Susanna Kratochwill illette a költőt. Juhász Gyula rajongása volt az egyik legbeteljesületlenebb a „szerelmek Akashájában”, ő még a kezét sem érintette imádottjának. Ez azonban nem akadályozta abban, hogy a máig élő Anna-versekkel gazdagítsa a szerelmi költészetünket. Ha József Attila nem látogat el annak idején Lilla-füredre, az Óda sem íródott volna meg. S ha már az irodalomnál tartunk: Sarkadi Balmazújvárosból merítette a Körhinta ötletét és témáját. A regényből készült film főhősét Soós Imre alakította, aki éppen abban a kisvárosban született. Véletlenek? Vagy ez volt a dolgok rendje?

S az élet és a halál duáljának sajátos játéka. Ahogy Kien Nguyen, egy Amerikába vándorló kínai nő írja önéletrajzában. Nagybáty-

ja, a család szemefénye, élete teljében, huszonegy évesen vízbe fulladt. Éppen azon a napon, amikor az író nő megszületett. Azt nem kell hangsúlyozni, hogy ezután más megítélés, külön bánásmód illette az új jövevényt, hisz mindannyiuk megkönnyebbülésére ez elment fiú lelkét keresték és találták meg benne. Szilágyi János említi könyvében, hogy amikor Vujicsics Tihamérral, a híres zeneszerzővel készített riportot, beszélgetésük során érintették a halál témakörét. Éppen akkor húzott el felettük egy repülő, amely belezavart a felvételbe. Bejűrtba repült, amikor lezuhant Vujicsicsal a gép. Akárcsak Roland de la Croix, Kálmán Vera ex-férje. Együtt utaztak volna, de a házorvos megtiltotta a nagyszonnynak a hosszú utat. Vera az aznapi sajtó szalagcímeiből értesült a tragédiáról. Így ért véget egy szemfényvesztően kurta szerelem, házasságkötésük másnapján.

Ezek a kis példák egytől egyig esetlegesek, nyilván a végkimerülésig lehetne sorolni hasonlókat. Nem is kellenek hozzá különösebb ismeretek, csak magunk köré kell pillantani. Nézzen szét mindenki a saját háza táján! Mert ha tudatosan figyeljük a természet csodáit, ha elemezzük életünk egyes állomásait, felkutatjuk, hogy mi vezényelt aktuális foglalkozásunkhoz, mi kapcsolt össze soros partnerünkkel, ha átgondoljuk szeretteink halálának körülményeit, ha nagyító alá vesszük betegségeink formáit és jellegét, akkor ráérzünk egy jelenségre. Legalábbis derengeni fog valami törvényféle, ami átszövi mindennapjainkat, s ami erősebb nálunk. A mitológiából ismerjük Laiosz király esetét, aki azt a jóslatot kapta, hogy saját fia okozza majd halálát. Azonnal cselekedett és eltávolította szeme elől újszülött gyermekét. De hiába. Utolérte a végzete. Egy úton összefutottak és egy fatális összeveszés nyomán Oidipusz megölte apját.

Isabel Allende, aki imádta a fotózást, így ír tapasztalatáról: *„Lassan ráébredtem, hogy minden létező dolog összefügg egymással, hogy pontos rendszerbe illenek, és ami első látásra véletlenek*

zűrzavarának látszik, a lencse vigyázó szeme előtt feltárja tökéletes szimmetriáját.”

„Furcsa dolgok történnek velem mostanában! Én nem hiszek a véletlenekben. Úgy érzem, minden, sokszor lényegtelennek tűnő apró esemény is fontos, mert kikerülhetetlenül arrafelé tereli az embert, amerre mennie kell!” Ezt Kardos Gézáné Vásáry Erzsébet, Vásáry Tamás húga írta, de érdemes bármely ember önéletrajzát elolvasni, legyen az híres, vagy sem, hogy kikristályosodjon előttünk „hogy „semmi sem véletlen a Nap alatt”. Ha valaki sok emberi életet megismer, sok mindenkivel találkozik élete folyamán és sok történetet elolvas, akkor óhatatlanul arra a következtetésre jut, hogy mindennek van oka, és a legspontánabbnak tűnő dolgok mögött is ott van valami jól érvényesülő szervezettség.

Valószínűleg annál érzékelhetőbb ez az ember számára, minél nagyobb a rálátása az életére, mondjuk egy betegség folyamán, vagy épp a halála előtt. Akkor döbbenhet rá, hogy ezt vagy azt miért rendelte mellé a sors, hogy miért kellett elviselnie annyi szenvedést, és milyen értelmei voltak boldogságainak. Einstein híres tételét gyakran emlegetik mindezzel kapcsolatban, t.i. hogy Isten nem kockázik. (Bár igaz, hogy több tábor is zászlajára tűzte már ezt a mondatot, persze, más-más interpretációval.) Nem vitatható, hogy a természetben minden csodálatos tervszerűség szerint történik, és hogy az emberi test bámulatosan tervszerű szabályok szerint működik. De ha valaki veszi a fáradságot, annak is utánanézhethet, hogy születése, neve, jelleme és kapcsolatai mind-mind az ő szuverén tervrajzának a részei.

„Biztos vagyok benne, hogy a teremtésben az ég-egy-adta-mindent a véletlen határoz meg. Hogy aztán kinek mi sorsszerű? Én hajlok rá, hogy a véletlennek mondott tüneményes szövevényt, ezt a mindent behálózó, hol kegyetlennek, hol jóságosnak mutat-

kozó szertelen rendszert akár a legfőbb törvényszerűség címével is felruházsam... A véletlen nem szelídíthető meg és nem szorítható kalodába. A véletlen távolságot tart. Nem jó és rossz. Végképp nem isteni. Nem kedvez, és nem akadályoz. Néha belénk botlik és ez untig elég.” (Száráz Miklós György)

SZINKRONBAN A VILÁGGAL

A tudomány szinkronicitása

Egy pszichiáter hölgyvendégét kezelte, aki éppen aktuális álmáról számolt be. Ebben az álomban egy aranszínű szkarabeuszbogár jelent meg. Ahogy ezt kimondta, valami koppant a párkányon. Egy bogár. Aranszínű szkarabeusz bogár.

A történet olyan szakállas, hogy már unalmas is. Mégis ez az a kályha, ahonnan el kell indulni, ha a szinkronicitásról meg akarunk tudni valamit.

A pszichiátert Jungnak hívták. A jelenséget ő nevezte el szinkronicitásnak.

Azt tartotta, hogy a valóságnak van egy olyan területe, ami sem nem fizikai, sem nem pszichikai természetű. Ez a lét leírhatatlan, tértől és időtől függetlenül létező ős oka. Ha itt keresztezi egymást testi és lelki világ, szinkronjelenségek lépnek fel.

A közvélekedés közönségesen véletlennek mondaná. Szélsőséges esetben esetleg vak véletlenről, vagy csodás véletlenről beszélne. Hasonló jelentésű elemek egyidejű felbukkanásáról van szó, anélkül, hogy okozati összefüggés lenne köztük. Nevezhetjük véletlen egybeeséseknek, amiknek súlya van. Ezek a dolgok jelentéssel

vagy jelentőséggel bírnak a szemlélőre, megváltoztatják nézeteit, vagy aha-élményt adnak, esetleg csak szórakoztatnak.

Arthur Conan Doyle (1859-1930), a Sherlock Holmes-regények szerzője, aki meggyőződéses spiritista volt, úgy vélte, hogy az „ésszerű véletleneket” a túlvilági szellemek áldásos vagy átkos tevékenysége okozza. Wilhelm Scholz német író a véletlenek számtalan példáját gyűjtötte csokorba, és a „vonatkozás vonzerejének” hívta azokat. Szerinte léteznek bizonyos láthatatlan kapcsolatok, amelyek transzcendentális, sors-szerű beavatkozásra utalnak.

Az akauzális összefüggések elve, ami a sorozatok és véletlenek ismeretelméleti magyarázata, akkoriban, amikor Jung ezt pedzegette, nem talált megértő fülekre. Ma már, amikor akauzális egyenletek egész sora vált ismertté, más a helyzet. A tudomány befogadta az akkor misztikusnak tűnt elvet.

A hétköznapi szinkronicitás

Néha hallunk olyan történeteket, amikre csak a fejünket csóváljuk. Az idegesebbje meg esetleg felkiált: „Na, ne etessenek engem ilyen marhasággal!”

„Ilyen marhaság” például az a sztori, amely szerint egy hölgy elvesztette kedvenc gyűrűjét a tóban. Bár lázasan kereste, nem akadt rá. A veszteség okozta gyász nem akadályozta meg abban, hogy újra visszamenjen a „tett helyszínére” nyolc év múlva. Ott várta a gyűrű.

Velem is történt hasonló. Egyszer, egy kietlen parkban, útban akkori szállásom felé, elhagytam egy órát. Minden nap azon az útvonalon mentem munkába és vissza, sohasem találtam rá, pedig szándékosan kerestem. Aztán, amikor már régen feladtam a re-

ményt, több hét eltelte után, búcsút mondtam egykori ékszeremnek, egyszer csak különös csillogásra lettem figyelmes egy napfényes reggelen. Az órám volt, pontosan ott, ahol pár hete már keresztet vetettem rá.

Egyetemista koromban olvastam Edith Piaf életrajzát, ami nagy hatással volt rám. Pár nap múlva egy rádióműsorban felcsendültek a dalai, holott azelőtt nem túl gyakran hallottam produkcióit. Egyszer csak, a városban gyanútlanul sétálva megláttam a kirakatban a lemezét, amiről azt sem tudtam, hogy létezik. Nem kerestem sem a zenét, sem a lemezt, az mégis rám talált.

A legutóbbi idők számomra legkedvesebb véletlenje. A rádióban hallgattam egy riportot. „Hm, ez egy érdekes személyiség. Holnap utána nézek a könyvének.” Nem volt rá időm, de váratlanul megjelent nálam a barátnőm. Hozott nekem a könyvet. Amint kihántottam a nylon szatyorból, ledöbbsentem. Az a könyv volt, amit meg akartam venni. Egy százalékos sem volt annak az esélye, hogy a barátnőm aznap meglátogat. Annak pedig a nullánál is kevesebb, hogy éppen ezt a könyvet kapom tőle.

Egy ismerősöm vizsgára készült. Aznap éjszaka csak öt óra alvás jutott számára. Álmában, egy kutyaszánon száguldozott, amit öt farkaskutyának látszó állat húzott. Az ötös buszra várva egy férfi állt meg mellette, farkaskutyát tartva a pórázon. A srác melleleg az ötös tételt húzta ki, és ötöst kapott. Ez már olyan képtelen, hogy hazugságnak tűnik. Pedig megtörtént.

Mire jó a szinkronicitás?

Egyrészt nagyon jó szórakozás. Felfedezgetni és összerakosgatni azokat a mozaikokat, amit az életünk meglepő harmóniában egymás mellé rendezget, az egy külön szellemi játék. Érdekes és mulatságos.

De van magasztosabb haszna is.

Jungnak az említett betege nem is sejtette, hogy egyszer ilyen híressé válik. Példaértékűvé nő. A hölgy ugyanis az eset után látványos javulásnak indult.

Hogyan?

A hölgy tele volt problémával, mindenféle lelki nyavalyával. Amikor legnagyobb megdöbbenésére az álmában megjelent bogár testet öltött a való életben is, megkönnyebbült. A szimbolikus véletlen arra ébresztette rá a páciens, hogy ő tulajdonképpen befolyásolhatja az élete alakulását. Hogy a valóság annyi láthatatlan szálon függ össze, és szövődik be egyéni életünk hálójába, hogy gyakorlatilag bármi megtörténhet. Nincsenek lehetetlenek.

Vagy ahogy Jung fogalmazott: „Ekkor értette meg, hogy milyen sokféle kapcsolat létezhet a világon, és ezek milyen sok dologra szolgálnak magyarázattal.” Gyors gyógyulási folyamat.

SZÍNES ÉRZELMEK

Egy különös szinesztézia formájában beszélünk érzelmi állapotokról. Azt mondjuk „megeszi a sárga irigység”, „elöntötte a fekete epe”, „sötétség borult rá”, „pirosság gyúlt az arcán” és így tovább.

A helyzet az, hogy az érzelmeknek (is) van színbeli megnyilvánulásuk.

Az ezzel kapcsolatos kísérletek nem új keletűek, viszont még mindig izgalmasak. Egy amerikai professzor (Gates) washingtoni

laboratóriumában agyalt ki egy kísérletet. Először is cseppfolyós levegő elpárolgatásával $-271\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ra hűtött le kémcsöveket. Aztán összetoborzott néhány embert, akik a lehetőségekhez mérten különféle lelkiállapotokban voltak a kísérlet idején. Megkérte őket, hogy leheljenek az adott kémcsőbe. A legtöbb embernél gyakorlatilag semmi különös nem történt. A kémcsőbe kilélegzett levegő szintelen cseppek formájában csapódott le a kémcsövek falára.

Ugyanakkor néhány kémcsőben érdekes jelenségekre lettek figyelmesek: a lecsapódó pára színessé vált. Megvizsgálva ezeket, az is kiderült, hogy nem csak színben, de kémiai összetételben is különböznek az ún. normálistól. Akkor fogta a derék professzor az ominózus leletet, és a tettek mezejére lépett. A barnára színeződött páracseppek olyan emberek leheleteiből keletkeztek, akik a kísérletek idején meglehetősen haragvóak voltak. Mit ad isten, a tengeri malacok is azok lettek, ahogy kaptak egy kis dózist ebből az anyagból. Idegesen szaladgáltak ketrecükben, nekivetődtek a falnak. Kiderült, hogy az erős érzelmek, ebben az esetben a harag olyan kémiai anyagot termel a szervezetben, ami a mérgekhez hasonlóan károsíthatja (végletes formájában meg is ölheti) a szervezetet.

Gates professzor konklúziója nem volt valami felemelő. Egyenesen azt állította, hogy ha valaki történetesen tíz hosszú percen keresztül gyűlölködik, akkor annyi káros kémiai anyagot generál, amivel akár több személyt is el lehet pusztítani. A dolog hátborzongató pikantériája, hogy a haragvó ember egy másik ellen haragszik, miközben saját magát öldöklí szép lassan. Főleg akkor, ha nyel. Ismerjük a befelé sírás megbetegítő hatását. A gyakran elégedetlenkedő, acsarkodó ember törvényszerűen válik mizantróppá, emberkerülővé. Egy idő után csak a gyűlölet jön ki belőle minden és mindenki iránt, aki körülötte él és mozog. Ha megszólal, átok jön ki belőle, ha csendben van, lefelé konyul a szája. Ő az a bizonyos kákán is csomót kereső. Az örök kötekedő.

Nem véletlen, hogy a keleti orvoslás (egy jó ideje a nyugati is) többször, és nyomatékosan hangsúlyozza: a bennünk levő negatív érzéseket ne hagyjuk felgyűlni, keressünk azoknak egy megfelelő és hatásos kiélési formát. Elfojtani nem szabad, mert nagyobb kárt okoznak, mint ahogy mi gondolnánk. Az orvostudomány megállapította, hogy az elfojtott lelki fájdalmak a gyomor szerveit támadják meg elsősorban, gyulladásokat okoznak a gyomor és a vékonybél nyálkahártyáján. Az elfojtott félelem a veseműködést borítja fel és kihat a vastagbél flórájára is. Ennek következtében a has felfújódik, tele lesz gázokkal. A nyomában fellépő fájdalmak a megtévesztésig hasonlítanak a máj vagy a szív okozta panaszokra.

A kiélés nem azt jelenti, hogy a másik fején széttörjük az ünnepi étkezészetet, hanem azt, hogy figyelünk a fokozatosan tornyosuló érzelmeinkre. Amikor felgyülemlik bennünk a harag, a félelem, váljunk tudatossá: vegyük sorra, miért alakult ki és mi az értelme, üzenete. Aztán adjunk teret neki. Ennek is különféle módja van. Lehet sportba vagy bármilyen más erőteljes tevékenységbe transzformálni düheinket. Bruce Lee állítólag minden alkalommal, amikor negatív érzései támadtak, leírta egy papírra, és azonnal elégette azokat.

A jók korán halnak - hangzik a mondás. Talán ez is arról szól, mint Gates professzor kísérlete. A méreg mérget termel. Ha nem engeded ki magadból, akkor megmérgez.

Akkor most jó legyek vagy mérges?

AZ EMBERI TEST CSODÁI

Amikor a fájdalom jól jön

Bármilyen furcsa, a fájdalmat is lehet hasznosítani, előnnyé kövácsozni életünkben. Az ismert „kutyaharapást szőrével” mondást igaz, hogy kisajátította az alkoholista-szleng, és elsősorban arról szól, hogy ha este berúgtál mondjuk valami jóféle házi pálinkától, akkor a reggelt is kezd azzal. De valójában ez mindenre igaz. Azt tartja a lelki bajokkal foglalkozó tudomány, hogy a kis csapásokat legrövidebb időn belül egy annál nagyobb orvosolja. Gondoljunk csak arra, hogy egy dühöngő ember a falba veri a fejét, anélkül, hogy fájlalna azt.

Az új terápia elve: fájdalmat a fájdalommal.

Egy orosz mérnök egy hirtelen döntéstől vezérelve hátat fordított eredeti foglalkozásának, és az orvosi pályára lépett. Nagy erőfeszítéseket követelt az átállás, napi 2-3 óra pihenést engedve mindössze. Amikor riporterek megkérdezték tőle, hogy bírta el a szervezete az ilyen fokú igénybevételt, így válaszolt: „Éppen ennek az emberfeletti erőfeszítésnek köszönhetően őriztem meg kitűnő erőnlétemet és egészségemet, ezzel fokoztam szervezetem ellenálló képességét. A természet ugyanis nem a nagy fájdalmak eltűréséért bünteti különböző betegségekkel az embert, hanem azokért a túlzott kedvezményekért, amelyeket mindenáron biztosítani igyekszik magának. A szervezetünkkel való szigorú, akár kíméletlen bánásmód csak erősebbé teszi azt.”

Hogy ebben a fejtegetésben lehet valami, azt bizonyítja az öregeddéssel szerzett tapasztalataink. Közismert tény, hogy azok az emberek, akik elhagyják magukat, nem fejtenek ki semmilyen jelentős testi vagy szellemi tevékenységet, a szó szoros értelmében elsorvadnak.

A test kegyetlen edzésére egyébként a mi kis országunk is szolgált jó példákkal. Itt van például a Schirilla család, akik tagjai nemzedékről nemzedékre a jeges Duna átúszásával borzolja az emberek idegeit évről évre. Vagy Erőss Zsolt, aki lába elvesztése után is hódolt hegymászó szenvedélyének. Egyik sem tűnik olyan embernek, akiket szervezetük nagy igénybe vétele a földbe döngölt volna.

Az említett orosz ex-mérnök egyébként egy sajátos, és első pillanatban meghökkentő terápiát dolgozott ki elméletére alapozva. Az eljárás során Vitalij Kopilov arra a testrészre fejt ki egy erőteljes, fájdalmas nyomást, ami egyébként is a legjobban fáj a beteg testében. Erre értelemszerűen még nagyobb fájdalomérzettel reagál a beteg.

A gyógymód leghíresebb alanya egy kislány volt, aki hatéves létére csak egy méter magas, és mindössze tizennégy kiló volt. Az orvostársadalom azt állította, hogy a legkisebb fizikai vagy akár szellemi erőfeszítés végzetes lehet számára. A fél évig tartó brutális kezelés után a kislány hat centiméter nőtt és elérte a korának megfelelő ideális súlyt. A sajátos gyógymódot használó orvos merőben új gondolkodási módot ajánl, fenekestül fordítja fel az addig a fájdalomról tanultakat. Egyrészt azt mondja: nem igaz, hogy a megterhelés károsan érinti a szervezetet. Teher alatt nő a pálma. Másrészt pedig forradalmi javaslatot tesz: ha úgy érezzük, hogy elfáradtunk egy adott munkában és már erőnk határain vagyunk, akkor ne pihenjünk meg, hanem éppen ellenkezőleg, kezdjünk egy másik tevékenységbe, olyanba, ami agyunk, testünk más részeit mozgatja meg, mint az előző. Azt tartja, hogy az egyes szervekben jelentkező elváltozások és betegségek éppen azért alakulnak ki, mert az illető szerv „energiaéhségben” szenved.

Jógikat és keresztény szerzeteseket hoz példának, akik egy csöppet sem kímélték magukat életük folyamán, mégis hosszú életet éltek, nagy egészségben. De lehet említeni a finn szauna híveit is, akik a forró gőzből kilépve a jéghideg hóban fürödnek meg. Nem állunk messze az igazságtól, ha a fentieket önsanyargatásnak, vagy aszkétizmusnak is nevezzük, hiszen valóban a test határainak feszegetéséről van szó. Bizonyítást nyert, hogy Kopilov módszere kifejezetten áldásos bronchitisben vagy egyes szívbetegségekben szenvedő emberek esetében. Erősíti az idegrendszert, és a rövidlátásnál is számottevő sikereket lehet elérni. Ahol a klasszikus és hagyományos orvoslás felmondta a szolgálatot, ott a forradalmi módszer segített.

Vállalkozó kedvű betegeskedők azonnal ki is próbálhatják az új receptet!

HALÁL

Thalész, a nagy milétoszi filozófus azt tanította a tanítványainak, hogy nincs nagy különbség élet és halál között. *Akkor miért nem halsz meg?* - kérdezte jogosan egyikük. *Mert nincs különbség közöttük* - hangzott a lakonikus válasz.

Mikszáth szerint valakinek a népszerűsége abban mérhető le, hogy hány napos halott lesz az illető. Minél tovább gyászolnak valakit, annál nagyobb posztumusz dicsőség illeti. Gárdonyi azt kérte, éjjel temessék el, ne legyen sírja körül senki, neve alá pedig csak ennyit véssenek: „*Csak a teste.*” Krúdy a kedvenc Kékli vendéglőben megitta a borát, aztán haza ballagott. Másnap találta rá. Mellette egy üres boros üveg volt, benne egy szál rózsa. Osváth Ernőt folyamatos tragédiák érték. Először elvesztette feleségét. Aztán a lánya lett halálos beteg. Ő mellette volt mindaddig,

amíg a lélek ki nem szállt belőle. Akkor megcsókolta a két szemét, fejéhez emelte revolverét, és meghúzta a ravaszt. Harmos Ilona, Kosztolányi felesége többször meg akart halni. Egy alkalommal rézpénzt áztatott vízbe, azt itta meg. A jelek szerint eredménytelenül.

Különös halálok

Egy színésznőt, Szász Móric kedvesét úgy ölték meg, hogy mérgezett orgonacsokrot küldtek neki. Méreg volt a főszereplője annak a halálnak is, ami egy matematikussal esett meg. Alan Turing szokatlan módját választotta az öngyilkosságnak: ciánnal átítatott almát evett a laboratóriumában. Egy japán férfi még ezen is túltett. Ő az életet jelentő réseket zárta le magán. Pillanatragasztóval forrasztotta össze száját és orrlyukait. Lully (barokk zeneszerző) is sajátos módon gazdagította az extrém öngyilkosok táborát: ő karmestertpalcával szúrta magát szíven.

Engedjük magunkhoz a halált még életünkben

A halált manapság igyekszünk nagy ívben elkerülni. Régebben a halálba készülő megengedhette magának azt a luxust, hogy otthon, rokonok és ismerősök körében készüljön föl a nagy útra. Körülvették olyan emberek, akik jártasak voltak a másik oldalra való átsegítésben.

Ma már természetesen másképp mennek a dolgok. Egy haldokló hozzátartozó kész katasztrófa egy jellegzetesen XXI. századira felturbósított családnak. Arról szó sem lehet, hogy otthon gondozzák a távozni készült, hiszen arra is alig futja az időből, hogy hetenként egyszer meglátogassák szegényt. A rohanások egyre ritkuló szüneteiben annyi mindennel kell megbirkózni, hogy alig győzik teljesíteni azokat: a látogatások okozta időzavarok folyamatos és kényszeres korrigálása, az orvosok permanens pénzelése, a lelkiismeret furdalások sürgető nyesegetése, az aggodalmak

elhessegetése. S ebben az időből-pénzből-érzelmekből összegyúrt sajátos masszában való fővés, aszalódás egyre kisebbre, a fizikai megsemmisülés és az emberi teljesítőképesség végső határáig.

Mégis vállaljuk ezt az erőpróbát, egyrészt azért, mert félreszervezett életünk túl sok alternatívát nem kínál számunkra. Van azonban itt más is. A halálhoz való emocionális-mentális hozzáállás. Mert ez sokkal erősebb gát, mint az összes elfoglaltságunk, és agyondolgozott világunk együttvéve. Az az emberi attitűd, ami nem hajlandó törődni a halállal, ami nem akarja tudomásul venni, hogy van, létezik, csak amikor már elkerülhetetlen a vele való szembenézés.

Nem mindenki zárkózik el a miénkhez hasonló elszántsággal a haláltól. A vietnámiak például, ha tehetik, a házuk közelében temetik el a halottaikat, és rendszeres ajándékokkal lepik meg őket. Másutt, a déli térségekben még dívik a siratóasszonyok tevékenysége. Nekik az a feladatuk, hogy végigvezessék a haldoklót élete állomásain. Közösén sírnak és közösén nevetnek, ahogy idézgetik az emlékeket. Csak akkor hagyják abba a közös visszaemlékezést, amikor a beteg már nem válaszol. A tibetiek is nagy figyelmet fordítanak az elmenőkre. Fülükbe suttognak szavakat. Tudják, hogy tanítani már nem lehet őket, de emlékeztetni arra, amit megtanultak - igen. Valószínűleg tisztában vannak a ténnyel: az érzékszervek közül a hallás marad meg legtovább. Akkor is működik, amikor már fizikailag beállt a halál. (S a legidőállóbb emberi tulajdonság a hang.) A tibetiek egyébként is sokat foglalkoznak a halállal. Szerzeteseik hét éven keresztül intenzíven foglalkoznak problematikájával, aminek eredményeként megszűnik a halállal kapcsolatos félelmük.

Nálunk a halált diszkrétan kezelik-kerülik. Noha apró betűs hírként állandóan szerepel a halálozási rovatban, és szalagcímként is folyamatosan beharsog életünkbe. De nem velünk, nem a ked-

vesünkkel történt, nem a mi családunk az érintett. Ez megnyugtató. És olyan távoli is. Mintha nem is lenne. Már-már hajlamosak lennénk akár teljesen megfeledkezni róla, vagy csak úgy gondolni rá, mint valami csúnya balesetre, amely éppen el is kerülhető. A családunkban előforduló halálesetekről visszafojtott hangon beszélünk, és „természetellenes eseményeknek, anomáliáknak, botránynak” tekintjük azokat.

„Aki összeborzadnak a halál láttára, azok olyanok, mint a tudatlan színész, aki szörnyethal a színpadon, holott csak vaktölténnyel lőnek rá” - mondta ezzel kapcsolatban egy jogi. A halál nem szörnyűséges csapda, amibe valamilyen álnokság folytán, teljesen váratlanul belezuhanunk. Velünk van mindig, világra hoztuk születésünkkel. Egy író így fogalmazott: születésünk óta hordott magzatunk. A spirituális tanok szerint valójában nem is annyira különálló princípium az élet és a halál. Együtt léteznek, együtt van értelmük. Az életnek nem lenne semmi értelme halál nélkül. Különben úgy járnánk, mint Fosca, Simone de Beauvoir hőse, aki egy életelixír következtében életre lett kárhoztatva. Ettől fogva pedig megszűntek életcéljai, életörömök és felelősségérzet nélküli céltalan emberré vált. Vagy Móricz királyfija, aki keresi az élet vizét, mindaddig, amíg rá nem jön, hogy halál nélkül mit sem ér az élet vize sem.

Furcsa, ahogy a világhoz való hozzáállásunk alakítja a fogalmakat. A nyugati ember csúfos végnek tekinti a halált, a nagy kaszásnak, a keleti pedig kezdetnek gondolja. „Buddha-természetnek” hívják azt az állapotot, amelyben már a gondolat és érzelmi állapotok szétesnek, és a testek is felbomlani látszanak. A „halál tiszta fényének állapota” ez, amelyben visszatérünk oda, ahonnan jöttünk. Biztató adat a nyugtalankodó nyugatiaknak, hogy bizonyos neurokémiai kutatások szerint az agy limbikus rendszerén a dopamin, a boldogság hormon hatalmas mennyiségben szabadul fel a halál során. A halál pillanatában semmi rossz nem történik,

sem mentálisan, sem fizikailag. Ilyenkor már, aki tudott, megbékélt, részesült a rálátás kegyében, elfogadta és megértette élete minden hibáját és tévedését. Sokan megszelídülnek, megbocsátanak, közelítenek istenhez. S miként Tóth Árpád, sokan megáldják „bordáik között a próbák éles kését”.

A Földön 6,5 milliárd ember él. Ebből évente több millió meghal. Egy Brad Lyon vezetésű szoftverfejlesztő hátborzongató és hihetetlen programja szerint 127 ember percenként. A halál köztünk van, folyamatosan és kikerülhetetlenül. Ez akkor is így van, ha nem veszünk róla tudomást. *„A Földön minden élet meghal... ugyanolyan mértékben, ahogyan az új élet létrejön.... Fel kell adnunk azt az elképzelést, hogy a halál katasztrófa, vagy gyűlöletes, vagy elkerülhető, de még azt is, hogy idegen... A jelek szerint minden, ami életre kel, valami helyett jön, cserébe azért, ami meghal, sejt a sejtért. Talán van némi vigasztalás ennek az egyidejűségnek a felismerésében, abban a tudatban, hogy mindnyájan együtt, a legjobb társaságban megyünk el.”*

Tudom, hogy a fentiek ellenére sem könnyű megbirkózni a halállal. Akinek meghal valakije, az letaglózott lesz, hiányos. Kitépnek belőle egy darabot, ami foghíj módjára csak lassan és tökéletlenül gyógyul. De kell valami vigasz. Vagy legalább egy kísérlet rá, itt a „két öntudatlanság között”.

országvilágországvilág

MESE EGY ORSZÁGRÓL...

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy ország, ahol a gondolkodókat és az írókat, akik addig irányították az „emberek” életét, hirtelen elkergették. Helyükre kémikus-féléket ültettek, akik alaposan felborították az addigi értékrendet: ők ugyanis kimutatták az emberek gondolkodásában és cselekvésében azokat a vonásokat, amelyekre előre lehetett következtetni, aszerint, hogy hol születtek, és ezt aztán elnevezték világszemléletnek. Aztán kifinomodott ez a tudomány, ami különféle tulajdonságok alapján állította szembe a társadalom egyedeit, tudniillik *„kiderült, hogy a haj, a fül, a körmök növése, színe, szaga és halmazállapota szoros összefüggésben áll az emberek természetével és szándékával - így keveredtek harcba először az alacsony növekedésűek és a magasak, aztán a kiálló pofacsontúak és a beesett szeműek, a szőkék és a barnák, a kövérek és a soványak.”*

Ez a szembenállás aztán annyira elterjedt, hogy végül már nem is hordott a Föld a hátán olyan országot, amely ne fertőződött volna meg általa. Így történt, hogy mindenhol kialakultak az embereknek ilyen és olyan típusú csoportjai. Voltak olyan univerzalitások, mint a fehérek és a feketék, a militaristák és a pacifisták, hazudósak és igazmondók. De voltak helyi specialitások is, mint a hazafiasak és a hazaárulók meg a mifélék, és az őfélék.

A különféle fajok sokasodni látszottak, bonyolult alfajok kezdtek kialakulni, örök táptalajt teremtvé az ellenségeskedésnek. Nem

volt a napnak olyan szakasza, az éjnek olyan órája, ahol ne állt volna harcra készen egy arra alkalmas ellenséges duálpár. Arra már nem nagyon emlékezett senki, hogy mi is volt az eredeti nézeteltérésük igazi oka. Fontosabbá váltak az eszközök, a technikai bravúrok, az egyre furfangosabb megoldások, a manipulációk bámulatos kidolgozottsága, a „másik” tökéletesen profi lelki és szellemi kizsigerelése.

„Később sajnos, némi zavarok állottak be, éppen az ember- és fajisme apostolainak túlságosan kifejlődött tudása és érzéke következtében, a legutolsó nagy harcban, melyben rengetegen estek el, lettek földönfutóvá, s mely két nagy fajta között folyt, az Orronszemölcsötviselők és az Előrehajófülcimpások között, kiderült, hogy vannak, akiknek szemölcs is van az orrukon, azonkívül a fülcimpájuk is előre hajlik, viszont olyanok is, akikre egyik sem áll: s így ebből a szempontból mégse lehetett két részre osztani az egész »társadalmat«, hogy hatásosan vívják meg a nagy világ-szemlélet harcát.”

Ez már tényleg komplikált felállás. Akkor hogy is van ez? Talán Karinthy erre is választ adott volna, ha tovább írja történetét. Ami kicsit horrorisztikus. Még erőszakosságokon felcseperedett „édes-mindnyájunknak” is.

Milyen jó, hogy csak mese! Ugye?

SZÁMADÁS

A számadás mindenki előtt ismeretes fogalom. Életünk gyakran kényszerít rá, de tehetjük önként és dalolva is. Azt semmi sem garantálja, hogy most számadással szolgálok. Csak az biztos, hogy szám adással.

Vannak az életben tyúk-tojás problémák, amikor is komoly fejtevést okoz eldönteni: mi volt előbb, mi szülte a másikat?

Ember (vagy inkább közgazdász?) legyen a talpán, aki megmondja például, hogy az ország gazdasági helyzete hatott fokozottan az erre érzékenyebb állampolgárokra, ami aztán össz-elégedetlenségben öltött testet, vagy épp fordítva: az össz-elégedetlenség hozta világra gazdasági torzszülöttjeit, a gazdasági problémákat. Akárhogy is van, csehül áll az ország. S már megint egy tyúk-tojás kérdéskörbe botlottunk? Kinek köszönhető mindez?

Talán a „hazug” Gyurcsány okolható az „elkúrással”? Vagy az „igazmondó” Orbán kakaskodása volt a hibás? Avagy legyen kollektív felelősség? Mindenki benne van a... (mondjuk szépen): slamasztikában. Vigasztalódjunk az „együk meg, amit főztünk” demokratikusnak tűnő önfelmentésével?

Nehéz lenne igazságot tenni. Talán kevés az összes tandíjmentesen képzett politológusunk és elemzőnk együttvéve ennek adekvát megválaszolásához. Számlálatlan összegek tűnhetnek el a Rokonok-féle atyám urak feneketlen zsebében. Mindig akadnak elhibázott befektetések. Gyakran pancserek a tanácsadók. Szóval akad hiba bőven. Mindig és mindenhol. Mert hogy (à la Csernus): „emberből vagyunk”.

De azért vannak kitüntetett időszakok. Mint ez az utóbbi két év. Valahol, valakik sokat dolgoztak, hogy ezek az összegek ilyen szépen kikerekedtek. Hogy a kiadások, elkótyavetyélések, elherdálások zsíros bödöne így megtelt.

A 2006-os Szabadság téri randalírozás méltó nyitánya ennek a sorozatnak. Már ami a „befektetést” illeti. 93 millió 469 ezer forint bánta a lelkes fiatalok elvadult mulatozását. Majd jött a 36

napos Kossuth-téri fesztivál. Igaz, ne panaszkodjunk! Voltak, akik kifejezetten profittal zárták azt az időszakot. Aztán az elvetemült rendőrség büntetésért kiáltó túlkapásai. Perek, perköltségekkel. Megint csak kár sopánkodni: jó sok embernek adott jó sok munkát jó sok időre. Tiszta haszon! Akárcsak a kórházi kezelése, a megszorodott utcai sebesülések nyomán.

Voltak építő beruházások is. Például a kampányokra fordított milliárdok. Állítólag könnyedén megtérül az a potom 3-4 milliárd, amit egy-egy politikai cél érdekében bevetnek a pártok. Igaz, némi túlkapással, tekintve hogy az előirányzott 3-400 milliócska van imígyen felturbósítva. A cél szentesíti az eszközt, mondta volna erre Machiavelli.

A vizitdíj automata is gyümölcsöző üzlet volt. Annak, aki gyártotta. Széles skálán mozgott eladási ára: közel félmilliótól a rossz nyelvek szerint akár 3 és fél milliót is taksált némelyike. Herdáljuk el ezt is! Most már úgyis mindegy.

Hisz a zavargások, tüntetések, sztrájkok, útelzárások, munkabeszüntetések színes egyvelegéből összeállt milliárdos kiesések özönében az a kis vizitdíj automata hanyagolható aprósággá törpül. Pár milliárd csupán.

Ez a jelentéktelen mérlegkibillenés meg se kottyán a költségvetésnek. Kimászunk mi ebből a kátyúból! Hisz kátyúban is jók vagyunk. Meg politikusokban is. Valaki közülük biztos tudja a tuti megoldást. Valószínűleg még csak érleli tervét, finomítja, tökéletesítgeti. Ezért nem jutott még el a nagyközönséghez. Csak ez lehet az oka az (el)hallgatásnak.

TRISZMEGISZTOSZ A POLITIKÁBAN

Az ezoterikában van egy név, ami legalább olyan evidencia, mint mondjuk a szocializmusban Marx. Na, de miket beszélek, ilyen már nem illik mondani, manapság igazán divatjamúlt és anakronisztikus, sőt: vérlázító példálózni ilyenekkel. Fogalmazzunk inkább úgy, hogy az ezoterikában ugyanolyan alapkőnek számít Hermész Trismegisztosz, mint az internetes világban Bill Gates (ez legalább aktuális és korhű példa).

De kár is volt vesztegetni erre ennyi szót, mert nem is ez az érdekes. Nem a név. Hanem amit mondott. Az ő egyik nevezetes sarkigazsága ugyanis hevenyészett fordításban ekképpen szól: a dolgok olyanok nagyban, mint kicsiben, minden jelenségnek megvan a maga analógiája, minden dolog párra talál a mindenségben.

Nem tehetek róla, de nekem a politikáról mindig a hétköznapi élet történései jutnak eszembe. Olyan kísértetiesek a hasonlóságok.

Gyakran lopóznak elő a múltból például homokozói élményeim, amikor a politika színterére téved figyelmem. Mindenki rendelkezik ilyen emlékképekkel. Építettünk egy homokvárat, ami takaros lett, nekünk legalábbis tetszett. S akkor odaviharzott a játszótér ügyeletes rombolója, és egy mozdulattal lesöpörte az egészet. A gonoszkodás ragacsos örömeivel. Azért, mert olyan jól esik ellenkezni. Azért mert ez által minden kétséget kizárólag demonstrálhatta fölényét. Csak hogy tudjuk, ki az úr a telepen. Csak azért is.

A játék mindig ezt a metodikát követte: valaki csinált, kitalált, játszott valamit. S valaki szétrúgta, elkergette, tönkretette a másik játékát. A hatalmi erőviszonyok már csak ilyenek: fitogtatni szokás azokat. Homokozóban és országházban egyaránt.

De ha analógiákat keresünk, akkor talán legfrappánsabb a házasságé. Persze az elrontott, zátonyra futott házasságé. Bármikor acsarkodó politikusokat látok, mindig ennek házastársi tükörképe ötlik fel bennem. Ugyanolyan elszántsággal szidják egymást és felmenőiket, ugyanúgy dobálják egymásra a sarat, gyalázkodnak és hazudoznak, mint a válni készülő párok, akiknek már semmi sem szent. Amikor már életre keltették és útjára bocsátották azokat a bizonyos ölni tudó szavakat, a „nincs visszaút” tragikus véglegességével.

Akik kicsit is jártasak a házastársi perpatvarokban, azoknak jól ismert a jelenet: az egyik fél nagymellénnyel, vehemenciával, dühösen vádolja a másikat olyan bűnökkel, amelyeket egyébként ő maga követett el. Vagy: addig-addig mondogatjuk párunknak, hogy ilyen-olyan-amolyan pernahajder, hogy a végén el is hisszük róla (rosszabb esetben olyanná is válik). Vagy eltörtjük vele a családi étkezészet illusztris darabját, hogy szemére hányhassuk: „micsoda alak vagy te, eltörted a családi étkezészet illusztris darabját”.

A gyerek felhasználása stratégiai célokra a legnépszerűbb eljárások közé tartozik. A „Látod, milyen apád? Ehhez akarsz te menni?” kitartó mantrázása után a „Nem tehetek semmit, nem akar hozzád menni”-vel fogadhatjuk gyermekeink apját, persze csak ha ki akarjuk készíteni. A recept ősrégi, s mint ilyen: igen jól bevált.

„A jelenetek egy házasságból” témáját és példáit a végtelenségig lehetne folytatni. Mindegyik párra talál a politika világában. A hazudozás, a bűnbak-keresés, a másokra mutogatás, az önbeteljesítő jósolgatás, az uszítás és társaik. Mondhatni, ezek a politika gyakorlatának alapvető kellékei. Nem hiányozhatnak ebből a világból.

Annyira egyformák a jelenségek, azok törvényszerűségei, lefolyásuk menete, taktikájuk és stratégiájuk, hogy néha össze is zavarodom. Most a házasság olyan, mint a politika, vagy fordítva?

Hermész Trismegisztosz így konstatálná ezt az egészet: „Miként a játékban, úgy a politikában”, vagy „Ahogy a házasságban, azonképpen a politikában is.”

HASEK ÉS A VÁLASZTÁSI ÍGÉRETEK

„Aki reánk szavaz, az kap egy zsebakváriumot, ha a mi jelöltünkre voksol, megígérjük, tiltakozni fogunk a mexikói földrengés ellen.”

Az első hallásra képtelenségnek tűnő kijelentés egyáltalán nem képtelen. Legalábbis Hasek szerint, mert hogy ő volt a szóban forgó párt (A törvény keretei közötti mérsékelt haladás pártja) megalakítója. Úgy gondolta, az ő szlogenje semmivel sem különbözik a többi induló párt szlogenjétől. Bombasztikus üres ígéretekkel ő is tud szolgálni választóinak, ha arról van szó.

Mert most arról van szó. Az ígéretekről. Az ígéretek természetrajzáról. Amik rendszerint olyan opálosan csillognak az aktuálisan felfelé ívelő párt tejútján, mint a drágakövek. S amik aztán, a választások után olyan gyorsasággal kezdenek halványulni, mint a kavicsok. De ez így van rendjén. A választási ígérteknek van egy semmi mással össze nem keverhető koreográfiája, aminek az összes szereplője, és azok összes reakciója adott. Az senkit sem zavar ebben az össznépi társasjátékban, hogy előre tudjuk a végét, sőt, még azt is, hogy ez soha sem happy end. Mégis végigjátsszuk, évszázadok óta, mert „játékában él a nemzet” és mert „a megszokás (miként a megszökés) nagy úr”.

A dolog úgy indul, hogy a politikus kiáll a pulpitusra, minél magasabbra, és minél szélesebb mellénnyel. Szónoklatot intéz az ő istenadta népéhez, az emberekhez s egy mesés jövőkép tarka virágcsokrával hinti be bólogató híveinek fejét. Aztán édes nedveket is csurgat igazmondásra kiszomjazott szájukba. Ők meg úgy szopizzák be a finom nedűt, mint kised az emlő cukros tejét. El is bódulnak tőle rendesen, ahogy kell, éppoly megadóan, mint csecsemő az etetés után. Aztán már csak akkor ébrednek fel, amikor késő, és amikor szerepük szerint csodálkozva és némi méltatlansággal konstatálják, hogy keserű a szájuk íze. Hogyan lehetséges ez? Hisz akkor, az aranykorban, az elalvás pillanatában még tényleg minden arany volt, és édes, mint a méz. Hogy a csudába történhetett mindez meg?

Amíg ők töprengenek életük eme nem várt fordulatán, a politikus, a maga jól bevált szereposztása szerint mossa, mossa csak kezeit, mint Ágnes asszony a megcsúfított lepedőjét. Ő nem tehet semmiről, lelke, tiszta, mint a patyolat. Hazug szavak száját el nem hagyták, árnyékcégek őt be nem feketítették. S beszéde hitelességét alátámasztandó már elő is rángatja a miniszteri engedéllyel kinevezett soros bűnbakot. Rámutat mennydörögve, majd kinyilatkoztat villámokat szórva: íme, testvéreim, itt van ő, a gaz, az áruló, a sátán maga. Ő küldte drága népem, orv reformkísérletekkel megtépázott fejedre azt a sok bánatot és bajt, beleértve az augusztusi égi, és a szeptemberi földi viharokat, az összes szemmel verést és kézzel hajítást, a pénzelnyelő automatákat és az automatikus elszegényedést. Ördögi fondorlattal világléptékű válságot generált, s utolsó ármányként az árvizet is rátok zúdította.

S mondja, kitartóan, legalább százszor. Valószínűleg nem olvasta az újságban azt a tudományos felfedezést, amely szerint elegendő tizennyolcszor elmondani egy információt ahhoz, hogy eljusson a célközönséghez. Ő nem tizennyolc, de legalább ötször tizennyolc

alkalommal ismételte, amit bevésni kívánt, mint tanár az új leckét annak a haszontalan, buta kölyöknek a kőkemény kobakjába.

Szóval a politikus sztahanovista buzgalommal szórja szét tudásának és sokéves tapasztalatának legjavát. De mit mondok? Sztahanovizmusról szó sem lehet! Mint ahogy semmiről, ami az átkozott szocializmust, és annak szocialista kutyáit a legkisebb mértékben is idézi. A történelem rongyosra forgatott szótárából csak egy fogalomnak van most itten létjogosultsága. S ez a forradalom.

Mert ha valaki még nem tudná, a politikus forradalmat is csinálhat, ha úri kedve úgy diktálja. Van olyan politikus, aki csak mondja: tetszettek volna csinálni, de van olyan is, aki csinálja. Az embereknek meg joga van elhinni, ha akarják. Meg ha olyan fajták.

Eszembe jut egy anekdota. Ann Landers amerikai humoristához odalépett egy szenátor. Ön, ugye, humorista? Mondjon már nekem egy jó viccet. Mire a nő válasza: Ön ugye politikus? Mondjon egy hazugságot.

Fogalmam sincs, hogy jutott ez az eszembe. Az emberi elme oly csapongó.

Talán Hasekről, aki köztudottan nagy kópé volt, a cseh humor oszlopos tagja.

Oszlopos tagokkal mi is dicsekedhetünk. De ami azt illeti, humorban sincs hiány.

ÉRTÉKEK EXPORTJA

Azt még nem tudom, hogy fogom elmondani, mert különféle csapdák leselkednek rám. A felkorbácsolt érzelmek szikrái könnyen csaphatnak át a szentimentalizmus lángjaiba. Az indulatok átokká silányulhatnak. A végtelen szomorúság giccses zokogásban törhet ki. A dörömbölő igazságérzet meg üres szólamokban.

Pedig még visszafogott vagyok. A rám zúduló érzések viharából ugyanis csak esetlegesen kiragadott villámocskák a felkorbácsolt érzelmek, az indulatok, a dörömbölő igazságérzet vagy a végtelen szomorúság, amik zajongnak most bennem. Nem hiszem, hogy más nem érzi ugyanezt. Nem értem, miért nem szólnak. Nem tudom, ki válaszolja meg a kérdéseket. Hova lettek a pörös szájak? Miért nem kiált mindenki egyetlen ordító torokként, hogy nincs itt kérem semmi szép, mert nincs igazság. Hogy a szép lélek-magasság haldokol, mert az ember hagyja karósodni az eszmét a butaság szőlőjén?

Egy hírecske hozta felszínre indulataim: az a hír járja, hogy Gerendás Péter elhagyja az országot. Nemcsak azért, mert nem tud megélni a kegyelem-kenyérből, aminek morzsáit csipegetheti, ha éppen jó napja van, hanem azért is, mert nehéz tiszta levegőt venni ott, ahol aromaként ölel át mindent a gyűlölet-köd.

Ha azt hiszi valaki, hogy ez Gerendás Péterről szól, akkor hatalmasat téved. Ha azt gondolja, ez az ő baja, dögöljön meg ott, ahol akar, akkor nem tud semmit. Ha ezek után nyugodtan sütögeti tovább a saját pecsenyéjét, vállrándító közömbösséggel, akkor nem érti a lényegét. Ez az elértéktelenedés allegóriája. Az értékek totális devalválódása. Ami van, széthull darabokra. Világtalan angyalaink magunkra hagynak. A gyávaság, a kétség, az árulás fölsikolt. Az ember már magától is undorodik, mint az, aki Krisztus sebében vágjik vájkálni.

Ha rádió lennék, futtatnám dalait. Ha programigazgató, munkát adnék neki. Ha munkatársa, megkérdezném, jól meggondoltad, segíthetek valamiben? Ha meg barátja, megfognám a kezét, és azt mondanám, ne menj, mert hiányozni fogsz!

De senki sem vagyok, semmit tenni nem tudok. Csak elmondani, amit gondolok. Hátha más is ugyanezt gondolja. Én sem tudom, hogy fogok élni két év múlva. Én is latolgatom az „el innen, el”-t. Pedig én is szeretem a magyar költészetet. És oda vagyok a magyar nyelvért. És ez a hazám.

Ki a felelős azért, ha valaki, aki szereti szülőföldjét, lelkében magyar dalok zengnek, mögötte magyar tájak és emberek festik a háttérrel, külföldre veszi az irányt? Miért ismétli magát folyton a történelem, idióta kényszerbetegként? Miért mondhatjuk el megint, szóról szóra, amit Koestler mondott jó néhány évtizeddel ezelőtt, a magyar kivándorlásról, hogy *„a világ minden sarkába szétszórja (az embereket) az a centrifugális erő, mely akkor keletkezik, mikor egy kis országban rengeteg tehetség él, a kibontakozás lehetősége nélkül.”* Miért van az, hogy minden aktuális, amikről már tudnunk sem kéne, amiket már régen be kellett volna, hogy fedjen a feledés pókhálója. Miért érezzük olyan húsba-vágóan igaznak, mainak mi is a gondolatot, hogy Isten nagyon utálkozhatott, amikor ilyen csúnya planétát köpött? Hol van a fény, ami a miénk volt, és ami szólhatna helyettünk?

KICSINY MAGYAR VALÓSÁG: GYEREK VAGY PAPÍR?

Micsoda buta kérdés! Hogy hozható egy platformra ez a két szó? Hisz alapvetően valóban nem sok köze van egymáshoz e két, fogalmilag távol eső főnévnek. S nemcsak azért, mert az egyik élő személy, a másik meg holt anyag. Az élőség elsőbbsége a holt-

sággal szemben különben is tradicionális, egyezményes és személyre szabott. Adott esetben egy dunai hordalékkő is fontosabb lehet valaki számára, mint saját nagymamája.

Szóval akkor: gyerek vagy papír? Ha meglepő is, nem mulatságos.

A kicsiny magyar valóság gondoskodik arról, hogy alternatívákká párosodjon e két szó.

Például az óvodában.

Mónika már egy éve egyedül vezetett egy problémás csoportot. No, de mit is beszéllek. Ilyet nem lehet mondani, fogalmazzunk másképp. Ami jól esik a kifinomult szakmai füleknek. És amire megértően bólogat a törvényhozás is. Hívjuk integrációs csoportnak. Ugye, hogy így mindjárt más?

Egy szó mint száz: elkelt a segítség. Nagy volt az öröm, amikor kiderült, hogy Mónika egy éves egyedüllét után váltótársat kap. Ám az öröm nem tartott sokáig. Juli érkezési hírére borongós szelek kavarták hátulról. Mindenki óvta és féltette Mónikát, sajnálkoztak felette és hasznos tanácsokkal látták el őt. Juli?! Hogy Juli jön hozzád? Ajjaj! Abban nem lesz köszönet. Julit mindenhol kirúgták. Sehol sem állta meg a helyét. Julival nem lehet együtt dolgozni. Juli veszedelmes.

Mondd azt Mónika, hogy Julit nem vállalod! Menj a főnöködhez, és mondd meg neki kerekperek, hogy vagy te vagy Juli! Ha jót akarsz magadnak, nem állsz össze Julival!

De mi lehet a baj Julival? Nem jár be rendesen dolgozni? Vagy iszik? Netán drogozik? Esetleg másnaposan megy be az oviba? Nem lehet rábízni a gyerekeket? Pizkos? Ordenáré? Közönsé-

ges? Vagy összeférhetetlen? Rengeteg kérdés tolult Mónika fejébe, érthető, hogy kíváncsian és izgatottan várta a nagy találkozást.

Juli kellemes jelenség volt. Mosolygós, derűs, kedves és szép lány. A gyerekek imádták, ő is oda volt értük. Értett a nyelvükön, jól irányította őket. Különféle játékokkal és ötletekkel készült a foglalkozásokra. Mindig időben megjelent a munkahelyén. Segítőkésznek mutatkozott a munkatársak irányában. Csinosan öltözködött, fitt és nett volt, mint a frissen vasalt ropogós ruha. Egyetlen renitens része hosszú, rakoncátlan haja volt, amit gumival próbált rendbe kötni reggelente. Ja... és még valami.

Az írás. A munkanapló írása. A foglalkoztatási napló írása. A hiányzók írása. Az ott levők írása. A holnapi napi terv írása. A két évvel későbbi tervek írása. A gyerek-jellemzések írása. A szülő-jellemzések írása. Az önreflexiók írása. A másik megfigyelésének írása. A megfigyelések megfigyelésének írása. Ezekkel valóban hadilábon állt. Meg is kapta érte a bélyegét. Rásütötték, hogy rossz óvónő. Alkalmatlan a pályára. Gyanús egyén. Mint a bűnözővel: nem árt vele vigyázni.

A fentiek ismeretében úgy tűnik, hogy a hét fő bűn mellé szentségesült egy nyolcadik. Az írásbeliséggel szemben elkövetett vétkek. A király nevében. A törvény értelmében. Kiátkozás és fejelevétel terhe mellett.

színevisszájaskészívennisa

BUKSZÁS BERCI ÉS A KÖZMONDÁSOK

Az emberi tulajdonságok egy sajátos skálán csúszkorálnak le és fel életünk folyamán. Ha valaki gondosan beosztja, ami van neki, akkor arra azt mondjuk, takarékos. Ez egy szép, dicsérő jelző. Ha viszont *túlzottan* gondosan, akkor azt, hogy fösvény. Hm. Ez már nem is olyan szép, ugye? Na, és mi van, ha *egyáltalán nem* gondosan? Akkor meg a tékozló cseppet sem hízelgő szégyentábláját akasztjuk rá. Nem igaz?

Milyen méltánytalanság ez a „pénzeltevővel” szemben! Micsoda patikamérlegen kell lavíroznia ahhoz az embernek, hogy ne süssék rá sem a fukar, sem a pazarló bélyeget. Pedig mindkét esetben ugyanazt az ártatlan dolgot műveli: rendezgeti vagyonkáját, ahogy szerény képességei azt lehetővé teszik.

Vannak persze a témában egészen szélsőséges esetek is. Ilyen az úr 1789. évében megboldogult Sir John Elwes, egy angol baronet. Ahhoz, hogy kellőképpen elszörnyülködjünk, elég csak néhány mókás szokást idézni az említett úr felettébb széles repertoárjából. Mint minden telivér zsugori, magán spórolt a legjobban. Kemény tojást és száraz kenyeret evett egész életében, hisz az oly egészséges. Csizmáját és ruháját nem tisztította, hisz csak felesleges kopásnak tette volna ki azokat. Lehetőleg gyepen lovagolt, hisz azt a lovacska úgy szereti (na, meg a patkó sem kopott) Az anekdota szerint több szomszéd is szemtanúja volt, amint varjúfészkeket rángatott le a kert fáiról: „Gyalázat, hogy ezek a varjak

mennyi anyagot pocsékolnak a fészekrakáshoz. Valamivel takarékosabbak lehetnének.”

Tény, hogy fukar csak az lehet, akinek lenne mit a tejbe aprítani. Ahogy a mi bölcs Petőfink mondta: a mindenféle pénzzel kapcsolatos fogadalom csak akkor érlelődik meg az ember fiában, ha híján van annak. Mikor aztán megtollasodik, akkor úgy elsodorja a korábbi fogadalmakat az első kósza szél, mint a madártollat az égi fuvallat.

Na, de elég a filozofálgatásból és a mellébeszélésből, ideje most már bemutatnom történetem főhősét, Bukszás Bercit. Ha az ember ilyen és ehhez hasonló neveket hall, akkor csak a fejét csóválja, és arra gondol, ejnye, de elszabadult az írói fantázia. De meg kell nyugtatnom a kedves olvasót, hogy miként a történeteket, úgy a legjobb neveket is az élet írja. Ha hiszik, ha nem, emberünknek tényleg ez volt tisztességes, keresztségben szerzett becsületes neve.

Nomen est omen. Ez a mondás éppúgy illet rája, mint a másik nemes veretű: Pecunia non olet. Csak fordítva. Mert bár ezt a jóembert tényleg Bukszásnak hívták, de az a buksza olyan üres volt, mint hétköznapi stadion. A pénznek pedig igenis van szaga, és semmit sem szeretett jobban az illatok közül a mi Bercink, mint annak dohos-koszorú-szagát. Talán épp azért, mert oly ritkán volt része ebben az élvezetben.

Berci világegyetében szegény volt. S ennek megfelelően élte a (bal) sorstól rátestált szegényes életét. Egyik albérletből ki, a másikba be. Rövid élete alatt éppen tizenöt albérletet fogyasztott el. Ez nem kis teljesítmény, pláne, ha tekintetbe vesszük a korát, ami pontosan duplája az ominózus számnak. Ebből már a matematikában kevésbé jártas olvasó is könnyen kiszámolhatta, hogy éppen harmincadik évét taposta a történet kezdetekor.

Meg a hivatalok padlózatát. Mert történt valami nagyon váratlan és különös fejlemény addig eseménytelenül csordogáló életében. Kiderült, mint borult égből a napfénycsapás, hogy busás örökség üti markát hamarosan.

Hogy milyen hamar, annak csak a hivatali rend Nagy Fehér Iste-ne a megmondhatója. Mert a mindennapokban járatosak nagyon jól tudják, hogy hivatalos ügyekben nem eszik forrón a kását. Még langyosan sem. Megvárják, míg jó kihűl, akkor csöptögtet-nek némi reményt szegény ügyintéző lejárt lábai elé.

Amikor Berci kézhez kapta a levelet, fel sem fogta az abban leírtakat. Első alkalommal ezt kellett tehát tisztázni a hatósággal. A következőn be kellett vinnie a születési anyakönyvét. A harmadik találkozáskor egy adag paksamétát kellett a méhecske szorgalmával összegyűjtenie adott határidőre, és így tovább.

Miközben Bukszás Berci türelme szép lassan fogyatkozott, fantá-ziája addig nem tapasztalt magasságokra szárnyalt. Volt ideje ábrándképeit egymásra rakosgatni, mint egy soha el nem készülő kártyavár remegő lapjait, hisz a hivatal nem siette el a dolgot.

Az első kézenfekvő ábrándkép egy galériás lakás formájában bontakozott ki Berci lelki szemei előtt. Valahol a budai hegyek között, úszómedencés és angol kertes látképpel. Belül minimum egy kandalló duruzsol és maximum tíz szoba ásítozik. Két kocsi dukál ehhez a felálláshoz, már csak azért, hogy nehogy törést szenvedjen a stílus.

De a második héten kiderült számára a lelombozó valóság: sokkal kevesebbet markol ezzel a nem vár örökséggel, mint ahogy ő azt az első percben naivul, de képzelet gazdagon gondolta. Így hát módosítani kellett az elsőszámú ábrándképet.

Hát rendben, gondolta hősünk, beérem én kevesebbel is: legyen akkor egy szolid garzon az öt kerületben, szépen berendezve, maradéktalanul felszerelve. Azért egy kocsi is belefér, nem?

Hát nem, szegény Berci. A harmadik héten kapta az újabb hideg zuhanyt. Vannak itt kérem illetékek is, meg örökösödési adó, meg minden egyéb apróság, ami csak arra jó, hogy jól megpumpolja az amúgy sem túlzottan eleresztett állampolgárt.

Na, jó. Velem lehet alkudni. Akkor legyen a nyóc ker, földszinten, kocsi nélkül. Ez is több, mint a semmi és annál határozottan több, mint ami eddig volt. Egy saját lakás az mégis csak saját lakás. És kéjelegve gondolt arra, micsoda tökély lesz a saját kanapéjáról a saját sörrel a kezében végignézni a közalgő vébét. Az egy pazar dolog! A saját ágyunkat leenni teljesen más érzés, mint egy viharvert kopottat, ami ráadásul a másé, és mi csak ikszedik ideiglenes tulajdonosai vagyunk.

És a dolgok lassú, de biztos folyása nyomán elérkezett az az ünnepeles pillanat is, amikor hősünk kézhez kapta a nagy vagyont. Hirtelen fogalma sem volt, mit csináljon vele. Jobb gondolat híján bevágta csatos táskájába, amit a napokban vett, megelőlegezve magának a bizalmat, és hazaszáguldozott vele. A legutolsó albérletébe. Gondolta, időt hagy magának, hogy megérlelődjön elméjében a legoptimálisabb megoldás a pénz jövőjét illetően.

Viszont addig sem tétlenkedett. Azt a napot, a pénzfelvétel napját piros betűs ünnepnek könyvelte el magában, és jó szorosan bezárta szíve legmélyebb csücskébe. De nem hiába hívták őt Bukszás Bercinek, magával született intelligenciával tudta, hogy mire kötelezi a név és a becsület. Szólt hát a haveroknak, hogy lenne itt egy csendes esti banzáj, jöjjenek, ha tudnak, és legyenek részesei az ő nagy örömének. A barátok örömében nem is volt hiány. Az

ivászatban sem. A barátok többször is megerősítették Bercit nagy örömeiben, és minden megerősítéshez egy felest használtak fel. Akadt, aki pezsgővel nyomatékosította együttörülését. Hát így esett a világraszóló nagy ünneplés, amit túlzás nélkül és joggal nevezhetünk annak.

Hisz nagy volt a híre és nagy a költségvetése. Hetekig emlegették aztán a meghívott barátok a nevezetes eseményt, és hetekig rágódott rajta maga az ünnepelt is. Talán nem kellett volna! Elég lett volna két barát is! Egyedül sem lett volna rossz! - morfondírozgató magában Berci azokon az estéken, amikor a bulira költött pénz felett hányta a keresztjeit. Eső után köpönyeg, jutott eszébe neki ez a magyar mondás, mert hogy latinul nem tudott.

Azért nem kell lemondani a nyolc kerületről, meg a lakásról, de a mosógéppel egyelőre várni kell. Annyi baj legyen. Veszett több is Mohácsnál.

Miután jól kimorfondírozta magát, a nagy hepajt követő második héten elindult lakást nézni. Nyakába kapta a várost, és tüzetes vizsgálatnak vette alá a lehetőségeket. Nem járt rögtön eredménnyel, na de hivatali ügyintézésben megedzett türelmének ez meg sem kottyant. Sikere biztos tudatában egykedvűen pipálta ki a már megszemlélt hajlékokat. Esténként aztán kicsit fáradtan hazabattyogott, szigorúan egyedül. Nem tudta miért, de valahogy nem kívánta a társaságot, a híres pénz-ünneplős est után.

Egyik szombaton egy kaszinó előtt vitte el az útja. Valami megállította, hogy az ördög vagy az angyal műve volt-e, az talán a későbbiekben majd kiderül. Mindenesetre egy földöntúli, megmáshíthatatlan erő, ami valósággal belökte Bercit a félhomályos helyiségbe.

Aztán ki is lökte, úgy fél három tájékán. Igazán gazdagon - tapasztalatokkal. És igazán szegényen, ami a pénztárcáját illeti. Az a kis pénz, amit a biztonság kedvéért mindig magánál hordott, elúszott az éjszakai kalandban.

Sebaj, ott maradt a másik fele. Mert ő óvatos duhaj volt ám. A pénz egyik felét otthon őrizgette, gondosan betette a törülközők alá, úgy érezte, ennél remekebb helyet maga Colombo sem talált volna neki. A másik felét viszont, bámulatos üzletpolitikájának megfelelően mindig magánál hordta, „ha elvész, legalább csak az egyik fele vesszen el”-alapon.

No, hát, ez az egyik fél úszott el azon a szomorú éjszakán.

Bánatosan baktatott haza, és útközben azt latolgatta, milyen berendezésektől kell egyelőre búcsút mondania. Nem volt egy fejszámoló művész, de az egy gyors szorzás-összeadás nyomán nyilvánvalóvá vált számára, hogy egyelőre csak a lakásra számíthat. Totál üresen. Majd berendezi! Egyszer, valamikor.

Hazaérve meglepve tapasztalta, hogy nyitva maradt a bejárati ajtója. Hogy lehettem ilyen bamba? Hát hol jár az én eszem?

Aztán belépve a földbe gyökerezett a lába. A szekrényajtó, ahol a törülközőt tartotta, szintén nyitva. Benyúlt alá. Semmi.

Aztán benyúlt a zsebébe. Egy százas. Ebből nem lesz sörözés.

A GILISZTAEVŐ ÉS A GOURMAND

Van egy pszichológiai kísérlet. A jelöltekkel közlik, hogy a sorolás eredményeként nekik a gilisztával telt poharat kell elfogyasztaniuk. A jelöltek elfogadják a kint, belenyugodnak sorsuk-

ba. Már mindent eléjük raktak a feladathoz, amikor közlik velük, hogy bocs, de tévedés történt: mégsem kell gilisztát enniük, választhatnak egy semleges feladatot is. De a jelöltek csak legyintenek: mindegy, legyen a gilisztaevés!

A lét ambivalencia. Ugyanannak a dolognak a két oldala. Ahogy a sorsokban is. Az egyszerűség kedvéért legyen a két végét a gilisztaevő és a gourmand. Mindkettő „g” betűvel kezdődik. És mindkettő ugyanabban a történetben végződik. Ezzel nagyjából vége is a hasonlóságnak. A fő különbség az interpretációban van. Ilyen egyszerű ez? Ilyen nehéz?

Tételezzük fel, hogy járni kezdenek egy fiúval, aki egy váratlan ponton faképnél hagyja őket.

GŐ: tessék, neki sem kellett, nem tetszettem neki sem, nem kellek én senkinek!

GD: nyilván megretten az érzésektől, amiket kiváltottam belőle, inkább itt hagy, mint hogy totálisan megperzselődjön.

Tételezzük fel, hogy egy társaságban meglátják a ruhát, amit ők is viselnek, de kétségtelenül csinosabban áll az ismeretlenen.

GŐ: Tudtam, hogy nem kellett volna megvenni ezt a ruhát. Úgy nézek ki benne, mint egy tehén.

GD: Atyaég, de rosszul van kisminkelve!

Tételezzük fel, hogy ruhát varrnak valakinek. A gomblyukak lemaradtak a kabátról.

GŐ: Úristen, ezt elfelejtettem. Egy csódtömeg vagyok. Bocsásson meg, ugye megbocsát, holnapra korrigálok.

GD: Nem tudta, hogy ez a legújabb trend? Igen, igen. Manapság nem varrnak gomblyukat a gombokhoz.

Tételezzük fel, hogy villamoson utaznak. A nyakukból kiszakítják az aranyláncot.

GŐ: Naná, hogy az én nyakamból rántják ki, már megint én vagyok az áldozat, ki más lenne, szegény embert az ág is húzza.

GD: Nem utazik tömegjárművel. Ha mégis, soha nem szakítják ki a nyakából az aranyláncot. Gyémántot visel.

Tételezzük fel, hogy szöveget szerkesztenek, és számos hiba csúszik az anyagba.

GŐ: nem igaz, hogy milyen figyelmetlen (béna, hülye, tehetetlen, szerencsétlen) vagyok.

GD: ez az átkozott gép már megint megbolondult!

Tételezzük fel, hogy egy pályázatra küldenek be egy alkotást. Visszautasítják.

GŐ: Még arra sem jó az írásom, hogy közöljék. Nem tudok én még írni sem.

GD: Nyilvánvaló, hogy rossz helyre küldtem az írásom. Ez a mű nem az ő profiljuk.

Néha párost alkotnak. Ezek szülik a legédesebb helyzeteket.

Tételezzük fel, hogy gilisztaevő a főúton halad. A gourmand nem áll meg a stop táblánál. Összeütköznek.

GŐ: Bocsánat, jöhettem volna lassabban is, nem voltam elég figyelmes. Megtérítem a kárát.

GD: Maga mazsola! Ezzel a bizonytalansággal, látja, látja, csak balesetet okoz. Remélem, hogy mihamarabb rendezi a kárt.

Tételezzük fel, hogy társasjátékban párba kerül a két szereplő. A gourmand kitalálja a feladványt.

GŐ: Hogy ez milyen okos, én biztos nem találtam volna ki.

GD: Na így kell ezt, rögtön kitaláltam, zseniális vagyok.

Tételezzük fel, hogy társasjátékban párba kerül a két szereplő. A gourmand nem találja ki a feladványt.

GŐ: Biztos rosszul mutogattam. Még mutogatni sem tudok.

GD: Ez a balek még mutogatni sem tud. Balra hadonászott a múltra utalva. Számomra ez értelmezhetetlen. A múlt jobbra van.

Tételezzük fel, hogy párt alkottak, ám egy ponton véget ér szerelmük.

GŐ: pontokba szedi, hogy hol rontotta ő el a kapcsolatukat, és rágódik rajta hónapokig vagy évekig.

GD: pontokba szedi, hogy miért nem felelt meg neki ez a partner, alszik rá egyet és másnap randizik valakivel.

Tételezzük fel, hogy esik a hó. Megkérdezik tőlük: milyen színű a hó?

GŐ: Hát... nos... khm... esetleg fehér? (félénken körbepillant: más is ugyanazt látja?)

GD: Természetesen piros, vágja rá gondolkodás nélkül (és miután megmagyarázta a körülállóknak, hogy miért, mindenki egyöntetűen bólogat: tényleg, a hó piros.)

Melyik szeretne lenni az emberek többsége?

Ez természetesen költői kérdés.

Hát, tessék választani! A pénztártól való távozás után azonban reklamációt nem fogadunk el.

Egyébiránt a gilisztaevő jobban teszi, ha megmarad a gilisztáinál. Mert ha belekotnyeleskedik a gourmandok tányérjába, és ő is megpróbál gourmankodni, akkor egyrészt nagyon rosszul fog neki állni ez a szerep, másrészt a gourmandok nagyon gyorsan és nagyon meggyőzően lehurrogják, és azt mondják majd neki, jaj, gilisztaevő, hogy te milyen szemét ember vagy, milyen gonosz, szégyellhetnéd magad, és a gilisztaevő természetének megfelelően tényleg elszégyelli magát, makog az orra alatt néhány alig

hallható, értelmetlen szót, aztán elsomfordál a sarokba, hogy ott törölgesse szétmázolt könnyeit, ahol senki sem látja. Fájdalmát fokozza egy létfilozófiai tapasztalat is: gilisztaevőből soha nem lesz gourmand.

Az egyetlen bajom az életemmel, hogy nem valaki más vagyok. Ezt Woody Alain mondta.

IGENIS SZERETNEK

Jaj, hogy én milyen boldog ember vagyok, hogy engem milyen sok mindenki szeret! Azt kell mondanom, hogy nagy mázlista vagyok, mert csupa olyan remek ember vesz körül, akiket még talán keresve sem lehetne találni.

Ott van például Julika, aki már többször említette, hogy ne izguljak én a pénzem miatt, ő tud egy tuti befektetést, és szívesen segít nekem, hogy a lehető legjobb helyre kerüljön a kis megtakarított pénzem. Hogy az isten áldja meg annak a Julikának azt a jó nagy szívét!

De a szomszédban lakó doktor úr is nagyon odafigyel rám. Biztatott, hogy bármikor elmehetek a magánrendelésére, szívesen megcsinálja a fogam, sőt, ha úgy akarom, akkor az egész fogsoromat kicseréli egy vadi újra. Hát nem édes ember?

A földszinten meg Palika, aki, hogy is hívják, na, ...hogy is mondta, olyan emberszervízelő, na mi is... na, végre, eszembe jutott, olyan terepeta, vagy mi a fene, aki kihúz mindenféle bajból, például ha fáj a lelkem. Azt nem tudom, mit jelent pontosan, de az biztos, sokszor eszem a kezét a miatt, ahogy kibabrált velem a testvérem az örökösödésnél, mondtam ennek a terephogyishívják-

nak, amikor megálltunk a lépcsőházban beszélgetni, hogy engem nagyon lóvá tett a tesóm, és hogy én annak tisztára a betege lettem, no, akkor közölte, hogy a legjobbkor találkoztunk, mert ő pont az ilyen betegségeket orvosolja. Ha akarom, akkor segít. Hát már hogyne akarnám, egy hónapja nem alszok a miatt a szemétláda tesóm miatt. Nem igaz, mennyire a szerencse fia vagyok: épp egy olyan emberrel futok össze a lépcsőházban, aki pontosan ennek a bajnak a specialistája. Hát nem fantasztikus?!

A múltkor meg Éva hívott át magához, a gyerek angol tanárnője. Rögtön azzal kezdte, hogy én milyen szimpatikus vagyok neki, és hogy szívesen dolgozna velem együtt. Ez nagyon jól esett, már az is, hogy észrevette, hogy én milyen simpi ember vagyok, és tényleg, úgy elgondolkoztam ezen és már éreztem is magamban nagyon jól, hogy én egy klassz ember vagyok, meg hát az is bizsergette a szívem, hogy épp engem szemelt ki az együttműködésre. Aztán felajánlotta, hogy szívesen megnéz engem, mert hogy ő ért ehhez, csak ki kell nyújtani a karomat, és minden bajomat elsorolja azon nyomban. Én még ilyen jó gyógymódot nem találtam, pláne egy olyan embernél, akinek szimpatikus vagyok, úgyhogy nagyon megköszöntem neki.

A Fészbukón is rengeteg kedves emberre akadok. Abból tudom, hogy igenis szeretnek, hogy olyan nagyon sok szívet, vagy csókot kapok, amiket eddig még elképzelni sem tudtam én magamban. Mindig sok-sok mosolygó jelre ébredek, amik arról szólnak, hogy mennyire örülnek, hogy megismertek, és hogy elmentem az órájukra, és tegyem ezt máskor is, és remélik, hogy ott leszek legközelebb is, mert annyira megkedveltek abban a rövid időben, amíg náluk voltam, hogy mindenképpen számítanak a jelenlétemre, mert nálam nélkül nem lenne olyan jó a foglalkozás, mint az én részvételemmel.

Hívnak engem sokfelé, tegnap is egy olyan helyre, ahol még belépő sincs, sőt, ők adtak ajándékot, és az is olyan jól esett, és arra gondoltam, mennyi csodás ember van az én közelemben, akik csak úgy osztogatnak ajándékokat, és mindenkinek ám, aki csak elmegy hozzájuk. Van még szív a földön! Ajaj, de mennyi!

Néha meg leveleket kapok, és abból is megtudom, hogy én vagyok az egyik legszerencsésebb ember a világon, mert kisorsolták a nevemet, bizony ám, annyi sok ezer ember közül épp az én nevemet, és meg is írják azonnal, mert ők is örülnek az én szerencsémnek, és szeretnék, ha én is örülnék neki. Hát ilyen tiszta szívű emberek vesznek körül engemet.

Különben meg nem akarok nagyképüsködni, de nekem már a miniszterelnök is küldött nemegyszer levelet, amiben tájékoztattott arról, hogy minden döntésénél csakis az én érdekeimet tartja szem előtt, és mindig kíváncsi az én véleményemre is. Vannak dolgok, amikben az én beleegyezésem és beleszólásom nélkül a világért sem döntené. Volt olyan is, hogy egyenesen telefonon keresett, kifejezetten velem akart beszélni.

Jaj, úgy örülök annak, hogy ennyi kedves ember vesz körül, hisz nincs is annál szebb, mint ha segíteni akarunk a másikon, és ezek kivétel nélkül Nagy Segítők, ráadásul a szívük csordultig tele szeretettel, amit ki is nyilvánítanak folyton, nem hagynak kétségben és újra és újra biztosítanak arról, hogy mennyire szeretnek és hogy én ilyen fontos ember vagyok. Jó tudni, hogy tartozok valahova, hogy figyelnek rám, hogy fontos a szavam, hogy karnyújtásnyira van tőlem a segítség, hogy annyi, de annyi támogató ember vesz körül, ugrásra készen, csakis azért, hogy önzetlenül és szívjóságból átsegítsenek a bajaimon. Ez aztán minden áldott reggel úgy megmelengeti a szívemet, hogy egész napra elegendő fűtőanyagot biztosít az én kis mindennapi életemhez.

APRÓ-CSEPRŐ

Tolmács az agyban

T. úr már régen szolgált az agyban. Ült ott minden nap, íróasztala mellett, könyéig feltűrt zakóban, elszántan és szolgálatkészen felkészülve a legelképesztőbb feladatokra. Hűséges csinovnyik volt ő. Mindig készen állt arra, hogy az elé került mondatokat jó tolmács módjára átfordítsa, ahogy kell. Addig csűrte-csavarta, igazgatta, pofozgatta, csinosítgatta a szavakat, míg el nem érték létük legmagasabb csúcsát, a fogyasztható kategóriát és ezáltal rá nem kerültek a kimondás csikorogva futó, rozsdás futószalagjára. Ami a bensőben szertelenül kiokádtatott, az mutatós rendezettségben bújt elő a külvilágra.

Nem sokat lógathatta a lábát a benső rendíthetetlen tolmács-katonája. Még lélegzetvételnyi szünete is alig akadt. Ni, csak, itt van egy újabb mondat. Máris nekilátok.

Dögölj meg, te barom, tudod, hogy mikor megyek én hétvégén dolgozni! Majd ha fagy!!! Nem vagyok bolond otthagyni a családom!!! Mit képzelsz, te hülye köcsög!!!!

...ühüm... ühüm... lássuk csak... igen... nos... kész... mehet a futószalagra. Odakint már várták. S hamarosan meg is hallották.

Jaj, drága főnök, bocsánat, de ez a hétvége nem alkalmas, hisz tudod, a család...

Azok a régi szép napok

A fiatal pár mosolyogva áll az emelvényen. De mosolyog mindenki más is körülöttük. És mosolyog az ablak, az asztalon az arany terítő, és a vázában a hamvas rózsacsokor. A színes mozaik

ablakon átszűrődő délutáni nap különös, sejtelmes fényt von a násznép köré, megsokszorozva lényük és szemük csillogását. Mindenki emelkedett állapotba került. Egy másik, áldott dimenzióba, messzire a szürke és otromba hétköznapioktól. Ez az esküvő csodásan sikerült. Nincs ott egyetlen emberi szempár sem, amely ne fátyolozódott volna be. Az emlékezet szötte szívárványfátyol jótékonyan ráborul a résztvevőkre. Az egyik vendég azt gondolja: *ó, istenem, hisz én is pont ilyen szép voltam és, annyira, de annyira boldog!* A másik meg azt: *édes istenem, miért nem élhettem át én is ezt a boldogságot?* A harmadik meg: *jaj, az a szemét Laci, hogy otthagytott engem az esküvő után, dögöljön meg a rohadék.* Aztán mindhárman papír zsebkendőért nyúlnak. Ugyanabban a szent pillanatban. Mindhárman szipognak egyet-kettőt, megtörölgetik nedvező szemüket, és egyszerre száll sóhajuk a mozaik ablak cirkádái közé. Mindhármuk zsebkendője egy pillanat alatt telik meg sűrű, nehéz könnyel.

Osztálytalálkozó

Juli osztálytalálkozóra ment. Az asztal körül ülők úgy cserélgettek egymás között az emlékeket, mint hajdanán, az óráközi szünetekben a színes kártyanaptárokat.

- Emlékszel még Szabó tanár úrra? Hogy az milyen krokikat tudott adni! Én egyszer el is ájultam, annyira megszorította a karom.
- Nem, erre nem emlékszem, csak arra, hogy minden órán röpdolgozatot íratott.
- Pont mint a felesége.
- Micsoda? A felesége tanított minket?
- Marika néni?
- Milyen Marika néni? Az ő feleségét Margitkának hívták.
- Dehogyan, Margitka Bagi tanár úr felesége volt és matekot tanított.

- Á hagyjuk a feleségeket! Emlékezzünk inkább arra a drága oszi főnökre. Hogy az milyen arany ember volt!
 - Arany ember!!? Hát ezt honnan veszed? Bunkó volt az apám, bunkó a javából.
 - Mit nem mondasz? Hát nem emlékszel?
 - Épp ez az, hogy emlékszem.
 - Juli, neked mi a véleményed? Na, mondd csak meg, szerinted jó fej volt az osztályfőnök vagy nem?
- Juli nem hallotta a kérdést, mert azzal fog elfoglalva, ami az ő fejében zakatolt egyre: biztos, hogy mi ugyanabba az osztályba jártunk?

KÖRFORGÁS

Azt láttuk, hogy Antal kézen fog egy hosszú barna hajú lányt, Borit és komótosan lépked vele a főtéren. Néha meg-megállnak, átölelik egymást, a lány belefészkel magát a fiú felette gyámkodó puha karjába. Aztán elválnak, de kezük még összekulcsolva. Mosolyuk is kulcsolódik.

Azt nem láttuk, honnan is láthattuk volna, hogy Antal mindig csak akkor mosolyog, amikor eszébe jut Cili. A szeme Borira irányul, de közben Cilit látja. Cili, mosoly, Cili, mosoly. Akárki van vele, ő csak Cilire mosolyog.

Láttuk Cilit is, aki végigsimít Dani buksi fején. Cili ül a réten, Dani fekszik előtte, elnyúlik a hideg földön, miközben fejét szerelme forró ölében nyugtatja. Finom illatok kergetőznek a fiatalok körül, és lágy szél cirógatja selymes hajuk. Dani haját Cili vékony ujjai is.

Azt nem láttuk, hogy eközben Cilinek Endi jár a fejében, az első fiú, aki megcsókolta a gimiben, és aki az etalon maradt ebben, mert mindenki azt a régi csókot keresi, Endi zamatos, finom csókját.

Azt láttuk, hogy Endi mosolyogva átöleli Fruzsit, és puszilgatni kezdi a lány égő arcát. Amikor pedig Fruzsi lecsukja a szemét, Endi oda is csókot nyom. Először a bal, aztán a jobb szemhéjra. Lassan, hisz egy teljes lélegzetvétel is eltelik a két csók között. Fruzsinak erre kicsordul egy könny a szeméből, és óvatosan végigszánkázik kipirult arcán.

Azt nem láttuk, hogy Endi közben Ginára gondolt, annak bársonyos bőrére, és bőrének soha el nem felejthető rózsás illatára.

Láttuk Ginát, aki Józsival szerelmeskedik. Teste ritmikusan táncol Józsi teste alatt, a csúcson egy halk sóhaj szakad fel torkából. Józsi annyira örül, hogy örömet szerzett a lánynak.

Azt nem láttuk, hogy a sóhaj honnan jött. Mert nem az öröm küldte, hanem a bánat. Gina mindig is Lacinak akarta ajándékozni szüzességét.

Azt láttuk, hogy Laci egy gyűrűt húz Nóri ujjára. Minden fényben úszik, minden aranylik. Mindketten izgalommal telten suttogják, hogy igen, és hogy ásó kapa, és hogy isten előtt.

Azt nem hallhatjuk, mert nem földi frekvenciákon szólalt meg, csak éterien, Nóri szájából: bocsáss meg, kedvesem!

Mindig más.

És mindig ugyanaz.

A forgó körhinta.

Mosoly, csók, ölelés.

Amit láttunk.

És amit nem.

A MÁGUS

A mágus mindent tud. Mindenkinél jobban tud. Nincs olyan kérdés, amiről ne lenne markáns véleménye. Bárkit képes meggyőzni a saját igazáról. A megtérítettek bocsánatot kérnek, hogy korábban másképp gondolkodtak. A többiek meg már alig várják, hogy elmenjenek abba a bizonyos pokolba, ahova a mágus néhány keresetlen szóval nem oly rég küldte őket.

Bármit elhisznek, önként és dalolva, amit a mágus el akar hitetni velük. Ha azt, hogy ő a mágusok mágusa, akkor azt, ha azt, hogy a hallgatók meg kotkodáló tyúkok a ketrecben, akkor azt.

Ha a mágus történetesen el akar adni valamit, nem teketóriázik sokáig, az első potenciális áldozatra lecsap, és úgy a lelkére beszél, hogy az se perc alatt, testestül-lelkestül átlényegülve egyet akar csak, megvenni, megkaparintani, magáévá tenni a felkínált árut, s nemcsak magának, hanem az egész rokonságnak, az összes szomszédnak és minden munkatársnak. A vevő megbabonázottsága legalább addig tart, amíg ki nem próbálja az új szerzeményt, és rá nem jön, hogy valójában használhatatlan, amit rásóztak. A jobban hipnotizálhatók kedvét azonban ez a jelentéktelen apróság sem veszi el: a síríg hisznek az áruban és annak eladójában.

Ha a mágus elolvas egy könyvet, hirtelen a világirodalom szaktekintélyévé avanszálódik. Ezután bárhol és bármikor felkérhető lesz előadásra, szaktanácsadásra, szemináriumvezetésre, bárhol és

bármikor képes lesz kifejteni a maga és a többi szaktekin­tély vé­leményét a témáról, vagy bármiről, mert lelkesedése és tudásába vetett atom-biztos hite egy pillanatra sem lanyhul. Minden olvasmányról lesz mondanivalója, és ezt a bőséget egyáltalán nem befolyásolja, hogy voltak-e olvasmányai vagy sem.

Ha megismer egy verset, rögvest ellenállhatatlan késztetés támad benne, hogy recenziót írjon róla, amit aztán könnyűszerrel értekezéssé duzzaszt, majd könyvvé, vagy akár enciklopédiává. Hirte­len ő lesz e vers legismertebb tudója-méltatója, a legnagyobb versszakértő, aki bármikor meginterjúvolható ezzel kapcsolatban, és aki olyan okosat mond, hogy a megbabonázott hallgatóság írószerszámmal a kezében issza minden szavát, készen arra, hogy kiejtésük szent pillanatában lejegyezze azokat az utókor okulására.

Ha elmegy egy jógaórára, elég neki egy alkalom, hogy a követke­zőt már ő maga vezesse, az is lehet, hogy forradalmasítja az egész­zet, vagy új gyakorlatokkal rukkol elő. Ha ugyanis valamilyen ászana nem fekszik számára, meggyőzi a gyorsan összeverbu­vált jóga-társaságot, hogy élettani és spirituális szempontból sokkal hasznosabb lesz az általa kitalált verzió. És lőn csoda: a többség áhítattal, a mielőbbi megvilágosodásban egyre acélosabb hittel bízva engedi át magát az újszerű élvezeteknek.

Ha megszerzi a jogosítványát, bármit képes lesz majd elvezetni, igaz, ez jogosítvány nélkül is hibátlanul megy. Egy kamion, vagy szuperszonikus repülőgép csak izgató és inspiráló kihívás számá­ra, nem gondolja, hogy bármi baj is történhetne, hiszen ától zetig ismeri ő a műszerfalat.

Ha megnéz egy filmet, a lehetőségek tárháza nyílik meg előtte: lehet belőle filmesztéta, rendező, vagy producer, belevághat a színészkedés kalandjába vagy (mivel már korábban jártassá vált a világirodalomban) forgatókönyvírással is próbálkozhat.

A mágus bármit elér, amit célul tűz ki maga elé. Neki nem kell három ujját összeszorítania, és az ég felé küldött fohász is okafogyott az ő esetében. Csak magnetizálni kell magát, aztán nyomban ezután a környezetét, hogy az így keletkezett homogén masszán, amit kettejük közös ügymködése kovászolt össze ércnél maradandóbbá, kinőjön és virágozzon a mágus akaratának vasvirága.

A MŰVELT

A művelt minimum egyetemet végzett. És minimum egyet. Papír is kell az okosságról. A papírnélküliek külön kasztba rendeződnek nála. Nem is érdemes e jelentéktelen fajról több szót ejteni. Elvégzett iskoláit, tanfolyamait könnyű megjegyezni, mert az „ismétlés a tudás anyja” szellemében többször is elsorolja őket. Persze szigorúan csak alkalomadtán. Az alkalom viszont gyakran rátalál.

Fontos számára, hogy kemény munkával és remek agyi kapacitásokkal megszerzett tudását meg-megcsillantsa a nagyközönség előtt. Az ámulók táborát életben kell tartani. Mert ez meg az ő életéhez szükséges fluidum. Ilyen csodás körforgásokat produkál a teremtő.

A művelt betanul egy-két verssort, amik jól jöhetnek (tudjuk már: alkalomadtán) Amikor itt az ideje, csak előkapja tarsolyából és nyomban el is zengi a soros publikumnak. Nem kell az összes versszak, sőt, a költő neve sem fontos, mert ebben a relációban első számú fő-főszereplő a versbe (műveltségbe, olvasottságba, tájékozottságba) bugyolált önnön maga. A költő fontossága légy-piszokká töpörödik az üzenet fontossága mellett. Egy szóval sem mondja, de egész lényével harsogja: na, mit szóltok, milyen mű-

velt vagyok, így megy ez nekem, hasból a citátum! A nemzet aranykoszorús költője így válik jelentéktelen eszközzé a Cél szentesítésében. Amikor szaval, dagadó vitorlaként előre dombozik mellkasa és könnyes csillogásba lelkesedik a szeme.

Vannak kész mondatok is, valamilyen nagyszabású műből, de lehet kevésbé ismert is. Ez tudniillik jó alkalom arra, hogy jupiterlámpaként rávilágítson a hallgató műveltségbeli hiányosságaira. Nézzünk egy szituációt. A két fél beszélget. A művelt és a műveletlen. A párbeszéd egy pontján hősrünk elérkezettnek látja az időt, hogy felhorkanjon: Na, erre mondja az irodalom: színház az egész világ! Ismeri? Nem?! Shakespeare Ahogy tetszik-ében mondja Jacques. Negyedik felvonás. Nyolcadik szín. Harmadik bekezdés. Nem olvasta? Ó, de kár. Pedig bizony ott írta le Shakespeare ezt a nagy igazságot.

Roppant mód vonzódik az idegen szavakhoz. Apró gyöngybetűivel egy arra rendszeresített külön keménykötésű könyvecskébe jegyzi le azokat. Ezután jó diák módjára szorgosan memorizál, hogy egy arra alkalmas pillanatban, mint bűvész a cilinderéből a nyuszit, úgy ő kútfőjéből az idegen szót előrántsa a közönség nagy csodálatára. Így születnek meg nagy mondásai: Ez az én „szuvenir” véleményem. Ó, én rögtön „kontraktusba” léptem vele. Nekem aztán nincsenek „komplexumaim”. (Azt nem mondtuk, hogy a memóriája is jó művelt emberünknek.)¹

¹ Ez utóbbi kompromittáló megjegyzéshez egy kis szurka-piszka adalék. Csak is zárójelben és csakis lábjegyzetben, hogy meg ne sértse Műveltünk törékeny önérzetét. Szóval hallottunk már tőle ilyes megjegyzéseket: „Pont úgy, mint Básti a Bozzi úrban.” (Latinovits) „Persze, tudom, akkor halt meg Ady is, épp 1931-ben.” (1919) „A mi GDSZ-unk nem is olyan rossz.” (GDP)

MEGVILÁGOSODOTTAK TÁRSASÁGA

Azt nem tudnám megmondani, mikor lett megvilágosodott. Talán egy szép tavaszi reggelen arra ébredt: „no, lám, hisz én megvilágosodtam!” Vagy egy kevésbé kellemes, zord, téli napon kopogott be szomszédja ajtaján: „szomszéd, képzelje, tegnap megvilágosultam!”

Szóval, nem tudom, hogy történt, de azt nagyon jól tudom, milyen frenetikus változásokkal járt a hír futótűzként való elterjedése.

Más borús hajnalokon, az előtt már láttam ezt a figurát, amint a játszótéren vágott át, egy viharvert Tesco-s szatyrot lóbálva kezében, benne mindenkori olcsó reggelijével. Háta indokolatlanul meghajlott a könnyű teher, mint nehéz kereszt alatt. Inkább volt cammogós, mint sietős. Fejét nyakába húzta, szeme búzásának felhajtott gallérja szolgált paravánul. A megvilágosodás után két-három héttel azonban gyökeres fordulatok játszottak le a szemem előtt.

A nylon-szatyor elmaradása említésre méltatlan semmiség volt a többi nagy volumenű változáshoz képest. Először a bevásárló-alkalmasságok doyenjét egy klasszikusabb kivitelezésű fonott kosár váltotta fel, aztán egy még pazarabb márkás bevásárlókellék. A testtartás pedig csodás metamorfózissal idomult a megváltozott viszonyokhoz. Gerince délceggé egyenesedett, szeme kitágult, s a büszkeség széjjelmeresztett nagy csillagaival ragyogott szerteszét. Emberek tömegei járultak a kisember elé, aki egy szemvillanás alatt csattant nagy emberré.

Úgy gondolták az utcalakók, hogy ha már az Úr ilyen kegyes volt kis lakóközösségükhöz, ildomos kihasználni a ritka áldást. Fel

kell keresni otthonában a látót, akit direkt nekik szánt a teremtő, az ő külön bejáratú üdvözlésükre, hogy mindenkori tanácsot kérhessenek tőle életük ügyes-bajos dolgaira. Végre valaki megmondja majd nekik, hogy miért születtek ők erre a sárgolyóra, vagy hogy miképp juthatnak el a maradéktalan boldogság bódító birodalmába. Voltak, akik póriasabb kérdésekkel ostromolták a megvilágosodottat. Például, hogy milyen éteri eszközökkel lehetne melegebb éghajlatra küldeni anyósukat, persze csak finoman, kulturáltan, hogy senki meg ne hallja. Vagy miképp lehetne az örökségből kitúrní a felmenőket, de nem bunkósbot módjára, hanem szigorúan szellemi eszközökkel, megvilágosodott alapon.

A nép szívszorongva, mosolyogva, könnyezve bámulta Isten újdonsült, számukra címzett ajándékát. Az „ajándék” viszont nagyon jól tudta, mi jár rátestált szerepével együtt, és egy percig sem késlekedett eljátszani azt. Királyi gögével élvezte látványosan duzzadó rajongó-táborát. Osztotta a tanácsokat, feneketlen tudásának mély tengeréből merítve, fáradhatatlanul és szolgálatkészen, ahogy az már el is várható egy valamire való megvilágosodottól.

A fáradozásaiért kapott elismeréseket gond nélkül zsebelte be, azzal a bibliai idézettel elaltatva esetlegesen berzenkedő lelkiismeretét, ami szerint, ugyebár, Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen. Ő csak segít az embereken, egy nemes humanitárius szolgálatba állítja egész létét, időt és energiát a gondolat töredékéig sem kímélve, és az összes szabadidejét feláldozva e szent cselekedet aranyoltárán. Esze csodásan égő drágagyöngyét önzetlenül szórja szét alattvalói között. Arról pedig ő, priváté, igazán nem tehet, ha ezért az emberek olthatatlan hálával adóznak felé. Meg nem sértheti őket, vissza nem utasíthatja adakozásukat. Azzal ártana a Kozmikus Törvényeknek, és nem utolsó sorban saját istenének is (a saját pénztárca nem került említésre ebben az ösz-

szefüggésben). Valahogy így szólhat a Megvilágosodottak Társaságának Nagy Etikai Kódexe, már amennyiben létezik ilyen.

A Megvilágosodottak Társasága azonban minden kétséget kizáróan él és virul, legalábbis erre lehet következtetni a mindentudók szignifikánsan megnőtt számából. Ha van eszük, ők is szakszervezetbe, vagy valami hasonlóba tömörülnek, hisz a jogok védelme mindenkinek kijár, akár mindent tud a világról, akár olyan buta, mint az alsószoknya.

Emberünk többek között felvilágosítja a hozzá forduló embereket a magyar nyelv páratlan misztikájáról. Ilyeneket mondott híveinek: „Keresd a szót, benne leled a válaszod!” Meg ilyeneket: „Lásd, itt van példának a SZERETET. A szer, aminek »eszköz« a szinonimája, én vagyok, a SZER ETET, azaz én táplálalak, téged és mást SZERTE a világon, és ha a tapasztalással megszületik benned a gondolat, nem ERESZT többé, hozzám jössz minden kérdéssel, mert én tudom csak ezekre a választ, egyes egyedül. Én vagyok a SZERETET és ebben a szeretetben, láthatod, benne van a világmindenség. Miért is mennél máshová, ha nálam mindent megkapsz.” Mint a jó sampon reklám felturbózva: minden az egyben.

Az újdonsült megvilágosodott derekasan eleget is tesz kéretlen szolgálatának. Nap mint nap emberek tucatjait fogadja otthonában, és kivétel nélkül mindenre ad választ, amiről csak kérdezik. Ez nem okoz problémát, hisz mindent tud. Estére persze elfárad ő is, mint bárki, aki csontból és húsból való. Ilyenkor odalép megpakolt hűtőszekrényéhez, és talán szentségéhez kicsit tüzesebb hévvel, de felrántja azt. A felé áradó túlvilági fényességben csupán egy apró gondolat sötétlő pontocskája vibrál zavaróan. Soha sem tudja eldönteni, hogy melyik sörrel locsolja meg munkában túldolgoztatott visshudáját. A Soproni Fekete Démont vagy Bala-

toni Világost válassza-e? Úgy látszik, a megvilágosodás mégsem terjed ki az univerzum minden szegmentjére.

Ami azt illeti, bennem is mardos egy kétely. Van egy kiegészítendő kérdés, amire ez idáig nem sikerült megfelelnem. Butaságom mentségére szolgáljon, hogy én csak egy tudatlan halandó vagyok, aki jóformán semmivel sincs tisztában. A kérdés az uralkodói jogkörökkel kapcsolatos: ártatlan képzelet-király vagy ártalmas csaló-király az ismeretlen ismerős? Ő biztos tudná a választ.

De eddig még nem sikerült szellemi frekvenciáira felemelkednem, mert minden fogadó óráján súlyos anyagi teendők húztak le a földre.

szóbeszédszóbeszéd

LÁNC, LÁNC, SZÓLÁNC

„Addig semmi sem létezik valóságosan, amíg nem beszélnek róla, hangosan, tanúk előtt, akik tisztán hallják és igazolják létezését... addig minden csak káprázat, még a fájdalom is.” Nahai szavai rímelnék Wellsére, aki azt írta önéletrajzában, második házassága kapcsán, hogy úgy érezte, a dolgok addig meg sem történtek, amíg be nem számolt imádott feleségének róla.

Bizony, a szó nagy hatalom. De lehet nagyhatalom is. Gyógyít, simogat, körbe ölel, de öl is. Mielőtt még a nagyotmondás vádjára, hadd idézzek kijelentésem alátámasztására egy-két példát.

Mindegyik közismert, naponta használatos technika, még ha nem is tudunk róla. A kisgyerek beüti térdét, keservesen sír, anyukája csak néhány csitító szót szól, és lám, már szűnik is a fájdalom. A kamaszlány frissen elveszett szerelmén kesereg, de meglepetten tapasztalja, milyen kellemes borogatás égő sebeire barátnője néhány biztató szava. A mai modern ember pszichiáterhez megy, ha felgyúlik benne lelkének salakja, és egy óra beszélgetésének gyógyírjával távozik. De a különböző személyiségfejlesztő kurzusok is ezzel operálnak. Az önépítés egyszerű eszközei a pozitív tartalmú mondatok, önszuggesztiók. A hipnózis során szavak visznek el egy másik dimenzióba. A lelkész, nevéhez méltóan, a lelket gondolja szavaival. Bánatunkban, fájdalomunkban, vagy hálánkban imákat mormolunk, az összes szó összes súlyával. A halállal a hallás hal meg bennünk utoljára, és nemcsak az alliterá-

ció kedvéért, hanem ténylegesen is: már minden érzékszervünk tovaszállt az éterbe, amikor a hangfoszlányok még beindáznak múltó tudatunkba. S nemcsak értelmes szavakra érvényes mindez, hanem egyéb nyelvi elemekre is: egy *pszt*, egy *hium* is lehet jól irányzott, és a manapság elterjedő mantrák is építőek. Az aum szótagot már lassan az is hangoztatja, aki azt sem tudja, mi fán terem.

Na, és az ellenkezője. Ismerjük a mondást: a szóval ölni lehet. Ez akár szó szerint is értendő. Állítólag létezik hangsor, amelyet ha kellő intenzitással és elszántsággal vágunk az ellenségünk felé, képesek vagyunk megbénítani, sőt, meg is ölni az illetőt. A ráolvasások, varázsigék, szómágiák minden nép történetében, hagyományában fellelhetők. Bizonyos szavak, hangsorok alkalmasak nyugtatásra, de az átkok sem maradnak hatástalanok. Elég csak bepillantanunk a különböző népek mítoszaiba. De még a múltba sem kell hajóznunk, ha átkok után kutatunk. A mai kor embere sem kevésbé alkalmazza a másoknak ártás eme csúfos formáját, mint több száz évvel ezelőtti őse. Az átkok nem csak egy letűnt kor fekete mágiái. Időtlenül képesek hatni, soha nem múltó energiával.

A híres-hírhedt Molnár Gál Péter kapcsán gyakran lehetett hallani arról, hogy Latinovits halálához milyen mértékben járulhattak hozzá a toll élre tűzött gyilkos kritikák. A napokban egy fiatal-ember történetére akadtam, akit egyetlen mondat, egy rosszul megfogalmazott kérdés béklyózott le, hosszú hónapokra fosztotta meg békés álmától, depressziós és életképtelen lett a kérdés előidézte érzelmek szorításában. A párkapcsolatok szógyilkjairól mindenkinek vannak személyes élményei. Csak a rálátás kijózanító távolságából látja be az ember, hogy vétkezett, amikor keresetlen szavaival, öntudatlanul is, lassú, fojtogató halálra ítélte az egyébként ígéretes szerelmet. Az is lehet, hogy egyetlen suhintással vágta ketté egy bimbózó kapcsolat fonálát. Akár így, akár úgy, egyre megy. Késő bánat. A szavak kimondattak, visszavon-

hatatlanul, gyilkolásra vérszomjasan. Valószínűleg tele van környezetünk büntelen bűnösökkel, akik a vádlottak padjára ítéltetnének a szavak perében. Talán mindannyiunknak van vétke ezen a téren: olyan szavak, mondatok, amelyek megsértettek másokat, esetleg mélyen, soha nem múlóan. Ne legyenek illúzióink: mindenki vétkezhetett, akár tud róla, akár nem. Számtalanszor boldog öntudatlanságban lebeg, a legtisztább lelkiismerettel az is, aki pedig alaposan helybenhagyta embertársát. Csak kiröppentek szájából a szavak, gondatlanul, ellenőrizetlenül, hogy egy végzetes röppályát befutva csapódjanak valakinek a lelkébe. Gyanútlanul éldegélünk egy háborús zónában, ahol a szavak, mint jól irányzott lövedékek, vagy csak mint elkészült töltények veszélyeztetik életünket. Jobb lenne talán ezen a területen is egy nagyobb fokú tudatosulásra törekedni, miként a jóga szellemisége tanítja. A Tórának azt a példányát, amelyben hibát vétettek, tilos volt olvasni. A szavak helyes használatát bajos lenne paragrafusokkal szabályozni, de az olyan lélektani alapfogalmakkal, mint az odafigyelés, empátia, intuíció, sokat lehetne javítani a verbalizmus jelenlegi mostoha sorsán.

A szavak hatása sokkal mélyebbre hatol, mint az, ami csak fizikailag éri testünket. Tanulmányok szerint a megkérdezett bántalmazottak fájóbbnak érezték a lelki, mint a testi sebeket. A szóban erő rejlik, képesek programozni a tudatot. Egy jógi szerint a szó hatalmát minden vallás is elismeri, sőt, *„maga a teremtés is a szóból jelent meg. A Szó (Ige) Isten gondolatának külső megjelenése. Éjjel-nappal használjuk ezt az erőt, gondolkodás és vizsgálódás nélkül.”* A karma-jóga egyik feladata éppen az, hogy ezt a végtelen hatalmat megismerjük, tudatosítsuk és használjuk úgy, hogy minél nagyobb szolgálatot tehessünk általa embertársainknak.

Vasadi Péter tanulmányában azt elemezgeti, hogy a szó tulajdonképpen a csend gyermeke. Ahhoz, hogy az ember megnyilatkozhasson, Istennek el kell csendesülnie. Ezért az igaz szó mögött

mindig ott érezzük a csend emlékezetét. Szerinte a beszéd az embertől emberig, a csöndből a csöndig megépített végtelen teherbírási híd.

De nem mindig célszerű eszköz. Van, amikor épp a szó ki nem mondása a célravezető. Mert az gyakran előfordul, hogy telhetetlen túlhasználtságuk miatt elkoptatjuk szavainkat, hogy üresekké és semmitmondóvá válnak, és semmiképp sem alkalmasakká arra, hogy a lényegét kifejezzék. Agyonhajszoltságuk következtében, „megpörkölődnek”, mint József Attila szavai, és már lassan nem marad senki, aki „beléjük takarózna”. Az „asztaltalan szómalaszt” nem sok mindenre használható, legfeljebb csak befoltozni a kényszerű csend kínjait.

Mindennapi tapasztalatainkkal igazolható: akad elég olyan helyzet életünkben, amikor, a hallgatás többet ér bármely szónál. Sőt, amikor csak hallgatni lehet. Vagy amikor csak hallgatni tudunk. Vagy amikor muszáj hallgatni. Ha a szívünkre tesszük a kezünket, bevallhatjuk, hogy igazában a szavak nélküli kapcsolat a beszédesebb, a mélyebb, a több információt adó. Ha olyanok leszünk, mint a letűnt idők lényei, vagy a jövő emberképei, akik a telekommunikáció útján érintkeznek, tisztán, egyértelműen, szabadon, akkor nagyobb esélyünk lesz megérteni egymást.

A csend és a szó kapcsolatáról írja Biegelbauer Pál: „*Minden szó e teljességet töri darabokra. Csak a csend igaz... Minden szó az elveszett teljesség feletti fájdalom jajkiáltása. Minden szó hamis, mert az egészet részbesűrítetté, az időtlent időbeágyazottá, a változatlant változás-látszatúvá varázsolja... Lehet, nem a szavak lesznek, amelyek megérintenek. Hanem a szóközök némasága... Reményem, hogy a szavaim olyanok lesznek, mint a szellőtől rezdüllő falevelek suhogása, vagy a madárdal, amelyek csak mélyítik a természet csendjét. A szíved csendjét.*” E a sorok hitelességéről

csak annyit, hogy halála előtt íródtak. Az „igaz, és nemcsak a való” kimondása ebben az élethelyzetben fiziológiai parancs.

Előfordul, hogy az elhallgatás nem emocionális vagy pszichés gátak szüleménye, hanem egy rosszul értelmezett és használt eufemizmus. Amikor például nem tudjuk néven nevezni a „kisebbséget”, vagy egy másik náció tagjait anélkül, hogy ne pironkodnánk magunkban valahol. Vagy ahogy Fenákel Judit írja egy könyvében: volt idő, amikor illetlenségnek hatott a zsidó szót kimondani. Helyette használták a biboldó vagy a francia megnevezéseket. Jó helyettesnek bizonyult az izraelita is. Bármilyen jobb, mint az eredeti megjelölés, amihez már annyi vér, lázadás, fájdalom és megalázottság tapadt.

Az említett szavakat éppúgy „múlándó polgári konvenciók” teremtik, mint Hesse emberét. Szerinte társadalmi konvenciók, elvárások, és képletek gyúrnak össze egy eszményt, amit aztán azonosítanak az ember fogalmával. E folyamatban „száműzik a túlzottan nyers ösztönöket”, hozzáadnak viszont „egy csipetnyi tudatot, műveltséget és szelídséget” és egyenesen elvárnak tőle „egy kis szellemet.” Ezzel kész is a recept, ami emberré áll össze a képzelet vegykonyhájában. Ugyanígy adott az összes többi szó fogalmi köre is. Mindegyikhez tartozik egy elképzelés, egy elvárásokkal terhes jelentéskör, ami azonban a mindenkori helyzetnek, politikának, „világállásnak” megfelelően alakul.

Nagyon fontos a kontextus. Ezt is bebizonyíthatjuk saját példáinkkal. Mert ugye, egy cseppet sem lényegtelen, hogy egy „hülye” például milyen élethelyzetben talál ránk. Elhangozhat úgy is, hogy szárnyra kelünk általa, de a fekete földre is letaglózhat. Hogy ki, mikor és milyen hangsúllyal veti felénk ezt a betűsort, azon némi túlzással sorsok múlhatnak.

Ahogy Eszterházy Péter mondta egy előadásában: a trágár és pornográf szavak a szerelem csodájában megszentelődnek. S ha már írónknál tartunk: Czákó Gábor szerint a szocialista szó az utóbbi évtizedekben fosztóképzővé devalválódott, s ennek megfelelően a szocialista erkölcs erkölcstelenséget, a szocialista jövő pedig jövőtlenséget jelent.

A szó nagyhatalom. Lewis Thomas szerint zavarba ejtő, de igaznak látszó tény, hogy a beszéd képessége az egyetlen emberi tulajdonság, ami elválaszt más élőlényektől. Közösségileg és kényszeresen veszünk részt benne, és ha leválasztanák rólunk, „elmenék olyan biztosan meghalna, mint ahogyan a kasból kiszállott méh meghal”.

SZÓHORROR

Első hallásra túlzásnak tűnhet ez a kifejezés. Azért a szavak nem olyan veszélyesek, hogy holmi horrorral társítsuk azokat - mondhatják olyan emberek, akiknek kevés a tapasztalatuk e téren. Talán nem árt bővíteni az ilyen irányú ismereteket sem.

Minden testi erőszakot szóbeli bántalmazás előz meg.

A szóbeli erőszak nem okoz látható sérüléseket, mégis maradandóbb nyomokat hagy az emberben. Legalábbis erre lehet következtetni azokból a kérdőívekből, amiket bántalmazott nők töltöttek ki. Állításuk szerint a verbális bántás ugyanolyan fájdalmas, sőt, fájdalmasabb, mint annak testi változata.

A szóbeli erőszak mindig kivált testi tüneteket. Ilyeneket mondtak a bántalmazottak: „megfájdult a gyomrom”, „összeszorult a torkom”, „mintha kést szúrtak volna a szívembe”, „azt hittem,

összeroppanok a szavak súlya alatt”. A szakirodalom úgy tartja, hogy „az erőszak onnan ismerhető fel, hogy fájdalmat okoz az áldozatnak”.

A párkapcsolatokban a szóbeli erőszak egyértelműen társadalmi nemi szerepekhez kötött jelenség. Ezzel egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy kizárólag férfiak követik el, rengeteg ocsmány szájú nőtársunk is van. Tény azonban, hogy a férfiak kimutathatóan nagy előnyt szereztek ezen a téren. Másrészt pedig a férfiak nem élnek olyan fajta félelemben a nőkkel szemben, mint amilyenben a nők élnek az erőszakoskodó férfiakkal szemben.

Sok nő nincs is tisztában vele, hogy erőszak áldozata. Abban a téves hitben él, hogy így van ez rendjén, a férfi már csak ilyen, nagyszájú, kicsit durva, olykor szadista, de hát „férfiből van”.

Ez hatalmas tévedés. Először is a férfi-létből nem következik egyenesen az erőszak. Másrészt az erőszak lehajtott fejjel való elfogadása egy rossz társadalmi beidegződés folyománya, aminek már rég lejárt a szavatossága.

Nem árt tudni: „ha az elhangzott szavak vagy az adott attitűd gyengíti, sérti vagy lebecsüli a másikat, akkor már erőszakról beszélünk”. Sőt! „Verbálisan bántalmazó tagadásnak” minősül, ha valaki következetesen „elfelejt” olyan eseteket, amelyek erősen hatottak a másokra. Ha például Jóska az Istennek sem emlékszik arra, hogy az előző szombat estén a sárga földig leordította Juliskát, akkor már ezzel is az erőszak egy fajtáját gyakorolja. Ez azért meglepő, nem?

Mert ebben a pillanatban nők százai kaphatnak a fejükhöz: de hiszen akkor én erőszak áldozata vagyok!

Annak felismeréséhez, hogy lebecsül bennünket valaki, önbecsülés szükségeltetik. Ezt a furcsa ellentétet mindjárt feloldom egy példával. Vegyünk egy klasszikus esetet: egy férfi ordibál egy nővel, pocskondiázza, megalázza. Az a nő, akinek nincs önbecsülése, arra gondol ilyenkor: „Jóska azért kiabál velem, mert rosszul csináltam ezt vagy azt, mert feldühítettem, mert nem tettem kedvére.” Akinek van önbecsülése, az így okoskodik: „Jóska, most rám zúdítja saját dühét. Azonnal szólok neki, hogy hagyja ezt abba, mert így nem lehet viselkedni.”

Senkinek nem kell eltérnie, ha bántják. Egy filozófus ezt írja: „látni vagy elveszni”. Szerinte ez a két alternatíva létezik a világmegismeréssel kapcsolatban. Ne csukd be a szemed Te sem! Vedd észre, ha bajban vagy, és ne hagyd magad! Ne engedj az erőszaknak utat! Láss, és nem fogsz elveszni!

MIT MONDHATTAM AKKOR?

Szó.

Szó.

Szólni.

Megszólalni.

Megszólalni pontosan.

Úgy, hogy a kimondott szó azonos legyen azzal, ami bent hangzik el.

De mint egy kedves autista ismerősöm, én is azt kérdezem: Mama, miért nem jön ki itt a számon, ami itt van a fejemben?

Nekem a szó, a megszólalás, a szókeresés régi ügyem. Peres ügyem. Vitám. Tétlenségem. Tehetségtelenségem. Hiányom. Néha elgondolkodok: eonok zúgtak, tengerek száradtak, csak hogy

lelkem legyen. Teremtések, fenntartások, rejtőzködések, találkozások, elválások csodás vég nélküli forgatagában ott libeg eltévedt madárpiheként száználmas végességem. A határtalan minden-ség anyagban, térben és időben korlátolt része. Évmilliárdokba ágyazott kicsiny-rövid létem és a szavak, amiket ez alatt kibocsátok magamból, behorgolnak-e a létezés csipkehálójába? Van-e bármilyen értelme, jelentősége, üzenete annak, amit én mondok?

Szavakkal bánni nem egyszerű dolog. Kilencszázkilencvenkilenc szót meg kell ölni ahhoz, hogy az igazi, az Egy megszülessen. Egy jó szó tisztos választása egyben okvetlen lemondás minden más szóról, szinte a teljes gazdagságról. Minden leírt-kimondott szó mögött a le nem írtak százai hemzsegnék. Lehet, nem is a szavak azok, amik megérintenek. Hanem a szóközök némasága. Meg kéne tanulnunk a világ összes nyelvéen hallgatni.

Szó-kálváriám akkor kezdődött, amikor azt vettem észre, hogy nővérem egyáltalán nem hallja, mit mondok. Kezdetben haragudtam rá ezért, de közben már figyelni kezdtem másokat is. Az eredmény letaglózó volt, noha hozammal is járt: a testvérem iránti neheztelések kicsiny boltját bezárta. Cserébe viszont kinyitotta a többiekkel szembeni kétségeim szupermarketjét. Rájöttem ugyanis, hogy mindenki lelkéből kicsurogtak szavaim, mint rozsdá lyukasztotta kannából a tej. Lehetek kevésbé költői is: a kutya sem figyelt rám. Valamit nagyon rosszul csinálók: Vagy nagyon rosszul fejezem ki magam, vagy az is lehet, hogy sehogy.

Valamit mondok, és nem értik. Vagy másképp értik. Persze tisztában vagyok azzal, hogy, mindenkinek mást jelent ugyanaz a szó. Attól függ, mit tapasztalt róla, milyen kontextusban találkozott vele először, milyen emlékekkel pántlikázta fel szótestét. Picasso azt kérdezi, hogy van-e annál veszélyesebb, mint hogy az embert megértik? Annál is inkább, mivelhogy ez nem létezik. Az embert mindig félreértik. Egy ideges színész gondosságával beta-

nulhatom a szerepemet, de semmit sem ér, ha nem számítok a partnerrel, aki minden második végszót elvét vagy elhibáz. Az „elmen” nyelv jut eszembe erről, Le Clézio könyvéből. Egy nyelv, amelyikben egy szó sohasem jelenti ugyanazt. Így nehéz lesz konszenzusra jutni.

Ezután alig dobálóztam már szavakkal. Minek, ha nincs, aki elkapja őket. De még ez is sok volt. Utólagos visszajelzésekből tudtam meg, hogy néha megbántottam valakit. Mit mondhattam akkor? Néha azt hitték, hogy hazudok. Néha én éreztem, abban a szent pillanatban, ahogy kiböktem valamit, hogy nagyon mellé trafáltam. Néha csak kerestem a megfelelő szót, csócsáltam fogaim között a szó-potenciálokat, mint aki hányingerrel küzdve keringtetni a nem kívánt falatot szájában. Vagyis kész csatatér: félreértések, félrefogalmazások, félrebántódások heverték a szóháborúk lövészárkaiban.

Aztán jött más is. Egyszer egy furcsát olvastam a dél-indiai palaiakról: ők állítólag egész életükben szüksézzavúak, negyven éves koruk után pedig végleg elhallgatnak. Azt, aki ennek ellenére beszél, rendellenesnek és visszataszítónak tartják, a közösség kiközösíti őket. A jogán pedig azt tanultam, hogy a sok beszéd hátráltatja az aspiránst. A bölcs jógik szerint az emberi élet legtöbb szenvedését a szavak okozzák. Szavakat kreálunk, hogy leírjuk az élményeinket, aztán ezek a szavak maguk után húzzák a velük járó érzelmeket, amik ölebként rángatnak minket porázunkon. Ez nagyon tetszett nekem, hozzám szólt, rám tartozott, értem volt. A mauna számomra gyerekjáték. Örültem, hogy van filozófia, ami értékeli a szüksézzavúságot. Igaznak éreztem, hisz tapasztaltam is. Figyelni kezdem és észrevenni: mennyi értelmetlen szóhalmaz bukik ki az emberek száján. A mobilozás világában az értelmetlen társalgások vizesnyolcasai kúsznak minduntalan az ember fülébe. A show műsorok világában üzenetértéküket veszített szavak fosztják a drága időt. A lélekbúvárkodás hóbotos divatjában

magukat-elemzők és másokat-vesézők elszánt önjelöltjei pszichologizálnak véget érhetetlenül. Akárhova nézek, mindenütt szöflösleg. A szavakkal való embertelen pazarlás. Tizedjére feltett kérdések, a történetek unalomig ismételt klónjai, a csevegések időt rabló haszontalanságai. Blódlizések, a grafománia orális formái, intellektuális önkasztrálások, egyetlen szín ezerszer leázolt piszkos-szürke árnyalata. A szó tömegben rejlő információs érték egy tizede a szó tömegének. A lényeg elveszett a szócsunamiban, mint vízbesüllyedt templomok harangkongása.

Ha mindenki csak akkor szólna meg, amikor mondanivalója van, az ember elvesztené beszélőképességét. Lassan én is így lettem. Itt maradtam alig-szavakkal. Belül burjánzottak a gondolatok, de nem tudtam kirakni őket fellépéseim aktuális színpadára. Valahol elakadtak bennem, mint a torkon megdagadó gombóc. Ideákként kergetőztek a tudatban, mint a lélek a bardóban, mielőbbi újratelítését várva. De benti szavaim nem testesültek. Nem ment nekik ez a mások számára annyira egyszerű alkímiai folyamat. Mentettem a helyzetet kényszerű apológiámban, és azt mondogattam, amit Hölderlin: értettem az Éter csöndjét, de az emberi szót sohasem. Lelkem falán jó szóra éhes szellemek kopogtatnak. Leltárom riasztó. Ha nincsenek közösségi oldalak, talán soha nem tudom meg, hogy senkinek sem hiányzom. Hogy senki sem keres. Hogy senkiben nem hagytam nyomot. Nemcsak kérdés sincs soha, de válasz sem. Soha. Senki. Mint egy rossz átok. Talán nem angyal, hanem egy bellál áll mögöttem? Talán rossz szavakat használtam? Mit mondhattam akkor? Mi olyat, ami elvágta kötődéseim vékony ezüstszárait? Vagy épp ellenkezőleg: lehet, hogy túl kevés szót használtam? Túl keveset ahhoz, hogy láncszemekké rendeződjön, ami a másikhöz köt?

Közben tudom azt is, hogy a szó veszélyes fegyver. Nemcsak a halottaskönyv hikkpan-ja gyilkol, és nemcsak a dévák és az aszurák mantraháborúja szedi áldozatait, hanem bármely szó is. A

szó visszaeső bűnös, gyilkos. Olvastam egy fiatalemberről, akit egyetlen mondat, egy rosszul megfogalmazott kérdés béklyózott le úgy, hogy hosszú hónapokra fosztotta meg békés álmától, depressziós és életképtelen lett a kérdés előidézte érzelmek szorításában. Hallottam Latinovitsről, akinek halálához egyesek Molnár Gál Péter ostromzó szavait társítják. Sorra hallgatok élettörténeteket, amikben egykor elhangzott, súlyos-bántó szavak terhét cipelik az emberek. De nem muszáj másokra mutogatnom, benézhetek a saját lelkem ablakán is. Goromba szavak, szószilánkok nálam is nedvezve tartják a sebeket.

Ugyanakkor gyönyörűség a nyelv. Autonóm varázslat, démonok elűzője. Valaki mesélte, hogy egyik ismerőse semmit sem mondott el egyszerű szavakkal, mindent inkább barokkosan körbeírt, mert félt, hogy elárul valami titkot. Valahol olvastam, hogy semmi sem létezik valóságosan, amíg nem beszélnek róla, hangosan, tanúk előtt, akik tisztán hallják és igazolják létezését, addig minden csak káprázat, még a fájdalom is. Wells azt írta önéletrajzában, hogy úgy érezte, a dolgok addig meg sem történtek, amíg be nem számolt imádott feleségének róla. Szabó Magda nem vette fel a telefonkagylót, mert tudta, hogy férje halálhírét közölné, és hitte, hogy amit nem hall, az nincs is. Az ember mindent hisz, amit fél vagy remél. Az ókori filozófusok szerint nem élet az, amit nem értünk meg. A megértést meg a szavakba foglalás segíti. A szó és az élet értelme így párosodik a bölcséletben. Hiszen az ember azért beszél, hogy magát megmutassa, szavaival megkapaszkodjon a világban, lebonyolítsa anyagcseréjét a mindenséggel. A nyelv nemcsak kölcsönkapott szerszám, amelyet halálomkor visszaakaszthatok a szögre, hanem művem is; aszerint, hogy miképp használtam.

S miközben hosszan ecseteltem, hogy miért nem kenyerem a szó-pazarlás, titkon arra gondolok, hogy azért én is szeretnék olyan lenni, mint Felícia, Bodor Pál könyvében, aki úgy intézte hétköz-

napi diskurzusait, mint más az akadémiai székfoglalóját. Vagyis csendre kondicionálódott magányom sátrából irigykedve tekintetek a beszélők színes kavalkádjára.

A kislányom azt mondja, ez paradoxon: rengeteg szót használok arra, hogy a kevés szavúság erényeit ecseteljem. Bort iszok és vizet prédikálok. Én inkább azt mondom, hogy a szó, a megszólalás csak egy jelenség a világból, de mint az egész egy kicsiny része, ugyanolyan tulajdonságokkal bír. Hologram jellege kölcsönöz számára ambivalenciát. Nincs a teremtésben semmi, aminek ne lenne másik oldala.

Talán thalagoya-nyelvet kellett volna ennem. Egy régi monda szerint, aki ebből fogyaszt, az egész életében ragyogóan fogja magát kifejezni. Vagy talán Szaraszvati, a kifejező beszéd istennője, aki rendes körülmények között a nyelven él, talált magának jobb szálláshelyet. Nem tudom, csak azt, hogy sokszor bambán bámulok kérdéseim siratófalára. Miért van az, hogy senkinek sem kell szavaim gypjútakarója? Mit rontottam el? Mit mondhattam akkor, az elrontáskor, annak a másiknak, ami miatt nem felel most kérdéseimre? Vagy épp az a baj, hogy semmit sem mondtam? Vagy rossz szavak voltak rossz helyen? Úgy van. Megtaláltam a műszaki hibát. Én tökéletes vagyok, csak a szavak keveredtek össze egy kis időre. Úgy hordom régi sok hiú szavam, mint a tévelygő ár az elszakadt sövényt, jelző karókat, gátakat. De az is lehet, hogy ez az egész mindenség, ez a parttalan szóözön, amit itt most összehalandzsáztam, egy bolond meséje csupán.

tarkabarkatarkabarka

ESEM MESE

Mindig szerettem játszani. Most anagrammát gyártottam. Aztán csak hajtogattam magamban: esemes vagyok... esemes vagyok... Nem tudtam, mit jelent, csak kántáltam: esemes vagyok. Mókás. Esemes. Egy gyors és rövid üzenet, amit microchipek titokzatos világa röpít az éterbe, és amit egy véletlenszerű gombnyomás a perc tört része alatt semmivé foszlat. Egy igen és egy nem. Egy fent és egy lent. Egy valami és egy semmi. Csupa ellentét.

Mikro-makro

A sejtek csodálatos világán mindig szívesen elmerengtem. Jönnék-mennek a létben kicsi, apró elemek, baktériumok és vírusok, látszólag szertelen szabálytalansággal, születnek és elhalnak, konfrontálódnak és fuzionálnak egymással, s közben úgy kínálgatják lehetőségeiket, mint valami előkelő fogadáson a koktélt szokás. Mi meg veszünk belőlük, elfogadjuk a vendéglátást, s csak utólag döbbenünk rá, hogy megmérgezték minket. Ha megbetegszünk, nem ellenfélként kapcsolódunk bele egy becsületes játékba, hanem inkább véletlenül belepottyanunk valakinek a balesetébe. Ezek a „valakik” sejtek, az élet legparányibb és legalapvetőbb élőlényei, akik csak akkor ártanak, ha maguk is megbetegednek. A többszörösen ölő mechanizmusok néha immunológiai természetűek, máskor meg primitívebb emlékezetből fakadnak. Földi időnk legnagyobb részében kényre-kedvre ki vagyunk szolgáltatva saját Pentagonunknak.

Micsoda elkápráztató csodák, micsoda szín és formavilág! Hát nem elbűvölő?

Lelkesedésünket csak az lohasztja le, amikor kiderül róluk, hogy ezek az izgalmasan szerveződő sejtcsoportok halálosak. A szembesülésnél úgy érzem, hogy iszonyúan be lettem csapva. Egy hatalmas, gigantikus átverés pitiáner balekja vagyok. Tudok magamról, de semmit sem tudok kezdeni a tudásommal, mert a sejtek úgy kergetőznek bennem, ahogy nekik vagy a jóistennek tetszik. Engedetlen tagjaim önálló életre kelnek, már régen kiléptek irányításom alól, nincs közöm hozzájuk, szuverén életükhöz. Semmi beleszólásom tetteikbe. Élik sejtelmes életüket. Ebben a vigasztalan helyzetben egyetlen kapaszkodóm maradt. Olyan ember mondta, akinek elhiszem. A legszebb élmény, amiben részünk lehet az életben: a rejtély.

Nem tudni, mi okozza a betegséget. Csak a produktum biztos. Az idegrostokat burkoló anyag elpusztul, merénylet áldozata lesz. Elhalt atomjai összesűrűsödnek, és védekező heget képeznek. Alkalmatlanná válnak a további ingerközvetítésre. A multiplex esetén sok helyen és bámulatos variabilitással. Ezért lesz olyan, mint a keletiek misztikus szimbóluma, a lótusz: ezerszirmú.

Lenni-nem lenni

Így férközött mellém abban a pillanatban Shakespeare. Milyen szép, hogy az irodalom ott van a zsigereinkben. És előjön, még ott is, a szakadék szélén.

Amikor 1996-ban először rakoncátlankodott a látásom, csak bosszankodtam. Néztem előre, és nem láttam semmit, a szemlélt tárgyból semmit, csak ami mellette, meg mögötte volt. A percepció utálatos elvárásolt kastélyának foglya voltam. Hát, ez marhá-

ra hiányzott, legyünk már rajta túl, millió dolgom van. Hitem töretlen volt. Beigazolódást is kaptam három évnyi tünetmentesség formájában. Na, ugye, hogy semmi komoly! Vagy mégis?

Mi a fene ez már megint? Méltatlankodtam magamban, amikor újból előjöttek látásgondjaim, éppen három évre az első eset után. Most csakis a változatosság kedvéért társasan: együtt járt egy kis szédüléssel is. Biztosan sokat dolgoztam. Majd elmúlik minden, ha lazítok a gyeplőn. Az ember javíthatatlan optimista. Vagy egy barom struccpolitikus?

Akkor szippantott be az egészségügyi gépezet. Attól fogva nem volt megállás. Sem a vizsgálatokban, sem a gyógyszerekben, sem a betegségben. Úgy éreztem, egy szörny markaiban vagyok, aki pillanatnyilag megrémiszt, de akiről csorbítatlan derűlátással feltételezem, hogy majd csak megszeli, mint a mesében a gonosz óriás, és ellenségemből hirtelen megmentőmmé avanzsál.

S akkor mondta a doktornő. Szépen, érthetően, mosolyogva ejtve ki a szavakat: sclerosis multiplex van. Hú, de jó, egy nagy kő esett le a szívemről. Szóval nem Alzheimer-kór. De a kő a gravitációnak fittyet hányva visszanehezedett ugyanoda. Akkor, amikor a doktornő ott hagyott a kis asszisztensi szobában, nagyon megijedtem. Hát ekkora a baj? Tapintatosan lelép, hogy magamban emésszem meg a hallottakat?

Fogalmam sem volt, mit jelent ez a két szó. Tudásom nem volt róla, érzéseim annál inkább. S akkor indázott felém először: lenni vagy nem lenni? Most mit csináljak? Legyek öngyilkos vagy menjek haza? Mi lesz most velem? Mi ez az egész? Miért pont én?

Amikor hazaértem, beletemetkeztem az internetbe. Mindent elolvastam, ami a témával kapcsolatos. Egy hét után elegem lett, és azt mondtam: kész, ennyi elég. Nem akarok megtudni semmi

többet róla. Nem olvasok többé róla egy betűt sem, nem fórumozok sorstársakkal. Harcolni akarok. Élni akarok. Reményeket akarok gyűjteni egy csokorba.

Régen-most

Voltak figyelmeztetések. De akkor, amikor megtörténtek velem, nem így gondoltam rájuk, nem tulajdonítottam jelentőséget nekik. Másképp rajzolódnak ki most, a beteg évek távlatából, az SM-szemüveggel nézve. Másként gondolok rájuk, más interpretációkat kapnak.

Az SM-ismerőseim élettörténete dugig van hasonlókkal. Valakinek húsz évesen kettős látása volt. Aztán ugyanennyi ideig semmi. Egy másik arról számolt be, hogy egyszer, évekkel ezelőtt a villamoson úgy görcsbe rándult a lába, olyan fájdalmasan és bénítón, hogy megrémült tőle. De elmúlt az is, aztán évekig lapult rejtkehelyén. Mint a ketrecbe zárt vadállat: a veszedelem lehetősége ott van, a gondosan felállított rácsok mögött is. A vadállat néha vészjóslóan elordítja magát, hogy ne feledkezzünk meg teljesen róla, de csak ritkán, hogy elaltassa gyanakvásunk. Mi meg elhisszük, mert el akarjuk hinni: ó, bagatell, csak egy kis szemláb-izom-baj, majd elmúlik, semmiség ez, olyan, mint kisgyerek katonadolga.

Még kicsik voltak a gyerekek, amikor vásárlásból megpakolva bandukoltunk haza. Egyszer csak elhagyott az erőm. Kiszaladt minden élet a lábamból, egy pillanatig elképzelhetetlennek tartottam, hogy tovább tudjak menni. Álljunk meg! - szoltam a fiúk után. Lihegve leraktam a szatyrokat, erőt gyűjtöttem. Jól felpakoltam, a fene vinné el! Nem láttam azt a kis ördögöt, aki már akkor és ott viczorogva kéjelgett jövőbeli győzelmén. Azt sem tudtam, hogy vannak ördögök.

Aztán, mikor egykori munkahelyemen a pénzt szállítottuk. A kocsiban elővett egy indokolatlan remegés, mintha félttem volna. Erőtlen és bizonytalan lettem pár pillanatra. Kivert a veríték, citeráztak a tagjaim, megijedtem, de annak örültem, hogy nem vagyok egyedül, mellettem van a kollégám. Pánikbeteg vagyok, vagy mi a szösz? Nem tudtam, hogy nincsenek véletlenek.

S amikor reggelente arra ébredtem, hogy sajog a karom, ezer kis tűszúrás bizsereg benne, akkor is csak legyintettem. Nem tudtam, hogy nem csak szívbaj létezik.

És mi lett volna, ha mindezeket tudom? A kisfiam azt mondta egyszer: anya, biztosan feltalálnak majd egy mi-lett-volna-készüléket. Bekapcsolod, és megnézheted rajta, mi lett volna, ha életed egy adott pontján mást választasz, másképp gondolkozol, vagy másfajta a tudásod. Nem vagyok benne biztos, de azt hiszem, rajtam ez a szuper-szerkentyű sem segített volna.

Amikor megszületünk, kapunk egy csomagot is. Ezt nem hagyhatjuk ott egy váróteremben vagy két átszállás között a peronon, ez elválaszthatatlan tőlünk, megmásíthatatlanul csak a miénk. A benne található genetikai menetrend dönti el, mi lesz velünk. Ha belelapozhatnánk és szóról szóra elolvashatnánk, akkor is csak azt érnénk el, hogy mindenről hiteles tudásunk lenne. Mindent tudnánk, csak egy valamit nem: tenni ellene.

Hozzá vagyunk szokva a valószínűtlenségekhez. Úgy akklimatizálódunk hozzájuk, mint az Andok lakói a magasságokhoz. Ezért van az, hogy ha valami hihetetlen is, elfogadhatóvá válik számunkra. Mert még most is hihetetlen nekem mindaz, ami vagyok, de elfogadom, ez van, ez vagyok.

Sokszor gondolkozok rajta, hogy mi hiányzik legjobban abból a múltból, ami már olyan távoli nekem, mint egy megsárgult, agyon-

taposott fotó. A kirándulás. Érdekes, ahogy a megszépítő messzeség alakítja a képet. Akkor nem tudtam, hogy annyira szeretek menni, most jobban hiányzik, mint egy falat kenyér.

Minden eddigi vágyam köddé homályosult, egy maradt csak meg, de az egyre markánsabban és követelőzőbben: a járni tudás. Milyen jó lenne, ha újból járhatnék! Bot nélkül, segítség nélkül, bukások nélkül, biztosan.

Elképzelem, mert tanultam, hogy így kell. Most már minden részletét, színét és hangulatát tökéletesen ismerem, mérnöki pontosságú rajzom van róla. Olyan plasztikus közelségűvé vált, hogy sokszor csak rácsodálkozom: hogyhogy nem valóság?

Eszembe jut a pszichiáter, akihez vizsgálataim első fordulójában kerültem: „képzeld el, hogy egészséges, ne vegyen tudomást a betegségéről, maga hívta elő, magának kell elpusztítania is”. Minden nap meg akarom ölni. Néha még el is hiszem, hogy sikerül. De ő egyelőre erősebb, sokkal erősebb nálam, sátáni kacajjal letipor, és csak azt veszem észre, hogy már megint a földön vagyok, és kúszok a biztonságot jelentő ágy felé, ahová még fel tudom tornázni magam. És ahol még visszabillenthetem szálnalmas keljfeljancsi testemet eredeti pozíciójába.

Fent-lent

A világ bölcsen van elrendezve. Fent az isteni szentség és lent az emberi gyarlóság. Nesze neked, emberke, itt az életfeladatod, közelíts a kettőt egymáshoz! Egy élet elég lesz hozzá?

Képzeltam valamit az életemről, de az a valaki, az a bizonyos nagyon titkos és nagyon nagy úr, akinek akaratából valamennyien meghívást kapunk az Élet című mulatsághoz, másképp döntött.

Terveimet keresztülhúzta. Néha megkérdezik: hiszel még Istenben? Most hiszek csak igazán. Amikor elhagy az erőm, amikor sírós reggelekre ébredek, amikor összevakarom testem maradék mozaikjait, akkor mindig felfelé nézek, és rá gondolok. Hálát adok, hogy új napra virradtam, és csak akkor kárhoztatom, ha összehajlik fejem fölött a horizont. Ha halál-villámok, és jajmuzsikák barna cikázása kísér. A Bibliából vett mondat lett napi imám: „Minden napunknak elég a maga terhe.”

A fent és lent kettőse egyáltalán nem csak szellemi értelemben érint meg, hanem fájoán földi értelemben is. Gyakran vagyok lent, egészen lent, a padlón csúszkorálva, mint egy eltévedt százlábú. Pár hónapja történt, hogy csengettek. Na, majd én kinyitom, gondoltam magamban nagyképuen. A falakon egyensúlyozva haladtam célom felé, komikus bicebócasággal. De a jóisten megbüntetett elbizakodottságomért. A finis előtt két méterrel akkorát zuhantam, mint egy ólajtó. Jaj, csak össze ne vérezzem a lakást!

Aztán egy másik alkalommal édes-mézes almásról fantáziáltam. Utólag belátom: jobb lett volna lehorgonyozni az ideáknál. De én okoskodtam. Versenyre keltem szűk lehetőségeimmel, immár ezredjére is, ezredik vereség után is. A spájz kövén heverő tojás elérhetetlen és bevehetetlen célnak bizonyult. Lassú ügyködésem gyors bukással ért véget. Szerencsére, hogy jöttek a gyerekek. Így csak fél órát kellett töltenem a széttrancsírozott tojások barátság-talan társaságában.

De voltam fent is, hogyne. Például amikor betegségem előrehaladt szakaszában megkaptam azt az injekciót. Soha nem felejttem el azt az eufórikus érzést. Emlékszem, még a piacra is kimentem, bevásároltam, és hazacipeltem mindent. Én, magam, egyedül. Szédülések és botorkálások nélkül. Micsoda diadal! Micsoda remények!...Tarka képzetek, kedv, remények, isten véletek?

Kapcsolatok-szakítások

Három éve még vezettem. Nagyon dühös voltam a háziorvosra, amikor letiltatta a jogosítványt. Első pillanatban úgy éreztem, hogy ő minden bajom forrása, ő a gyilkosom, a hóhérom. De aztán lehiggadt esti önelemzésemben felmentettem minden bűne alól, és kénytelen kellett lenni igazat adtam neki. Tényleg bizonytalan voltam az utóbbi időben, töredelmesen bevallhatom azt is, hogy életveszélyes. Különösen a délutáni órákban, amikor már nagyon fáradtnak éreztem magam.

Két éve nem mozdultam ki a lakásból. Az alsó szint akadálymentesítését elvégeztük, de azt mondta a férjem, marha nagy felfordulással járt, nem is érte meg a nagy célcót. Azért mégiscsak megérte, mert mégiscsak jobb. Eddig alig tudtam egyik helyiségből a másikba menni. Most legalább szabadabban mozoghatok, bár akadnak még nehézségek. A múltkor is több, mint egy órát ücsörögtem a nagy fotelban, a csengő mellett, mire végre megérkezett az ételszállító.

Kértem a férjemet, hogy csináljunk feljárót a kertbe is. Azt mondja, nincs rá ideje. Tényleg nagyon sokat dolgozik, alig van itthon. Általában egyedül vagyok. A férjem és a fiam reggelente elmegy dolgozni. A rokonaim egy része nem itt él, a másik meg szintén elfoglalt. Vannak barátaim, akikkel az utóbbi időben ismerkedtem meg, de mivel javarészt ők is korlátozottak a mozgásban, csak telefonon tartjuk a kapcsolatot. És most be kell vallanom valamit, amit mindig is szégyelltem, koloncként lógott lelkiismeretem falán. Amikor egyetemista voltam, beteg lett egy barátnőm. Sclerosisos. Minél előrébb haladt a betegségében, annál kevesebbszer látogattam meg. Úgy voltam vele, mintha fertőző beteg lenne. Noha tudtam, hogy ez lehetetlen, az a kényszerképzet alakult ki bennem, hogy elkapom tőle. Nem szerettem belenézni segélykérőszomorú szemébe, zavart akadozó beszéde, irtóztam roncs testétől.

Amikor elment, nagyon sokat sírtam. Nem az ő halála miatt, hanem azokért a halálokért, amik bennem mentek végbe.

Már tolókoksis voltam, amikor a férjemék elmentek Olaszországba, egy rafting-túrára. Akkor itt maradtam egyedül. A barátnőm megkérdezte, nem haragudtam-e rá, amiért itt hagyott engem. Nem, hadd menjen. Nem akarok terhére lenni sem neki, sem másnak. De az nagyon fájt, amikor azt mondta: értsd meg, hogy rajtad már senki sem tud segíteni.

Nem tudta, hogy van, amikor kötelező hazudni?

Tavaly egy hetet bent töltöttem a kórházban. Az adjunktusnő bemutatott a tanítványainak. Első alkalommal nem is volt baj, szépen rendbe hoztam magam a foglalkozás előtt, de második alkalommal nagyon rossz reggelre ébredtem. Pocsék éjszakám volt, elerőtlenedtem, nem volt időm semmire. Mondtam a doktornőnek, hogy most nem tudtam felkészülni. Nem baj - válaszolta mosolyogva. Hát persze, neki nem baj, de én nagyon szégyelltem magam a hallgatók előtt, a gyűrött pizsamámban, rendezetlenül. Na mindegy, a lényeg, hogy ne sajnáljanak. Azt nagyon utálok. Tessék engem nem sajnálni, magam sem teszem!

Élet-halál

A halál teljesen normális és megszokott dolog. Olyannyira, hogy észre sem vesszük, ha találkozunk vele. Állatokat ölünk meg életünk minden percében, és ugyanilyen sűrűséggel és érzelemmentesen nézzük végig idegen emberek halálát. Szemünk sem rebben, s arcunk is csak attól a chipstől mozog, amit a szemlélés közben jóízűen elrágcsálunk.

Amíg távol van, mint a csillagos ég, nem okoz lelki kínokat. Csak ha már bőrperzselő közelségbe kerül, akkor rántjuk (rántanánk) el magunkat.

Az élet hosszú megszokása felkészületlenné tesz minket saját halálunkra. Belekapaszkodunk az életbe, egyre szívósabban, egyre intenzívebben. Nem tudjuk elképzelni, hogy lemondjunk róla, még akkor sem, ha az élet elveszíti az ízét, még akkor sem, amikor elveszítettük az étvágyunkat az ízére.

Valamit tudomásul kell venni, akkor is, ha fájó és nem illik az ember magasztosult élet-képébe. Mindenképpen meghalunk. A halál a legősibb és legalapvetőbb biológiai funkciónk, amelynek szakaszain bőséges genetikai információk kalauzolnak keresztül. Az ember mániákusan szeretné hinni, hogy ha nem lennének betegségek, akkor nem lenne halál sem. Az igazság ezzel a közkedvelt, de hamis illúzióval szemben az, hogy akkor is elérne a vég, legfeljebb később. Talán csak atomnyira száradnánk és elfújna bennünket az első könnyű szél. Teljesülne Ady vágya: nem betegen egy beteg élet után halnánk meg, hanem egészségesen és a földi kaphatóságokkal túltelten.

Az élet egyébként profi szervező. Elő-halálokkal kedveskedik. Jó dajka módjára így szoktat minket a halálhoz. Szerencsére sok elő-halál van a valódira való felkészülésig, az ember élete folyamán többször érzi, hogy se útja, se jövője, se ereje nincs már, minden befejeződött, kész, igazán szép volt a jó Istentől, hogy ezt a módszeres szoktatást a nagy záráshoz kitalálta. Nekem már annyi halálom volt eddig is. Meghaltak a szemidegeim, az izmokat mozgató idegek, a vérkeringésem csatornái, és vele együtt egy csomó reményem és jövőképem. Már álmodni is szorongva merek arról az egyszerű csodáról, hogy járok.

Mire eljön az idő, addigra már annyi katasztrófát átéltem, annyi vért vesztettem, annyit féltem, sírtam és próbálkoztam hiába, hogy alig marad szegény halálnak valamije, amit elrabolhat tőlem. Hol lesz már akkor belőlem az az igazi szenvedés, amelybe belegyakorolt az élet, hol a tanácstalan kétségbeesés, hol leszek én ép önmagammal?

Remény

Az évszázad legcsúfosabb hazugsága lenne, ha jobb életkilátásokról papolnék. Ahogy Koestler írta rabságában: van olyan élethelyzet, amiben a vigasz nem vigasz már, hanem gúny. Úgy érzem, velem is gúnyt űzne az, aki boldog és mozgalmas jövőképet ecsetelne nekem. Ebből a betegségből nem lehet meggyógyulni. Mindenképpen leépüléssel jár. Csak a módokban és az időintervallumokban lehet különbség és ebben mutatkozhat meg a kegy is. A betegeknek mindössze tíz százalékanak adatik meg, hogy tolókocsi nélkül megússza.

Jelenleg azért vagyok bajban, mert nincs egy jó történetem. Amik vannak, azok régiek, az előttiek. Akkor még minden a helyén volt, mindenre volt válasz, nem kellett miérteken töprengenem, és megszállottan keresnem a válaszokat. De addig nem nyugszok, amíg nem gyártok egy jó történetet a jövőre vonatkozóan is.

Azt tanultam az ezoterikából, hogy csak a kimondott szavak okoznak galibát. Életre kelnek és úgy rángatják létrehozójukat, mint öleb a gazdáját. Ahogy Szabó Magda sem vette fel sokáig annak idején a férje halálát közlő telefont. „Tudtam mit fogok hallani, de tudtam azt is, hogy amíg ki nem mondják, addig nincs az a valami.” Ilyenformán védekezek én is. Nem beszélek a betegségről, soha, senkivel, ha nem muszáj. Ha nem beszélek róla, nincs.

Aztán itt van a spiritualitás. A felszín mögött rejtőző ígéretes értelem. Tegyük fel, hogy az ember az anyagi és az isteni keveréke, és hogy az isteni lélek tovább él; ez esetben kell, hogy valami célja legyen a napokon keresztülívelő gyötrelmes utazásnak, kell, hogy legyen valami felfelé, a létezés magasabb régióiba irányuló értelmes mozgás. Közben pedig bezsebelem a remény-morzskákat, a legapróbbakat is, és úgy fogyasztom el őket, mint egy fejedelmi lakomát.

Tudom, hogy mivel lehet szépítgetni a jelenlegi állapotot. Tudok a táplálkozás szerepéről, a vitaminok és táplálék kiegészítők fontosságáról. Hallottam Zamboni doktor sikereiről, s vannak ismerőseim, akiken az összejt javított. Tisztában vagyok a nevetés pszichózisával. S azzal is, hogy az emberiség örök szenvedéseinek reflexe. A nevetés és a sírás ugyanolyan izmokat hoz működésbe, ugyanolyan hangokat produkál, és sokszor ugyanúgy egybeolvad egymással, mint a pasztellképek ecsetvonásai. Tudatosan keresem a helyzeteket, amiken nevetni lehet. Mint az a depresszióval küzdő ismerősöm, aki szándékosan és terápiás célzattal vígjátékokkal bátyázta körül magát. Egy lépést sem lehetett tenni szobájában, anélkül, hogy bele ne botlottunk volna, egy vicces darabot rejtő DVD-be.

Valaki megkérdezte tőlem, hogy lehet úgy élni, hogy nincs semmi reményem. Ez nagy tévedés. Látszik, hogy a kérdező még nem volt reménytelen helyzetben. A remény nagy paradoxonja ugyanis az, hogy a legnagyobb reménytelenségben születik meg. Hiszem a csodát. Várok rá.

Úgy vagyok, mint az a fórumozó, aki SM-esként, 30 sub, több liter Prednisolon, és több ezer tűszúrás után is azt írta, hogy soha nem adja fel.

ICA ÉS AZ Ő HALÁLA

Vannak a nyelvünkben mozaik szavak, amiket nem nagyon értünk. Ha ezt a riportot elolvassa valaki, gazdagabb lesz egy-egyel. A neve: HKÉ. Annyit tesz: halál közeli élmény.

- Ne nézzen körül, költözés előtt állunk - pironkodik az idős házaspár, Ica és Gyszi, ahogy belépek. Valóban dobozolja vannak már a könyvek, s pakolásra vár az asztalon felhalmozott többi tárgy is. Alig akadt talpalatnyi hely a szobában, de a szívélyesen fogadott vendégnek azért azonnal kerül egy szék. A miliő láttán megfogalmazódik a fejemben a sokat citált gondolat: „ha a tárgyak beszélni tudnának!” Mert miről regélhetnének a testet szolgáló fitness-kellékek és a lelket segítő szellemi élet tárgyi relikviái? Az inga, a kristályok, az asztalon heverő tarot kártya vagy a polcokon sorakozó gyertyák? A könyvek és kazetták sokasága, a növénykert, a gyógyteák, és Gyszi „magánbirodalma”? Arról biztosan, hogy tulajdonosainak fontos az a világ, amit ezekkel a tárgyakkal meg lehet idézni: az emberi lélek, a misztikum, az ezotéria.

Engem a fő helyre ültetnek, garantáltan sugármentes helyre. Azt ígérik, itt feltöltődök energiával. Bekapcsolják számomra a sólámpát, és a színterápiát, megkínáltak Phi vízzel, és Gyszi egy vákuumos kezelést is kipróbál rajtam. Amikor már nem tudnak mivel kényeztetni, lekuporodnak ők is az asztal köré és elhangzik Ica története.

Ica története

Akkoriban, az ötvenes években még nem volt különösebb választék gyerekruhákban. Így hát nem is vásároltam babakelengyét, nem volt miből. Nem ruhával, de szeretettel vártuk a kicsit. Sokat fantáziáltam róla, ahogy más anyukák is.

Egyik este azonban, nagyon jól emlékszem még a napra is, csütörtök volt, fájni kezdett a derekam. De nem ám akárhogyan! Pokolian hasogatott. Alig vártam, hogy a kórházba érjünk, hiszen ott majd segítenek rajtam. No, nem volt nagy szerencsém. Olyan gárda volt ügyeletben, akik nem voltak a helyzet magaslatán. Kaptam egy injekciót, ami elindította a szülést. Olyan erős volt a dózis, hogy elájultam tőle.

Hirtelen azonban azt vettem észre, hogy megszűnik minden fájdalmam. Nem sajgott egyetlen porcikám sem, nem gondoltam haraggal azokra, akik a vesztemet okozták. Tulajdonképpen furcsa volt, mert nem éreztem semmit. Semmit a világon. Csak azt tudtam, hogy jó így, hogy meleg puhaság fog körül, hogy csábító fény vonz magához.

Tudtam, hogy jó helyen vagyok, tudtam, hogy a hívogató fény felé kell mennem. Tudtam azt is, hogy a fény mögött van mindaz, amire egész életemben vágytam. De megállított egy hang. Oltalmazó lepelként körülvelt és körbecirógatott.

- Te még nem mehetsz oda! De gyere, mutatok neked valamit!

Átölelt, magába olvasztott, és lágyan szárnyalt velem a teremben. Ahogy lepillantottam, láttam magam. Ott feküdtem a kórházi ágy gyűrött lepedőjén, csatakosan, meggyötörten. Bőröm szürkészöldnek tetszett, hajam izzadva tapadt a homlokomra.

- Ez nem jó vér! Nem látod? Hozz másikat! - kiáltott az egyik fehér köpenyes a másik felé.

- Micsoda fejvesztett rohanás! Miért idegeskednek? - gondoltam ekkor magamban - Hiszen olyan jól vagyok. Mire ez a nagy felhajtás?

Közben a fénylény tovább invitált. Most a kórterem egy távolabbi sarkába úsztunk. Oldalról néztük az eseményeket, mintha a kaksülő oldalpáholyában lennénk.

- Te jó isten, mit csináltál vele? - sikoltott fel a kórház „színpadán” az egyik ápolónő. Újabb kapkodás és ideges rohangálás. Aztán csend és sötétség. Kinyitottam a szemem. Ruhám a verítéktől, ágyam a vértől nedvesedett át. Mellettem egy asztalkán valami véres, gyűrött képződményt láttam. Hirtelen rájöttem, hogy az a kisbabám.

Az egyik ápoló hátrabillentette a fejét és odaszólt a mögötte állónak:

- Nem látod, hogy felébredt? Vigyétek gyorsan a gyereket!

Ica története ezzel véget ért. Úgy mesélte, mintha tegnap történt volna. Hogy lehet ilyen tisztán emlékezni negyven év távlatából? Miképp maradhatott meg minden részlet ilyen pontosan? Lehetőséges, hogy tényleg másfél órán át tartott a tusa? Ezekre a kérdésekre már az orvos válaszol.

Az orvos válaszol

Autentikus kalauzum e témában ki is lehetne más, mint egy szívsebész. Ha valahol, akkor az ő szakmájában igazán gyakran élesztik újra a betegeket. Dr. Palotás Lehel, a DEOEC Szívsebészeti Klinika adjunktusa otthon van a témában. Egy parkban találkozunk, körülöttünk zsibong az élet. Minden hangos, harsány, lüktető. Mi meg a halálról beszélgetünk.

- Lehet, hogy nem leszek szakszerű. Tudja, én nap mint nap a szakmám megoldásaival foglalkozom, nem pedig a megfogalmazásával - szabadkozik előre a doktor. Természetesen feleslegesen.

- Nálunk elég gyakoriak az újraélesztések, így egyre több a HKÉ-n, a halál közeli élményen átesett személy. Az újraélesztetteknek azonban csak egy töredéke jön vissza emlékekkel. A hirtelen meghaltaknak nagyobb esélye van erre, mint aki hosszan tartó betegség után megy el. Az élmények tartalma is különbözik. Míg az előzőnél gyakoribbak a testen kívüli élmények, addig az utóbbinál inkább víziószerű képek jellemzőek. Meg kell különböztetni a biológiai és a klinikai halált is. A biológiai halál definitív, vissza nem fordítható. A klinikai halál esetében ugyan szintén nem működnek az életfontosságú szervek, de az agyban nem történik visszafordíthatatlan károsodás. Van még benne annyi keringés, hogy agytevékenység előfordulhasson. A klinikai halál tulajdonképpen a biológiai halál előszobájának tekinthető. Klinikai halott az, akinél a halál beállta 5 percnél nem régebben történt. Ez lehet hosszabb időtartam is, így például a gyerekek és a lehültek, illetve hibernáltak esetében.

- Mi lehet az, amit ilyenkor átélnek a betegek? - faggatom tovább a szakembert.

- A megszületés élménye juthat ilyenkor az ember eszükbe. Valamifajta kiteljesedést, felszabadult állapotot élhetnek meg. Megszűnik minden béklyó és súly, ami addig a föld felé húzta.

- Lehetséges, amit Ica mesélt nekem, hogy másfél órán keresztül volt a klinikai halál állapotában?

- Igen, előfordulhat ilyesmi, abban az esetben, ha egymást követően többször megtörténik az újraélesztés.

- Mit látunk külsőleg? Hogy kell elképzelni egy klinikai halálban levő embert?

- Ilyenkor nem ver már a beteg szíve, nem lélegzik. Nincs keringés. A test színe fehérbőrűeknél hamuszürke, sötétbőrűeknél durván feketévé válik. Megszűnik a hőmérsékletszabályozás, ezért a test a levegő hőmérsékletét veszi fel.

Ica sem emlékszik könnyű szívvel vissza magára, nem volt annyira felemelő a látvány, ahogy mondja. Ezzel szemben üdítő volt a felismerés, az a merőben új tapasztalat, hogy nem szavakat hallott, hanem gondolatokat fogott fel. Telepátiáról hallottunk már, amióta világ a világ, a mai kor csodára szomjas embere meg főleg járatos ilyesfajta történetek ismeretében. Vajon mit gondol erről a pszichológus? Mi történik az emberrel ilyenkor? S mi történhetett Icával ott, a kórházi ágyon?

Dr. Dávid József azt mondja, hogy a klinikai halállal kapcsolatos elméletek Jung analitikus pszichológiájából indulnak ki. Jung megfigyelte, hogy a világ különféle részein élő népek mítoszai-ban, meséiben ugyanazok a motívumok ismétlődnek. Feltételezte, hogy az emberiségnek egy közös tudata van, amit elnevezett kollektív tudattalannak. Ennek szerkezeti elemei az ún. archetípusok, amik minden ember lelkében, emlékezetében, ha tetszik, tudat alattijában ott vannak. A halál közeli élmények is ilyen archetípusok. Éppen, mint a születés. Egyetemes élmény ez, mindenkiben megtalálható, előcsalogatható és megélhető tudás. Egyéni színezetet is kap, mégpedig az illető tapasztalatai, kultúrája, személyes élményei által. Ica esetében például a hatalmas hívogató erő, ami atyaián átölelte, valamilyen kellemes gyermekkori élmény felidézése lehetett. Valami, ami akkor, kis gyerekként jó érzéssel töltötte el, valami, amire jó visszaemlékezni, ami oltalmat adott.

Ami oltalmat adott

Ica úgy érezte, hogy Isten megvédi őt. Nem volt könnyű gyerekkora. Édesanyja hamar meghalt, még két éves sem volt akkor Ica, édesapja új feleséget hozott a házhoz. Ica sokszor fohászkodott az égiekhez, védjék meg az ő anyukáját, figyeljenek rá rendesen, óvják minden bajtól. Istenfélő családban nőtt fel, minden vasárnap misével indult, minden nap imával zárult. A szülei gyakran mondogatták neki, hogy Isten vigyáz rá, nem kell félnie semmi-

től, mert Isten mindenkit szeret, mindenkit egyformán és teljes szívéből. Ica olyan gyakran hallotta ezeket a szavakat, hogy szinte már látta is maga előtt, érezte a fönti oltalom beburkoló biztonságát.

Vajon erősödik-e az Istenhit a klinikai halál élménye után? Gyu-szi, Ica férje, aki maga is végzett teológiát a Pázmány Péter Egyetemen, hangsúlyozza: a klinikai halálban látott világnak semmi köze nincs az egyház által emlegetett mennyországhoz. Egyetlen HKÉ-ban részesült személy nem látta sem a mennyországot, sem a poklot. Csak fénylényt érzett, boldogságot és szabadságot, egyfajta felszabadultság élményt.

Az egyház eléggé ingatagon áll a klinikai halál kérdéséhez. Mint-ha nem tudná eldönteni, mit mondjon, milyen véleményt formáljon róla. Horváth László kórházlelkész hangsúlyozza, hogy mivel a klinikai halál nem azonos a biológiai halállal, az előbbi nem is tekinthető valódi halálnak. Szerinte nem is kell foglalkozni az egyháznak ezzel a kérdéssel, mert annak más feladatai vannak: a haldoklót és annak hozzátartozóit üdvösségre segíteni. Addig, amíg nem teljesen egyértelmű, hogy „mi jön ki ebből a jelenségből” és „mik társulnak hozzá”, jobb az óvatos távolságtartás.

Dr. Szathmáry Sándor református teológus professzor arról beszél, hogy, a keresztény hittől idegen a halhatatlanság. Az ember testestől-lelkestől meghal - tartja a keresztény ideológia. Ugyanakkor a Bibliából idéz ennek ellenkezőjét jelentő mondatokat: „Mindenki, aki hisz bennem, soha meg nem hal” - mondja Jézus. Vagy: „Aki hisz énbenem, az átmegy a halálból az életbe.”

A professzor egész életét a halál közeli állapotok kutatására szentelte. Egyháza ugyan egy kissé ferde szemmel nézte munkásságát, de nem akadályozta, és most már, mint mondja, nem is teszi szövé: tekintélye és befolyása megvédi őt a kellemetlenkedőktől.

Fontosnak tartja kiemelni a lényegét: a halál közeli élmény nem meghalni, hanem élni tanít meg. Az élet értelme pedig a szeretetben van.

Az élet értelme a szeretetben van

Ezt tartja Ica is. Beszélgetéseink alatt többször mondogatta, újból és újból, mint az ígét: ő azért jött vissza, hogy segítsen. A szeretet élteti. Emlegeti azt a melegséget és oltalmat, amit ott fenn érzett, amivel körülpólyázták. Talán ennek földi rekonstrukcióját szeretné itt lenni. Vagy valami hasonlót. Ahogy erről beszél, kinyílik, mosolygós és sugárzó lesz, mint egy játékába feledkező kislány. Hangsúlyozza, hogy ő segíteni akar, minél több embernek adni abból az energiából, ami neki van. Megmutatni, hol a probléma gyökere és orvoslást találni rá. Ezért foglalkozik a gyógynövényekkel, kristályokkal és a rezgésekkel.

Az „űrélményen” átesettek másképp jönnek vissza onnan, mint ahogy elmentek. Útravalót kapnak a „fentiektől”. Polcz Elaine, a neves pszichológus és tanatólógus szintén megélte a klinikai halált. Szerinte sok, addig lényegesnek tűnő dolog elveszti a fontosságát, és fordítva. Olyan élmény ez, mint amikor valaki a távcsőbe néz, aminek az egyik végén minden óriási, ami közel van. Aztán megfordítva azt tapasztalja, hogy minden, ami addig közel volt, végtelen távoli és apró, jelentéktelen folt lesz csupán.

A klinikai halállal foglalkozó szakirodalom azt állítja, hogy az ilyen és hasonló élményeken átesett emberek értékrendjében megváltozik valami. Fontosnak tartanak olyan értékeket, amit addig elhanyagoltak vagy észre sem vették azokat. Határozottabbak és nyíltabbak lesznek, empatikusabbak és segítőkészségesebbek.

„Pillanatok alatt különbséget lehet tenni lényeges és lényegtelen, igazság és hazugság között” - fogalmazza meg személyes élmé-

nyéről Spiró György. Jankovich István, a „racionalista mérnök ember így emlékezik az általa is megélt élményre: *„Azon túl mindent valami új, kozmikus szempontból vesz szemügyre (t.i. az ember), az anyagi értékek átértékelődnek, viszonylagossá válnak. A halálban szerzett beavatási élmény révén az illető bölcsebbé válik. Valamilyen tudás birtokába juthatott... megtapasztalta, hogy a jószágot és a gonoszszágot másképp értékelik odaát, mint a földi életben. Ott csak »a szeretet kozmikus harmóniatörvényei« érvényesek.»*

Ica nincs egyedül ezzel az emlékével. Noha Magyarországon még nem készültek ilyen statisztikák, azt tartják, hogy az Egyesült Államokban a lakosság 5 százaléka, azaz legalább nyolc millió ember élt át hasonlókat. Ez elég nagy szám. De mit éltek át?

De mit éltek át?

Ica csak fénylényekről és hangokról beszél, meg a tudásról, hogy otthon van, hogy ezt az állapotot kereste mindig. A beszámolóik azonban sok mindenben összezsengenek. A világ bármely táján, bármilyen korú és kultúrájú ember kerül is halál közeli állapotba, nagyjából ugyanazokat az élményeket éli át. Tizenöt eseményt rögzítettek, amelyek karakteresen jelentkeztek a túlélőknél. Közös és gyakori elem az a bizonyos vonzó fény, ami meleg, de nem égető, szikrázó, de nem vakító. Aztán valamiféle bemenet-élmény, amit barlangnak, kapunak, alagútnak neveznek jobb híján.

A legjellemzőbb az az állapot, amit egyébként egész földi pályafutásunk alatt megszállottan hajszolunk. A földi másával ellentétben azonban nem múló és nem csalóka, nem pillanatnyi és nem egyszeri: ez az öröm. Eufórikus boldogságérzés hatja át a delikvenseket. A tudomány már meg is találta a „tettet”: egy endopszichoin nevű anyag (tudományosan: polipeptid) incselkedik ilyenkor a halántéklebeny tájékán. Jótékony hormonkoktél ez.

De hisz ez a hormonoktól más esetekben is felbukkan, legalábbis ezzel érvelnek a klinikai halál ellenzői.

A klinikai halál ellenzői

Ha valami, akkor ez egy olyan tipikusan „kényes kérdés”, ami megosztja az embereket. Egyrészt vannak azok, akik életük folyamán belekerültek egy különös élménnyel járó halál közeli helyzetbe. Az ő táborukat növelik az olyan emberek is, mint például Boros Katalin, a Revital Alapítvány titkára. Ő nem élt meg semmi HKÉ-hez hasonlót, nincs is ehhez köthető rokona, de azt mondja, ez annyira természetes, hogy nem is döntés kérdése: az embernek szüksége van spirituális fejlődésre. Ő ebben a munkában talált rá erre. Vagy ott van Dr. Szathmáry Sándor professzor úr esete, aki olvasmányai révén szerzett egy olyan fokú ismeretanyagot, ami elvitte ennek irányába. S ott vannak még a hiszékenyek, a csodavárók, az égi boldogságra apelláló földi boldogtalankok.

Ám elég népes a másik tábor is. Ronald Siegel és munkatársai szerint a jelenség stressz hatására is kialakul. A bányászok vagy a tűszok esete nem csak erre bizonyíték, hanem arra is, hogy a félelem kísérőjelensége, tehát egyfajta önvédő mechanizmus. Fantáziálás és vegyszerek hatása az egész.

Az visszaemlékezéseket és annak „kitalálóját” nevetségesnek tartják. Kétségtelen, hogy léteznek egészen elképesztő élménybeszámolók is, amik fokozottan működő fantáziát sejtetnek. Erre viszont azt válaszolja a tudomány másik fele, hogy kidolgozottabb narrációval valóban találkozni, mégpedig azoknál, akik a HKÉ-t nem a klinikai halál állapotában élték át.

Ha Ica doktor Siegelnek is elmesélte volna történetét, biztosan úgy járt volna, mint annak idején, a műtét után. Akkoriban nem tudott mit kezdeni a történetekkel. Aki meghallgatta, csak legyintett rá: hülyeség, pihend ki magad! A jobb szándékúak nem mondtak semmit, csak a szemükkel üzentek: szegény Ica, agyára ment a dolog! Így hát jobbnak látta hősünk, ha hallgat. Ha megőrzi az emlékeit, amelyről egy idő után már önmaga sem tudta biztosan eldönteni, hogy igazak voltak-e vagy sem. „Mindig úgy tettem, mintha képzelődés lett volna.”

Képzelődés lett volna?

A HKÉ jelenség életünknek olyan területe, amely még tisztázásra vár. Egyetlen egy dolog bizonyos: emberek milliói látnak, vizionálnak, átélnek valamit, amiben közös vonások, tendenciák mutathatók ki. Ezt nem vitatja sem a tudomány, sem az ellenzők köre. Hogy mi okozza ezeket a képeket, mi a háttere, pszichológiában vagy fiziológiában keresendő, az már erősen kérdéses.

De talán nem is ez a lényeges. Nemes Ödön jezsuita rendfőnök szerint a japánok értetlenül néznek az európai gondolkodásra. Hogy mi az igazság? Mit számít az? Ami nekem igazság, valóság az másnak hazugság, nem létező dolog. Érdemes ezen vitázni?

Icáéktól távozóban nem tudom, hogy annak a királyi kiszolgálásnak örüljek-e inkább, amivel körbezsongtak, vagy annak a mesének, amivel Ica búcsúzik tőlem. Ezt is a vele megesettek hozadékának tartja. Hogy átélhette a mese értelmét. Talán ezért vált kedvencévé.

Egy kicsike gyerekhullámról szólt a történet, ami pajkos volt, vidám és önfeledt. Boldogan élvezte a szelet és a friss levegőt, hullámozott jobbra és balra, míg észre nem vette az előtte haladó hullámokat. De hisz ezek a partra verődnek! Megtörnek és sem-

mivé lesznek! Oda lett a pajkossága, vidámsága. Lám csak, mi vár rám, mi lesz énvelem! - kesergett. Arra járt a hullámok bölcse, látta a siránkozó kicsi hullámot. Nem értesz te semmit! - fedte meg a növendéket. Hiszen Te nem hullám vagy, hanem a nagy óceán része.

És akkor eszembe jutott Ica szeretete, Polcz Alaine távcsöve és Spiró teljessége.

MEGHALTAM EGYSZER

„Szellemileg a legpazarabb hímnős állapot, eufórikus állapot. A teremtő erő visszafogad magába.” - írja Spiró György valahol. Hogy pontosan miről van szó, az az alábbiakban kiderül.

Annak, aki egy kicsit is jártas a klinikai halál kérdéskörében, nem kell bemutatni Moody alakját. A „halálközeli állapot” kifejezés az ő nevéhez fűződik. Ő kezdett el összegyűjteni olyan kóreseteket, amik erről a jelenségről számolnak be. Számos más kutató mellett az ő neve vált ismertté és ezáltal emblematikussá a témával kapcsolatban, talán az Élet az élet után című könyve kasszasi-kere nyomán. Noha ez a könyve már 1975-ben megjelent, hozzánk csak a nyolcvanas években érkezett meg.

Azóta semmi sem állította meg diadalútját. Ahogy ez már a sláger termékekkel lenni szokott, nyomában szakértők és kutatók sokasága bukkant fel, hasonló élményeket átélők jelentkeztek, és a témát ápoló klubok alakultak. A növekvő népszerűségnek köszönhetően egyre több információ került napvilágra, egyre rendezettebbé vált a felhalmozott ismeret.

Ennek köszönhetően bárki tisztában lehet az alapfogalmakkal, aki érdeklődik a téma iránt. Tudjuk, hogy a világ bármely táján, bármilyen korú és kultúrájú ember kerül is halál közeli állapotba, nagyjából ugyanazokat az élményeket éli át. Tizenöt eseményt rögzítettek, amelyek karakteresen jelentkeztek a túlélőknél. Nem mindenkinél ugyanaz, de mindenkinél 3-5 a tipizáltak közül. Bizonyos elemek csak szélsőséges esetben jelennek meg. (pl. halottakkal való találkozás). Mások azonban mindenkinél egyformán megmutatkoznak (pl. békeesség érzése). Közös és gyakori elem az a bizonyos vonzó fény, ami meleg, de nem égető, szikrázó, de nem vakító. Aztán valamiféle bemenet-élmény, amit barlangnak, kapunak, alagútnak neveznek jobb híján.

Vannak emberek, akik a halál közeli élményt nem pár perces periódusban élik át. Ők sokkal kidolgozottabb narrációval rendelkeznek. Talán közéjük tartozik Ági is, aki elragadtatva mesél többek között az ún. selyemfűről. Ez egy puha, bársonyos gyepszőnyeg. Élénkzöld színű és selymes tapintású. Nem látszik meg benne a lábnyom. Nem lehet letaposni. Előfordulnak még rétek, virágok és lágyan suhanó alakok is ezekben a beszámolóiban.

A klinikai halál állapotában megszűnnek a fájdalmak, helyükbe folytonosan bizsergető kellemes érzések lépnek. Minden átértékelődik. *Tudom, hogy ott nem hazudnak* - jelenti ki szentencia-szerűen Ági. Nincs gyűlölet és kicsinyesség, nincs vád és számonkérés. Csak szereteteink vannak. Meg szeretet. „*Bitang jól éreztem magam*” - fogja rövide az élményt Ági.

Nehéz leírni valamit, amire nincs fogalomrendszerünk. Csak gyatra hasonlatokat tehetünk, az „olyan, mintha” szegényes képzetével élhetünk, nem nevezhetjük meg, csak körülírhatjuk. Minden olyan mámmal rokonítható az ottani érzés, amit földi létünk röpke pár évtizedében ajándékba kaptunk. A szerelem, a szeretkezés, a gyerekszülés földi érzékektől messze elrugaszkodó bódú-

latához, ahol elmosódnak a határok és ahol beleízlelhetünk a végtelenbe. Hiszen „belehalni” csak a szerelembe lehet.

„A teljességnek olyan élményében részesülsz, aminek ezen a nyomorult árnyékvilágon legfeljebb a vallási vagy a szerelmi elragadtatásban lehet hasonlata. Túl van mindazon, ami személyes és szenvedélyes. A teljesség ténylegesen beváltja benned önmagát. Vitt. Nem kifelé, a tudatomból, miként az ájulás, hanem befelé a tudatomba.” Ezek már Spiró szavai, aki szintén tett egy utazást a másik világba. Orvosa szerint három és fél percre.

Hogy pontosan mi játszódik le az agyban, azt még nem tudja megválaszolni száz százalékosan az orvostudomány. Nagyjából kétféle magyarázat létezik. Az egyik, természettudományos megközelítés szerint a halál közeli élmény az agy oxigénhiányos állapota miatt fellépő védekező mechanizmus mellékterméke. A másik, pszichológiai alapú megközelítés szerint ilyenkor a születés és a halál archetípusa aktivizálódik.

Akkor helyben vagyunk. Ahol a születés, ott a halál. Talán sokkal kisebb a különbség köztük, mint azt első pillanatban gondolnánk. Épp ahogy Spiró fogalmazta: *„...ha átlépek a sötétségnek és a fénynek ezen a határán, tudtam, akkor visszafordíthatatlan. Azt azonban nem tudtam volna megmondani, hogy a születésem vagy a halálom-e.”* Vagy ahogy Cumming verse szól: *„...az élet nem újrakezdés, S talán nem is zárójel a halál.”*

Az „űrérlelmen” átesettek pedig a két véglet között eveznek, valahol a semmi és a minden mezsgyéjén. Megfordulnak egy olyan világban, ami gyökeresen más, mint a miénk, a megszokottunk. Másképp jönnek vissza onnan, mint ahogy elmentek.

Ági szerint a legnagyobb adomány a félelem nélküliség. Ő már nem fél semmitől. Persze, nem lép le az útra a piros jelzésnél,

hisz van tudata, működik az óvatossága. De minden olyan magától értődő. Nem fél a betegségtől, a munkanélküliségtől, a kenyérgondoktól, mert tudja, van megoldás. Amit nem lehet túlélni, azt is túl lehet élni, nem olyan nagy vész. Hát, ő valóban nem vádolható fölösleges idegeskedéssel. Semmi sem zökkenti ki egyensúlyából.

- De hogyan kezeled a betegségeidet?
- Nincs betegségem, csak ha akarom. Megkérdezem magamtól: akarod ezt a betegséget? Ha nem, kikúrálom magam. Magamat gyógyítom.
- Gyógyszerekkel?
- Dehogy! Isten ments.
- És a fiaid?
- Ők nem betegek.
- Soha nem voltak betegek?
- Soha.
- Egy kis influenza, ilyesmi? - próbálkozok, mert nem akarom elhinni, hogy van ilyen, majd csak kibújik a szög a zsákból.
- Nem, mi nem ismerjük a betegséget.
- Na és a tanítás? A sok rossz gyerek? A fegyelmezési gondok? - erőlködöm még egy kicsit. Hiszen manapság nincs pedagógus, aki ne küzdene hasonlókkal - gondolom magamban.
- Az nekem nincs. Sokszor gondolok arra, hogy hátha nekem is lesz, mint sok kollégámnak, de nincs.

Ági tehát ezt kapta. Nem keveset. A félelem és a betegség nélküliséget. De nagyon szerethették az égiek, mert más tudománnyal is megajándékozták. Amikor visszatért, tudott jógázni, anélkül, hogy valaha is fogott volna ilyen jellegű könyvet a kezébe, vagy eljárt volna tanfolyamra. Megtudta a helyes táplálkozás alapvető szabályait, és meg tudja mondani, kinek mi a baja.

VALLOMÁS, AMIT TALÁN NEM KÉNE MEGVALLANI

Gondolatok a gyermekszegénység láttán

Érzékszervek tobzódásában

Láttam, ahogy a kuka fölé hajol. Belemarkol a mélyére, és főtt tésztát halász ki onnan. Szájába tömi a csodás zsákmányt, a zóna-adag makarónit. Fele már a torkát fojtogatja, másik fele még sor-sára várva kandikál ki a szájából, minden rágásnál meglibbenve, mint valami könnyű és finom szalagfüggöny. Közben felnéz, találkozik pillantásunk, de a fiú szeme semmit sem üzen. Abban sem vagyok biztos, hogy itt van. Inkább egy másik világban, ami csak az övé. Amiképp én is. Különben is: a büszke ember már a bölcsekedés ábécéskönyvében megtagadta a látható valóságot.

Aztán láttam azt is, amikor egy másik rongyélus almát kotort ki magának. Fekete körmét belevájta a poshadt gyümölcs körberágott húsába, de csak egyet harapott bele. Azt is hiába. Kipökte a földre, rá csupa-sár bakancsára, amikor társa, egy kis csikasz hátba vágta.

Hallottam, hogy ezt mondja: Ez az enyém, kispöcs. Olyanok voltak, mint a Baudelaire versben a kenyér miatt civódó két gyerek. Csak sokkal ijesztőbbek.

Aztán hallottam, máskor, egy derűs reggelen, amikor hétágra süttött a nap, és én épp egy parkon vágtam át, hogy egy nő rákiabált a gyerekére, aki véletlenül elejtett egy kiflivéget. Mit csináltál, te bűdös disznó, hogy rohadtál volna meg az anyád hasában!

Egyszer hozzá is értem egyikhez, a kezéhez, amikor lengyelkedett az aluljáróban. A lépcsők homályos mélyéről sántikált elő, téblábolt egy kicsit, aztán felém nyújtotta piszkos tenyerét. Mint

az aranyásó, aki kincset mutat. De az ő kezében nem volt kincs, csak az áthatolhatatlan koszréteg és néhány vágott seb.

Amikor közelükbe értem, érzékeny orromat mindannyiszor megcsapta az a semmi máshoz nem hasonlítható pára, ami sajátos keveréke a húgynak és kosznak, a hagymának és káposztának, a romlott sajtnak és a daganatos betegségeknek, és még legalább ezer másnak. Amikor beleszipantok ebbe a gyomorforgató maszszába, Grenouille jut eszembe. Ő vajon mit analizálna ebből a szagrengetegből? Össze tudná állítania a szegénygyerek-szagot?

Mert azt tudom, hogy részvétkeltő parfümöt komponált, és azzal tényleg úgy hatott, mint egy sápadt fiúcska, rongyos kiskabátban. Ha a kofák megszimatolták ezt a szagot, mind fület vagy datolyát dugtak a zsebébe, mert annyira gyámoltalannak és éhesnek látszott.

Elmondjam, hogy miket éreztem?

A makaróni-lakománál először felfordult a gyomrom. Másfelé akartam nézni, de nem tudtam. Odaszegezte valami a tekintetem. Egy erő, ami sokkal hatalmasabb volt az én akaratomnál, s ami nem kért, de követelt, parancsokat osztogatott, mint egy zupás őrmester. Kiadta az ukázt, figyelj oda, nézz már körül, te mentális süketnéma! Olyan szigorú fogságban tartott, mint fegyőr a többszörös gyilkost.

Az almacsatánál először meghökkentem. Össze lehet különbözni valamin, ami kevesebb a szemétnél? Aztán megijedtem, jaj, csak nehogy nekem legyen bajom ebben a hirtelen támadt purparléban. Jobb, ha odébbállok, minél hamarabb és minél sebesebben. Közben pedig minden igyekezetemmel azon voltam, hogy elfelejtsem az utcai incidenst, eltemessem emlékeim legmélyebb bugyrába, oda, ahol legalább száz privátcerberus őrökdi a renden.

A tenyér-érintésnél elrántottam kezem, mintha tüzes vas pörkölt volna rajta egyet. Annyira undorodtam, hogy utána kétszer mostam kezet, addig dörgölve, amíg ki nem pirosodott rajta a bőr.

A szaggal szemben jól bevált magán-trükköt alkalmaztam. Afféle jóga-légzést. Kumbaka utcakölykök ellen. Ha feltűnnek, veszek egy nagy levegőt, mint a víz alá bukó a lemerülés előtt. Addig tartom benn, ameddig csak engedi tíz éves pránajázó múltam. De addig mindenesetre, amíg a közelükben vagyok.

Süskind óta tudjuk, hogy az emberek behunyhatják szemüket a nagyság előtt, vagy a szörnyűség előtt, és fülüket is eldugaszolhatják, ha nem kíváncsiak a hízelgő szavakra. Egyet azonban nem tehetnek. A szag hatalmával szemben nincsenek agyafúrt ötleteik. Nélküle nincs élet, a szag a lélegzet testvére.

A legrosszabb az egészben az, hogy ez a piszkos, kéregető kis bűzcsoda gyerek. Fogalmam sincs, mit akar a teremő ezzel. Miért pont gyerek? Aki a legtisztább formák hordozója, akivel a természet is csak l'art pour l'art-t játszik.

Az írástudók hazugsága

Kétféle valóság van. Az alkotás valósága és a valóság valósága. Az alkotás forró kéjétől remegve még ott van képzeletünk üres lapján álomvilágunk a maga teljességében, a legtökéletesebb rajzolatban. Elképzelem a remekművet, amit a „hálás” témából kerekítettem. A nyomor-romantika mindig jól jön, játékos stílusgyakorlat, könnyfakasztó történetet-gyártás. Éhező staffázs-gyerekek, megrendülésig fokozott zsánerképek. De amint gondolataimat rögzíteni akarom, minden eltűnik, minden szándék köddé válik, és csak elszállt sejtelmek halvány aranyfüstje marad meg és a fekete valóság.

A valóság elriasztja ideáljainkat. Az, aki tűzbe teszi mezítelen lábát, nem fog himnuszt dalolni a tűz tiszteletére.

Valahogy elszáll költőiségünk, nem akaródzik építkezni ebből az anyagból. Mert a színek és hangulatok eltűntével maradt lecsupaszított valóság unalmas és lehangoló. Nem felemel, ami kellene az alkotáshoz, hanem lehúz, amitől nem lehet jól írni, csak jól depressziósnak lenni.

Jelzők helyett nagy igazságok indáznak elő a kollektív tudatlanságból. Megdicsőülés helyett szégyent érzünk. Az írói babérkoszorúk helyett az önmagunkkal szembeni megvetés tövisszorosít illeszthetjük fejünkre.

Több mindenért vethetjük meg magunkat. Például azért, mert nem tudunk dönteni. Mert vagy leírjuk a valóságot, és akkor az nem lesz eladható alkotás, vagy gyártunk valami piacképeset, némi hazugságtupírral, de az meg nem a valóság. Megvetés tárgya lehet fejfördítésünk, a helyszínről való gyors elviharzásunk, a folyton túlórázó hárítási mechanizmusaink.

Még jó, hogy a morfondírozás közben gazdagabbak leszünk. Gondolat-ajándékokat kapunk a nagy Láthatatlantól.

Felismerjük például, hogy az „éhes vagyok”-nál sokkal rosszabb a „szegény vagyok”. Mélyebb és átfogóbb. Mert szegénynek lenni több, mint éhezni. A szegénységet nem csillapíthatja egy darab kenyér, vagy egy félig lerágott alma. Bizonyára nem véletlen, hogy minden európai nyelv szegénynek nevezi a sajnálatra méltó személyt.

Rájövünk arra is, hogy minden, amit látunk és hallunk, előbb-utóbb a lényünkkel válik, húsunkhoz forr. Egy szempillantás, egy

szó, egy mozdulat, mely megrezegteti idegünket, az átalakítja vérünket is, szervezetünk alkotórésze lesz, s tovább él, fejlődik bennünk, velünk, addig a bizonyos utolsó dátumig. Akkor is enyém a szó, a mozdulat, az emlék, ha nem akarom. Minden, amit láttam, hallottam, tapasztaltam, én leszek egyszer.

Olvastam arról is, hogy társfelelős vagyok a teremtésben. Ebből a perspektívából viszont egyáltalán nem mindegy, hogy mit írok. Vagy hogy mit hallgatok el. Megmondta Babits : a baj nem az, ha az írástudó lába nem megy egyenesen a Csillag felé, melyre ujjá mutat. Az a baj, ha többé nem is mutat csillagra.

Kérdések a büntudat katlanjából

A valóságtól eltérített fejemben úgy kergetik egymást az álkérdések, mint macska az egeret. Lázasan vadászva, az „úgyis préda leszel” gyilkosan biztos, cinikus tudatával. Mi közöm hozzá? Ugyan, mit tehetnék? Van-e bármi is, amiben én számítok?

Kényelmességből előkotrom azt, amit Kosztolányi vallott a háborúval kapcsolatban, a tartózkodó közönyt, hátha használható. Mint tudjuk, „háborúk mindig voltak”, nem olyan nagy ügy, szegénység is mindig volt, az sem olyan nagy ügy. Ilyen az élet. Ez van. Így fullasztom a büntudatot szólam-szenybe. Ezzel el van intézve. A büntudat elaltatva, no probléma.

De ez a szerzet olyan, mint a Főnix-madár, feléled poraiból, újult erővel, s mindig erősebben, mint annak előtte. S újból kérdez. Tudsz valamit tenni? Miért nem segítesz? Miért fordítod el a fejed? Azt hiszed, elintézheted ennyivel, egy ócska c'est la vie-sóhajjal?

Hát persze, hogy nem. A kérdések ott dobognak bennem, mint ahogy a vér lüktet az ereimben. Olyan hangosan, és olyan elpusztíthatatlanul. S a szavak tengeréből kikristályosodik egyetlen, de

az megsokszorozódva, kényszerű és agresszív klón-szóként: szégyen, szégyen, szégyen. De, ha addig élek, sem tudom megmondani, mit szégyellek: magamat, amiért tehetetlen vagyok? Vagy amiért kikerülöm őket? Vagy gyávává silányult énem a szégyenem?

Vagy a fehér ingemet szégyellem, amikor ránézek az ő mocskosára? Vagy szégyellem, hogy én kristálytálkából vacsorázok kaviárt, ő meg kukából romlott makarónit? Vagy a rongyost szégyellem, amiért létezik, ahogy létezik? Vagy a többiek miatt támad bennem szégyen, akik hozzám hasonló lelki szökevények? Vagy azért szégyenkezek, mert kollektív intellektuális önkasztrálást végzünk magunkon, önként és szabadon?

Ezek a kérdések olyanok, mint az esőerdők mammutfenyői. Soha sem szűnnek meg és folyamatosan az eget ostromolják. Nagyon úgy tűnik, hogy engem is addig piszkálnak, amíg csont marad belőlem, és néhány hajcsomó. Mert amíg nincs válasz rájuk, addig kérdések maradnak. Bonckések, amik a belekig hatolnak. Meg a lélekig. Ott pedig minden megvan, amit addig gondosan eltemettem magamban, minden kérdés és minden válasz, minden költészet és az összes harmónia. Ott van minden halottam. Minden mocskom is.

Végül úgy járok majd, mint Platón, aki írt egy fizikát. De nem tudta befejezni, mert az atomok rideg világába betolakodtak az istenek, az álmok, a hangulatok és a misztériumok. És ezek után csak azt tehetem, amit ő tett. Abbahagyom. Anélkül, hogy befejezném.

A VÁDLOTTAK PADJÁN A TÜDŐRÁK

„A betegség az élet sötét oldala, a kínosabbik; a terheesebb állampolgárság. Ugyanis minden ember kettős állampolgársággal születik, egyaránt polgára az egészség és a betegség birodalmának. Bár mindannyian szívesebben használjuk az egészség útlevelét, előbb-utóbb valamennyien rákényszerülünk, hogy ha rövid időre is, de átlépjünk a másik királyság állampolgárának szerepébe.”

Ez a baj, az átlépés. Ez csöppet sem akaródzik. Szeretünk az élet naposabbik oldalán sütkezni, és a közelgő felhők esetén is inkább a hazug, ámde jótékony struccpolitikát választani, mert nem akarjuk látni, ami kellemetlen, fájdalmas vagy gyomorfelkavaró. Szeretjük felosztani a társadalmat az egészségesek és a betegek két nagy táborára, és lehetőség szerint az előbbi környékére nyomulni, kiváltságosnak képzelni magunkat, és ott maradni tűzzel-vassal, kemény erőszakkal, vagy lágy szuggesztíóval, ha kell. Mindvégig ámítani önmagunkat, a tünetek egyre növekvő és egyre tolakodóbb pizskálódásával szembemenetelve is.

És bár húzhatjuk egy darabig, az a bizonyos másik királyság előbb-utóbb beszippan minket is, mert ennél demokratikusabb államforma nincs. Aki egyszer egészséges volt, az nem kerülheti el, hogy beteg is legyen egyszer. Senki.

Persze, korántsem mindegy, milyen beteg. A vádlottak padján most az egyik legagresszívebb ül. A rák.

Amit a rák vall

Stendhal egyik regényében a főhős anyja nem hajlandó megnevezni fia betegségét, a tuberkulózist, mert attól tart, hogy a kimondott szó siettetni fogja imádott fia betegségét. Hát valahogy így vannak velem is. Misztikus szónak tulajdonítanak. Állítólag a

rák szó pusztá hallatára is több olyan beteg meghalt, aki egyébként jobb sorsra és hosszabb életre volt érdemes.

A gonosz, és legyőzhetetlen betegség, a halál szinonimája vagyok, igazi sorscsapás „... *mindaz, ami nem végzetes, az nem is rák. Érzelmi rezignáltság következtében lép fel, és együtt jár a bioenergiák csökkenésével, a remény feladásával.*” Wilhelm Reich keresetlen szavai után nincs mit csodálkozni azon, hogy utálnak, irtóznak tőlem és hogy már a nevem hallatára rosszul vannak.

Szorosan összefonódtam az érzelmekkel. Úton-útfélen azt hangoztatja a szakirodalom, hogy az elfojtott érzelmek területén indulok burjánzásnak. Létem szorosan összefügg a kielégítetlen szenvedélyekkel, a szexuálisan elnyomott, gátlásokkal küszködő, haragra képtelen emberrel, a tartós aggodalmakkal, a lemondással. Azt mondják, a melankolikus nők leggyakoribb betegsége a mellrák, meg hogy a bánat és az aggodalom is az én karjaimba löki ez embert.

Látszólag ugyanúgy élek és szaporodom mint többi sejtársam. Csakhogy velük ellentétben mohó és törtető vagyok, túlteng bennem a tettvágy, hiányzik belőlem a növekedést visszafogó mechanizmus. Expanzív módon terjeszkedek, felfalom minden társam, akinek a közelébe kerülök. Igazi ellenségnek tartanak. Így aztán csupa militarista szóval illetnek. Én vagyok az, aki „megtámadja” a testet, valóságos „sejtinváziót” produkálok, én vagyok, aki jó katonai stratégaként „szétszóródok” a szervezetben. A „támadásokra” a szervezet „védekező rendszere” összeomlik. „Hadjáratot” indítanak ellenem, „sugárkezeléssel” és „vegyi fegyverekkel” próbálnak hatástalanítani.

Sok mindent bevetettek már ellenem, de nagyon úgy tűnik, hogy egyelőre én vagyok az abszolút győztes. Az a néhány csata, amit mégis megnyertek velem szemben, jelentéktelenek, és sporadiku-

sak, említésre sem méltóak. A trófeák nagy részét még mindig én birtoklom.

Ahogy az orvos látja

Ha a tüdőrák rizikófaktorait mindenáron össze kéne szednem, akkor három pontba foglalnám össze: az életkor (a tüdőrákosok 85 százaléka 50 év feletti), a nem (4-szer annyi férfi betegszik meg, mint nő) és a légszennyezettség.

A helyzet az, hogy amíg a tüdő daganata nem ér el egy bizonyos nagyságot, addig nem okoz tüneteket. Tehát nyugodtan él és virul az a páciens is, akinek a szervezetében már ott lopakodnak a gonosz sejtfalók.

Mi történik valójában ilyenkor? Az, hogy a sejtek normális növekedését szabályozó mechanizmus egyszer csak felbomlik. A növekedést serkentő és a növekedést gátló anyagok között teljes káosz alakul ki. A gátlástalanul szaporodásnak indult sejtekből egy daganatos göb alakul ki, amely erőszakosan betör a szomszédos szervekbe, sőt a nyirok-és vérrendszerbe is. Így alakulnak ki a tüdőrák áttételei, elsősorban a májban, az agyvelőben, a csontokban és a mellékvesékben. De hogy mennyire alattomosan történik ez a támadás, azt jelzi, hogy a távoli áttételek néha csak 3-4 év múlva észlelhetők.

Szóval ez a két gond van vele: az egyik az, hogy gyorsan növekszik, a másik az, hogy csak akkor ad életjelt magáról, ha már kelőképpen elterjeszkedett.

Mégis mikor válhat gyanússá a dolog? Ha valaki például sokat köhög, ha véreset köp, ha tartós és kezelhetetlen tüdőgyulladásai vannak, ha ezekkel párhuzamosan a csontokban jelentkeznek fájdalmak.

A tüdődaganatok feltérképezése nem különösebben kellemetlen. Legutálatosabb talán a hörgőtükrözés, amely során a légcsőbe érzéstelenítőt fecskendeznek, majd a bronchológus vékony optikát vezet be az adott területre, és megszemléli a csatornák nyálkahártyáját. A többi (mint a köpetvizsgálat, vagy a röntgenvizsgálat) teljesen fájdalommentes. A tübiopszia, amilyen rosszul hangzik (az orvos vékony tűt szúr a beteg mellkasába és onnan szív le mintát), olyan ártalmatlan. Nem kell félni senkinek, ez a beavatkozás is fájdalom nélküli művelet.

Mit lehet tenni a rosszindulatú tüdőrákkal szemben? Egyrészt bizonyos esetekben segíthet a műtét. Ezek könnyen megvalósítható beavatkozások, amiket az ország területén több helyen is végeznek. Kimetszik a problémás területet, aminek lehet a következménye egy kis légzésvesztés. Ám a bennmaradó lebenyek szétterülnek és kitöltik az egész helyet, szövődmény pedig nem fordul elő gyakrabban, mint egy influenzánál. A teljes és tartós gyógyulásra épp a betegek fele számíthat, ami elég kedvező mutató, ha figyelembe vesszük, hogy nem minden betegség kecsegtet ötven százalékos túlélési eséllyel. A szerencsés ötven százalék még évekig élhet tünetmentesen.

A kissejtes tumorok esetében a már jól ismert és nem túl nagy népszerűségnek örvendő sugárterápiát és kemoterápiát felváltva, kombinálva alkalmazzák.

Őszinte leszek: azok a tüdőrákban szenvedők, akiket műtétnek nem lehet alávetni, nagy részben, előbb-utóbb haldoklóvá válik. De! Ha nem kezelnénk a pácienseket, pár hónap múlva meghalának. Ezzel a módszerrel 2-3 évre kitolható az élettartamuk, elfogadható életminőséget ajándékozva számukra.

Amit a beteg mond

Megmondom neked, hogy nem lepett meg, amit a doki mondott. Akkorra már egy csomó mizérián túl voltam, sejtettem én, hogy ezt böki ki. Rák.

Most gyógyszeres kemoterápiát kapok, ezt is orvosi felügyelet alatt. A sugárkezelésen már túl vagyok. Igen, kihullott a hajam, de leszarom. Tudod, mit, anyám, ez nem érdekel. Fizeti a tébé, évente egy ingyenesen jár, még a fazonját is választhatom. Különben is hátul már gyönyörűen nő. Hála isten, én elég jól viseltem a kemót. (köhögés, háromszori fuldokló futam)

Akad, hogy így elköhintem magam, de rohamok már szerencsére nincsenek. Meg az fránya hörghurut. Idült hörghurutom van, vagy mi az isten. Na mindegy. Hol is tartottam? Ja, a kemó. Volt olyan társam, aki totál kikészült. Képzeld, hányt, ment a hasa, félrebeszél, azt se tudta, ki volt nála. Eszméletlen, azt se tudta, mit beszél. Na, az csórókám, hiába kapta egész éjszaka a morfiumos tapaszt, meg se kottyant neki. Egész éjszaka nyüsztett, jajgatott, egyem meg a szívét, nem is aludtam egy szemhunyást sem.

Azért feküdtem le most délután. Meg egyébként is le szoktam, persze. Szóval az a nagy büdös igazság, hogy legyengít a kemó. Na, például, minden nap elbattyogok a boltba, az az én egészségügyi sétám, ne valami nagy bevásárlást képzeld el, de ami szükséges, azt megveszem, és bizony, mire hazaérek, és felmászok a harmadikra, mindig le kell pihennem. Az egy kicsit sok nekem, hogy a franc vinné el. De majdnem mindennap megteszem ezt az utat, hazamegyek, lepihenek, aztán megfőzök, megebédelek, és megint pihenek.

Anyu állandóan rágja a fülem, hogy ne bagózzak. De tudod mit? Engem megnyugtat. Nem fogod elhinni, de amikor bementem a

klinikára, látom ám, hogy a betegek pizsamában szállingóznak kifelé. Mi a fene? Arra gondoltam, na, biztos mennek egyet járnia friss levegőn. Friss levegő? A fenét! Mentek bagózni. A tüdőbetegek 80-90 százaléka nem tette le a cigit. Mennek a folyosó végére, ahol nagy táblán ki van írva: „Betegeknek kijelölt dohányzóhely.” (köhög, erőteljesen)

Szóval az anyu állandóan nyúz, hogy köttessem be az Echo tévét, mert azon nagyon sok rákos beszélgetés van, meg hozza érted, a nem tudom én honnan kivágott cikkeket, amik tuti tippeket kínálnak. Én elveszem tőle, hogy ne sértsem meg, de ahogy kihúzza a lábát, be a kukába. Nem érdekel, érted, nem érdekel, nem foglalkozom én vele.

Értsd meg, engem abszolúte nem érdekel. Én optimista a vagyok (köhög, hosszasan fulladozva, most köp is egyet) bízom benne, hogy sikerül, reménykedem, hogy fel lehet belőle gyógyulni. Akaraterő kérdése az egész. Nekem, tudod, van akaraterőm. Én meg akarok gyógyulni. Aztán az immunrendszerem is erős, megmondta a doki is öt évvel ezelőtt, amikor műtöttek. Van étvágyam. Jó, nem azt mondom, hogy marha sokat eszek, de azokhoz képest, akik egy-két kanál után abbahagyják és az is kifordul belőlük, azokhoz képest én tudok enni. Előbb is attól köhögtem, csipszet majszolgattam. Na, jó, lefogytam tizenöt kilót, most 49 vagyok, úgyhogy sztreccses cuccokat hordok. Jaj, drága, ez nem úgy van, hogy megkapom a kemót, aztán kalap, ez hosszú tortúra, nem megy hipp-hoppra. Nekem nem csak a tüdő van, hanem ott van a kétszer akkora máj, a bőrömön a csomók, meg aztán a csontomon is találtak elváltozásokat.

Tudod, mi a legszarabb? A lelki része. A legpocsékabb azt végignézni az embernek, hogy a beteg társai hogyan szenvednek. Tegnap reggel például ott mellettem halt meg egy tanárnő. A nővérek reggel rendbe tették, bepelenkázták, megfésülték, az meg fogta

magát és szépen meghalt. Már nem bírta a fájdalmat. Meghalt, letakarták, azok meg hozták azt a tepsit, berakták anyám abba a hideg fémládába, szörnyű volt. Na, mondom magamnak, ennyi egy emberi élet! Nem bírom ezt, idegileg, meg semmiképp sem, úgyhogy nem is néztem, kimentem gyorsan bagózni, a többi tüdőrákoshoz.

Vádirat helyett

Riportalanyom kemoterápiás kezeléseai mára elfogytak.

Mint ahogy kilói is. Most 45 kg. Gyakran fáradt, mostanában már be sem ágyaz, napközben sűrűn hívja a heverő. A hátán fájdalmas kitüremkedések vannak. A füle mögött egy hatalmas kékes-zöldes gumó. Az anyukája folyamatosan piszkálja, hogy menjen el vele orvoshoz. Ő meg erre azt mondja az anyjának, hagyjál békén. Nekem meg azt, hogy szüksége van a cigarettára. Mert az olyan önigazolás-féle neki. Tudniillik volt idő, amikor még a cigaretta sem kellett. Úgy érezte, akkor volt a mélyponton. Ezért volt felemelő érzés, amikor újra megkívánta, amikor rágyújthatott, és jól esett neki. Ezért alig várja, hogy szájába vehesse a cigit.

Látod, jól vagyok - üzeni vele.

JAJ AZ ÖTVENESEKNEK!

A wartburgi várban van egy festmény, amely a különböző korú embereket különböző állat formájában ábrázolja. Az ötvenes férfiak a róka, az ötvenes nők a tyúk alakját öltik fel. Most erről a róka- és tyúkkorú nemzedékről lesz szó.

Minden attól függ...

..., hogy honnan nézzük.

A sarki zöldséges méltatlankodva fogadott a minap. „Hát képzelje, azt mondja nekem, hogy csókolom! Ne b....a már meg a világ, nem gyerek ez a nő, miért nem köszön tisztességesen? Én meg azt vágtam rá, hogy jó napot kívánok, drága, hátha észbe kap!” Dohogott még egy darabig bajusza alatt a rókakorú vállalkozó, de én már messze jártam.

Eszembe jutottak azok a nőismerőseim, akik hasonlóképpen élik meg a fiatalok köszönési szokásait. Oda a nap, ha egy meghatározhatatlan korú felnőtt nőszemély lazán „lecsókolomozza” őket, vagy ha a bolt ifjú eladója merő udvariasságból, mindenféle hátsó szándék nélkül, de: „tetszikel” velük. Kikérik maguknak, ők nem nyanyák, s noha lehet, hogy ténylegesen nagymamák, nézzék meg annak őket, aminek ők magukat: nőnek.

Hát, igen, „nehéz azzal mit kezdeni, hogy kívül telik az idő, belül meg nem múlik”.

Istenem, milyen problémát okozott nekem is tizennyolc évesen, amikor csinos és fiatalos szomszédunk felajánlotta, hogy tegezzem. Hú, de nehezemre esett. Öregnek találtam a magam frissen maturáló korához képest az ő hamvadó harmincas éveit. Egyik délután pedig a Kossuth rádióban hallgattam egy műsort a Petőfi '73 című film hajdani szereplőivel. Ott emlékezett valaki arról, hogy negyvenéves „bácsik” jöttek felfedezni őket.

Ma már megmosolyogtató ez az álláspont. De csak egy ötvenes szemszögéből. A mindenkori huszonévesnek mindenkor fényéveknek tűnik ez a távolság. Olyan ez, mint az indiai mese az elefántról és az öt tanulmányozó vak tudósokról. Mindenki más-

ként írja le az állatot: az egyiknek ormányt jelent, a másiknak legyező, nagy füleket.

Az ötvenévesek koordinátája is ilyen elefánt: nem az állat maga határozza meg lényegét, hanem az, hogy hol állnak hozzá képest.

Most akkor túl öreg...

...vagy túl fiatal? Mert túl öreg ahhoz, hogy új életet kezdjen, de túl fiatal ahhoz, hogy eltemesse magát. (Amiről a Jethro Tull azt énekli: „Túl öreg a rock and roll-hoz, túl fiatal a halálhoz.”) Biztos, hogy így van ez?

Faludy György negyvenhat évesen hagyta el másodszor Magyarországot, és hetvennyolc éves, amikor visszatelepül hazájába. Egyik életkezdeté sem kamaszkori éppen. Szász Endre ötvenhat évesen fordít hátat Amerikának, sikerei szülőföldjének, és kezd neki ki tudja hányadik életének itthon. Vásáry Tamás hatvanhét évesen találkozik egy új, elsöprő szerelemmel. Na ja, könnyű a művészeknek!

Vannak hírességek, akik életük egészen kései szakaszában teljesedtek ki. Horowitz vagy Rubinstein hetven-nyolcvan évesen „érlelték meg tehetségük legnagyobbgyümölcseit”. Verdi nyolcvan évesen írta a Falstaffot. Michelangelo kilencvenévesen tervezte meg a Szent Péter bazilikát. Eva Zeisel kilencvennyolc évesen adja ki első könyvét. De ezek meg extrémítások!

Hát jó, akkor zökkenjünk vissza a talajra, az átlag hétköznapiakba és nézzünk szét saját házunk táján! Jógatársam férje elmúlt negyven, amikor gyerekkori vágyának engedelmességgel elkezdett saxofonozni. Egy numerológus ismerősöm ötvenévesen vágott neki egy főiskolának. Volt szomszédunk nyugdíjasként iratkozott be

fotóriporter tanfolyamra. Egy közös barátunk negyvenöt évesen alakított először családot.

Felmérések szerint minél később bontakozik ki az alkotóképeség, annál hosszabb ideig tart. A negyvenes évek végén kialakuló alkotókészség egészen hosszú, akár a kilencvenes évekig tartó áldásban részesül. Szintén tudományos megfigyelés: az idő döntően belső felfogás szerint működik. A korlátozás és a sürgetés negatívan hat a teljesítményre. *„Az emberek általában fenyegetésként érzékelik az idő szorítását. Az orvosok szerint a szívbetegségek hátterében rendszeresen felfedezhető a szorongó életérzés, leggyakrabban az állandó sürgetettség tudata... Talán nem véletlen, hogy a határidő szó angol megfelelőjében szerepel a »halál« szó (deadline).”*

Mindebből a laikus azt a tanulságot szűrheti le, ami népi bölcsesség formájában már több évszázada szárnyra kelt: nem az számít, hány éves vagy, hanem hogy mennyinek érzed magad. A koravén fiatalok és csibészes öregek témája már közhellyé unalmasodott.

A pszichiáter szerint meg kell tanítani helyesen öregedni az embereket. A kívülállást kell megtanulni, a lemondás képességét, a magunkról való megfélelkezés tudását, hogy a kintről szemlélés mélységét és nyugalmat markolhassa meg és a túlpörgő világfelszínt engedhesse el szóban forgó ötvenesünk.

Ha az ötvenes psziché mesélni tudna...

..., akkor véget nem érő litániába kezdene. Arról, hogy „nehéz az élet.” Mert szorít a szendvics-generáció terhe: a kirepülő gyerekek és az ellátásra szoruló szülők. Az „üres fészek” szindróma önmagában is kellő mennyiségű aggodalmat termel, nemhogy a kettő egyszerre.

Mert a „lehetőségek fölöslegének” túltermelési válsága keletkezik ilyenkor. A „hogyan cselekedjem?”, a „mi lesz, ha ezt teszem?” és „mi lesz, ha másként döntök?” millió kényszerkérdése fojtogat folyamatosan. Mert esténként jung-i kérdések garmada piszkálja az elméled: mi az élet értelme, mi a céloom, mi végre élek? Van rá szükség, meddig kellem még?

Mert a rohanó világ takarodót fúj. Mit keresünk ebben a fokozatosan és vészterhesen szárgululó világban a magunk lassuló kapacitásaival? Nem hiába mondta Popper Péter, hogy amikor az ördög az emberrel rosszat akar tenni, akkor felgyorsítja a világot. „Azok az értékek, amit a lassulás, a megfontoltság, az érzékenység hozhat az ember életébe, egyre kevésbé számítanak: tempó kell, kapacitás, információ, rivalizálás, extázis.” Mert mérce a multik teremtette fiatalság-kultusz, amit kevésbé eufemisztikusan „fiatalság-fasizmusnak” is becéznek. A reklám marketingje számára már alig létezik ez a csoport.

Mert a sztereotípiák így szól: ez egy jó kor, hisz még elég aktív, de már elég jómódú is ahhoz, hogy élje a világát. Kár, hogy a valóság otrombán belerondít ebbe az idillbe. Egyrészt nem éppen tömeges a használható tartalékot felhalmozó ötvenes. Másrészt éppen ebben a korban tetőznek azok a betegségek, amik alkalmatlanná teszik viselőjüket arra, hogy gondtalanul süttessék a hasukat.

Ez az az életszakasz, amikor már elkopik a védővonal. Értékké válik a betegség - mondja a szakember - a betegek, mint valami valutát hozzák a betegségpapírokat. Ötvenéves korára az emberek többsége egy valamit tud garantáltan begyűjteni: a betegséget. Mert a bizonytalanság, a stressz, a hajsza kumulálódik. Megszaporodnak a daganatos betegségek, a munkaképtelenség, rokkantság is nő. Az orvoshoz látogatók 12 százaléka kéri leszázalékolását. A nemek szerinti betegségek is jól körülhatárolhatóak. A nőknél depressziós tünetek szaporodnak meg, (az 50-60 éves nők

60 százaléka szenved ebben a korban) a férfiak inkább a szenvedélybetegségeket választják. A kardiológiai problémák is náluk csúcsosodnak.

Ami nem jó, az az, hogy...

...az Európai Unió hátrányos helyzetűeknek tekinti az ötven év felettieket. A munkaügyi hivatalok egy kalap alá veszik őket az alacsony iskolai végzettségűekkel, a romákkal, a tartósan nyilvántartott munkanélküliekkel, ami azért nem ugyanaz.

A negyvenes korosztálytól kezdődően senioroknak nevezik az érdekelteket. A szónak sajátos szemantikai holdudvara van. „Valamely közösség idős tagja” - állítja róla az értelmező szótár. S nyomban matuzsálemek jelennek meg lelki szemeink előtt, akinek fehér szakállánál csak életkoruk hosszabb. Vagy eszünkbe jut az ókori szenátus, netán új korunk éltes szenátorai. Egyiküknél sem a virágzó életerő a legszembeűnőbb tulajdonság. Egy szerencsésebb elnevezés kedvezőbb asszociációkhoz vezethetne.

Egy felmérés tanúsága szerint a negyvenöt feletti nők 95 százaléka nyilatkozott úgy, hogy idősebbnek kezeli őket a társadalom. A reklám marketing számára a 18-49 év mérvadó. A többi néma csend. Hetvenévesen már hitelt sem kap az arra ácsingózó.

Az ötvenesek korosztálya tele van hasznosítható élet-és munkatapasztalattal, és erejük sincs fogytán. Kissé visszás, amikor az ember olyan híreket hall, hogy „munkájában megőszült tisztességes” szakembereket, persze „érdemei elismerése mellett”, ideológiai vagy fiskális okokra hivatkozva elküldenek, hogy aztán zöldfülű újoncokkal töltsék fel megüresedő helyét. Első hallásra nemcsak megalázó, hanem abszurd is: miben nyújthat többet egy húszéves dupla annyi párjánál?

Aztán persze előfurakodik a válasz. Kéretlenül és pimaszul vágja az ember pofájába, hogy van, hogyan lenne különbség, ott van a nyelvtudás hiánya, a számítógépes világban való járatlanság, az informatika rohamos fejlődésével szembeni lépéslemaradás - hogy csak párat említsünk ízelítőül. A korosztály nagy hányada bekerül a „lecserélhető” kategóriába, tartalékréteget képez, amelyet vészterhes időszakokban, jobb híján előcitálnak. Többségében azonban lemaradnak, hátrányos helyzetbe kerülnek, diszkriminatív tényezővé degradálódnak. S mi lesz a tapasztalattal, a bölcsességgel, a letisztult értékrenddel? Ezeket egyelőre toljuk félre, rakjuk talonba, jól jönnek majd talán egyszer! Most kissé (?) anakronisztikusnak látszanak.

Az említett korosztály jelentős hányada elszegényedik. A permanensen fenntartott igényeket bajos kielégíteni permanensen szűkülő bevételi források mellett. A szociológiai felmérések szerint azonban, a diplomások között alig van elszegényedés. Kapaszkodónak ez az adat is megteszi. Szorítsuk meg jó erősen abban az esetben, ha az életünk netalántán összehoz bennünket (persze csak valami fatális véletlen folytán) egy olyan szerencsétlen többdiplomás flótással, aki kenyérgondokkal küzd.

A történelem hozzásegítette ezt a nemzedéket az alkalmazkodáshoz. Annyi jelszót kellett zászlójára tűznie, annyi egymásnak gyökeresen ellentmondó nézetet vallania, hogy az hatásos edzésprogramnak is megtette. Az átkosban elhitették vele, hogy ez a rendszer a rendszerek legjobbika. Szilárd meggyőződéssel hirdethette, hogy az úttörő ahol tud, segít. Szorgalmasan bebiflázta, hogy ötvenhatban ellenforradalom támadta meg szocialista tábor erős bástyáit. Hitte, hogy a magyar-szovjet barátságnál mélyebb kötődés nem létezik. Aztán jött a rendszerváltás, ahol felvilágosították, hogy mindez kacsa volt, semmi sem úgy volt, ahogy mondták. Más világ lesz mostan, éljen a demokrácia! Akkor bemutatatták az embereknek, de még most sem ismerik. Mindenesetre

volt itt jó néhány nézet, vezérszólam és hozzá kreálódó vezér. Volt itt sok minden és minden, ami ezek ellenkezője. Hajolt a nép hol jobbra, hol balra, voksolt hol ide, hol oda, a mindenkori hangadó kénye-kedve szerint. Ennek is van haszna. Flexibilissé nevelt a politika.

Ami jó, az az, hogy...

... az ötvenesek korosztálya tele van hasznosítható élet- és munkatapasztalattal, és erejük sincs fogytán.

... verhetetlen előnyük a fiatalsággal szemben a jobb termelékenységi mutató és a nagyobb teherbírás.

... flexibilis nemzedék.

... sokan kitűzött célokkal rendelkeznek, kellő motivációval és egzisztenciális háttérrel ahhoz, hogy zöld utat kapjanak elképzeléseikhez.

... a lakosság 40%-át alkotják majd, ami elég tetemes mennyiség, de legalábbis elegendő ahhoz, hogy ne lehessen figyelmen kívül hagyni őket.

... a munkáltatók számára is potenciális lehetőségeket kínál csoportjuk.

... egyesületek, klubok jönnek létre, amik az „elveszett korosztályt” támogatják.

... konferenciák szerveződnek, és a közszolgálati adások nagy része is foglalkozik velük.

... munkaügyi központok hirdetnek központilag finanszírozott programokat támogatásukra.

... vannak olyan projektek, mint a Pro-Age, az MBLF Ötven mínusz/plusz programja, a Korhatártalanul, a Szenior Foglalkoztatási Szövetség és társaik

... a top-vezetők kétharmada a hatvan év felettiekből kerül ki.

... a nagy konszernek egyre több munkaerőt alkalmaznak az eddig inkrimináltak számító réteg tagjai közül.

... a sikerorientált nagyvállalatok gondolnak a jövőre.

... a megkérdezett hölgyek nagy százaléka büszkén felvállalja éveit számát.

... a nők 50%-a úgy érzi, hogy a kor előrehaladtával magabiztosabb lett, és 97 %-uk nyitott új élményekre.

... a vonzó már nem egyenlő a fiatallal.

... minél később bontakozik ki az alkotóvágy, annál hosszabb életre lehet számítani.

... a belső idő sokkal fontosabb a külső időnél.

... a tudatos önvállalás sok mindenben átsegít.

... az életet a meglevő adottságok optimális kihasználásával, és a hátráltató tényezők tudatos redukálásával kell élni.

... az ötvenévesek koordinátája egy elefánt: nem az állat maga határozza meg lényegét, hanem az, hogy hol állnak hozzá képest.

Jaj az ötveneseknek?

MESE EGY AUTOGRAMGYŰJTŐRŐL

Amikor megnéztem Dr. Márián Zoltán autogramgyűjteményét a debreceni Kölcsey Művelődési Központ kiállítótermében, akkor a tengernyi grafikum káprázatos sokfélesége varázsolt el. De akkor még nem tudtam, hogy van ennél is varázslatosabb dolog: az aláírásokhoz tartozó történetek. Nekem fantasztikus mesék voltak. Tovább mesélem, hátha másnak is azok lesznek.

Mese egy kisfiúról

Van, akinek történelem, van, akinek megélt valóság. De mellékes a pozíció, hisz az időkerékbe bárki bármikor beléphet. Tegyük most ezt meg a hatvanas évek elején. Kiskamaszként az ember körbenéz, és azt látja, mindenki jeleskedik valamiben, mindenki

másban. Mindenki keresi magát. És akkor felteszi magának a kérdést alanyunk: „hát én immár mit válasszak?”

A kor, ki tudja, miért, melegágya volt a gyűjtőszenvédélynek: kártyanaptárok, szalvéták, gyufás címkék váltak felbecsülhetetlen kincsekké a lázas gyűjtők körében. Adott volt tehát a kor kínálta gyűjtőláz és adott volt hozzá egy érdeklődési terület (a politika). Ennek egyenes következménye az elhatározás: „aláírásokat fogok gyűjteni!”

A tervet azonnal tett követte. Első megcélzott személy az ország első férfija: Kádár János. Talán az ezt követő sikerélmény, a viszonylag gyors válasz lendítette tovább, talán a tinédzserben ott motoszkáló becsvágy, a jellemben domináló kitartás és türelem, később a nyomozásban rejlő szellemi izgalmak. Tény, hogy az elsőt követte a többi, először a szocialista országok, aztán Európa, aztán a világ. Az elmúlt ötven év alatt soha nem adta alább: csak-is államfők, miniszterelnökök, királyok, szultánok, császárok és cárok szerepeltek a repertoárban. Olykor a baráti listán is. II. Si-meonnal, az utolsó bolgár cárral 1972 óta váltanak üdvözlő lapokat egymással.

Mesélnek a számok

A gyűjtést 1963-ban kezdte el.

Immár 52 éve.

Lehet mondani, hogy azóta is minden áldott nap foglalkozik vele. Mert lehetséges, hogy nem ír naponta levelet, de az biztos, hogy naponta megmozdul az agytekervénye egy-egy olyan hírre, amiből az ő páratlan aláírásgyűjteménye is profitálhat.

Persze, csak szigorúan átvitt értelemben. Hisz nehéz profitorientálnak nevezni egy olyan tevékenységet, ami csak viszi a pénzt.

Az aktív időszakban heti tíz-tizenöt levelet eresztett a világ négy égtája felé. Ez és a rendszeresen küldött köszönő levelek, üdvözlő lapok, újévi vagy húsvéti jókívánságok havi pár ezer forintot elvontak a konyháról. És akkor még nem beszéltünk az aláírások érdekében történő telefonbeszélgetésekről, vagy az utazások és kiállítások költségvonzatairól.

Nem a bankszámlát növeli ez a „hivatásszerűen üzőtt hobbi” (Sztankay Ádám kifejezése), hanem más egyebet, ami pénzben nem mérhető: az örömet, a sikerélményt, az önbecsülést, a büszkeséget. Izgalmas szellemi kalandokat ad, olykor finom flow-hullámokon ringat, vagy a felfedezések aha-élményével pezsdít.

Eddig négy kiállítást élt meg a maga nemében egyedülálló sorozat. Az első kiállítást a debreceni Arany Bika Szálloda vállalta magára 2006-ban. A másodikat Budapesten, a Stefánia Palotában rendezték meg, a Legfőbb Ügyészség patronálásával. A Parlament Képviselői Irodaházában állították ki a gyűjteményt harmadjára.

Több száz ember látta a 2000 darabból álló gyűjtemény egy részét, mintegy 8-900 aláírt fotót. (és a gyakran hozzá kapcsolódó baráti leveleket). Volt olyan lelkes gyűjtő, aki kifejezetten ezért utazott Norvégiából hazánkba.

A világ 196 országából származnak az írások.

A levelezgetés kiváló türelem-edző: két hónapnál hamarabb soha nem érkezett válasz, de akadt olyan is, ami negyed évszázadot váratott magára (a brunei szultán aláírása nem kevesebb, mint 25 év alatt ért révbe).

Mesék asszonyokról

Az autogramgyűjtés nem pusztán levelek postára adásából áll. Van ennél egy sokkal izgalmasabb vetülete is. Az aláírás köré tekeredik kivétel nélkül mindig egy életrajz-kígyó is, ami, miként a neve: varázslatos, érdekes, elbűvölő.

Márián úr egy alkalommal Grazba vonatozott. Na, nem úri passzióból, hanem nyomok után kutatva. Remélte, hogy talál itt egy élő embert, aki ismerte az ő kiszemeltjét: Szendrői Török Mariann-t. Ha van a gyűjtőszenvédélynek kisangyala, akkor biztos, hogy sokszor csücsült Márián úr vállán. Hisz mit tesz isten (vagy a kisangyal?), épp egy olyan fiatalemberrel találkozott (egy grazi filmrendezővel), akinek az édesanyja éppen az említett hölgy barátnője volt. Ezután már szinte gyerekjáték bekukkantani Török Mariann izgalmas hagyatékába. A szóban forgó hölgy Puskás Tivadar nevelt lánya, mesés életet kapott a teremtőtől. Egy egyiptomi khedive szerelmét, zenélni, verselni tudást, utazásokat, pompát és szerelmeket. Először a szüleivel járta a világot, aztán egyiptomi uralkodónőként az arab világot látogatta sorra, később, már önálló nőként egész Európát. A három évi házassága alatt muzulmán hitre tért át, és muzulmán névre cserélte eredetijét. Djavidan Hanum később ezen a néven nyitott kozmetika szalont. Saját piperéit árulta Grazban, saját zeneművét adta elő Drezdában, és saját hangjátékait adta át sugárzásra a berlini rövidhullámú rádióadónak. Könyvének bemutatóján maga Thomas Mann is kuratóriumi tag volt. A legkevesebb, amit ezek után kijelenthetünk róla: nem volt egy mindennapi teremtés.

Hogy ez az állítás nem elhamarkodott, ahhoz elég egy pillantást vetni képeslapjára. Annyi ellentmondást nem tűrő vízszintes töröcskét még sohasem láttam egy rakáson. Kemény fából faragták íróját, akiről minden sértés, fájdalom, megpróbáltatás, éles szó-

gecskék formájában pattan vissza a külvilág felé (avagy rosszabb esetben a küldőnek.)

A magyar politikus hölgyek szépség-piacán nem lehet szó nélkül elmenni Apponyi Geraldine mellett. Egy magyar grófnő volt, akit egy albán - Ahmed Zogu - király vett feleségül. Sokáig nem élvezhették uralkodásukat, hiszen 1939-ben, házasságkötésük után mindössze egy évvel, Mussolini csapatai elől menekülni kényszerültek. Hosszas kerülőutak során Dél-Afrikában kötöttek ki, az egykori grófnő és királyné fiával együtt ott élte le hátralevő élete nagy részét. Írása olyan, mint ő maga. Okos, intelligens, kalligrafikus, királyi.

Ugyancsak a szívet rezegetti meg, igaz, annak borúsabb húrjait, az a levél is, ami egy libériai állami vezető asszonyságtól származik. Ruth Perry, miután leköszönt hivataláról, agyvérzést kapott. Betegsége ellenére tollat ragadott, és emberi erőfeszítéseiről hagyott megkapó grafikai nyomot a Marian úrhoz intézet levelében. Az írás a maga reszketeg, szétesett, könnyörgő betűfáival és ingatag talajával megrázó dokumentum. „Imádkozzon értem, kérem” - kiáltják fájdalmas tremorjai.

Mese akadályokról és szerencséről

Noha önmagában is csudás a gyűjtemény, fokozza értékét néhány említésre méltó tény.

Először is: sajnálatos módon nem létezik holmi aláírás-ügynökség, ahol szabadon kapható, cserélhető, vehető-vihető egy általunk kiválasztott portéka. Minden címnek, fotónak, élettörténetnek, történelmi aspektusnak, és összefüggésnek a feltárása a kitartó és szakavatott gyűjtőre vár.

Másrészt: vannak emberek, akik finoman szólva nincsenek szem előtt. Ez egy többszereplős társasjáték. A kapcsolatok bonyolult rendszere nélkül nem is funkcionálhatna. Márián úr bizonyára sokat tudna mesélni a hálózatok törvényszerűségeiről. Arról, hogy tényleg elég-e az a hat fő bárkinek az elérésére, amit annak idején Karinthy pedzegetett egy írásában, és amit manapság úton-útfélen hangoztatnak a hálózat szakértők.

Harmadszor: éppen a megcélzott társadalmi réteg, az uralkodó elit nem arról híres, hogy nyakra-főre aláírásokat osztogasson magáról. Az angol királyi család például köztudottan nem túl lelkes híve az autogramoknak. Ennek ellenére tőlük is díszleg egy-egy példány a gyűjteményben.

Marian úr évekig kereste az alkalmat, hogy ezt a kemény diót feltörje. És 1990-ben el is jött az ő ideje. Akkor látogatott ugyanis Magyarországra az angol trónörökös pár. Ezek után „csak” egy összekötő kellett, akit egy segítőkész politikus személyében meg is talált. Ő továbbította Diana hercegnőnek a magyar gyűjtő kérését. Diana hazament, és otthonában firkantotta alá az arra szánt fényképet. Titkára mellékelte hozzá egy kísérő levelet, amiben tudatosította, hogy az angol királyi családnak nem szokása ez a gesztus, de ezennel kivételt tettek, és ezt a kivételt kezelje címzettjük értékének megfelelően, azaz teljes diszkrécióval.

Igazi kuriózum II. Hasszán marokkói király autogramja, hisz ő még soha senkinek sem küldte el kézjegyét. A szerencse azonban most is kedvezett. Igaz, hogy nem osztogatott híveinek autogramokat, viszont barátkozott II. Simeon bolgár cárral... A folytatás kitalálható.

Az egyik legkalandosabb misszió Afrikába vezetett, Sierra Leone országába. Valentine Strasser, a legfiatalabb katonai vezető, aki-ből valaha államfő lett. Miután elmozdították a nem túl népszerű

diktátort, anyjával együtt egy olyan eldugott kis ablaktalan kunyhóban húzta meg magát, ahol semmi sem volt. Se posta, se közmű, se út. Ez az a hely, ahol tán még a madár se jár. Madár nem, de egy elszánt sierra leone-i tudósító igen, akinek már régi szakmai vágya volt a letűnt, kábítószerre szokott diktátorral egy interjút készíteni. A szemfüles Márián úr éppen ezzel a tudósítóra csapott le. A riporter szíves közreműködésével siker koronázta az akciót.

Ami azt illeti, majdnem minden felkérés tetejére felkerült az a bizonyos korona. Alig akad olyan ember, aki ne állt volna kötélnek. Sőt. Úgy tűnik, hogy az egykor mellőzött, valaha szebb időköt megélő, központi szerepet betöltő emberek örömmel reagálnak minden érdeklődésre. Szinte kivétel nélkül minden lecsúszott vagy bevégzett hatalmasság készségesen adott autogramot.

Régebben, amikor még nem lehetett egy könnyű szörföléssel embereket utolérni, nem volt ennyi gyűjtő. Ma, a számítógép előnyeinek köszönhetően megnőtt az önkéntes gyűjtők száma. De ilyen gazdag gyűjteménnyel kevesen rendelkeznek, nagy az időbeli sansz. Márián úr megelőzte a többségüket a diákkori starttal.

Nemcsak kitartás szükségeltetik ehhez a munkához, hanem fantázia és kombináló készség is. Kifundálni, hogy ha nem engednek be az ajtón, akkor hol találom meg az ablakot. Ha bezárul az egyik út, hol nyílik a másik. Ha nem érek időben oda, ki tudna utólag beengedni.

Rákosi írását példának okáért az öccse szolgáltatta ki. Az öregúr nemcsak tekintélyes éveinek volt birtokában (103 éves koráig élt), hanem elég tetemes mennyiségű levelezésnek is.

Márián úr nem tud megállni. Ez egy életre szóló szerelem. Már ott motoszkálnak agyában az újabb „áldozatok”, Uganda, Nigéria, Nicaragua frissen kinevezett kormányfői vagy a thaiföldi király.

Mindegyik autogram egy külön mese. Több évnyi munka és több szereplős sors-történet. Egytől egyig mindegyik ott van a fejében. Ha mondanak neki egy nevet, emlékezete képernyőjén az első, ami kirajzolódik, egy vonalkompozíció. Valamelyik alanyának kézírása.

»terefereterefere»

A SZERENCSE FIA

A Kálmánchey család, amely az 1100-as évekig vezette vissza családfáját, hagyománytisztelő lévén évente legalább egyszer összesereglik egy jó bográcsgulyásra. Egy dolog biztosan közös ebben a közel 120 fős vegyes gyülekezetben: mindegyik büszke arra a ritka névre, amit visel, miként *Kálmánchey Albert*, a „*Segítőkéz*” *Lelki Elsősegély Telefonszolgálat* debreceni szolgálatvezetője is.

- Szeret táncolni?

- Miért kérdi?

- Amikor kezembe vettem a könyvét, amit dedikált valakinek, akkor egy grafológiai csemegére akadtam az aláírásában. Akkor többek között arra gondoltam: ez az ember biztos nagyon szeret táncolni. Erre fel meglepetten olvastam a könyvben: sajnálja, hogy sohasem tanult meg úgy táncolni, ahogy szeretett volna.

- Imádom a zenét. Én szinte érzem a magyar népzene, azt az igazi erdélyit. Együtt lélegzek vele. El vagyok bűvölve, hogy milyen gyönyörűen játszanak a zenészek. Alig várom, hogy este kilenc óra legyen, akkor bekapcsolom a rádiót és boldog vagyok. Ilyenkor érzem a testemben, hogy mozdulni kellene. Azt is bevallom magának, hogy valamikor karmesternek készültem.

- Akkor én is bevallok valamit: bennem elsődlegesen nem a könyv keltette fel az érdeklődést Ön iránt, hanem a dedikálása. A keringőző girland mögött egy olyan barátságos, nagylelkű és játékosan laza ember bújt meg, akit úgy éreztem, feltétlenül meg kell ismerni.

- Ez igazán hízelgő.

- Mi készítette arra, hogy papírra vesse az emlékeit?

- Tudja, én egy kis vidéki településről származom, és aztán beke-
rültem a városba. De onnan is figyeltem a kis falu változásait, és
azt tapasztaltam, hogy bizony semmi sem olyan, mint abban a
gyönyörű múltban volt. Egyre többet gondoltam azokra a szép és
nehéz időkre, és arra, hogy talán érdemes lenne elmesélni az utó-
doknak, az unokáimnak és a gyerekeimnek, akiknek nagyon ke-
vés az idejük, hogy meghallgassák azt. Abban is reménykedtem,
hátha segít majd az életükön, a gondjaikon.

- S hogy fogadták a gyerekek a nagypapa történeteit?

- Beleolvastak. Csodálkoztak, tetszett nekik, de részletes és hasz-
nosíthatóbb véleményt nem mondtak. Na, de kicsik még. Való-
színűleg, hogy lelkükben az érdemi feldolgozás később fog meg-
történni.

- Egyébként olyan szociografikus részletességgel mutatja be a
paraszti létet, és a történelemmel sodródó kisembert, hogy arra
gondoltam olvasás közben: ezt a fiatalok kezébe kellene adni,
tankönyvként. Ha valamit hitelesen meg akarnak tudni egy régi,
letűnt világról, akkor ebből tökéletesen megtudhatják.

- Nagyon kedves magától ezt hallani, és érdekes is, hogy ezt
mondja. Tudniillik egy barátom is éppen így fogalmazott. Amikor

először hallottam ezt, akkor meglepődtem és megdöbbsentem, és azt gondoltam, hogy ezt csak az udvariasság mondatja vele.

- Ha ketten látjuk ugyanúgy, akkor abban kell lenni valaminek. Egyébként a szociografikus hűség tudatos koncepció volt, vagy spontán kifejezési mód?

- Azt hiszem, szakmai ártalom. Pszichiáter lévén megszoktam a mélységekre ásást. Amikor hallgatom az emberek történetét, akkor sok-sok részletet is meg kell hallgatnom, hiszen a részletekben van a lényeg. Ezenkívül én emlékezni akartam, pontosan leírni, hogy mi is történt.

- Az emlékezés aránytalan formáját választotta. Ezen azt értem, hogy sokkal részletesebb és hosszabba nyújtott a gyerekkor tíz-tizenöt éve, mint az azt követő közel negyven év.

- Úgy éreztem, hogy a gyerekkor kívánta tőlem leginkább a lírai kifejezőmódokat. Eredetileg én nem is akartam semmi mást leírni, csak a gyerekkort. Úgy terveztem, a házasságkötésünkig vezetem a fonalat. De aztán a barátok, a család biztatására megíródott a közelmúlt is.

- A könyvének az a címe, hogy *A szerencse fia vagyok*. Úgy tudom, ezt az édesanyja mondta Önnek egy alkalommal.

- Címet adni a legnehezebb. Nagyon sokat gondolkoztam, és már majdnem kétségbe is estem, amikor egyszer csak beugrott édesanyám mondata, teljesen váratlanul, ajándékként, amit nagyon régen, több évtizeddel ezelőtt mondott nekem. Amikor bevillant ez nekem, akkor azonnal megnyugodtam magamban, és arra gondoltam, biztosan, hogy ő ezt helyesen látja.

- Ön is így érzi?

- Hát igen, az élethez sok minden kell, többek között szerencse is. Szerencse kellett ahhoz is, hogy felvegyenek az orvosira.

- Azért a tudás sem ártott.

- Én nagyon szerettem a magyart, meg a történelmet, ha ezt tanulom, biztosan a legmagasabb célok elérése vezetett volna. A matematika és a fizika nem érdekelt annyira. De a szüleim az orvosi pályát választották és én nem akartam hálátlan lenni.

- Pedig nem ment ez teljesen zökkenőmentesen.

- Néhány hónapig - az 1956-57-es családi történések miatt - depresszióba estem. Nem akartam visszamenni az orvosi egyetemre. De két embernek köszönhetem, hogy most itt vagyok, és ebben a minőségemben vagyok itt. Egyrészt a nagybátyám megfogta a fületem, és azt mondta, márpedig visszamész, neked semmi más dolgod nincs, csak az, hogy tanulj. Aztán ott volt az osztályfőnököm is, aki látta a lelki traumámat, és segíteni próbált rajtam. Gyakran magához rendelt egy teasüteményre, ahol elbeszélgetett velem, érdeklődött, hogy vagyok.

- Volt az életének más olyan életperiódusa is, amikor ez a fajta depresszív hangulat kerekedett felül Önben?

- Nem, ezt nem mondhatnám. Én alapvetően egy életvidám, mindenben a jót kereső és a jóért küzdő ember vagyok.

- Na, és még miben szerencsés a „szerencse fia”?

- Például abban, hogy én még vallásos nevelést kaptam. Még egyetemista koromban is eljártam a templomba. Nagyon, nagyon szeretem a Bibliát, minden csoda, minden válasz megvan benne, nem tudok tőle jobbat, nem hiába nevezik a könyvek könyvének.

Soha nem csalódtam benne, és azt hiszem, egy abszolút biztos útmutató lehet bárki számára. És elárulom Önnek azt is, hogy nagyon szívesen lettem volna egy egyházközség presbitere is, nagyon boldoggá tett volna, de erről már sajnos lekéstem.

- Szerintem még tudja folytatni a szerencsesort...

- Igen, hálás vagyok a sorsnak mindenért. Azt mondom a lelki segítőknek is, amikor tanítom őket, hogy minél több dologhoz ért az ember, annál inkább állja meg a helyét az életben. Ez a repertoárnak nevezhető dolog. Egy színész is annál többet ér, minél több dologra alkalmas, minél több szerepet tud eljátszani. Az ember legyen olyan, mint Benyovszky, értsen mindenhez. Szeresse a játékokat, a természetet, az irodalmat, a munkát, a nehézségeket, a kihívásokat. Én mindent örömmel fogadtam, mert az volt az életfelfogásom, hogy minden a javamra szolgál. Én zenélek, hegedülök, zenedarabokat szerzek magamnak, szeretem a játékokat, szeretem a derűt.

- Ön jó kedélyű ember hírében áll.

- Tényleg szeretek a társaságaimban humoros lenni. A múlt héten is egy kis baráti körben voltam, amikor hazajöttem, mondtam is a feleségemnek, hogy annyit nevettek rajtam. Semmi nem esik terhemre, sem a fizikai feladatok, sem a lelkiek. Ha holnap azt mondja valaki, hogy a Szent Anna utcán a villamos sínnek utat kell készíteni, akkor én reggel hatkor már ott lennék. Ismerem az ásó nyelét, akkor meg mi a gond?

- Mit gondol: Ön azért annyira segítőkész, mert mint a telefonos lelki segítségnyújtás debreceni vezetője, nem is lehet más, vagy azért, mert eredendően ilyen a természete?

- Éltem azzal a sors adta lehetőséggel, hogy emberekkel foglalkozzak. Lehet, hogy ez természet adta tulajdonság is, de minden bizonnyal abból a kis falusi létből is fakad, amiben a gyerekkoromat éltem, és ahol elég volt egymás segítéséhez egy „gyere, már át Sándor” kiáltás.

- Hogy lehet segíteni egy bajba jutott emberen?

- Odafigyeléssel, szemmel tartással, aktuális sorshelyzetének követésével. Sokan persze a szenvedésük nélkül nem is tudnának élni. Másodszor mindenki maga tudja, mire képes, milyen helyzetben van. Én mindig megkérdem: mit tud ő csinálni abban az adott helyzetben? Min tud ő változtatni? Ezt csak ő tudja. Nem lehet tanácsokat osztogatni. Hosszú idő és türelem kell ahhoz, hogy kimunkálódjon benne a vágy: változtatni saját sorsán.

- S hogy segíthetünk mi, az egyik ember a másinak?

- Mielőtt az ember ítélkezne, magába kell néznie. Nagyon jó a mondás: van, aki előbb találja meg a másik szemében a szálkát, mint a magáéban a gerendát. Semmi értelme nincs előítéletekkel lenni az emberek iránt, semmi értelme az ítéletekkel kifogásolni, szemre hányni, megdorgálni, mert ugyanazok vagyunk. Most ő követi el a vétket, holnap meg mi magunk, s aztán szégyenkezhetünk. Az önteltség, a beképzeltség bűn. Sokkal többre haladnánk és sokkal szimpatikusabbak lennénk egymásnak, ha ezeket szem előtt tartanánk.

- Mit tehetünk, ha valaki egyáltalán nem szimpatikus számunkra?

- A szimpátia és az antipátia meglehetősen kemény emberi vonás, ösztönös, automatikus, küszködni kell vele. Engem például az antipátia kíváncsivá tesz. Amikor egy társaságban találkozok valakivel, akit a többiek nem kedvelnek, akkor odaülök és elkezdek

vele beszélni. Mindig kiderül, hogy az ellenszenvet kivívó embernek pocsék volt a gyerekkora, vagy komoly önbizalomhiánnyal viaskodik, vagy éppen szorongó alkat, és egyébként komoly értékek lappanganak benne.

- Ne haragudjon, de nagyon elkanyarodtunk, viszont egy pár szó erejéig szeretnék visszatérni a könyvre.

- Parancsoljon.

- A könyv első, hosszabb része valóban visszaemlékezés, de a másik, a rövidebb rész hat kisebb lélegzetű írást tartalmaz. Különös ívük van ezeknek. Az első sztori-jellegű történetből eljutunk az egészen filozofikus, szimbólumokkal teli utolsóig.

- Nagyon köszönöm ezt a kérdést. Eddig is faggattak már a könyvről, de a második rész valahogy eddig nem került szóba. Pedig ez a legkritikusabb része a könyvnek, mert nehezebb volt berakni, és sokkal könnyebb lett volna kihagyni.

- Szóval jól érzem én ezt az ívet?

- Ezek valóban sokat megmutatnak az emberből, a születéstől a halálig. Egyrészt ezt érezhette ívként. Másrészt viszont be kell vallanom, hogy inkább intuitív volt a történetek egymásutánisága, megérezttem, hogy ezeknek így, ilyen sorrendben kell követniük egymást.

- Egyik történetének főszereplőjét Goethétől kölcsönözte. A ifjú Werther a lelki segítőszolgálathoz fordul támaszért, de a végén mégis az öngyilkosságot választja.

- Buda Béla, az én nagyszerű mentorom és segítőm küldött nekem egy anyagot. Stuttgartban, az öngyilkosságról rendeznek kon-

ferenciát, aminek a végén éppen egy Wertherről szóló anyagot játszanak el. Nagyon izgatott lettem, mert arra gondoltam, a mi Wertherünk is lehetett volna ott. Négy vagy öt helyen az enyémet is előadtuk már, nagy sikerrel. Sokan megkönnyezték a kis darabot.

- Jób is feltűnik egyik írásában, szintén mint a segítő szolgálathoz forduló személy.

- Igen, most van a Jóbok ideje. Tele vagyunk Jóbokkal: derék, jóra való emberekkel, akik az adott társadalmi, gazdasági, politikai körülmények mellett tönkre mentek. A Bibliában Jób istenfélő, dolgos ember, aki egyszer csak mindenét elveszti. Arra gondoltam, mi lenne, ha felhívna bennünket egy ilyen ember? Mit tudnánk mi nyújtani neki?

- Na, és milyen vigaszt kaphat egy Jób?

- Vörösmartyval válaszolok: „*Nincs veszve semmi sors alatt az, ki soha el nem csüggedett*”. Tehát semmilyen körülmények között nem szabad elcsüggedni, mindig keresni kell a jóindulatú emberek társaságát, az önzetlenül segíteni tudókat. Nagyon fontosak a kapcsolatok. Fontos, hogy nyisson az ember. Ha szűk ösvényen jár, egy kis félrelépés elég ahhoz, hogy kificamodjon a bokája. Bátran kell föl vállalni mindent, és kitenni magát mindennek, a nehézségeknek is. Tehát vállalni, vállalni, vállalni.

- Van egy története, ami nem jelent meg ugyan a könyvben, de film készült belőle.

- Valóban, az *Elsodorva* című film. Egy betegem története ez, aki az öngyilkosságot választotta egy szerencsétlen élethelyzetben, de hála istennek, életben maradt. Ez a film pozitív kicsengésű, és pont az az üzenete, hogy szükség van barátokra. Maga a főszerep-

lő mondja ki: „ha nem lett volna barátom, már lehet, hogy nem is élnék.” A pácienseimen magam tapasztaltam: ha bajban vannak, beszűkítik a kapcsolataikat, felégetnek maguk körül mindent, megszakítják emberi kapcsolataikat. Nem szabad! Az emberi kapcsolatok igazi mentőövek lehetnek krízis helyzetekben.

- Ön rengeteg szomorú emberi sorssal, vagy akár tragédiával szembesült. Hogyan lehetett ezeket feldolgozni, a küszöbön kívül hagyni?

- Hát, ez jó kérdés. Tudja, a feleségem kórház helyettes igazgatója volt, rendszerint négy óra után ért haza. Mint ahogy én is. Pedig nekem már kettőkor vége volt a munkaidőmnek. Mindig kérdezte: Hát te mi a csudát csináltál egész délután? Na, ezt nehéz volt megmagyarázni neki. Én kettőtől négyig jártam a várost, betértem a könyves- vagy a lemezboltokba, kiszellőztettem magam. Nekem ez volt a lelki kiürítés ideje.

- Mivel Ön az átlagosnál sokkal több életbe nyert bepillantást, szélesebb látkörben is láthatja azokat. Ön talán meg tudja válaszolni az élet nagy kérdéseit. Például azt, hogy mi az értelme?

- Ez a hasznosságot feltételezi. Benne lenne az eredményesség és a boldogság követelése. Az életet viszont mégis csak mi tölthetjük meg tartalommal. Egyébként pedig nem más, mint a hit, a jócselekedet és a Parancsolatok megtartása. Ezekhez már nem kell több. Röviden: ott helyt állni, ahova helyezi az élet az embert, és azon a helyen a legjobbat adni. Felelősek vagyunk másokért, és magunkért is. Az ember akkor teszi a legjobbat magának, ha másokért tesz jót, ha egy jó szót mond, egy mosolyt ad, egy liftben, az utcán, a parkban.

- Ön már ment oda így egy idegenhez?

- Igen. Szeretek szóba elegyedni emberekkel, de mindig meghatározott céllal és némi kíváncsisággal. Például a villamoson oda-megyek valakihez. „Úgy látom, nagy gondban van, komoly nap vár magára”. És akkor az illető először meglepődik, aztán rám néz és mosolyog. Vagy egy pityergő kis tinédzsert látok a padon ülve. „Valami rossz dolog történt, ugye? Most látom, hogy sírsz.” Rám néz és akkor a könnybe lábadó szeme mosollyá változik.

- Nem bánta, hogy pszichiáter lett?

- Nem. Nagyon sok életet ismertem meg. Nyugodtan hajtom le a fejemet esténként. Úgy érzem többet foglalkoztam az emberekkel, mint az átlag. Mindig az izgatott, ami a *Fallada* könyvcímében van, kissé szabadon átköltve: mi van veled, emberke? A hivatásomat már kezdetben úgy képzeltem el, hogy mindenkin segíteni fogok. Az embereknek komoly igényük van saját lelki életük kézbentartására, és boldogok, ha ehhez figyelmet és segítséget kapnak. Mindig a jobbra törekedtem, valamire, ami kellemesebbé és jobb hangulatúvá teszi a környezetet.

- Tegyük fel, hogy előadást tart valahol. Mit mondana el mindenképpen a hallgatónak az utolsó szó jogán?

- A lélek nyugalomra vágyik. Meg kell tanulni kedvességet adni. Azért vagyunk a világon, hogy egymás kedvére legyünk, és nem egymás kárára.

INTERJÚ SZENTE VAJKKAL, 2006-BAN

Aki látta már egyszer, ellenállhatatlan vágyat érez, hogy újból megnézhesse. A tini rajongók azt gondolják, hogy ez a szerelem. Nem is sejtik, hogy érzéseiket teljesen más hívta elő. Úgy nevezik: tehetség.

- Tudsz róla, hogy Te vagy a legnépszerűbb színész Debrecenben?

- Hát, hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem. Mert igen. De ez egy jófajta népszerűség. Ez az a foka a népszerűségnek, aminek csak előnye van. Tudniillik ez azt jelenti, hogy azok az emberek, akik engem szeretnek, azok járnak színházba és ez megnyugtató. A rajongás abban nyilvánul meg, hogy megállítanak az utcán, utánam fordulnak, kérnek egy autogramot, és ez csupa jó dolog, mert mindez valahol a színházzal kapcsolatos. A színház szeretetével és ez szuper dolog. Lehet, hogy csak miattam néznek meg egy darabot, de közben mégis színházat látnak. Tehát, ha én lehetek az út a színházhoz, az nagy öröm.

- Tapasztalsz-e féltékenységet a kollégák részéről?

- Van, ilyesmi természetesen van, de nemcsak itt, bármilyen kollektívában, gondolom. Engem viszont ez inspirál.

- Nagyon szép és érdekes neved van? Utánanéztél eredetének?

- Az édesapám találta ki, még gyerek korában, hogy ha lesz fia, Vajknak fogják hívni. Azt mindenki tudja, hogy ez István királyunk pogány neve, ami nem azt jelenti, hogy az István megfelelője a Vajk, hanem azt, hogy egy Vajk nevű király a kereszttségben az István nevet vette fel. Török eredetű név. Azt jelenti, hogy gazdag. Nagyon szeretem, jóban vagyok vele.

- Biztos vagyok benne, hogy minden rajongód szívesen hall részleteket a „gyökerekről”...

- Hát erre azt szoktam mondani, hogy Orosházán születtem, Békéscsabán él a családom, én Budapesten, de Debrecenben és időnként Miskolcon is dolgozok. Egy szerető, békés családból jöttem. Édesanyám egy evangélikus szeretetotthon igazgatója, édesapám az Ifjúsági Ház igazgatója Békéscsabán. Van két tesóm, a nővérem két évvel idősebb nálam, az öcsém pedig most tizennégy éves. A Nemzeti Színház Akadémiájára jártam, ahova rögtön érettségi után felvettek. Amikor harmadikosok voltunk, azt mondták a lányok, menjünk le Debrecenbe, mert az akkori igazgató, Csutka István úr szeretne mindenkit személyesen megnézni. Reggel hatkor indult a vonat. Én nem nagy kedvvel, és vonakodva, de felkeltem, nem is igazán készültem. Volt nálam két kazetta, és egy könyv, ami így utólag elég érdekes, Peter Shaffer kötete, együtt az Amadeus és az Equus, s én az Amadeusból készültem. Aztán épp a másikkal, az Equus-sal hozott össze aztán a jó sorsom. A meghallgatás után harmadmagammal ide szerződ-tünk, hisz olyan szereplehetőségeket kaptunk, amit nem lehetett visszautasítani.

- Gondolkoztál már azon, mi lennél, ha nem színész lennél?

- Gondoltam már, nem egészen egy másodpercig, aztán kész. Ez annyira nem kérdés számomra.

- Több darabban is láttalak, de a legnagyobb hatással az Equus volt rám. Mit gondolsz, miért: azért, mert ez egy nagyon jól megírt darab, vagy azért, mert ebben a darabban tudtad színészi tehetségedet legjobban kamatoztatni?

- Az Equus volt a legnehezebb darabom. Sem előtte, sem utána nem kaptam még ilyen nehéz szerepet. Itt a technikai tudásomra az égvilágon semmi szükségem nem volt, itt kizárólag saját magamra volt szükségem. Már tizenhat éves koromban olvastam a darabot. Mikor kiderült, hogy én játszom, elolvastam újból. Tud-

tam, hogy muszáj tiszta fejjel érkezni a próbára, és teljes egészében rá kell bíznom magam a rendezőre. Ő viszont semmilyen instrukciót nem adott arra vonatkozóan, hogy miképp mozogjak, hogy lépjek, azt akarta, hogy magam bányásszam elő magamból ezt a figurát. Sok mindent elő tudtam húzni magamból, ami ehhez a karakterhez kellett. Ott van a lányokkal szembeni gátlásossága. Én gátlásos vagyok a lányokkal szemben, vagy legalábbis az ismerkedések kezdetén. Aztán ott van az erős hite. Mint ahogy nekem is van erős hitem. A szülők iránti szeretetét is bele tudtam tenni, noha az ő szeretete valami ellenére való szeretet. Itt a szándékoknak kell tisztának lenni, mert semmit sem ér semmilyen színpadi mozgás, vagy trükk, ha nem tiszta a szándék.

- A színház igazán közösségi munka. Egymásra vagytok utalva és hangolva. Mi a helyzet, ha valamelyik kollégád éppen indiszponált? Hogyan hat a játékra és rád?

- Igen, ez előfordul. Ez úgy hat rám, hogy megpróbálom felhúzni, oda, ahol én vagyok, és jobbra sikerül is.

- Meg szoktad nézni társaid darabjait?

- Sokat járok színházba, természetesen itt minden darabot megnézek. Szívesen megnézem színész kollégáim munkáit. És azt hiszem, tudom jónak látni, jól tudom látni.

- Abban mindenki egyetért, hogy a színház egy kellemes varázslat. De nyilván másként varázsol el egy színészt és másképp egy nézőt.

- Homlokegyenest más a kettő. Előadás után lepihenni, hazamenni egy rémes érzés. Az lehetetlen. Én annyira pörgök (egyébként is), annyira erős bennem a zakatolás így előadás után, hogy kettőig-háromig nem kerülök ágyba. Ez egy feldobott, jó állapot.

- Harmos Ilona, Kosztolányi felesége szerint a színésznők és a színészek között az a különbség, hogy míg az előbbiek az életben is nyitottak, addig a férfiak színpadi kinyílásuk után bezárkóznak, és komor, megközelíthetetlen alakokká válnak.

- Hát, a komorság nem jellemző rám. A színpadi jelenlét viszont egy különös állapot. A gátlásokból van az embernek akkor is, ha a színpadon dolgozik. De mégis annyira ki kell rakni az egész életedet oda, és ezt bárki láthatja. Bárki. És ez egy furcsa érzés, annyira megsemmisülni a színpadon. Mint az Equus-ban többször is, olyan helyzetekbe kerül az ember, hogy kínlódik, hogy rossz. Hogy fáj valami. És ezt látják, nézik, ahogy te szenvedsz. Bizarr dolog. De épp azért nyit az emberi kapcsolataiban, mert egyébként is vadidegen emberek nézik az életét.

- Úgy tudom, a szövegtanulás általában a próbákon folyik, a szituációhoz rögzítve.

- Igen, általában így történik, de most egy különös feladatot kaptam. A Producerek című darabbal készültünk a Madáchban. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy olyan színészekkel léphetek fel, mint Haumann Péter vagy Gálvölgyi János. Szóval ennek a sajtótájékoztatója után jött oda Szirtes Tamásigazgató úr, hogy be kellene állnom a Páratlan páros kettő című produkcióba, amit már négy éve sikeresen játszanak a színházban. Ez egy fantasztikus nagy lehetőség, de még életemben nem csináltam ilyet. Megkaptam a szövegkönyvet és a videokazettát. Így kellett megtanulnom a szerepet, ami nagyon fura volt.

- A most futó darabjaid közül melyik a kedvenced?

- A kedvencem a Senki sem tökéletes. Nagyon szeretem, ha szórakoznak az emberek. Szeretem, ha jól érzik magukat, ha nevet-

nek, akár kinevetnek. Ugyanakkor fantasztikus érzés egy olyan partnerrel szerepelni, mint Artúr, (Vranyecz Artúr, a debreceni Csokonai Színház színésze) egy olyan barátságot élek meg vele, ami keveseknek és kevészer adatik meg az életben. Folyamatosan tudunk egymásról, figyelünk egymásra.

- Ha már a barátságot említetted: kikből áll a baráti társaságod? Vannak közöttük szakmán kívüliek is?

- A színházban töltöm az időm kilencven százalékát, a maradék tízet pedig agyban ott. Állandóan a színház jár az eszemben, folyton csak rá gondolok. A barátaim is innen kerülnek ki, folyamatosan a színházról diskurálunk. Na, jó, azért néha másról is. De főleg és elsősorban a színházról.

- A civil ember is rengeteg szerepet játszik élete folyamán, a színésznél ehhez hozzáadódnak a színpadi szerepei is. Vagyis sok mindenben kipróbálhatja magát, sok szituációt átélhet.

- Nálam ez fordítva van. Nem úgy, hogy az ember eljátszik egy szerepet, és ezt kivetíti az életére, hanem én az életemet szeretem kivetíteni a színházra. És akkor ez biztos őszintébb, így őszintébb a dolog.

- Gyakori, hogy a színészek színpadi szerelmüket a valóságban folytatják tovább...

- Nálam még sohasem fordult elő ilyesmi. Játék közben például gyakran volt szerelmem Sallai Nóra, de az életben semmi sem volt közöttünk. Pedig Pesten még együtt is laktunk egy darabig, tisztán baráti alapon.

- Hogy állsz a szerelemmel? Mármint az életben.

- Húha... jól.

- Szóval nem szívesen beszélsz róla...

- Jól állok a szerelemmel, négy éve van egy párom, aki szintén színésznő, Budapesten. Amikor akadémista voltam, akkor végzett ő a főiskolán. Utána találkoztunk a Nemzeti Színházban, és ott ismerkedtünk meg.

- Mi a véleményed az azonos neműek szerelméről?

- Hát, erre őszintén kell válaszolni. Én nem vagyok jóban ezzel. Úgy gondolom, ez csak egy tévedés. Előfordulhat olyan állapot, hogy valaki csalódik egy fiúban, vagy lányban, csalódik önmagában vagy a szüleiben, és egy ilyen lépésre szánja el magát, mert egy fiúban tudja megtalálni a szeretetet, a vágyat, a békességet. Ez nem lehetetlen. De így születni, ilyenné válni nem lehet. Száz százalékosnak ilyennek lenni nem lehet. Ez teljeséggel kizárt. Tulajdonképpen nincs vele gondom, de nem hiszem, hogy ez véglegesen így tud alakulni az ember életében. A nő a férfinak van teremtve és viszont. Ilyen értelemben szerintem konzervatív vagyok.

- Az ember életét mindenféle érzelem kíséri, és talán túlsúlyban vannak a negatív érzelmek...

- Nem, ez nem így van. Én a jót szeretem látni. Csak. És hál' Isten nem történt velem különösebben rossz.

- Mi a helyzet a fájdalmakkal?

- Maximum testi fájdalommal szolgálhatok. A Madáchban játszottam egy Webber darabban, ami nagy megtiszteltetés volt számomra. Ennek május végén volt a bemutatója, s nekem május

hatodikán volt egy ínszalag szakadásom, ami másfél hónap lábadozással jár. Meg kellett emésztennem azt, hogy egyszer sem tudok próbálni. Még sohasem történt velem ilyesmi, soha de soha nem sérültem meg. S magam is meglepődtem, milyen hideg agygyal tudtam fogadni az egészet, hogy nem török bele. És nem is törtem. Elfogadtam. És tanultam is belőle nagyon sokat. Ráadásul sokkal hamarabb is meggyógyultam, mint ahogy az várható lett volna.

- Ady, egy kicsit elferdítve a descartes-i gondolatot, írta valahol, hogy félek, tehát vagyok...

- Én nem félek. Nem félek semmitől.

- Ha már szóba került Ady, még egy sor „férfivá varázsolt kölyök” Szerintem rólad mondta.

- Ez jó. Nagyon találó. Egyik kedvenc darabom például a Pán Péter, mert nagyon közel áll hozzám. A főszereplő nem akar felnőni, és egyébként is több közös pontunk van.

- Volt már olyan cselekedetet, amit megbántál?

- Nem tudok róla. Az embernek tudnia kell, hogy hol áll, hogy mennyit ér, hogy jó-e valamiben vagy nem. El kell fogadnia magát, bukásaival és sikereivel együtt is. És kell tudni ellenőrizni magát.

- Ahogy az ember hallgat téged, ismer a szerepeidben, olyan tökéletes képet lát, hogy az már gyanús: vannak neked egyáltalán negatív tulajdonságaid?

- Fellajstromozni természetesen nem szoktam őket. Az embernek van egy magabiztossága, ami sokszor épp a színház miatt tűnhet

nagyképűségnek vagy szemtelennek bizonyos helyzetekben. Ha az ember valamit száz százalékosan csinál, akkor elvárja a másiktól is, hogy így tegyen. A szerepemmel kapcsolatban tudok olyan hangnemben beszélni, ami talán nem illendő, mert hirtelen felindultságomban olyat mondok, vagy úgy beszélek, amit az a másik talán még sem érdemel meg. De én úgy érzem, a színházért teszem, a szerepemért teszem. Ha nem kapok meg valamit időben, nincs ott, ami kell a szerepemhez, akkor én úgy tudok leteremteni valakit, aki kétszer annyi idősebb, mint én, hogy két napig bánom utána.

- A színészekről mondják, hogy hiú emberek. Te is az vagy?

- Igen, hiúnak tartom magam, de csak egészséges mértékben. Felveszek például minden ruhát, amit rám szánnak, nem szoktam ebből problémát csinálni.

- Bár sztereotip a kérdés, de egy ilyen fiatalembernél, mint te vagy, kihagyhatatlan: hogyan képzeled el magad húsz év múlva?

- Az van, hogy engem nagyon érdekel a színház minden területe, úgyhogy a színház-csinálás is érdekel, hosszú távon. Mindent szeretnék kipróbálni, ami csak lehetséges. Ezenkívül eljátszani minden szerepet, ami rám osztható. Szeretnék sok-sok időt eltölteni a színházban és mindent megtanulni, ami ezzel kapcsolatos.

- És a magánélet?

- Ja, igen, magánélet. Mögöttem egy nagyon erős család áll, nagyon összetartó az egész család. Mivel én ezt kaptam egész gyermekkoromban, csak a szeretetet és az odaadást, ezt szeretném továbbadni. Amit tőlük kaptam. Ez nagy feladat lesz.

Mondják, hogy az ember azért jött a földre, hogy megtalálja azt a mondatot, amiért érdemes élni. Szenté Vajk megtalálta. De beírte egy szóval is. Azóta ott echózik körülötte, benne, belőle: színház, színház, színház....

SZTÁR SZÜLETETT

Ha sztár, akkor botrány, vetkőzés, verekedés vagy valami hasonló. Legalább egy fél óra főzőműsorban, és minimum két mondat a bulvárban. A műsztárok a sztárgyár futószalagján termelődnek. Ez most igazi.

Amikor hétfőn délelőtt Kati, a feleség meghallgatta a körzeti rádió híreit, amiben a helyi pénzzállító elleni támadásról számoltak be, és egy úrról, aki a haramia nyomába eredt, tudta, hogy ő az: - Ez csak Laci lehetett! - mondta rögtön.

Laci egy hatvanhét éves férfi. Kora alapján akár nevezhetnének bácsinak is, de ez annyira méltatlan hozzá. Egy jóvágású, stramm úriember a nyugdíj és az öröklét határán. Ő legalábbis azt vallja, hogy sohasem fog meghalni. Örök túlélő. Tudja, hogy milyen a halál előtti állapot, többször átélte. Tényleg pereg a film.

Egyszer Pestről tartott hazafelé, Debrecenbe. A Hortobágyon egy kanyarból jött kifelé, amikor hirtelen szembetalálta magát a keresztben álló nyerges vontatóval. Felmérte a helyzetet és egy szemvillanás alatt döntött. Mint utóbb kiderült, remekül. Sikerült az utolsó pillanatban kiugrania a kocsiból. A következőben már le is darálta öreg Ladáját a pótkocsi. A kivonuló rendőrök keresték a hallottat. Nem akarták elhinni, hogy nincs a járműben holttest. Ilyen csak filmekben fordul elő, kaszkadőrök mutatványiban. Meg az életben, ha Varga László a sofőr.

Örökké a lét és a nem lét vékony mezsgyéjén lebegett. Vagyis inkább száguldott. Vadászpülőként.

Megszokta a fegyelmet, azt, hogy a szabályokat nem véletlenül találták ki, azt, hogy az előírásokat be kell tartani, mert millimétereken és másodperceken múlnak életek. Megtanulta, hogy nem lehet hosszasan lamentálni dolgokon, hogy azonnali döntések és azonnali cselekvések segíthetnek a másikon. Megszokta, hogy a másakra is kell figyelni, hogy figyelni kell mindenre.

Legfontosabb a figyelem megoszlás. Ezt kellett mesteri fokra fejleszteni. Hajdani bajtársaival kedvenc szórakozásuk volt a főtt krumpli dobálás. Az nyert, aki többször szúrta villáját a feje fölött villámsebesen elrepülő gumókba.

A rendőrségi szóvivő szerint Varga László valószínűleg nem volt tudatában milyen veszélyben van, amikor üldözőbe vette a rablót. Varga László azonban épp ellenkezőleg, azt állítja, hogy pontosan tudta, de nem érdekelte, mert ő egy bizonyos embercsoport tagja. Ez a faj leginkább a World Trade Center összeomlásakor mutatta meg magát. Akkor minden ember önkéntelenül szétspriccelt a szélrózsa minden irányába. Látni lehetett viszont néhány örültet, akik a romok felé vették az irányt. Na, ő is ahhoz a néhányhoz tartozik. A romok-felé-sietőkhöz.

Oda megy, ahol baj szimatol. Annak segít, akit bántanak. A fő utcán megtámadott rendőröknek, a villamoson inzultált néniknek. „Akármilyen baj volt az életben, ahol ott voltam, én mindig beavatkoztam.”

Azon a reggelen kellemes tavaszi idő volt. Varga László elindult hét eleji rutin-útjára. Először a bankból vett ki pénzt, aztán betért a lottózóba, szokásos újságjáért. Onnan lépett ki, amikor egy

pénzszállító autóra figyelt fel. Az út mellett állt. Nem nagy ügy, mindennapos látvány. Kiszállt belőle egy filigrán nő. Láttunk már ilyet is.

Összeütközött egy férfival. Ez is megtörténhet.

De a következő pillanatban világossá vált Varga László számára, hogy „ez több kettőnél”, itt nem egy véletlen megbotlásról van szó. A férfi fején sí maszk és sötét napszemüveg, kezében a nőtől elszedett zsák.

Varga László sem volt rest, a rabló nyomába iramodott. Eltökélte, hogy megragadja a grabancát, lerángatja róla a csuklyát, „valami kézzel fogható tárgyat leszed arról a pasasról”, ha addig él is, sőt, szerencsés esetben még DNS-mintákra alkalmas hajakat is magával ránt. Így gondolta ki magában.

Amikor a menekülő észrevette üldözőjét, megfordult. A fegyver remegett a kezében. Varga László is eléggé felhevült már addigra. „Ide lőj, a kurva anyádat, ha mersz!” És rábökött széles mellére. „Na, szarházi, nem tudsz löni, most megfoglak!” - replikázott még tovább. Azzal megragadta a rabló szemüvegét, és lecibálta róla. De többet már nem tudott tenni, mert akkor már elöntötte fejét a vér. A támadó kétszer ütött rá használaton kívüli pisztollyával. Aztán eliszkolt.

Minden olyan volt, mint egy pantomim. Csendes, egy árva szó sem hangzott el. Az emberek csak álltak, „mint égen a csillagok”, mozdulatlan és szó nélkül. Csak Varga László kiáltásai törték meg a síri csendet: „Azonnal engedd el a biztonsági ört! Valaki álljon elibe! Állják el az útját!”

Amikor a rádióriporter megkérdezte: tudja-e, hogy másképp is végződhetett volna, akkor Varga László határozottan bólogatva csak annyit válaszolt: tudom, tudom, el is foghattam volna.

Ezután kézenfekvő a kérdés.

- Optimista embernek tartja magát?
- Nem, én rendes embernek tartom magam. Bennem belső indíttatás, hogy mindenféleképpen megakadályozzam, hogy valaki elvegye a másét. Mint ember, köteles vagyok a másik embertársamnak segíteni.
- Azért ehhez mégiscsak kell egy bizonyos mennyiségű kurázsiz.
- Ide figyeljen, ha kilép innen, nézze csak meg, hogy a cserepek hogy állnak a háztetőn! Na, ugye? Sikeresen elmentem, sikeresen hazaértem.
- Mit gondol erről az egész esetről?
- Leckét kaptak a bűnözők. Ezután nemcsak azt kell felmérniük, hogy hol a bank, hanem azt is, hogy Laci bácsi vajon hol van most. Mert ha Laci bácsi ott van a környéken, akkor jobb, ha nem rabolnak.
- Mondott magának valaki köszönetet?
- Csak a rendőrség... Nézze, én ezt nem köszönetért csináltam. Ez nem egy hősie tett volt, csak egy egyszerű hétköznapi. De azért az nagyon fáj, ha valaki azt mondja, na, itt van már Tell Vilmos. Az ilyen lenézi a bátorságot.
- Szóval mégis csak bátor tettek tartja, ami történt?
- Csak egy hétköznapi cselekedetnek.

TEDD ELMÉD KELLEMES HELLYÉ!

Beszélgetés Zoltai Mikóssal, jógaterapeutával

Ez egy olyan beszélgetés volt, ahol kicsit feje tetejére állt a világ. Több szempontból is. Például a riporter gyakrabban érezhette magát riportalannak, mint ahogy ez megszokott. De ez az újszerű szereposztás semmi ahhoz képest, hogy a kérdező világról alkotott addigi nézeteit is fenekestül felfordította a válaszadó. A „felforgató” valaha tanár volt. Gyermekkorában személyesen találkozott „Rákosi pajtással”, ami nem tölti el büszkeséggel, és játszott árokcicát Szentgyörgyi Alberttel, ami viszont igen. India legnagyobb jógamestereitől tanult. Utána pedig tanított mindenhol, ahol erre alkalom kínálkozott. Ő olyan a keleti régió jógatörténetében, mint Gogol az orosz irodalomban: a jógázók zöme az ő köpönyegéből bújt ki. A neve Zoltai Miklós, „foglalkozása” szolgál, tevékenysége szolgálat.

(Minden a rendes kerékvágásban haladt. Időpont egyeztetés telefonon, találka pontban a megbeszélt időpontban, kézfogás, kényelembe helyezkedés, diktafon be... és aztán, hm.... ki. Megadta magát. Bocsánat, bocsánat... micsoda malőr... ne haragudjon...)

- Kedves Vera! Miért szabadkozik? Nem tudja, hogy ezek az érzelmek nem léteznek? Ezek csak fikciók! Miért zavarja? Ez a mi kultúránk ostoba találmányai közé tartozik, amikor a személyiség önmagát a tanult minták alapján összezavarja. Nincs erre szükség!

- Igen, igen. *(hebegek valamit, amivel odébb legyezem zavarom.)*

- Ide figyeljen! Most mentegeti magát. Többször elmondta, hogy bocsánat, elnézést. De mondja meg: maga szerint így születnek az emberek? Nem, nem így nem születnek. Nem így született Vera sem és más sem. Nem azzal születtünk, hogy megsértődünk vagy mérgesek leszünk. Hogy bosszút állunk. Vagy nagyképűen pöf-feszkedünk. A sértettség, a félelem, a szomorúság, a harag és

társaik nem létező tulajdonságok. Ezek kosztümök, felvett min-ták, amelyeket megtanultuk gyermekkorunkban. És mégis, évez-redek óta nem jöttünk rá erre az alapigazságra, mert az ember nem tanul, hanem inkább visszafejlődik, mert a tudata az anyag-hoz kötött. Én is tele voltam tévedésekkel.

- Mire gondol?

- Ilyen voltam én is. Amikor először kimentem pár diplomával a zsebemben és nagy garral Indiába, hogy na, én majd megmuta-tom, mit tudok, akkor azt kérdezte a Mesterem az első találkozá-sunkkor: „Mondd, miért nem mosolyogsz?” Na, ez után a kérdés után meg pláne nem volt kedvem mosolyogni! Tökéletesen fel voltam háborodva! De hisz én azért jöttem, hogy tanítson, nem pedig azért, hogy ilyen baromságokat kérdezzen. Mi köze van hozzá, hogy mosolygok, vagy nem mosolygok, azt csinálom, amit akarok, de mit képzelsz, hogy én mi a francnak jöttem ide?! Fi-gyelte most a hangomat?

- *(Nem lehetett nem figyelni a finoman elkarikírozott méltatlan-kodás erőteljes felhangjaira)*

- Na, ez a mi kultúránk. A Mester mosolygott és elment. Mi meg csak vártuk, hogy na, mikor szólnak, mikor lesz már itt egy jó kis spirituális előadás, mikor adja át a Mester a tudását nekünk, „ki-választottaknak”? S így tartott ez napokig. A Mester erre ment, meg arra ment, mentében kedvesen ránk mosolygott, és ennyi. Ő még mindig látta az arcunkon ezt az európai maszkot. Aztán per-sze mindennek eljön az ideje. Én is megkaptam a beavatásomat, amikor kellett.

- A beavatás szó még ma is, amikor már hallani egy s mást róla, szóval még ma is kíváncsivá teszi a beavatatlant. Mire kell gon-dolnunk?

- Nem az aspiráns választja a mestert, hanem fordítva. A Mester pontosan tudja, hogy az ember, aki előtte áll, milyen fejlődési fokon van. Az én Mesterem még azt is tudta, hány fogam van vagy hány hajszálam. A mester tisztában van vele, hogy mire van szüksége a tanítványnak. Olyan szintű gyakorlatot, beavatást ad,

amely megfelelően biztosítja a tanítvány mindenirányú karmikus fejlődését. Hogy a beavatáskor mi történik az, s hogy mi a kapott gyakorlat, az a „hallgatás törvénye” alá tartozik. Nem beszélhetünk arról, hogy mi történt kettőnk között. Ennek védelmi oka van. Ha beszélnék róla, akkor nagyon sok ember félreértené a hallottakat, problémát jelentene neki. Történhetne ellenkezőleg is: túlzottan belelkesedne. „Lovagolni nem tudok, de meg akarom nyerni a derbit!” Ez a mentalitás kerekedne felül.

- Milyen nyelven kommunikált a mesterével? *(A riportalany mosolya a riporter tudatlanságát osztályozza. Azt nem mondom meg, hányasra.)*

- Van televíziója?

- Persze.

- Csodának tartja, amit abban lát?

- Igen.

- Igen??!!

- *(Hú, érzem, hogy ezt a választ elszúrtam)*

- Az nem csoda, az technika. A világ tele van rádióhullámokkal és mindenféle hullámokkal, amelyeket nem látunk, de működtetik életünket. A Mester és tanítvány között is valami ilyesmi, láthatatlan összeköttetés van. Ő adó, én vevő vagyok. Ő kapcsolja be a vevőkészülékem. Ilyen egyszerű.

- Akkor gyakorlatilag bármikor „beszélhet” mesterével, ha problémája vagy kérdései vannak?

- Nincs már kérdés.

- Önnek nincsenek kérdései? *(Ez a csodálkozás és hitetlenkedés sárgásan irigykedő hangja.)*

- Olyan információkat kapok, amelyeket felesleges megkérdezni.

- Jelenlegi mesterem, Sri Mahamandaleshvara Swami Véda Bharati, tőle kapom a feladatokat, amelyekben nem igazán fizikai, inkább mentális jellegű gyakorlatok szerepelnek. Rám van bízva, milyen mennyiségben és minőségben gyakorlom őket. Egyébként a több nem mennyiségi, hanem minőségi kategória. Az agy olyan hihetetlen gyorsan dolgozik, hogy ha egy percig gyakorlok, az is óriási

si előrelépés az önépítésben. Megfelelő erkölcsi szint elérése után kaphatja meg az ember azokat a gyakorlatokat, amelyek olyan szintre emelik a tudatot, hogy tudja használni embertársai javára.

- Köztudott, hogy a jogászó folyamatosan önvizsgálatot tart. Ön hogy van ezzel? Önnek is vannak olyan tulajdonságai, amelyektől szívesen megszabadulna, személyiségének olyan ágai, amik még lenyesegetésre várnak?

- Ez egy alapjában elhibázott kérdésfeltevés. Amit Ön kérdezett, azok megint csak fikciók. Nincsen küzdés, nincsen nyesegetés. Ez alapvetően tévhit. A mi kultúránk használ fogalmakat, amelyeket nem ért, amelyek alapvetően személyiségellenesek, életellenesek. Ezek ostobaságok. Amit a pszichológia csinál, az csak a „maya világára”, az anyagvilágra, a jelenségvilágot élő emberek számára alkalmas. A ma embere - ez évezredek jelent - sajnos ösztön-, vágy-, és indulaturalt. Nem az értelem vezérli a legtöbb esetben. A valóságban ez egy nem létező tudomány.

Fogalmuk sincs, mi az a lélek, sem arról hogy mi a logosz. Nem az ő hibájuk, nem tanították meg ezt nekik. Abból csak azt tudja meg az ember, hogy milyen tanult mintái vannak. Csak ők nem úgy nevezik, hogy tanult minta, hanem hogy személyiség. Ez egy nem létező fogalom, de szükséges, mert az emberek téveszmében élnek. Megkérdezték előadásaim után a pszichológusok: miért állítja, hogy nincs konfliktus, probléma vagy idegesség? Hogy mondhat ilyen marhaságot? Hisz ezek hozzátartoznak az emberi élethez. Igen? És ha elmegy magukhoz, a pszichiáterekhez, a pszichológusokhoz egy beteg, akkor mit csinálnak vele? Hát terápiát adunk neki. Nocsak! Ha hozzá tartozik az élethez, akkor minek terápiát csinálni? Érti a fából a vaskarikát?

- Nagyjából. *(ezen azért még gondolkodnom kell egy kicsit)*

- Hol is tartottunk?

- Az önvizsgálatnál.

- Igen. Az önvizsgálat, amit kérdezett, az az alap. Átma vicsara, aminek van egy sorrendje: önmegfigyelés, önmegetapasztalás, ön-felismerés, önráismerés, ennek alapján önirányítás és önváltoztatás.

- Ma sok mindent lehet kapni a jógapiacon, aminek nem sok köze van a valódi jógához.
- A valódi jógához egyrészt kell egy igazi mester, másrészt nagyon kell a gyakorlás, a tapasztalat. A valódi jógáról így kapunk információkat. A mi kultúránkban beszélnek elméletről és gyakorlatról. Mit gondol, Vera kedves, az életnek van-e elmélete?
- Van, hogyne lenne.
- Nincs. Csak tapasztalata van. Az életről van tapasztalata, ahogy él, tapasztal és a tapasztalatából vonja le, hogy jobbra vagy balra. Sokszor tévesen. A pszichológiában „lépcsőház szindrómának” nevezzük azt az igen gyakori jelenséget, amikor utána, a megtörténtek után jut eszembe, hogy nem így kellett volna, fővünk a levünkben, hogy miért azt mondtam, miért úgy viselkedtem, miért nem akkor jutott eszembe. Ez megint a mi kulturális hiányosságunk.
- De mégiscsak vannak ideáink, elképzelünk valamit, és annak nyomán cselekszünk.
- Igen, igen. És mit gondol, mi ennek a következménye?
- Nem tudom.
- Ennek a következménye a csalódás. Ezt én úgy fogalmaztam meg, hogy a „bizonytalanság bölcsessége”.
- Tudja, hogy van egy ilyen című könyv? (*Alan Watts, angol író és filozófus*)
- Igen? Nahát, ezt nem tudtam. Hm. Akkor találkoztunk valahogyan... Minden úgy van jól, ahogy van... Az embereknek tanult vágyai vannak, ezeket nem hozzuk magunkkal. Ezek okozzák a konfliktusokat, a problémákat, a különféle lelki vagy testi nyavalyákat és anomáliákat. Lényeg az, amit megkülönböztető képességnek (vivéka) nevezünk. Csak a vivéka által tudunk jó döntéseket hozni. A másik fontos fogalom a verágja, ami azt jelenti, hogy irányítom az érzelmeimet, a cél érdekében... Verának van életcélja?
- Hát, gondolkoztam már rajta. Egy idő után különben sincs más választása az embernek.

- Jó, kérdezem másképp. Mi a legfontosabb az életben?
- Ezt még a filozófusok sem fejtették meg, most pedig tőlem várja a választ?
- Figyeljen! Meddig tartott a 30 éves háború?
- *(Á, szóval beugrató kérdés) Harminc évig?*
- Mi az élet értelme? A kérdésben benne van a válasz. *(Olykor kész mondatokkal ébredek. A minap szó szerint erre: a kérdésben benne van a válasz. Most ezt hogy mondjam el ennek a kedves mesternek, aki egy „kicsit” többet tud nálam a spiritualizmusról, és aki az előbb taglalta, hogy érzelmeink csak felvett rossz szokások? Vajon mit mondana az álomról?)*
- Az élet.
- Gondolt már erre, hogy ez a cél?
- Talán így nem.
- És mi kell az élethez? Mi kell ahhoz, hogy tudjon élni?
- Sok minden. Egészség...
- Egészség. Pont. Most ezt lehet apró pénzre váltani. Az emberek mérhetetlen tudatlanságban élnek.
- (Ebben a pillanatban megszólal a telefonom. Nem azért, mert figyelmetlenül bekapcsolva hagytam, épp ellenkezőleg: diszkréten figyelmeztet, hogy „perceid meg vannak számlálva!”)*
- Sok mindent szerettem volna még kérdezni, de a könyvét semmiképp sem akarom kihagyni. Ön tervezte a borítólapot?
- Igen, ez a régi szakmám. Minden rajta van, az egész világ. Látja, ez egy kép a Himalájáról, és itt van mind az öt elem, ami alkotja a világegyetemet. Itt van a föld, a víz, a tűz, a levegő és az éter. Ez pedig az Om /AUM/ jele, az a hang, az a fény, amelyből az egész univerzum keletkezett.
- S a név? Mit jelent a név? Kriyanand.
- Ez nem név, ez feladat, amelyet egyik Mesteremtől kaptam. A jogiknak a nevük jelentik a feladatukat. A kriya egyrészt tevékenységet jelent, három szinten: gondolat, beszéd, cselekvés. Másrészt a kriya tisztítást, tüzet is jelent. Vagyis ki kell irtanom, ki kell égetnem mind azt a szemetet, ami szenvedést okoz. Ennek

a megtapasztalásával juthatok tudáshoz és segíthetek az embereken. Az ananda örömet és üdvöt jelent, vagyis a név magában hordja azt az örömet is, hogy másokon tudok segíteni. Tudja, mi mivel kezdjük a jógaórákat?

- Nem.

- Egészséges, szenvedésmentes, boldog életet kívánok élni. Ez a mottó.

A végén kikísér, és úriember módjára felsegíti rám a kabátot. Ma még nem voltam udvarias - mondja. Nekem meg még soha nem udvariaskodott jógi - gondoltam. Aztán kaptam tőle még egy mondatot is: Tedd elméd kellemes helyé! A mestere adta ezt neki, most meg tovább ajándékozza. Ez egy különös nap. Vagy csak olyan, mint az ember. Egyszeri és megismételhetetlen.